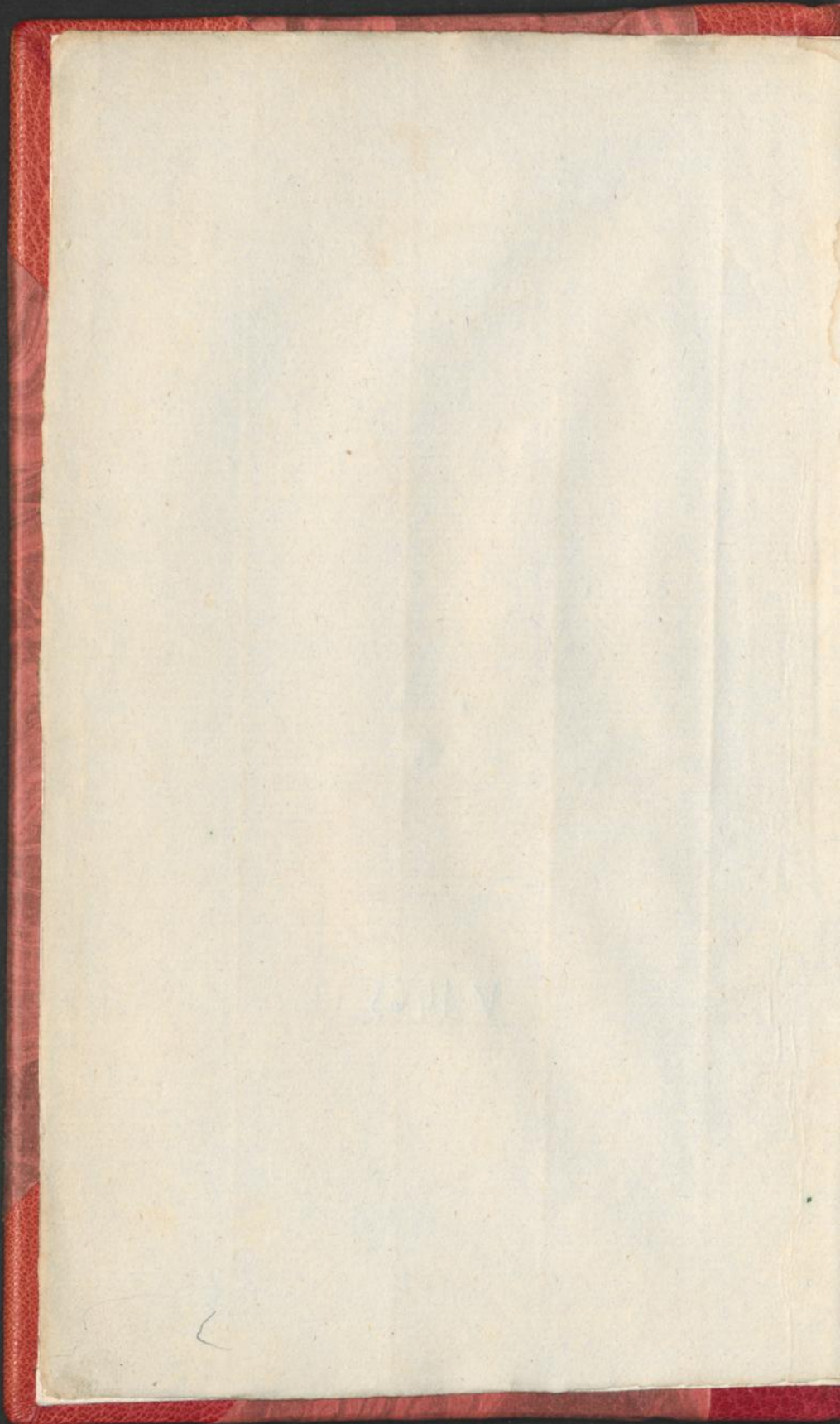

UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
— Medizinische Fakultät —
DUISBURG
V.1465

91/52

10

ARTSENY-GEWASSEN.

VTFDE DEEL.

VERBODEN TOEGANG

VERBODEN TOEGANG

AFBEELDINGEN
DER
ARTSENY-GEWASSEN
MET DERZELVER
NEDERDUITSCH EN LATYNSCHE
BESCHRYVINGEN.

L. de Looze fecit.

TE AMSTERDAM
Bij J. C. SEPP EN ZOON
MDCCC.

Rara
DV 1670

SIJSTEMATISCHE
LIJST DER
P L A N T E N . P L A N T A R U M .

VAN HET Vde DEEL.

DE Iste CLASSE.

	Bladz.
<i>Cardamom amomum.</i>	18
<i>Gember</i> ———	19
<i>Wilde Gember.</i>	20
<i>Arabische Costus.</i>	71

DE IIde CLASSE.

<i>Gewoone Rosmarijn.</i>	3
<i>Europische Olijfboom.</i>	4
<i>Kanadafche Collinfontia.</i>	83
<i>Gewoon Genadekruid.</i>	96
<i>Gemeen Smeerblad.</i>	98

DE IIIde CLASSE.

<i>Geerstachtig Panik.</i>	30
----------------------------	----

DE IVde CLASSE.

<i>Opregt Walstroo.</i>	22
<i>Zegbladig</i> ———	23
<i>Wollige Zadelboom.</i>	41
<i>Europische Hulst.</i>	47
<i>Amerikaanfche</i> ———	48

DE Vde CLASSE.

<i>Breedbladig Standkruid.</i>	7
<i>Vlierboom.</i>	17
<i>Beerenklaauw, Heilkruid.</i>	21
<i>Winkel Steenzaad.</i>	24
<i>Braaknoten, Strijchnos.</i>	25
<i>Sebesten Cordia.</i>	26
<i>Komijnachtig Haazenleger.</i>	37
<i>Tamme Koriander.</i>	42
<i>Kanadafche Beerwortel.</i>	44
<i>Gekruiste</i> ———	45
<i>Tbladig</i> ———	46

I N D E X

SIJSTEMATICUS

PARTIS QUINTÆ.

MONANDRIA.

	Tab.
<i>Amomum Cardamomum.</i>	417
————— <i>Zingziber.</i>	418
————— <i>Zerumbet.</i>	419 en 420
<i>Costus Arabicus.</i>	471

DIANDRIA.

<i>Rosmarinus Officinalis.</i>	402
<i>Olea Europæa.</i>	403
<i>Collinfontia Canadensis.</i>	483
<i>Gratiola Officinalis.</i>	496
<i>Pinguicula vulgaris.</i>	498

TRIANDRIA.

<i>Panicum miliaceum.</i>	430
---------------------------	-----

TETRANDRIA.

<i>Galium verum.</i>	422
————— <i>mollugo.</i>	423
<i>Fagara octandra.</i>	441
<i>Ilex aquifolium.</i>	447
————— <i>Casfine.</i>	448

PENTANDRIA.

<i>Statice Limonium.</i>	406
<i>Sambucus Nigra.</i>	416
<i>Heracleum Sphondylium.</i>	421
<i>Lithospermum Officinale.</i>	424
<i>Strijchnos Nux Vomica.</i>	425
<i>Cordia Mijxa.</i>	426
<i>Lagœcia Cuminoides.</i>	437
<i>Coriandrum Sativum.</i>	442
<i>Athamanta Cretensis.</i>	444
————— <i>Cervaria.</i>	445
————— <i>Oreofelinum.</i>	446

Eijer-

SIJSTEMATISCHE LIJST

	Bladz.		Tab.
<i>Eijerdraagende Nagtschade.</i>	49	Solanum Melongena.	449
<i>Arabische Koffieboom.</i>	51	Coffea Arabica.	451
<i>Rondbladig Haazenoer.</i>	52	Bupleurum Rotundifolium.	452
<i>Glad Duizendgrein.</i>	55	Herniaria Glabra.	455
<i>See Steenvenkel.</i>	58	Crithmum maritimum.	458
<i>Tamme Engelwortel.</i>	64	Angelica Archangelica.	464
<i>Winkel Hondstong.</i>	66	Cijnoglossum Officinale.	466
<i>Gemeen Karweij.</i>	67	Carum Carvi.	467
<i>Raapachtige Wilde Kervel.</i>	74	Chærophijllum Bulbosum.	474
<i>Gladzaadige ————</i>	75	————— Sijlvestre.	475
<i>Galbanum Gom Eppe.</i>	79	Bubon Galbanum.	479
<i>Macedonische ————</i>	80	————— Macedonicum.	480
<i>Europische Olmeboom.</i>	82	Ulmus Campestris.	482
<i>Breedbladig Lazerkruid.</i>	84	Laferpitium Latifolium.	484
<i>Bergminnend ————</i>	85	————— Siler.	485
<i>Gemeene Muur.</i>	93	Alfine Media.	493
DE VIde CLASSE.		HEXANDRIA.	
<i>Zee-Ajuin Squille.</i>	53	Scilla maritima.	453
DE VIIIste CLASSE.		OCTANDRIA.	
<i>Zwart Peperboomtje.</i>	8	Daphne Laureola.	407
DE Xde CLASSE.		DECANDRIA.	
<i>Copaïjve Boom.</i>	6	Copaïfera Officinalis.	405
<i>Tuin Anjelier.</i>	27	Dianthus Carijophijllus.	427
<i>Catsjoe Appelboom.</i>	38	Anacardium Occidentale.	438
<i>Europisch Eschenkruid.</i>	87	Dictamnus Albus.	487
<i>Overblijvend Hardbloem.</i>	99	Scleranthus perennis.	499
DE XIde CLASSE.		DODECANDRIA.	
<i>Winkel Wolfsmelk.</i>	9	Euphorbia Officinarum.	408
<i>Cijpresfis ————</i>	10	————— Cijparisfas.	409
<i>Moerasfig ————</i>	11	————— Palustris.	410
<i>Wilde Runboom.</i>	43	Rhizophora Mangle.	443
DE XIIde CLASSE.		ICOSANDRIA.	
<i>Honds Roos.</i>	12	Rosa Canina.	411
<i>Provence ————</i>	13	————— Centifolia.	412
<i>Opstaande Tormentil.</i>	39	Tormentilla Erecta.	439
<i>Lyster Bezien Sorbenboom.</i>	89	Sorbus Aucuparia.	489

DE

D E R P L A N T E N .
DE XIIIde CLASSE. POLYANDRIA.

	Bladz.		Tab.
Gom Gutte Boom.	2	Cambogia Gutta.	401
Geloovnde Kappers.	29	Capparis Spinosa.	429
Wilde Ridderjpooren.	56	Delphinium Consolida.	456
Luiskruid	57	———— Staphifagria.	457
Egyptisch Middagbloem.	70	Mefembrijanthemum Copti- cum.	470
Geelbloemige Thalictrum.	73	Thalictrum flavum.	473
Opftaande Clematis.	90	Clematis Erecta.	490

DE XIVde CLASSE. DIDYNAMIA.

Blaauwbloemig Helmkruid.	14	Scutellaria Gallericulata.	413
Wilde Munt.	33	Mentha Sijlvestris.	433
Akker	34	———— arvensis.	434
Kruife	35	———— Crispa.	435
Poleij	36	———— Pulegium.	436
Ruigbladig Yzerkruid.	61	Sideritis Hirsuta.	461
Moerasfig Luiskruid.	62	Pedicularis Palustris.	462
Bofchig	63	———— Sijlvatica.	463
Alpifche Thijm.	68	Thijmus Alpinus.	468
Gemeene	69	———— Vulgaris.	469
— Borftelkrans.	77	Clinopodium Vulgare.	477
Zagt Berenklauw.	86	Acanthus mollis.	486
Diptum Orego.	88	Origanum Dictamus.	488
Europifche Kuischboom.	97	Vitex Agnus Castus.	497

DE XVde CLASSE. TETRADYNAMIA.

Meekraf.	15	Rubia Tinctorum.	414
Tan Vlarchdotter.	65	Mijagram Sativum.	465

DE XVIde CLASSE. MONODELPHIA.

Welriekende Oijevaar sbek.	91	Geranium Moschatum.	491
----------------------------	----	---------------------	-----

DE XVIIde CLASSE. DIADELPHIA.

Witte Vijgeboom.	5	Lupinus Albus.	404
------------------	---	----------------	-----

De XIXde CLASSE. SYNGENESIA.

Rijnbloemen, Droogbloem.	31	Gnaphalium Stoechas.	431
Zandig	32	———— Arenaria.	432
Gemeene Ezelsdoorn.	40	Onopordon Acanthium.	440
Scherp Fijnftaal.	54	Erigeron Acre.	454
Europifche Goudroede.	59	Solidago Virga Aurea.	459
Gemeene Kliften.	60	Arctium Lappa.	460
Rappig Tonderkruid.	100	Conijxa Squarrosa.	500

DE

LIJST DER
GEWASSEN, PLANTARUM,

WELKE IN DIT VTFDE
DEEL GEVONDEN
WORDEN.

Cambogia Gutta. . . . . Tab. 401
Rosmarinus Officinalis.
Olea Europæa.
Lupinus Albus.
Copaifera Officinalis.
Statice Limonium.
Daphne Laureola.
Euphorbia Officinarum.
—— Cijparisias.
—— Palustris.
Rosa Canina.
—— Centifolia.
Scutellaria Galericulata.
Rabia Tinctorum.
Adiantum Capillus Veneris.
Sambucus Nigra.
Anomum Cardamomum.
—— Zingiber.
—— Zerumbet.
Heracleum Sphondylium.
Galium Verum.
—— Mollugo.
Lithospermum Officinale.
Strychnos Nux Vomica. 425.
Cordia Mijxa.
Dianthus Caryophyllus.
Phyllanthus Emblica.
Capparis Spinosa.
Panicum Miliaceum.
Gnaphalium Stoechas.
—— Arenaria.
Mentha Silyvestris.
—— Arvensis.
—— Crispa.
—— Pulegium.
Lagecia Cuminoides.
Anacardium Occidentale.
Tormentilla Erecta.
Onopordon Acanthium.
Fagara Oſandra.
Coriandrum Sativum.
Rhizophora Mangle.
Angelica Silyvestris.
Athamanta Ceryaria.
—— Oreoselinum.
Ilex Aquifolium.
—— Casine.
Solanum Melongena.
Cocos Nucifera. 450

ELENCHUS

QUÆ IN QUINTO HOC
VOLUMINE CONTI-
NENTUR.

Coffea Arabica. . . . . Tab. 451
Bupleurum Rotundifolium.
Scilla Maritima.
Erigeron Acre.
Herniaria Glabra.
Delphinium Consolida.
—— Staphisagria.
Crithmum Maritimum.
Solidago Virga Aurea.
Arctium Lappa.
Sideritis Hirsuta.
Peucedanum Palustris.
—— Silyatica.
Angelica Archangelica.
Miyagrum Sativum.
Cynoglossum Officinale.
Carum Carvi
Thymus Alpinus.
—— Vulgaris.
Mesembrianthemum Copticum.
Costus Arabicus.
Yatropka Curcas.
Thalictrum Flavum.
Cherophyllum Bulbosum. 475.
—— Silyvestre.
Saturium Nigrum.
Clinopodium Vulgare.
Polijtrichum Commune.
Bubon Galbanum.
—— Macedonicum.
Brijonia Alba.
Ulmus Camp-ſtris.
Collinſonia Canadensis.
Laſerpitium Latifolium.
—— Siler.
Acanthus Mollis.
Diſſamnus Albus.
—— Origanum.
Sorbus Aucuparia.
Clematis Erecta.
Geranium Moſchatum.
Momordica Elaterium.
Alſine Media.
Ruscus Aculeatus.
—— Hijpogloſum.
Gratiola Officinalis.
Vitex Agnus Caſtus.
Pingnicula Vulgaris.
Scleranthus Perezinis.
Conijxa Squarroſa. 500

A

G O M
GUTTABOOM.

DE XIIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIdē*
Deel IIIde St., bl. 3 en 4.GOMGUTTABOOM Een vierbladige Bloem,
vierbladige Kelk, de Vrucht een Ap-
pel met acht Holligheden waarin en-
kelde Zaaften.

- a. De vierdeelige Kelk.
b. De vierbladige Bloem met veelvuldige
de grond ingeplante Meeldraadjes
in wier Midd. het rondagtige Vrucht-
beginsel met de vierpleetige Stempel.
c. De achthoekige achthuiszige Appel.
d. Het Zaad.

BLOEITIJD. Deze Boom groeit in
Oostindien, op de Kust van Malabaar,
Ceylon, China enz. en word daar tien
a vijftien Voet hoog.

CAMBOGIA

GUTTA.

CLASSIS XIIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI, *Tom. IIIdi Part.*
Imæ. pag. 810.CAMBOGIA Corolla tetrapetala, Calijx
tetrapijllus. Pomum vel dispermum.

- a. Perianthium tetrapijllum.
b. Corolla tetrapetala cum Stamini-
bus numerosis Fundo insertis in
quorum Medio germen cum Stig-
mate quadrifido.
c. Pomum octangulare, octoloculare.
d. Semen.

TEMP. FLOE. Crescit hæc arbor in
India Orientali, Malabaribus, Ceylonia,
China &c. altitudinem decem quin-
decimve pedum nanciscitur.

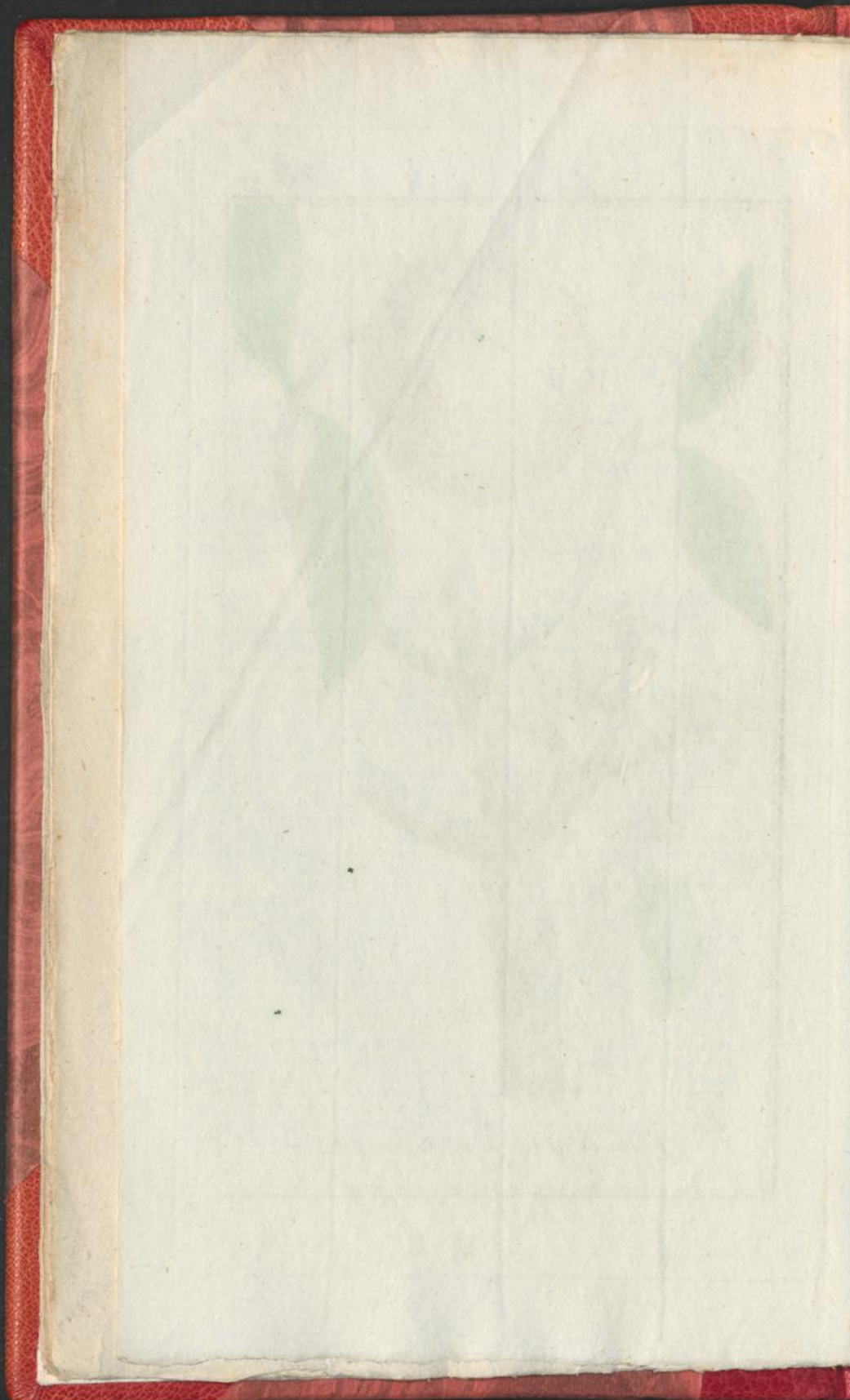
GEbruik. *Gomi Guta*, *Gitte Gom* is een roode safran geele, dicht, glanzend, bij na smaak- en reukloos, hardachtig, ligt, vrijbaar en harstachtige Gom, en zedert de voorgaande Eeuw bekend. Het druip in meenigte, geele melkagtige gedaante, uit de gekweekte Schors Wortel en takken van de *Gom Gutta Boom*. Men geeft nog andere Boomen op, die dezelve Drogerij opleveren als na MURRAY de *Stalagritis Cambogoides*. Het Gom kwam eerst als noz als paerden artzenij en als Verw stof veel in aanmerking. Het werkings vermogen is heevig purgeerend, braaking verwekkend, en Waterdrijvend. Bij de Indianen is het een lateermiddel. Bij ons gebruikt men het in de Waterzucht, Bleek ziekte, Aamborstigheid, derdendaagfche Koorts, de Lindworm, en uiterlijk bij de Melaatschheid. 't Geen van dit gebruik te beredeneeren is, kan niet anders als purgeerend, afleidend of heevig prikkelend beschouwd worden, en tegens de Lindworm werkt het niet anders als een der heevigste purgeermiddel. LINNÆUS verzekerd dat het hem in Turkeijen tegens tuschenpoozende Koorfen veel dienst gedaan heeft. Drie grein veroorzaaken bij de van op gekropte slijm ontslaane Aamborstigheid der Kinderen heilzame braaking. Bij de Geelzichte geeft men gr. VI met *Infus. rhei*. Tegens de Lindworm gebruikt men X gr. en wel vercheiden keeren agter malkanderen, zo de eerste gift onwerkzaam was: echter zo doet men zeer wel, van te vooren eene dosis Olie te neemen en tuschen beiden Vlees nat drinken, 't geen bijna de pijnen belet. Ook dient men dit in het bed liggende te neemen om de braakingen te verhoeden dewelke (door de beweeging zomtjids bevordert worden. *Spir. Vitriol.*, *Acet. Vin*, *Spir Minderer* beletten de heevige werking. Met Loozzouten word het Urindrijvend. (zo als dit in 't algemeen de heevige werking der *drastica* doet opkouden) Zijne versche Vruchten stoppende. Het word onder het *exts. cathol.* gemengd, maar 't is boven al een der voornaamste Bestanddeelen der geheime Middelen tegen de Lindworm, van *Herrenschwand*, *Cloisius* en de *Wen. Nuffer*.

GE-

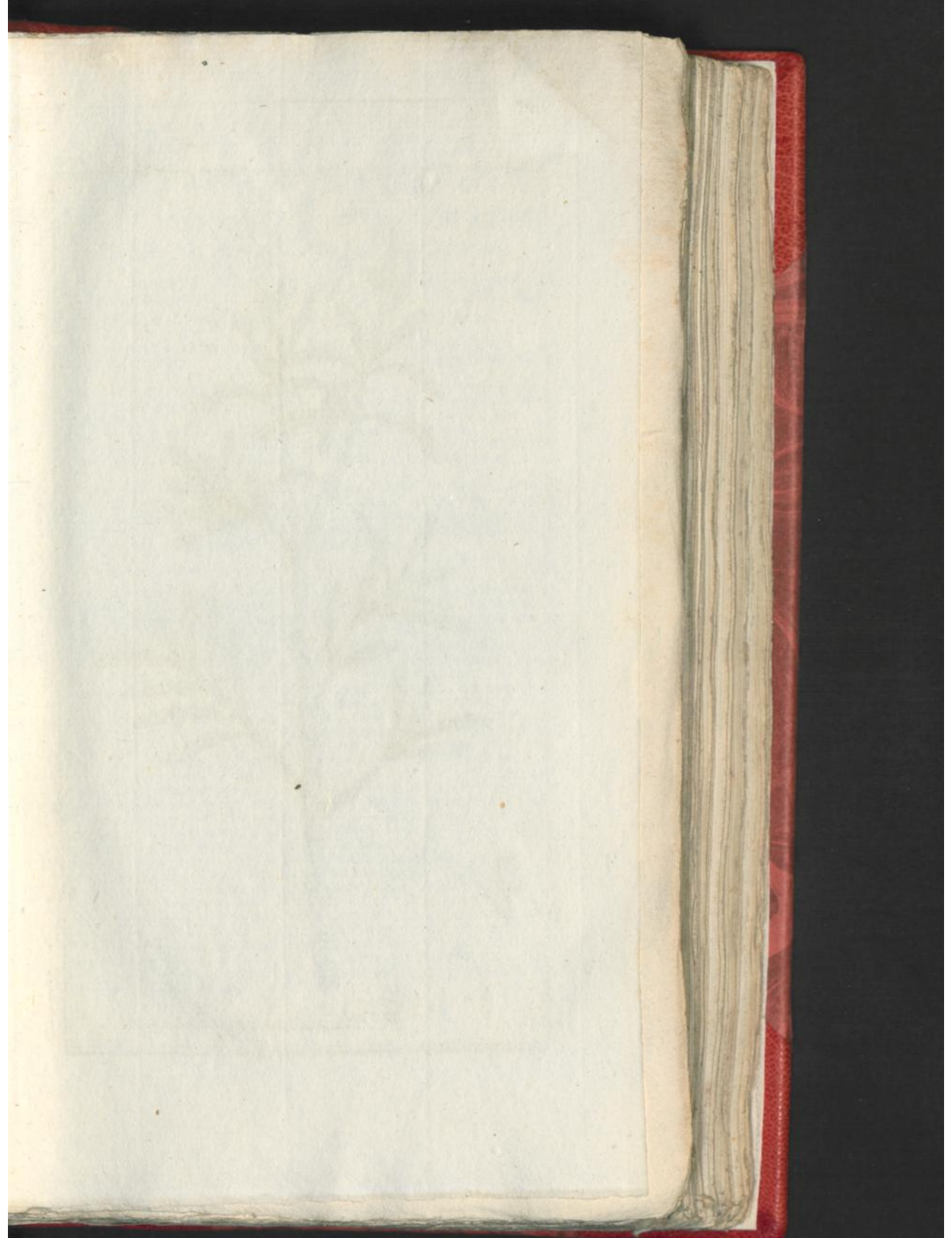

Cambogia gutta. L.

Rosmarinus officinalis. L.

GEWOONE
ROSMARIJN.

De IIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel IVde St., bl. 52.ROSMARIJN met vastzittende Bladen.
a. De gepijpte Kelk.

- b. De eenblaadige greinzende Bloem.
c. Dezelve geopend met twee Meel
draadjes.
d. De twee afgezonderde Meeldraadjes.
e. Het vierspleetige Vrugsbevinzel,
draadswijze Stijl en spijse Stempel.

BLOEITIJD. Het word in onze Hoven
veelvoudig geplant, maar groeit yan
zelyven in Oosindien en Japan, op de
heuvels in Italien, Frankrijk enz. als
een Heester Gewas en bloeit in Meij.ROSMARINUS
OFFICINALIS

CLASSIS IIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIIdi. Part.*
Imæ pag. 44.

- ROSMARINUS Foliis sesilibus.
a. Perianthium monophyllum tubula-
tum.
b. Corolla monopetala ringens.
c. Eadem aperta, cum duobus Stami-
nibus.
d. Stamina duo separata.
e. Germen quadridum, Stijlus fili-
formis, ac Stigma acutum.

TEMP. FLOR. Abunde colitur in
hortis nostris sponte vero crescit in
Oriente, Japania, ad colles in Italia
Gallia &c. &c. fruticis instar, Majo-
que floret.

GEBRUIK. *Rosmarijn.* De op de Bladen zomtjds zittende kleevende na Hemelsdou gelijkende vogtigheid, of de over de zee verspreide Reuk der Strandplanten gaven hem de benaaming. De Reuk is sterk, doordringend, aanzenaam, kruidig, Campheragtig, en even zo de Smaak, droog of verlich houd hij dezelve Hoedanighcid. Zijne kracht is opwakkerende, de Zenuwen prikkelend en versterkend op 't Hoofd en de Maag werkende, oplosfende, Maandfonden bevorderende, zweet en winddrijvende. De voornaamste kracht steekt in 't Caetherische Olie. 't geen zo als men thans meent de vaste vezel prikkeld en tot werking aanpoort, waardoor de raaije vogten op gelost en in omloop gebracht. zweet verwekt, Maandfonden bevordert, winden gelost, en 't bederf tegengewerkt word. Daar van dan eertjds de voordeelen bij de lammigheid, zwindel, verlies van 't geheugen, Aamborstigheid, Doorloop, Zenuwezwakte, Vrijsterziektens, Bercoertens, derdendaagfche Koortfen, enz. *Ol. destil. gut. yj.* wierd voor ieder Koortsaanval zeer geroemd. Uiterlijk als stooving, of Zekjes bij fugillatijes Watergefwellen en het koude vuur enz. HEISTER roemd het afkookfel tegens verflopte halsklieren der Kinderen. GALENUS houd het vooroplosfend, en BOERHAAVEN roemd de harstachtige Deelen. Niettegenstaande de sterke Champer Reuk word dezelve 'er niet in gevonden. De voornaamste kracht en reuk zit in de Kelk en 't bovenste gedeelte der Bladen, maar geenzins in de Bloemen. Thans is hij niet meer in gebruik, 't geen meer aan de nalatigheid der Artfen toetschrijven is, dan aan zijn onvermogen, en 't middel verdient wel uit de vergeetelheid terug geroepen te worden. Compofities daarvan waren het *Mell Antosanth Mesue*, en deszels *conserva. Al. destil. spec. Anthos. Fior. Anthos.* De voornaamste was het thans nog zeer bekende *aq. Regina Hung.*; 't welk de Koningin Elizabeth van Hongarijen zeiven bereiden, en als een geschenk van een Engel tegens haar Podagra, ontvargen te hebben voorgaf, en het als zulks aan de Waereld bekend gemaakt.

EUROPISCHE
OLIJFBOOM.

De IIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel IIde St., bl. 26.●LIJFBOOM met Lancetwizje Bladeren.
a. D'Eenbladige viertandige Kelk.b. D'Eenbladige trechter vormige Bloem
met vierdeelligen Rand.c. Twee Meeldraadjes, het rondagtige
Vrugtbeginsel, de Stijl en dubbelde
Stempel.

d. De Steen Vrugt.

e. Dezelve half geopend met de voor-
stekende Noot.

f. De Noot.

g. Derzelve Pit.

BLOEITID. Deze Boom groeit in 't
Zuidelike Europa, Italien, Frankrijk
en warme Cl'maaten.O L E A
EUROPOEA.

CLASSIS IIda.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
Imæ. pag. 25.

OLEA Foliis lanceolatis.

a. Perianthium monophyllum quadri-
teniatum.b. Corolla monopetala infundibulifor-
mis, limbo quadripartito.c. Stamina duo, Germina tubrotun-
dum, Stijlus & Stigma bifidum.

d. Drupa.

e. Eadem femiaperta cum Nuce promi-
nente.

f. Nux.

g. Ejus Nucleus.

TEMP. FLOR. Crescit hæc arbor in
Europa Meridionali, in Italia, Gallia
aliisque regionibus calidioribus.

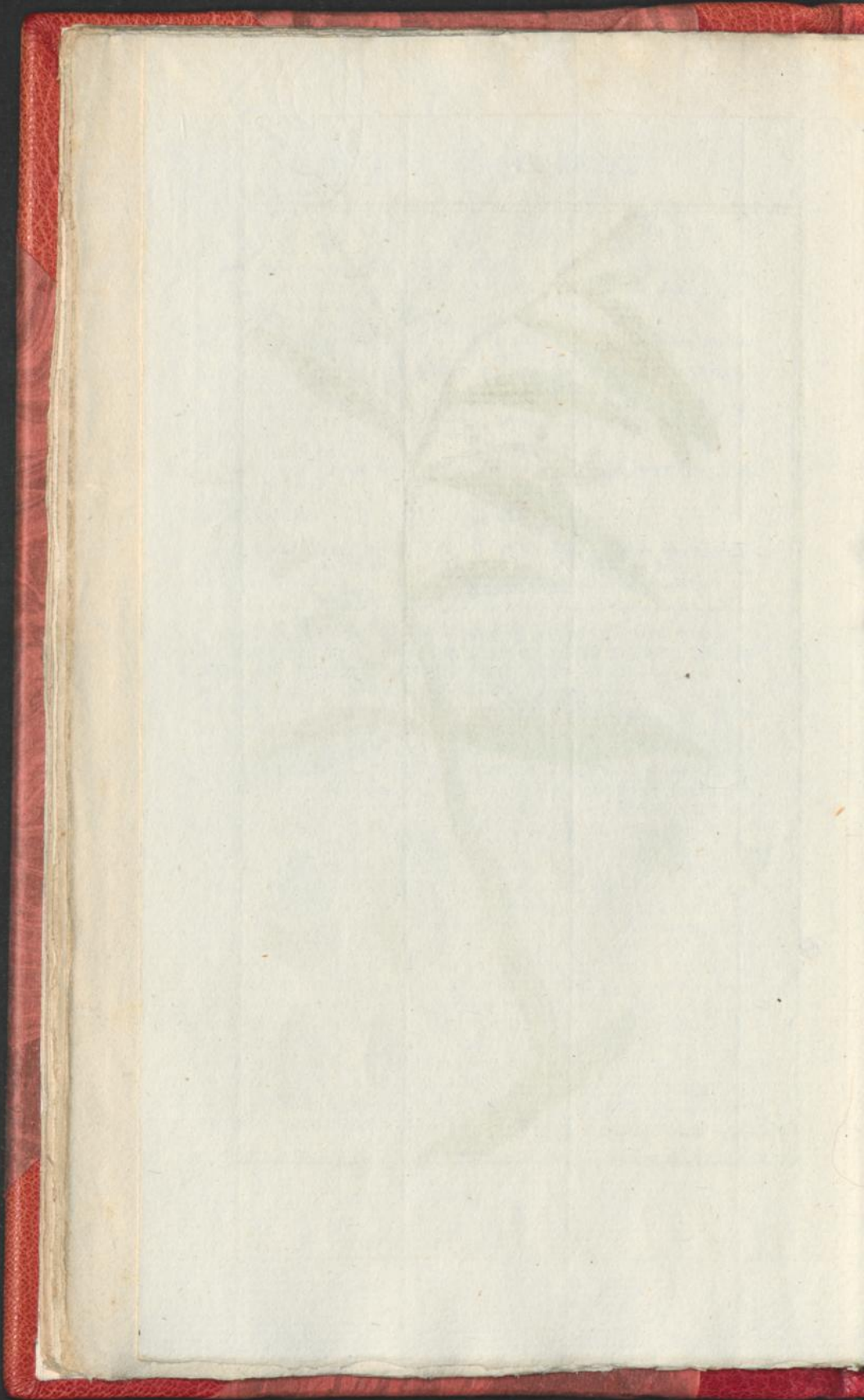
GEBRUIK. De *Olijfboom* is reeds in ouden tijden zo wel in 't huishoudelijke als 't medicinale in groot aanzien geweest. De rijpe uitgeperste Vrugten geeven een vette, zachte, smaak- en reuklooze, geelagtige heldere niet smeerige Boom-Olie. De onrijpe Vrugten in Aziën of peekel zijn een bekende lekkernij. Als Artse-nij middel, zijn zijne inwikkende, verzachtende, pijnstillende, verflappende, overdekkende, insmeerende krachten buiten twijfel. Dat het versterke, en graagte verwekke, is niet ligt toetestaan, schoon dit GALENUS beweert. Men gebruikt het voor al bij vergif-ting, de Pleuris, ontsteeking der ingewanden en Nieren, de Pers-loop, Perfsingen, Colijk, Lood Colijk, de Nageboorte, Jigt, Rheu-matismus, de Hoest, bij de dollen Honden en Slangen beet, Pij-nen der Ingewanden, de Kronkeldarm, Wormen enz. Uiterlijk word het als pijnstillend en verzagend gebruikt, bij de Water-zucht, in Clijstereen of onder het *Liniment. volat.*, ook word het bijna onder alle Zalven en Pleisters gemengd: Met loog-zout word het tot eene medicinale Zeep gemaakt. Voor eenigen tijd heeft men het in Italien tegens de Jigt geroemd, en 't is wel na te gaan dat het met voordeel kan gebruikt worden, maar het moet versch zijn; dat het de ingewanden niet aandoet. Bij verstoppin-gen van Ambeijen heb ik veel nut daar van gezien, en gelijk ande-ren waargenomen, dat zijne voornaame werkings kracht op de Endeldarm gericht zij, en de afgang, de Smeerigheid, en de Reuk der Olie deed aan neemen. Met eene *Resina drastica* gemengd heb ik het bij arme lieden in plaats van *Ol. Riccini* met de beste en deze evenaardende effect laten gebruiken.

WITTE

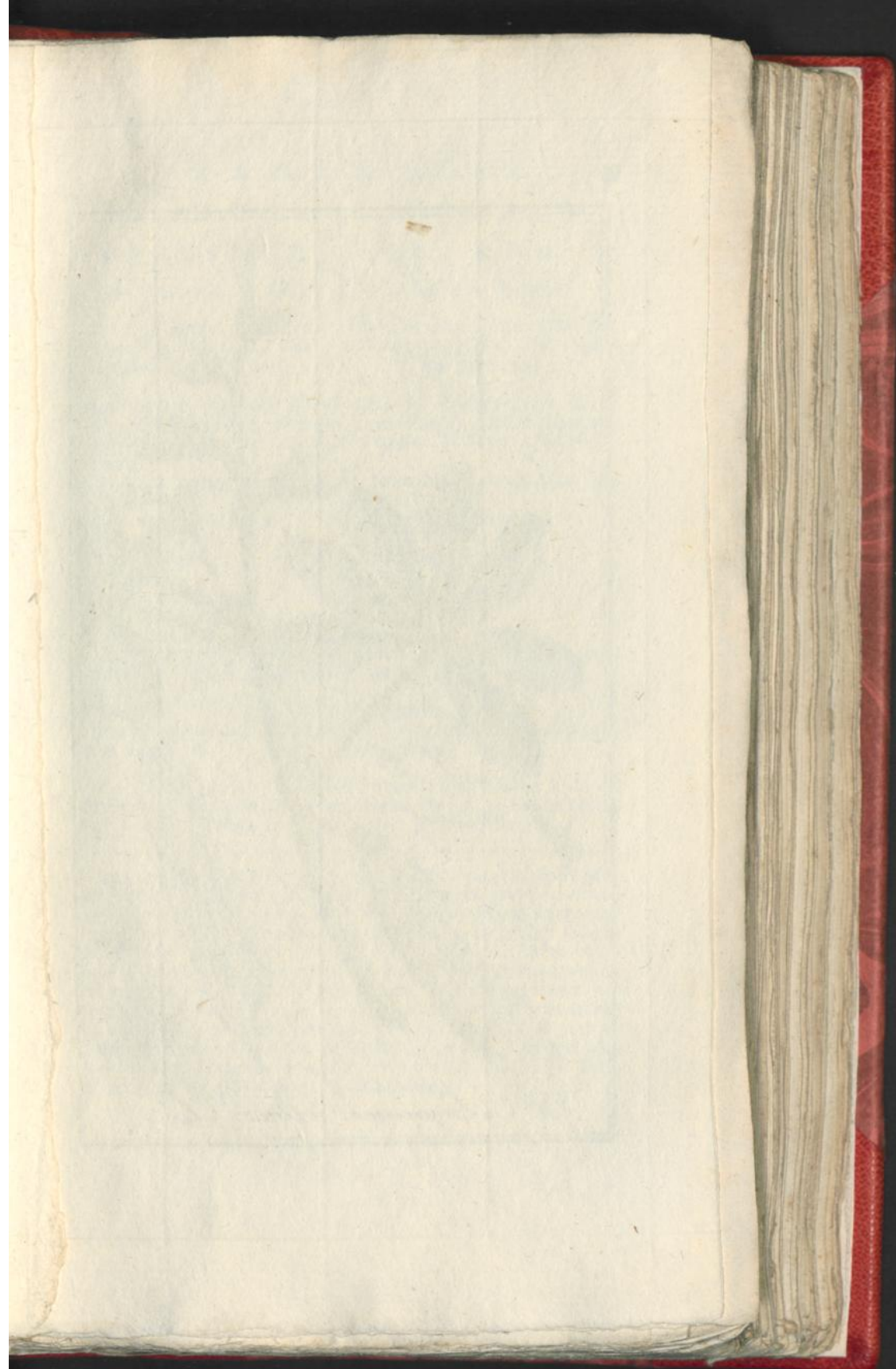

Olea europaea. L.

Lupinus albus. L.

W I T T E
V I J G E B O O N .

De XVII CLASSE.

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.*
door HOUTTUIN, *IIde*
Deel X St., bl. 126.

VIJGEBOON met overhoekse Kelken
zonder Bijkungsetjes, de boven
Lip geheel, de onder Lip drie
tandig.

a. De eenbladige tweespleetige Kelk.

b. De Vlinderwijze Bloem.

c. Derzeiver Vlag.

d. Twee Vleugels.

e. De Kiel.

f. Dezelve uitgespannen.

g. Tien Meelaraadjes.

h. Uitgespannen Meelraadjes.

i. Het vlokkige Vruchtbeginfel, de
Elspuntige Stijl en stompe Stem-
pel.

k. De Peul.

l. Dezelve geopend met de Zaaften
m. m. Het Zaad.

BLOEITIJD. Word bij ons in de
Hoven en Velden ander half Voet
hoog gebouwd en bloeit in Julius.

L U P I N U S
A L B U S .

CLASSIS XVIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
Ima pag. 1100.

LUPINUS Calijcibus alternis in ap-
pendiculatis, Labio superiore
integro, inferiore tridentato.

a. Perianthium monophyllum bifidum.

b. Corolla papilionacea.

c. Ejus Vexillum.

d. Alæ duæ.

e. Carina.

f. Eadem expansa.

g. Stamina decem.

h. Stamina expansa.

i. Germen villosum, Stijlus subulatus & Stigma obtusum.

k. Legumen.

l. Idem apertum cum Seminibus.

m. m. Semen.

TEMP. FLOR. Colitur in hortis
& agris circiter altitudine sesquipedali Julio que floret.

GEBRUIK. Deeze Vijgeboon word voor de *Lapinus* der ouden
aangezien. In Italien zijn de Boonen een zeer swaar te verteer-
rend voedsel voor de gemeene Man. Ook dienen zij als voedsel
voor de Beesten. Zommigen hebben hun eene vergiftigen Eigen-
schap willen toeschrijven, en uit dien hoofde tegens de Wor-
men geroemd. De Boonen smaaken droog bitter en onaangenaam
en veroorzaaken winden. Uiterlijk wierd in den voorgaanden tijd
het Meel tot Stovingen en Pappen gebruikt en als weekmaakende
opdroogend en zuiverend geroemd, ook wierd het in dat opzicht
tegens de Krets en oorklier gewellen gebruikt. Men mengden
ook het Meel onder de *Farin IV resolv.* en de *Troch. Mijrlh.* Maar
thans komt het geheel in geene aanmerking.

COPAIJVE
BOOM.

De Xde C L A S S E.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel IIde St., bl. 461.

COPAIJVE BOOM vier Bloem Bladen zonder Kelk, met een Eijvormigen Hawn, waarin een Zaad met een befis achtige Pit.

- a. De Vierbladige Bloem.
b. Tien Meelraadjes.
c. Het half ronde Frugtbeginsel, de draadwijze Stijl en stompen Stempel.

BLOEITIJD. Deeze Boom groeit op de antillise Eilanden, in Brasilien, Caijenna, overvloedig omstreeks de Stad Toll bij Carthagena.

COPAIFERA
OFFICINALIS.

C L A S S I S Xma.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. IIde Part.
Imæ pag. 700.

COPAIFERA Calijx nullus, Petala quatuor. Legumen ovatum. Semen uno Arillo baccatum.

- a. Corolla tetrapetala.
b. Stamina decem.
c. Germen subrotundum. Stijlus filiformis, & Stigma obtusum.

TEMP. FLOR. Crescit hæc arbor in Antillis, Brasilia, Caijenna frequens ad oppidum Toll prope Carthagenam.

GEBRUIK. De zeer bekende *Balsamus Copaijve* komt van deeze Boom. Wanneer de Boom tot op deszelvs Merg aangeboord word, zo geeft hij in drie Uren tijds twaalt ponden Balsam, en de Wond groeit van zelven weder dicht. De Balsam is helder, maar geelachtig, en versch vloeibaar als Boom-Olie. Hij is onaangenaam van Reuk, doordringend, kruidig en balsamiek. De Smaak is kruidig, scherp, bitter en harstachtig enz. en hij word als Wondzuiverend, purgeerend en Urindrijvend opgegeeven: Ook zal hij de Urin eene bittere Smaak meede deelen. Innerlijk genoomen geeft hij de Urin de Reuk van Martsviolen en doet de zern balsamiek ruiken. Bertijsd wierd hij bij heete Koortsen, de Longteering, Teeringskoortsen, de Hoest, de Bleekziekte, Doorloop, Scheurbuik, de Beschnijding, de Druipert en vooral als Wondmiddel bij versche Wonden zeer geroemd. Thans heeft men niet alleen door redeneering, maar meer door naauwkeurige observaties geleerd, dat dit Middel bij alle deeze ziekten meer nadeel dan voordeel aanbrengt, dat het zo wel als alle *Balsamica* bij de Longteering grootelijks nadeelig, en dat 'er geen eene grond hetzelfde bij Rotkoortsen of de Doorloop toetedieneen voorhanden zij; maar dat 'er integendeel de verteerings werktuigen, buiten gemeen door benadeelt worden. Als Wondmiddel kan het even eens ook niet meer in aanmerking komen, zedert men overtuigd is, dat de Natuur kracht beneffens een goed verband alleen in staat zij Wonden te geneezen. Alleen bij de Nadruipert houd hij zijne waardij en is zeker in dat opzicht niet te verwerpen, voor zo ver hij in het behoortlike tijdstip toegedient word, en het is maar te beklagen, dat hij in de handen der onkundigen die hem zo dikwijls reeds in de ontsteekings periode toedienen, zo veel onheil aanricht. Zodra de Pijn bij de Waterloosing ophoud en alle zogenoemde Venerique Toevallen verdweenen zijn, zo dat alleen eene aanhoudende lekkings overblijft, is hij tot 20 -- 30 -- 40 en meer druppels zeer heilzaam, maar vermits hij de Maag aandoet, zo is 't noodzaakelijk, dat men telkens 20 -- 30 druppels *Elix. Vir. Mijnsicht*, daar neffens laat gebruiken.

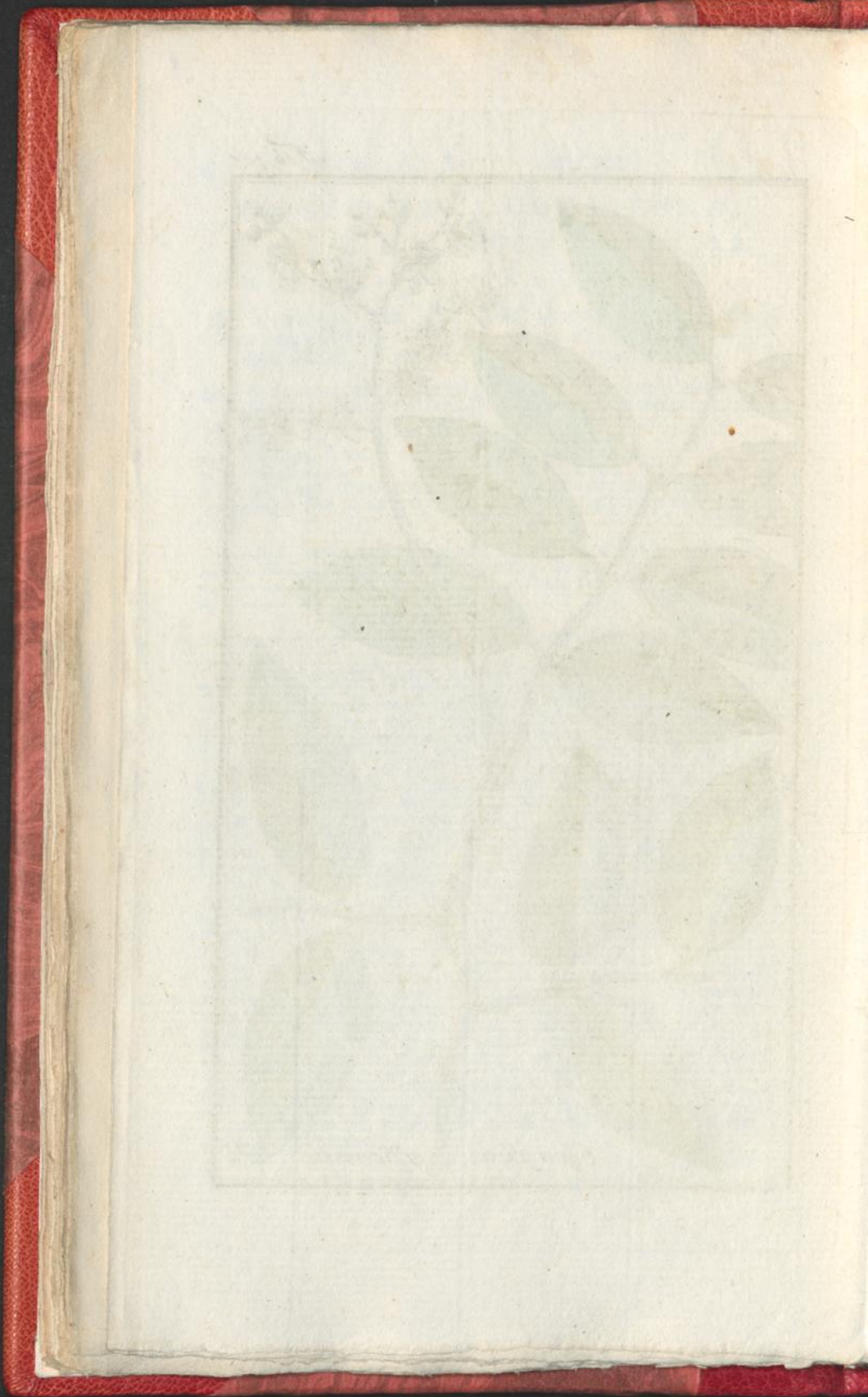
B R E E D.

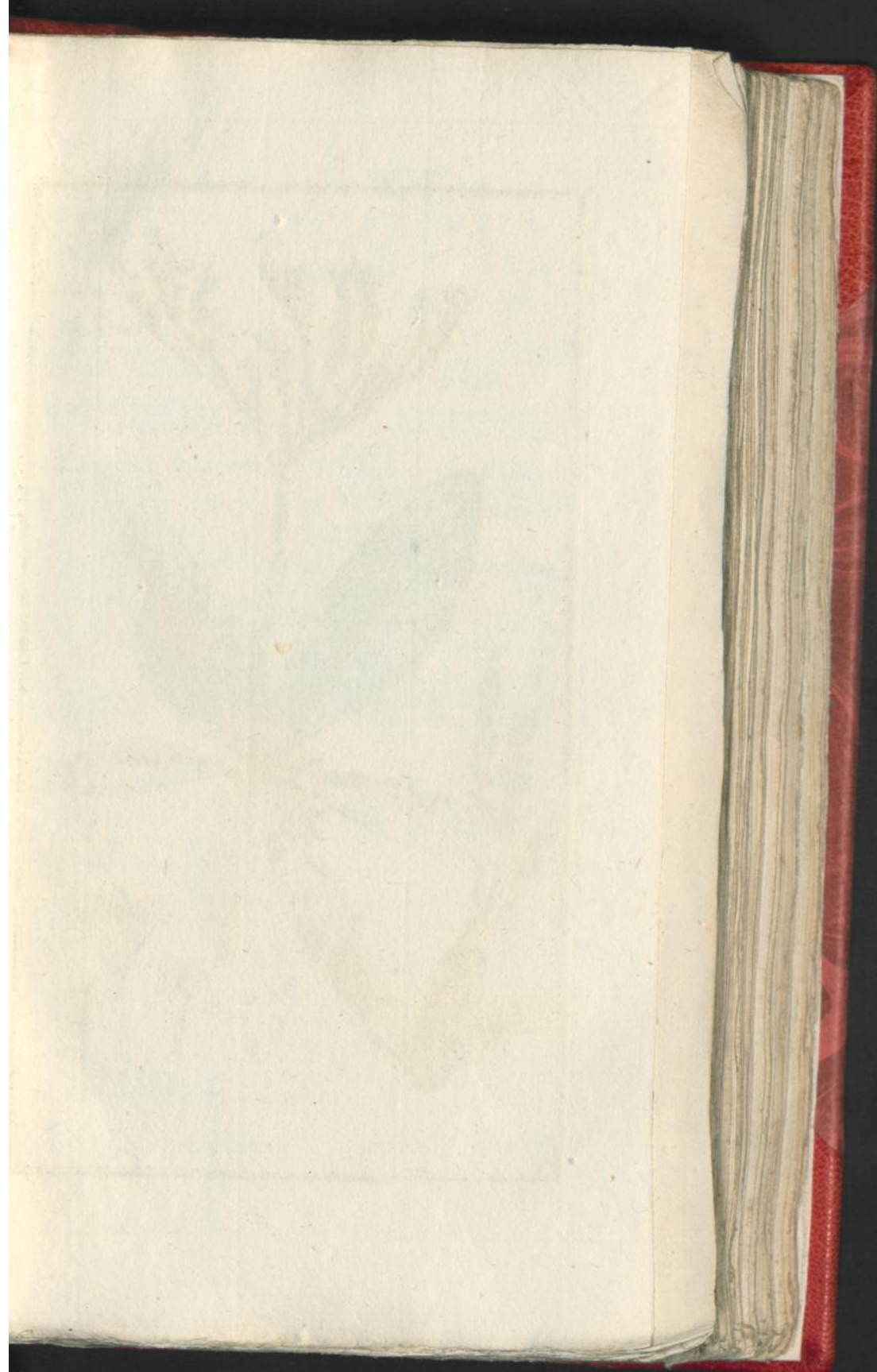
Tab. 405.

Copaifera officinalis L.

Statice limonium L.

BREEDBLADIG
STANDKRUID.

De Vde C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *Ilde*
Deel VIIIste St., bl. 260.STANDKRUID met een gepluimde ron-
de Bloemsteng en effene Blaaden.

- a. D'Eenbladige Trechterwijze ge-
vouwene Kelk.
b. De eenbladige Trechterwijze
Bloem.
c. Een afgezonderd Bloemblad.
d. De geopende Bloem met vijf Meel-
draadjes.
e. Een afgezonderd Meeldraadje.
f. Het kleine Vruchtbeginsel met vijf
Stijlen en spijse Scempelen ver-
groot.

BLOEITIJD. Het groeit aan Zee
strand omstreeks 's Gravezande aan
de Weg op de Helder, in Zeeland
op 't Eiland Terneuse, aan de Zee-
dijken van Harlingen enz. Ook
wordt het in onze Tuinen een a
twee Voet hoog gevonden en bloeit
in Junij.

S T A T I C E
L I M O N I U M.

C L A S S I S Vta.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. II di Part.*
Imæ, pag. 511.STATICE Scapo paniculato tere-
tri, Foliis laevibus, (*subtus mu-*
crionatis.)

- a Perianthium monophyllum, in-
fundibuliforme plicatum.
b. Corolla penta petala infundibu-
liformis.
c. Petalum separatum.
d. Corolla aperta, cum quinque
Staminibus.
e. Stamen separatum.
f. Germen minutum, cum Stijlis
quinque & Stigmatibus auctis.

TEMP. FLOR. Crescit ad littora
maris, in regionibus circa 's Gra-
vezande, ad Vias circa Helderum,
in Zeelandia, & Insula Terneuse,
ad aggeres Marinas Harlingenses
&c. inque hortis nostris altitudi-
ne pedali bipedalive colitur, Junio
floret.

GEBRUIK. Eertijds wierden uit Arabien en Egijpten, onder de
naam van *Behen rubrum* in onze Apotheeken bekende Wortelen, tot
ons gebracht, van dewelke men meent, dat zij de Wortelen van
dit aan onze Kusten groeiend *Breedbladig Standkruid* waren, echter
zo is dit nog in twijfel. — Wortel en Kruid hebben eene samen-
trekkende Smaak, en uit dien hoofde wierden zij bij de zwakheid
en Bloedstortingengeroemd, en ook bij heevige Buiksonstelingen
gebruikt. Heedendaagsch komt het in geene aanmerking meer,
even zo min als de composities der Arabieren, bij voorbeeld het
Eleç. Margaritarum Mesues en anderen. De Persiaanen gebruiken het
ook bij hunne religieuse eerdiensten.

ZWART

Z W A R T
PEPERBOOMTJE.

De VIIIde C L A S S E.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.

door HOUTTUIJN, IIde

Deel IIde St., bl 538.

PEPERBOOMTJE met vijfblomige
Oxeltrosfen de Bladen lancetvor
mig glad

a. D Eenbladige Trechterwijze
Bloem met een vietsneedigen Rand.

b. Dezelve geopend met acht Meel
draadjes.

c. Een afgezonderd Meel draadje.

d. Het Eijvormige Vruchtbeginsel de
zeer korte Stijl en nedergedrukte
Stempel.

e. D' Eenhokkige Besie.

f. He. Zaad.

BLOEITIJD. Deze Heester groeit
in Zwitserland, Oostenrijk enz. vier
a vijf Voeten hoog. Zij ward in
onze Tuinen geplant, en bloeit in
Maart.

D A P H N E
L A U R E O L A.

C L A S S I S VIIva.

Conf. LINNÆI Sjst. Nat. Ed.

GMELINI, Tom. IIde Part.

Ima pag. 631.

DAPHNE Racemis axillaribus quin-
que floris, Foliis lanceolatis
glabris.

a. Corolla monopetala infundibo-
lifformis Limbo quadrifido.

b. Eadem aperta cum Stamimbus
octo.

c. Stamen separatum.

d. Germen ovatum, Stijlus bre-
visimus, & Stigma depresso
planum.

e. Bacca unilocularis.

f. Semen.

TEMP. FLOR. Frutex Sponte
crescens in Helvetia, Austria &c.
altitudine quatuor quinque ve pe-
dali. In hortis nostris colitur &
Martio floret.

GEBRUIK. Op Plaat III, ziet men het *Peperboomtje*, *Daphne Mezereum*, beneffens de Geneeskrachten die met dit *Zwart Peperboomtje*, bijna een en dezelve zijn. Dit houd in de straffe Winterkoude zijne groene Bladen, het voornoemde verliest zij, en word daarom het *Wijfje* en 't *Zwarte* het *Mannetje* genoemd. De ouden gebruikten reeds de Schors van dit *Boomtje* bij ons in 't algemeen *Fransche Bast* genoemd als een afsleidend Middel, en de *Franschen* hebben het twintig jaaren geleeden weder uit de vergetelheid gehaald. Inwendig gebruikt men het bij scherpe Vogten, als *Venusstoff*, *Jigt*, *Waterzucht*, *Rheumatismus*, *Klierziektens*, *Vallende ziekte*, enz. bij wijze van *Decoctum*. Deszelfs vergiftige *Hoedanigheid*, (gelijk deeze alle *Zoorten* van *Peperboomtjes* bezitten,) verwekken beswaarlijke en wel doodelijke *Toevalen*, als *Braakingen*, *Ontsteeking* der *Maag* en *Ingewanden* die al heel dikwijls doodelijk zijn, 't welk deszelfs gebruik bedenkelijk maakt, en 't raadzaam zij om 't middel met de grootste omzichtigheid te gebruiken of in 't geheel niet, te meer, daar het niet dan heevig prikkelende werkt, 't geen andere zachte *Middelen* met hetzelfde voordeel en minder gevaar doen. De *Besien* die eene vettige *Olie* geeven, brengen gekauwd *ontsteeking* der *Keel* met stikkende benaauwdheid gelijk van *Swieten* ondervonden heeft. Het beste gebruik is uitwendig van de *Bast* tot *fontanellen* gelijk boven reeds gezegd is, of tot *stoving* in een pap met *Broodkrumels*.

WER-

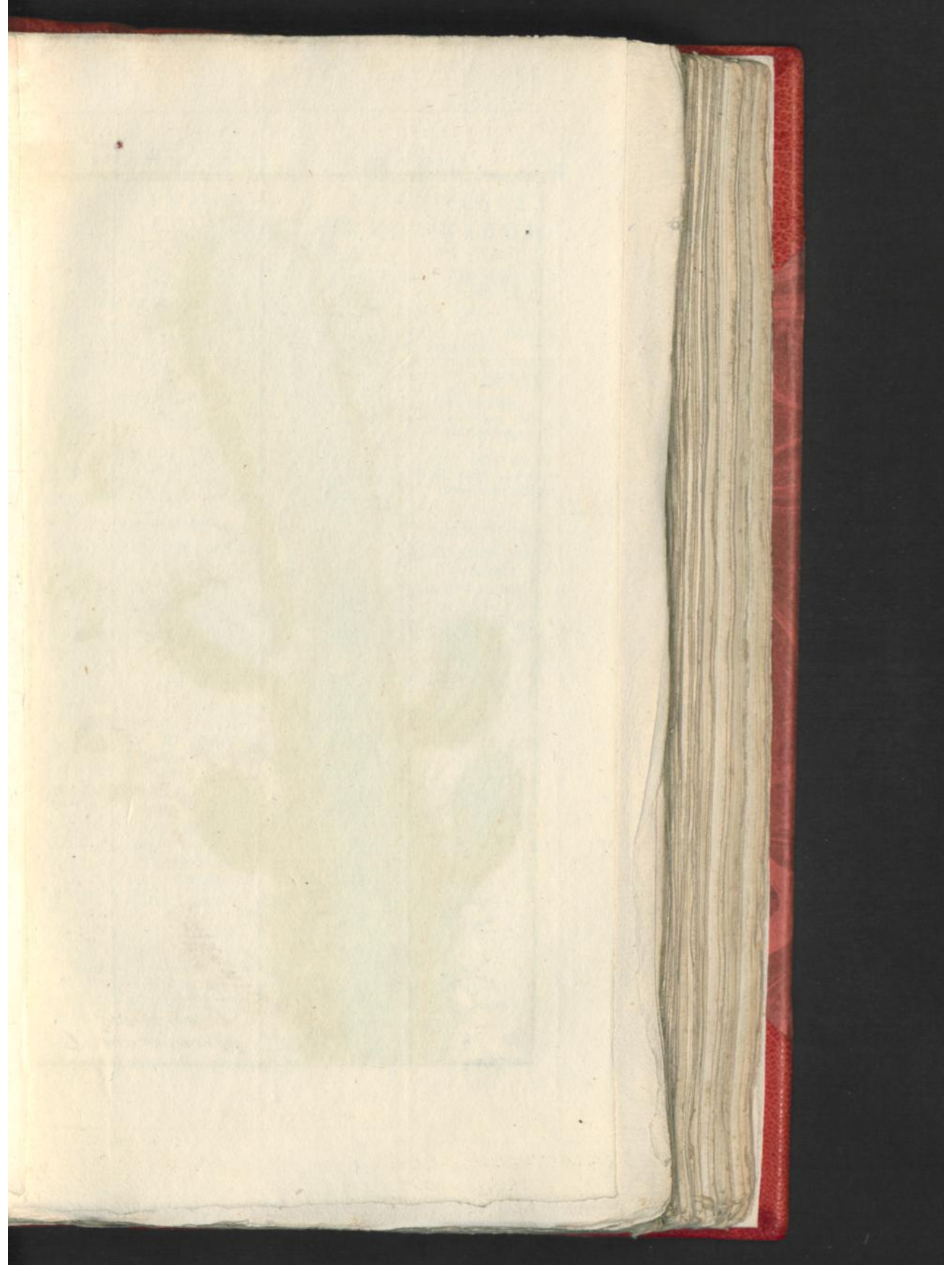

Daphne laureola. L.

Euphorbia officinarum L.

WINKEL
WOLFSMELK.

De XIde C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *Ilde*
*Deel VIIIste St., bl. 735.*WOLFSMELK dat gedoornnd, naakt en
veelhoekig is, met dubbele Doornen.a. De eenbladige buitige Kelt, met de
vierbladige deszelys Rand ingeplante
Bloem.

b. Pyf Meeldraaëjes met de Stamper.

c. Het gesleelde *Frugtbeginfel* met drie
tweefleeteige Stijlen en stompe Stem-
pelen.BLOEITID. Word in onze Hoyen en
Drijschuyzen gekweekt en word twee à
vier voet hoog. Van zelys groeit het
in Africa en Arabien.EUPHORBIA
OFFICINARUM.

C L A S S I S XIma.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
*Imæ pag. 759.*EUPHORBIA aculeata, nuda, multan-
gularis Aculeis gemminatis.a. Perianthium monophyllum, ventri-
colium, cum Corolla tetrapetala
marginè ejus inserta.

b. Stamina quinque cum Pistillo.

c. Germen pedicellatum cum Stillis
tribus bifidis & Stigmatibus obtusis.TEMP. FLOR. Collitur apud nos in
horis & calidariis Altitudine duorum
quatuorve pedum, sponte vero crescit
in Africa & Arabia.

GEBRUIK. De gekwetste Takken der *Wolfsmelk* geeven eene scherpe harstachtige melkstof, die door de warmte der lucht tot harst opdroogd, en *Euphorbium, Resina vel Gumi Euphorb.* genoemd word. In 't eerst heeft dit geen smaak, maar kort daarna is dezelve heet, walgelijk en heevig als naalden steekend. Het melkachtige vogt doet hetzelfde, en men kan de harstachtige deelen zelfs zeer gemakkelijk tusschen de tanden voelen. Het is bijtend, rood en ontsteeking maakend, blaaren en zweeren trekkend, prikkelend, aanzettend, purgeeren, braaking, en niesfen verwekkend vogten trekkend, en in de waterzucht, beeneëter en de schurft der Paarden aangepreezen. De heevig werkende Eigenschap was de Ouden reeds bekend, en deeze raaden de grootste omzichtigheid. De gift van het harst als het werkzaamste gedeelte is nog niet genoeg beproefd en bepaald, en men verwondert zig dat de Ouden zes en meer greinen toedienden, daar men thans verzekerd is, dat gr. ij doodelijk waren, en dat het uitwendig heevige ontsteeking baard. Dat 'er veel voordeel van deszelys prikkeling te wagten zij, is wel toetestaan, maar, het is meer raadzaam zo lang daarmede te verroeven, tot dat zekere proefneemingen het gebruik bepaalen. Bij de Lammigheid, Teering of Zwinding der Ledemaaten belooft het uitwendige gebruik als *Liniment* veel goeds. Bij de Beenëeter is het bewezen, dat het harst op het been gestrooid, mits dat het niet aan de vleesachtige deelen geraake, de heilzame afscheiding van het bedorven been buitengemeen bevordere. Nog beter is tot dat gebruik de *Tindura Spiriuosa*. Als Niesmiddel is het ook aangeraaden, maar men zij omzichtig met het gebruik, vermits het doodelijke Neusbloedingen of Longen bloedstortingen verwekken kan.

B

Cij.

CIJPRESSIG
WOLFSMELK.

De XIde C L A S S E.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel VIIste St., bl. 768.

WOLFSMELK met een veeldeelig Kroontje
gegaffeld, de Omwindfelijs bijna
Hartvormig. De onvrugtbare Tak-
ken met borstelige, de Steng met lan-
cetyvormige Bladen.

a. Het eigen bijna Hartvormige Omwind-
fel met drie Bloempjes, van dewelken
twee een buikige rog geslooten Kelk
hebben, de middenste vertoond de
voorsleekende Geslachtsdeelen met de
geopende Kelk en Bloem.

b. Hetzelve vergroot.

c. Het Vruchtbeginfel met de dubbelde
Stijlen en slompe Stempelen.

d. Dezelve Deelen vergroot.

BLOEITIJD. Het bloeit op drooge en
onbebouwde plaatsen een halve Voet
hoog, omstreeks Campen. Bloeit in Meij.

EUPHORBIA
CIJPARISSIAS.

C L A S S I S XIma.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. IIde part.
Imæ pag. 766.

EUPHORBIA Umbella multífida dichoto-
ma, Involucellis sub coronatis,
Ramis sterilibus, Foliis fetaceis,
caulinis lanceolatis.

a. Involucrum proprium sub cordatum
cum tribus Flocculis, quorum duo
Perianthio ventricolo ad huc clauso
instructi, medius vero genitalibus
prominentibus Perianthio & Corolla
aperta conspicuus.

b. Eadem Pars Magnitudine aucta.

c. Germen cum Stijlen bifidis & Stig-
matibus obtusis.

d. Eadem Partes magnitudine aucta.
TEMP. FLOR. Crescit in locis siccis
& incultis altitudine semipedali in re-
gione circa Campenam Floret Majo.

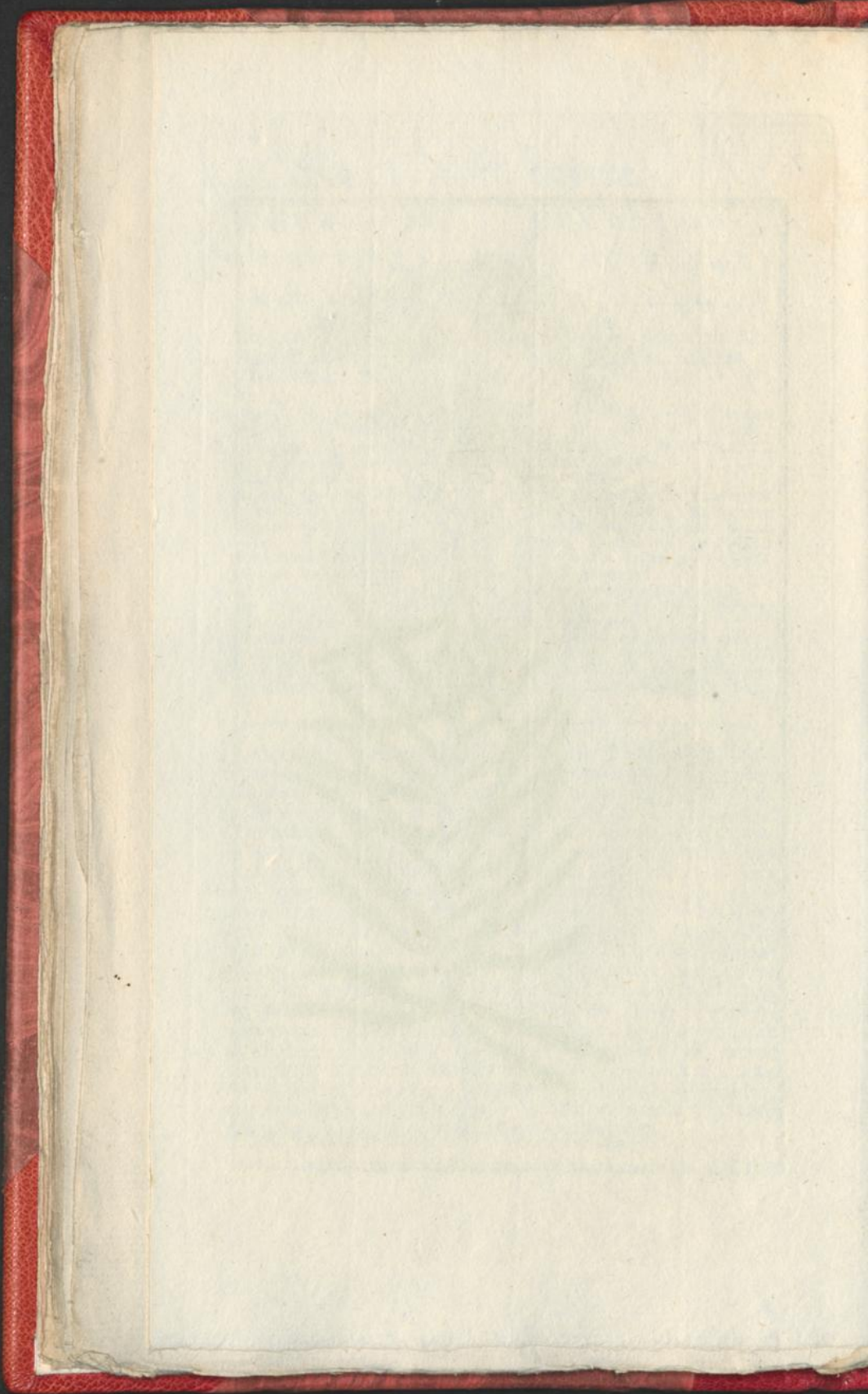
GEBRUIK. Deeze soort van *Wolfsmelk*, wier Bladen een Amande-
len smaak hebben, is gelijk alle van vergiftigen aart, 't geen men
zelfs daaruit afneemen kan, dat de bast en de melk de Huid be-
zeeren en ontteeken, en zelfs de Wratten en Exterooogen aandoet
en vernietigd. Kwakzalvers geeven XX greinen der gedroogde bast
of ook wel 15 stuks der vrugten in de waterzucht zomtjids met
goede maar nog meer met kwaade gevolgen. Het is waar, dat zom-
mige waterzuchtige Ingewanden zo ongevoelig zijn, dat zagter
prikkelingen geen tegenwerking voortbrengen, en dan is het alleen
aan de zorgvuldige Arts geoorloofd, tot diergelijke heevige Mid-
delen zijne toevlugt te neemen, en zo hij de *Cijpressige Wolfsmelk*
verkoos, zo dient men deeze in Azijn of een ander sterk zuur 24
uuren lang te weeken, of de een jaar oude bast, bladen of wort-
len met *Cremor. tart.* of eene Kruidenarij van ʒj- zij te geeven,
vermits men by de voornoemde toevallen en in die gedaante goede
uitwerkingen gezien heeft. Ook is men van meening, dat het met
Brandewijn of Weij bereide Extract minder gevaarlijk zij, maar
hoe dit ook zijn moge, zo is altoos voorzichtigheid aanteraaden,
niettegenstaande het in zommige Streeken de Boeren veelvoudig
gebruiken, en het zelfs Boeren Rhabarber noemen.

MOE.

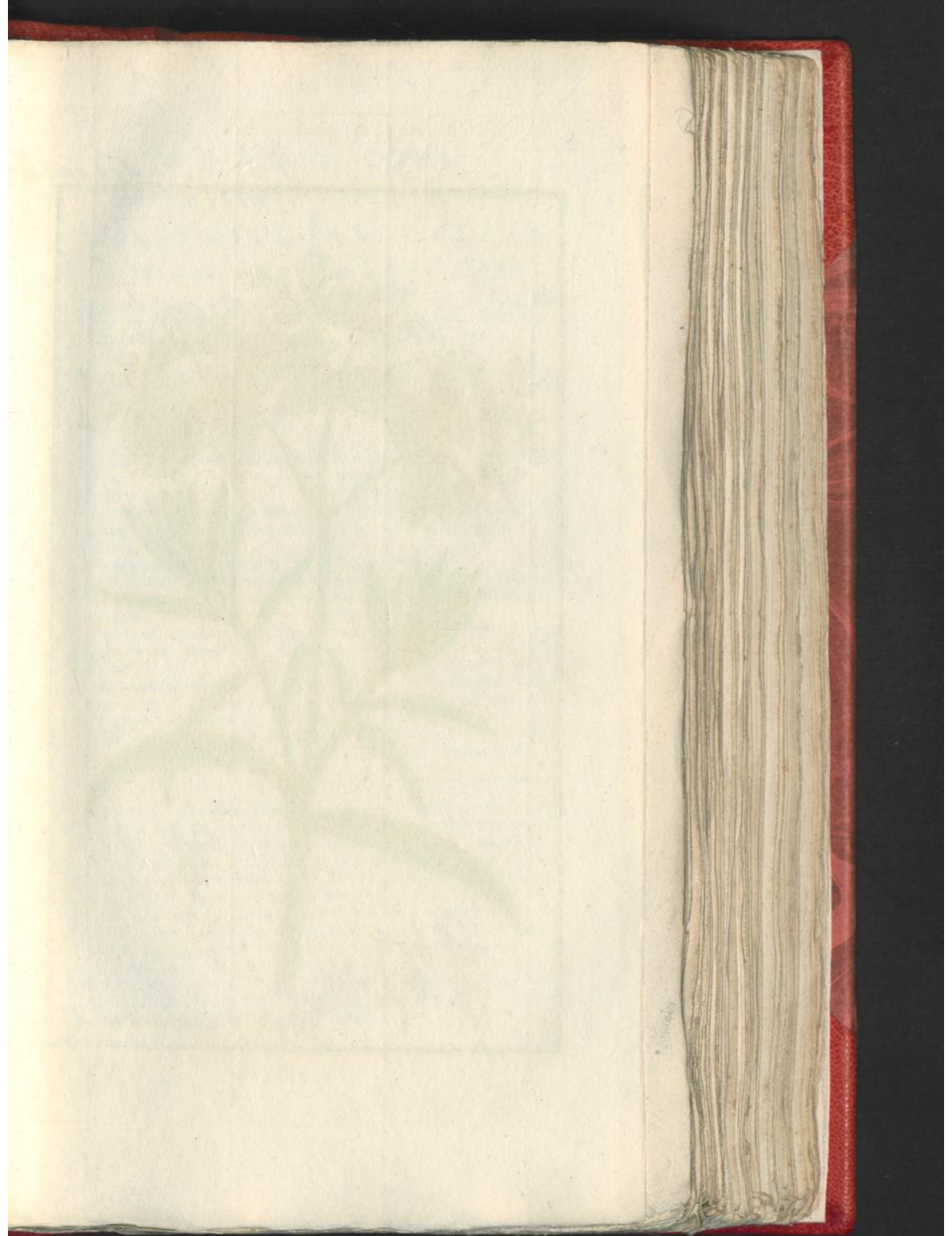

Euphorbia cyparissias. L.

Euphorbia palustris. L.

MOERASSIG
WOLFSMELK.

De Xlde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, IIde
Deel VIIIste St., bl. 769.WOLFSMELK met een veeldeelig
Kroontje, bijna driedeelig, twee-
deelig. De Omwindelzjes Eij-
rond, de Bladen lancetvormig,
de Takken onvruchtbaar.

- a De Kelk met de daarop zittende
Bloem.
b. Dezelve geopend.
c. De Meeldraadjes, waarvan twaalf
en nog meer allengskens uit-
schieten.
d. Een afgezonderd Meeldraadje.
e. Het Gesteelde Vrughtbeginfel met
drie tweefpleetige Stijlen en stompe
Stempelen.

BLOEITIJD. Groeit op moerasfige
Plaatsen en aan Slooten enz., dik-
wijls vier a vijf voet hoog. Aan
de Slooten van Nijmegen, Doesburg,
aan moerasfige Plaatsen van de Zee-
dijk tusschen Amsterdam en Mui-
den, aan eenige Slooten van Fries-
land. Bloeit in Junij.EUPHORBIA
PALUSTRIS.

CLASSIS Xlma.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. II di Part.*
Imæ pag. 766.EUPHORBIA Umbella multifida,
subtrifida, bifida Involucellis
ovatis, Ramis sterilibus.

- a. Perianthium cum Corolla infi-
dente.
b. Eadem aperta.
c. Stamina quorum duodecim plu-
resve paulatim erumpunt.
d. Stamen separatum.
e. Germen pedicellatum, cum tri-
bus Stijlis bitidis & Stigmatibus
obtusis.

TEMP. FLOR. Crescit in locis
paludosis ad fossas &c., altitudine
sæpius quatuor quinqueve pedali.
Ad fossas Neomagenes atque
Doesburgenfium in locis paludosis
aggeris marini juxta Amsteloda-
mum & Muidenam in nonnullis
fossis Frisæ &c. Floret Junio.

GEBRUIK. De Hoedaanigheid en Eigenschappen van deeze
Plant staan met de voornoemde gelijk, en derzelver werking is
heevig en purgeerend, en word alleen van Boeren en Kwakzalvers
gebruikt. Men zegt, dat de *Russen* vijf drachmen van het zap of
ook van de wortel verflinden, en dat dit braaking en purgeeren
zonder pijn verwekke, en dat de werking in eens afgedaan zij,
dat men ook daar te lande langs deezen weg tusschenpoozende
Roortsen, verstopping der Ingewanden en andere langduurende
Ziektens enz., geneeze. Dit is alles zeer gereed toetestaan, en
zels te gelooven, dat dit maar een kleinigheid bij eene Natie zij,
van welke men verhaald, dat de gemeene man bij vergifsig Sterk-
water in plaats van Jenever drinkt, en deeze zeer keurlijk vind, maar
of dit bij ons 't geval zij is sterk te twifelen.

B 2

HONDS

H O N D S.
R O O S.

DE XIIde C L A S S E.
Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUYN, IIde
Deel Vde St., bl. 210.

ROOS met Eijronde Knoppen, die zo
wel als de Bloemste ten gtaf zijn, de
T. kken en Bladteel- n- gedoorn.

- a. De eenbladige buikige Kelk met een
vijfleeftigen Rand.
- b. De vijf ladtige Bloem.
- c. Peelvuddige de Kelk ingeplante Meel-
draadjes.
- d. Een afgezonderd Meelaraadje.
- e. Veeltalige Vrugtbeginfelen op de Bo-
dem van de Kelk, korte vlokkige Stij-
len en ftonpe Stempelen.
- f. Een afgezonderd Vrugtbeginfel.
- g. De Bezie Vrugt.

WLOEITJD. Deze Heester groeit aan
de Haagen om de Velden in Ge derland
en vooral in de Betuwe, omfreesks Har-
derwijk, in Friesland, omfreesks Gro-
ningen enz. Bloeit in Julij.

R O S A
C A N I N A.

C L A S S I S XI^{ma}.
Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. II^{di} Part.
Imæ pag. 855.

ROSA Germinibus ovatis, Pedunculis-
que glabris, Caule Petiolisque acu-
leatis.

- a. Perianthium monophyllum ventri-
cosum, Limbo quinque partito.
- b. Corolla pentapetala.
- c. Stamina numerosa Calijci inserta.
- d. Stamen separatum.
- e. Germina numerosa in Fundo Calij-
cis, Stijli breves ac villosi & Stig-
mata obtusa.
- f. Germen separatum.
- g. Fructus bacca.

TEMP. FLOR. Frutex ubique in Scæ-
pibus crescens, circa Agros Getrice
& quidem in regione quæ dicitur Be-
tuwe circa Harderovicum, in Frisia,
prope Groningam &c., Julio floret.

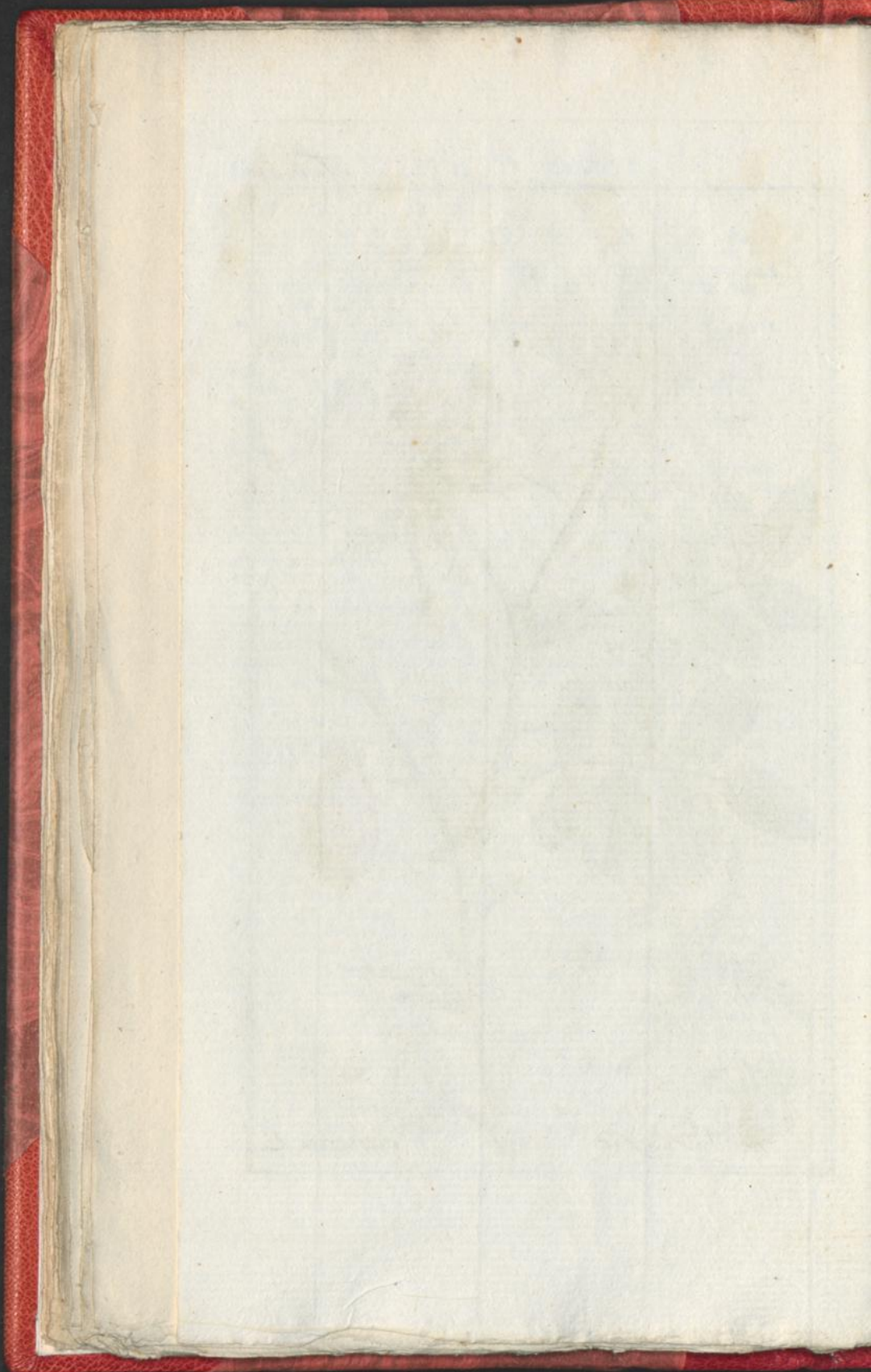
GEBRUIK. *Rosa sylvestris*, *Rosa pallida*, wierd deeze Bloem eer-
tijds in de Winkels genoemd. De Bloemen en Bladen zijn bleek-
rood, welruikend, niet doordringend, edoch geestig en bedwel-
mende. De smaak is swak en zuurachtig, maar is gekneusd sterker.
De Bloemen zijn purgeerende. De Roofen foorten hebben in 't
algemeen aangaande haare ruikende stof een op de Zenuwen wer-
kend vermogen, en zijn opwakkerende en prikkelend, maar langs
denzelven weg veroorzaaken zij ook duizeling en zelfs heeft men
beroertens daarvan waargenoomen. De bleeke Roofen hebben
daarenboven een zeepachtig Vogt, en uit dien hoofde zijn zij
meer purgeerende, zo dat men niet wel doet deeze bij buiksontlas-
tingen als famentrekkend toetedieneu. In de Winkels bercid men
de *Conserv.*, de *Sijr. rosar. solutivus* daarvan. Het *Mel. Rosar.* bij
Keelziektens of van den Mond, is zeer veel waard. Het *aq.*
Ros. pallid. verdient alle attentie bij Oogziektens of als inspuiting
bij de *Gonorrhæa secundaria*. De Vrugten *Fructus Cynosbati* zijn in
het huishoudelijke als lekkernij of als ziekekost van geen gering
belang. Zij zijn zuurachtig van smaak, en verwen het speekzel rood,
zij zijn voedend, iets laxeerend en Urindrijvend, en de zieken
eeten zij, wel gedroogd, van het Zaad gezuiverd, met water en
wijn en eenige kruidenaarijen gekookt en wel doorgeperst met zeer
veel graagte. Ook maakt men *Conserv* en *Conituuren* daarvan.
Het Zaad, zegt men, is Urindrijvende en tegens den Steen en 't
Graveel werkende! — Maar dit is even zo wel fabelachtig als
de uit deeze Rosenstam groeiende spons, of veel meer infectanest
bij de Arabieren *Bedeguar* genoemd, tegens de beet van vergiftige
dieren heilzaam zij.

P R O.

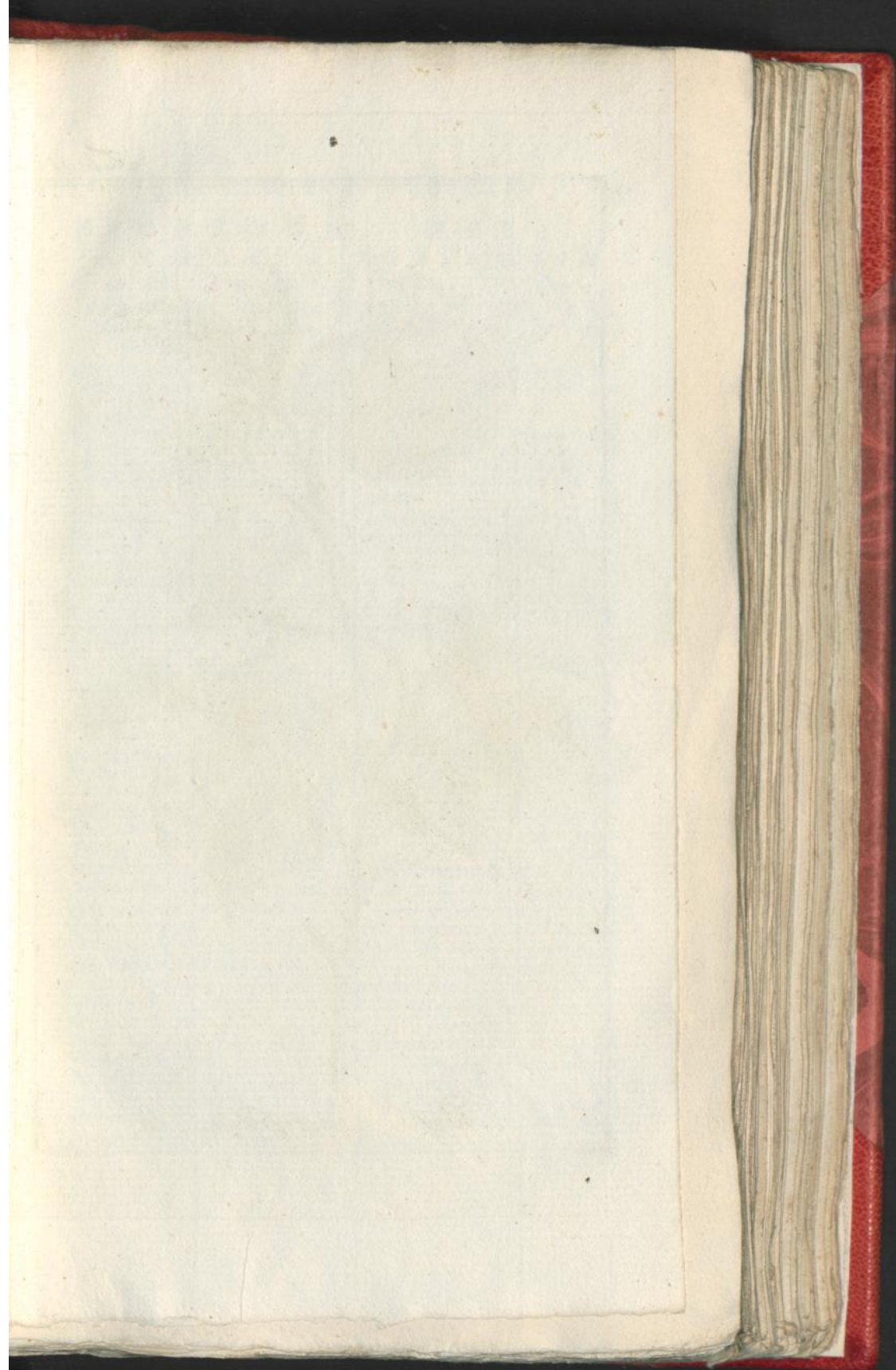

Rosa canina L.

Rosa centifolia. L.

P R O V E N C E
R O O S.

De XIIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel Vde St., bl. 257.ROOS met Eijronde Knoppen, die zo
wel als de Bloemsteelten steekelig zijn,
de Takken gedoorn, de Bladsteelten
ongedoorn.De Beschrijving der Geslachtsdeelen is
dezevlade der voorgaande, en 't schijnt
dus beter deeze te vermijden dan be-
kende dingen te herkaauwen.BLOEITIJD. Deeze zeer bekende
Heester, wier Bloemen onze Oogen zo
bekoorlijk, en onze Reuk zo aange-
naam streelen, is een der schoonste Cie-
raden van onze Tuinen en word in dee-
ze met alle zorgvuldigheid gekweekt,
vooral en in groote overvloed in de
Noordwijkstraalige Tuinen; Bloeit in Junij
en Julij.R O S A
C E N T I F O L I A.

CLASSIS XIIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
*Ima. pag. 854.*rosa Germinibus ovatis Pedunculis-
que hispidis, Caule hispido aculeato
Petiolis inermibus.Cum Analijis hujus Rose ratione fru-
ctificationis cum præcedente una
eademque sit, melius esse ducetur
hanc omittere quam dicta rumi-
nare.TEMP. FLOR. Hæc Frutex vulgatis-
simus, floribus suis oculis jucundis-
simus, odore suavissimus, ornamento
pulcherrimo horis nostris est, ibique
maxima cum cura colitur, præcipue
vero & copiosissime in hortis Noord-
wijkstraalibus colitur, atque Junio &
Julio floret.

GEBRUIK. Reuk en Smaak zijn aan de voorgaande gelijk, maar de Reuk van deeze is sterker en aangenaamer. Sommigen schrijven haar eene versterkende en zagt samentrekkende kracht toe, en zeggen te gelykertijd dat zij zagt laxeere, 't geen waarlijk tegensprekend is. Wat hiervan ook zij, zo is 't vast waar, dat deeze Roos door haare doordringende aangename Reuk de Zenuwen prikkelde, en bij deeze eene ontspanning bewerkt, want het is genoegzaam bewezen, dat menschen in een Thuin of Kamer, waar veele Roosen zijn, alleen door de Reuk tot afgang bewogen wierden, anderen hebben Niesen, Cathar, Zwijmel, Zenuwtrekkingen en doodelijke slaauwtens daar van geleeden: En zoude dit de Reuk alleen doen, of zijn maar enkele sjetten daaraan onderheevig? — Het laatste is voor het grootste gedeelte aangaande haare dispositie niet te bestrijden, maar ik geloof meer dat dit aan de uitwaaseming der Mephijstische Lucht of het Gas der Roosen toe te schrijven is. Inwendig worden de Roosenbladen niet ligt anders als in Conferv, Thee, of onder de *Flor. IV Cordial.* gebruikt, en zijn wel meer om de geur als tot een ander nut te gebruiken; en zo zij, gelijk nog dikwijls geschied, als adstringeerd Middel voorgeschreeven worden, zo zal zij de Arts hieromtrent in zijne indicatie makkelijk kunnen vergiften. *Conf. Ros. rubr. Sach. Ros., Sijr. Ros. sic., Aq. Ros., Ol. Ros.* (word in 't gemeen van Roosenhout gesloekt) *Suc. rec. expr., Tinct. Ros., Spec. Ros., Aq. spirit. Mel. Ros.,* zijn de voornaamste bekende Composities.

B 3

BLAAUW

BLAAUWBLOEMIG
HELMKRUID.

De XIVde C L A S S E.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel IXde St., bl. 432.HELMKRUID met Hartvormige,
Lancetwijze gekartelde Bladen
en Bloemen in de Oxelen.

- a. De eenbladige gepijpte Kelk.
b. De eenbladige greinzende Bloem.
c. Dezelvde geopend met twee lange
en twee korte Meeldraadjes.
d. Een afgezonderd Meeldraadje.
e. Het vierdeelige Vruchtbeginsel,
de draadwijze Sijl en eenvoudige
Stempel.
f. De geslooten Kelk.
g. Dezelvde met vier Zaden.
h. Het Zaad.

BLOEITIJD. Het groeit op moe-
rasige Plaatsen en in de Slooten
van geheel Europa: Overal in Ne-
derland, en word omtrent eene Voet
hoog. Bloeit in Junius.

SCUTELLARIA
GALLERICULATA.

C L A S S I S XIIIa.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. IIde. Part.
IIde pag. 919.SCUTELLARIA Foliis cordato lan-
ceolatis, crenatis, Floribus axil-
laribus.

- a. Perianthium monophyllum tu-
bulatum.
b. Corolla monopetala ringens.
c. Eadem aperta cum Stamini-
bus duobus longioribus & duobus
brevioribus.
d. Stamen separatum.
e. Germen quadripartitum, Stijlus
filiformis ac Stigma simplex.
f. Calix clausus.
g. Idem apertus cum quatuor Se-
minibus.
h. Semen.

TEMP. FLOR. Crescit in Europa
locis paludosis & fossis, ubique
in Belgia, & altitudinem circiter
pedis attingit. Floret Junio.

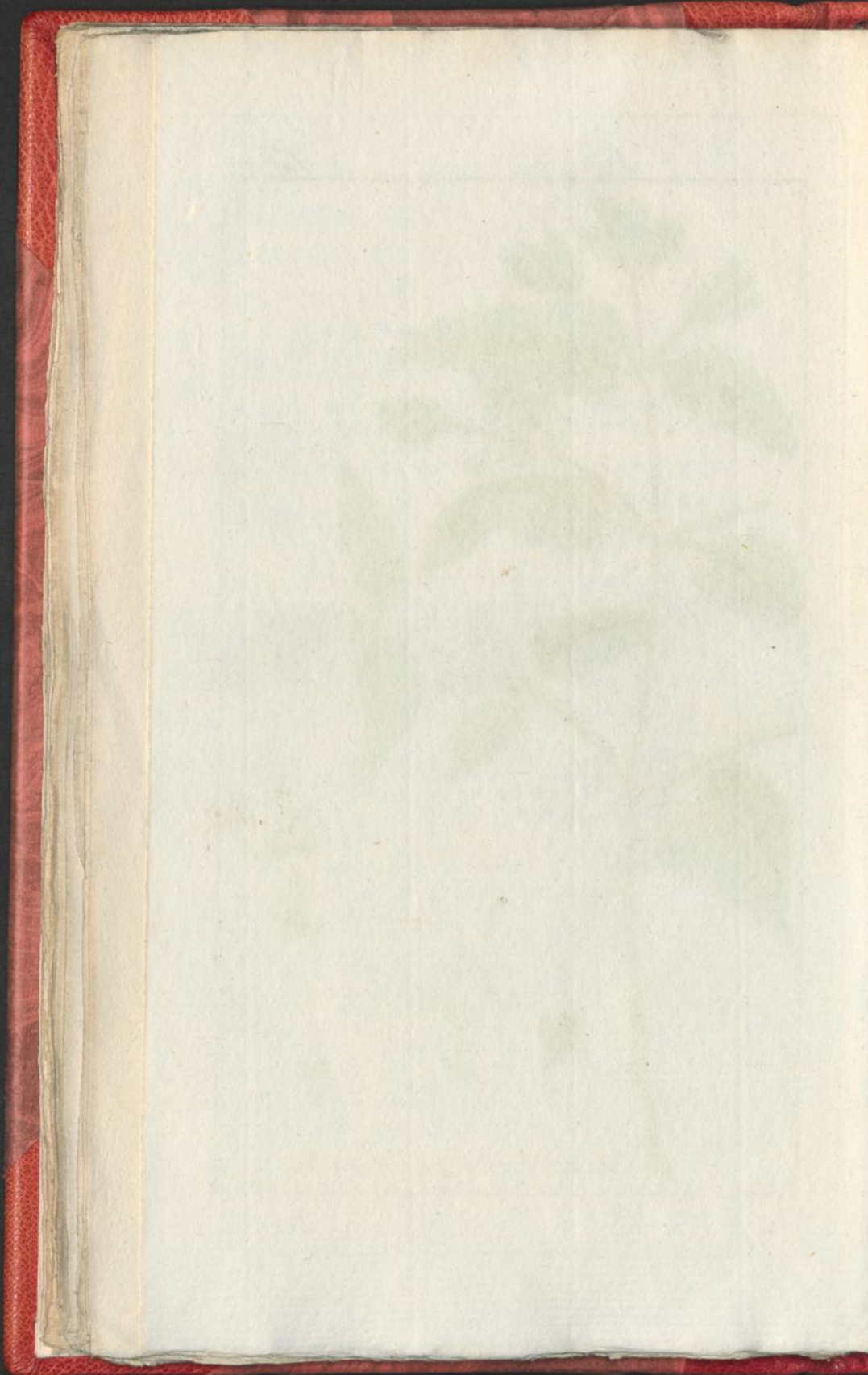
GEBRUIK. Dceze in oude tijden onder de naam van *Tertia-
naria* tegens de anderendaagsche Koorts gebruikte Plant was bijna
in vergetelheid geraakt, zo zij de *Pharmacopœa Danica* niet weder
in aanmerking gebragt had. De Plant heeft een bittere Knoflook
smaak. Eene bittere samentrekkende Grondstof schijnt het wer-
kingsvermogen tegen de koude Koortsen te bevatten. Het Extract
is bij de derdendaagsche Winterkoorts niet zeer werkzaam bevon-
den, maar wel bij de anderendaagsche, die eene swakke maag tot
grond had. Het koud gedronken afkookzel is Urindrijvend, warm
integendeel Zweetdrijvend. Bij eene zeere Keel en opgezette Klie-
ren is dit warme afkookfel van zeer veel dienst bevonden. Het
daarmede gedestilleerde Water is niet zeer krachtig, maar wel na
vooraafgaande gisting met Wijn overgehaald.

MEE.

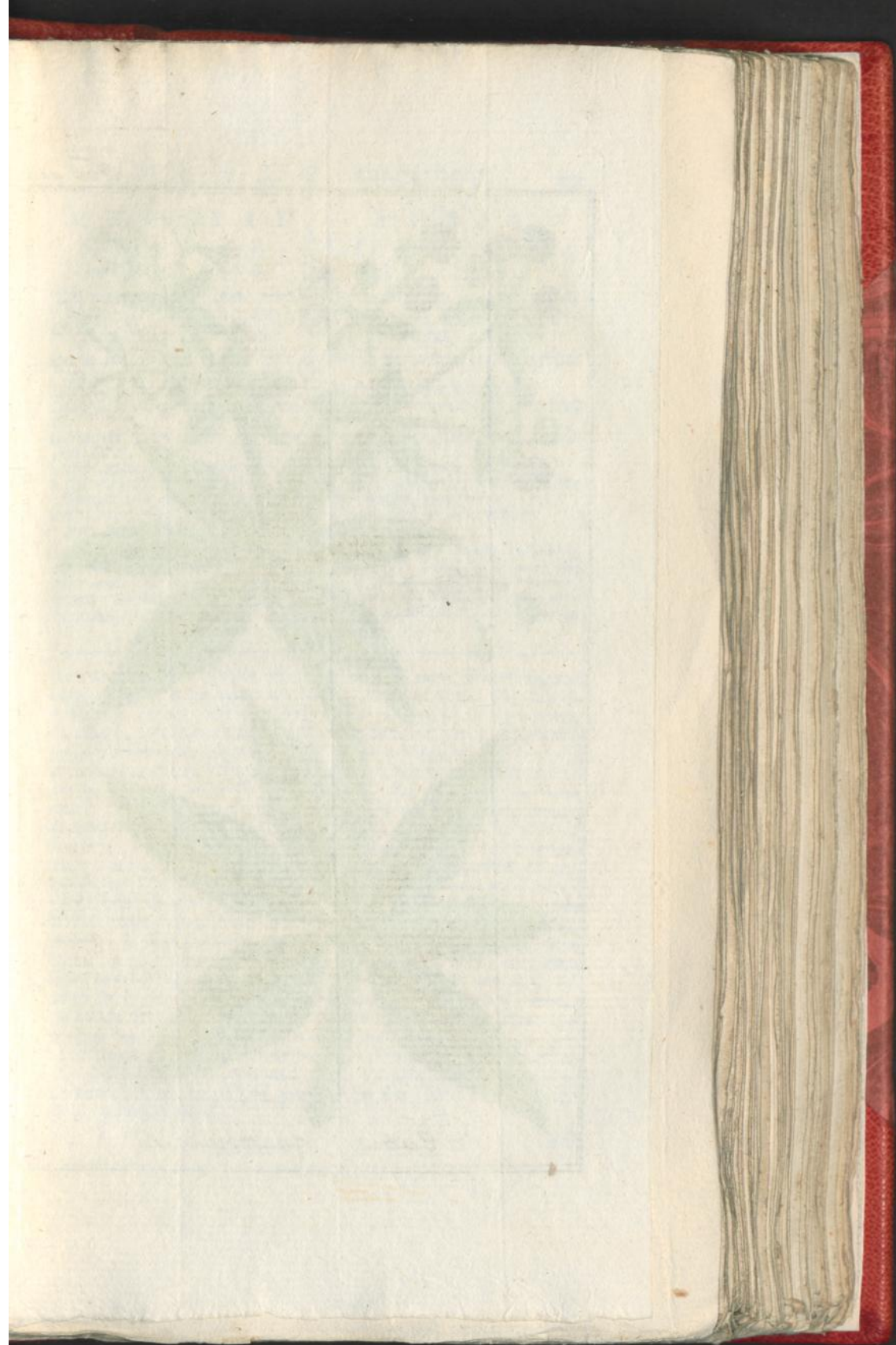

Scutellaria galericulata.

Rubia tinctorum. L.

M E E K R A P
K R A P P E.

De XVIIde C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUJN, *IIde*
*Deel, VIIde St. bl. 299.*KRAPPE met jaarlijkse Bladen en een
gedoornde Steng.

a. De viertandige Kelk.

b. De vier, ook wel zesbladige Bloem.

c. Dezelve geopend met vier Meel-
draadjes.

d. Een afgezonderd Meeldraadje.

e. Het dubbelde Vruchtbeginfel, twee-
spleetige Stijl en gekopte Stempelen.f. De Vrucht, twee samengegroeide Be-
sien.BLOEITIJD. Wordt overvloedig in
Duitschland en Zeeland gekweekt, en
groeit anders in warme Climaten van
Europa. Gekweekt word het vijf à zes
vet hoog, en bloeit in Julij.R U B I A
T I N C T O R U M.

C L A S S I S IVta.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIde Part.*
Imæ pag. 242.

RUBIA Folis annuis, Caule aculeato:

a. Perianthium quadridentatum.

b. Corolla monopetala (quoque sex)
partita.c. Eadem aperta cum quatuor Stami-
nibus.

d. Stamen separatum.

e. Germen didymum, Stijlus bifidus
& Stigmata capitata.

f. Fructus, baccæ duæ coalitæ.

TEMP. FLOR. Abunde colitur in
Germania & Zeelandia, sponte vere
crefcit in terris calidioribus Europæ,
præsertim in Oriente &c. Altitudine
penta hexapedali colitur. Julioque
flore.

GEBRUIK. De Wortel van deeze Plant is zagt, zamentrekkend aangenaam bitter en rood verwend. Haare krachten zijn samentrekkende, afzettende en urindrijvende. Zij verwt de beenderen, de afgang, urin en het zog rood, wordende het vlees, vet, knorpels en beenbanden (*ligamenta*) niet daarvan aangedaan. Men was van meening dat zij voedend en bij de Beenbreuk van buitengemeen nut zij, maar men heeft waargenomen, dat de *Callus* van daar meede gevoede Dieren ongelijk en zwak was, dat zelfs hunne beenderen zwak en ligt te breeken waren, en dat zij uitteerden en stierven. Vermits het Vleesch en de zagttere Deelen niet aangedaan worden, zo is te gissen dat de aantrekkingskracht of verwandfchap der aardachtige of kalkdeelen met deeze verwt of dit verschijnsel voortbrengt. Voor 't overige heeft GALENUS reeds de Wortel voor urindrijvend gehouden, en ze tegens de Geeling geroemd. Anderen roemen ze tegens Braakingen en langduurigen Hoest, weder anderen bij de Jigt en Engelsche Ziekte, enz, maar ieder begrijpt ligt, dat beide ziekten uit zwakheid der vaste Vezelen voortkomende, eer daardoor verslimt als gebeeterd worden, zo als dit het voornoemde voorbeeld der uitteering der Dieren enz. genoeg bewijst. Ik voor mij moet bekennen, dat ik hoegenaamd geen werking daar van gezien heb. De Wortelen mengd men onder de *Rad. quinque aperientes*. Ook zet men ze in Zeeland op Genever, maar zommigen meenen dat het Mansvermogen daar door verzwakt word.

E U.

EUROPISCH | ADIANTHUM
VENUS HAAIR. | CAPILLUS VENERIS.

De XXIV^{de} CLASSE.

CLASSIS XIX^a.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN. *Ildē*
Deel XIVde St., bl. 213.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. Ildi Part.*
Ildē pag. 1316.

VENUS HAAIR met het Loof meer
samengefeld, de Blaadjes over-
hoeks, de Vinnen wigvormig ge-
kwaad, met dunne Steeltjes.

a, a. De Bevrugtingsdeelen zijn de
omgeboogen Punten van het Loof.

BLOEITIJD. *Het Vaderland van*
deze Plant is het Zuidelijke Eu-
ropa, en 't groeit in de warme
Gewesten van Frankrijk en Italiē.
In onze Tuinen word het zo wel tot
cieraad als tot medicinaal gebruik
geplant.

ADIANTHUM Frondibus decompo-
sitis, Foliolis alternis, Pinnis
cuneiformibus lobatis pedicel-
latis.

a, a. Fructificationis partes in ap-
icibus frondium reflexis.

TEMP. FLOR. Patria hujus Plantæ
Europa australis est. atque in terra
calidiore Galliæ & Italiæ sponte
crescit. In hortis tam ornamento,
quam usui pharmaceutico colitur.

GEBRUIK. De Bladen van dit geslagt der Vaaren hebben eene
welruikende echter swakke Reuk, een wat zoetachtige, iets samen-
trekkende bitterachtige niet onaangename Smaak. Men roemd
ze als versterkend, urindrijvend en oplofend bij de verstopping
der Milt en Ingewanden. HIPPOCRATES gebruikte het voor een op-
lofend en urindrijvend Middel. GALENUS meenden, dat het de
taaije vogten oplosse en ze tot uitscheiding bevoordere. Verder
beweert GALENUS tegen HIPPOCRATES, dat het de Buiksontlastingen
fluite en de Ingewanden samenrekke. Ook heeft het GALENUS
tegen de Steen geroemd. Anderen verzekeren dat het de Long
van wegens haare slijmige grondstof versterke en voede enz., maar
zo men die Geneesmiddelen, die men heedendaagsch bij dieger-
lijke ziekten voorschrijft, met het voornoemde vergelijkt, zo zal
men weldraa zien, dat dit van geen waardij zij, en alleen daartoe
diene om de Winkelhoeken vol te stoppen. Alle werking die het
ooit schijnt gedaan te hebben, is, of aan het warme water of an-
dere bijvoegselen toe te schrijven. De *Sijr. Cap. Ven.* is nog in
trek, maar meer als lekkernij dan als Geneesmiddel. — Onder
de oude Composities als *Sijr. de Alth.* en *Loch. Pulm. Vulp.* maakt
het nog eenige figuur.

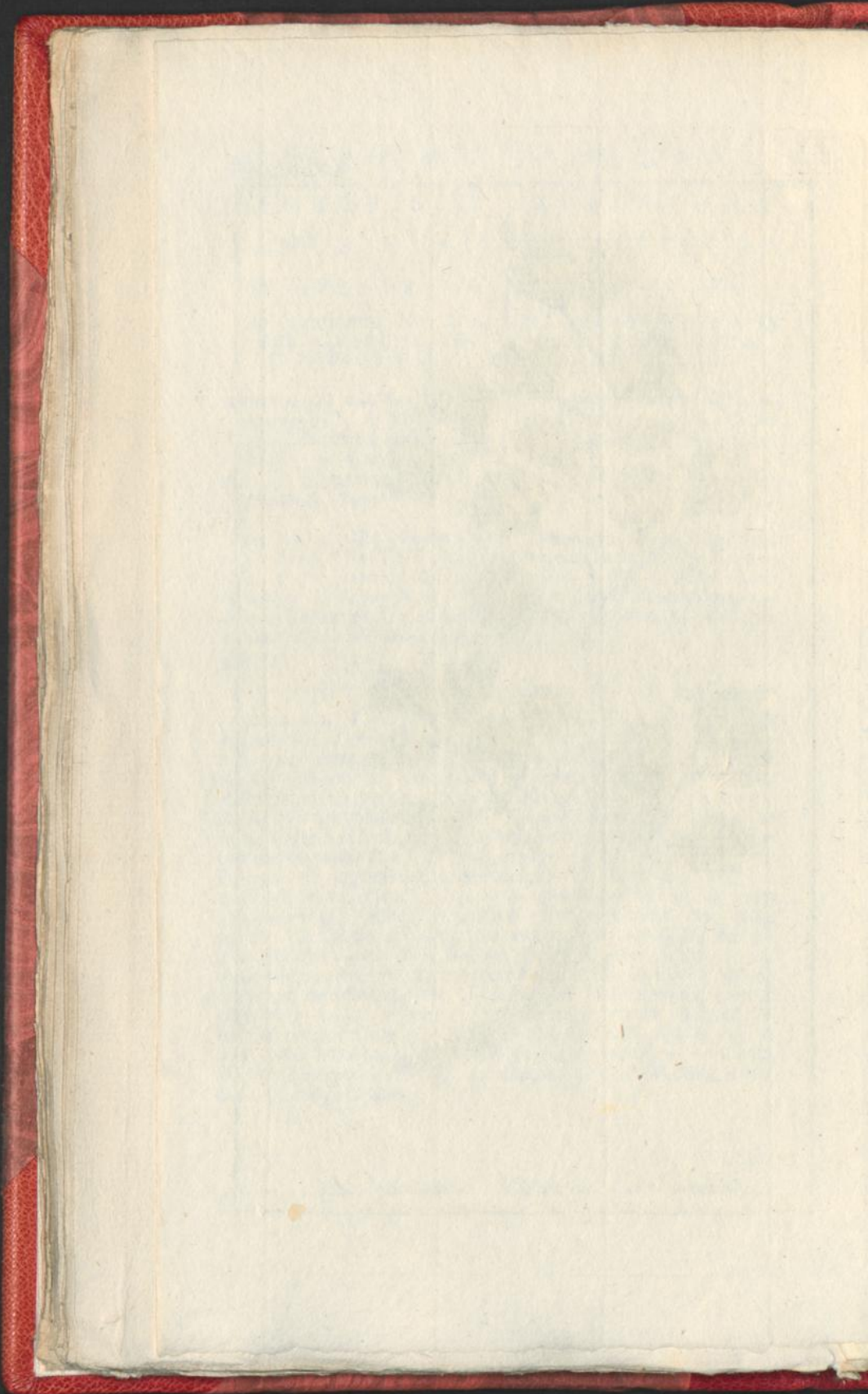
VLIER.

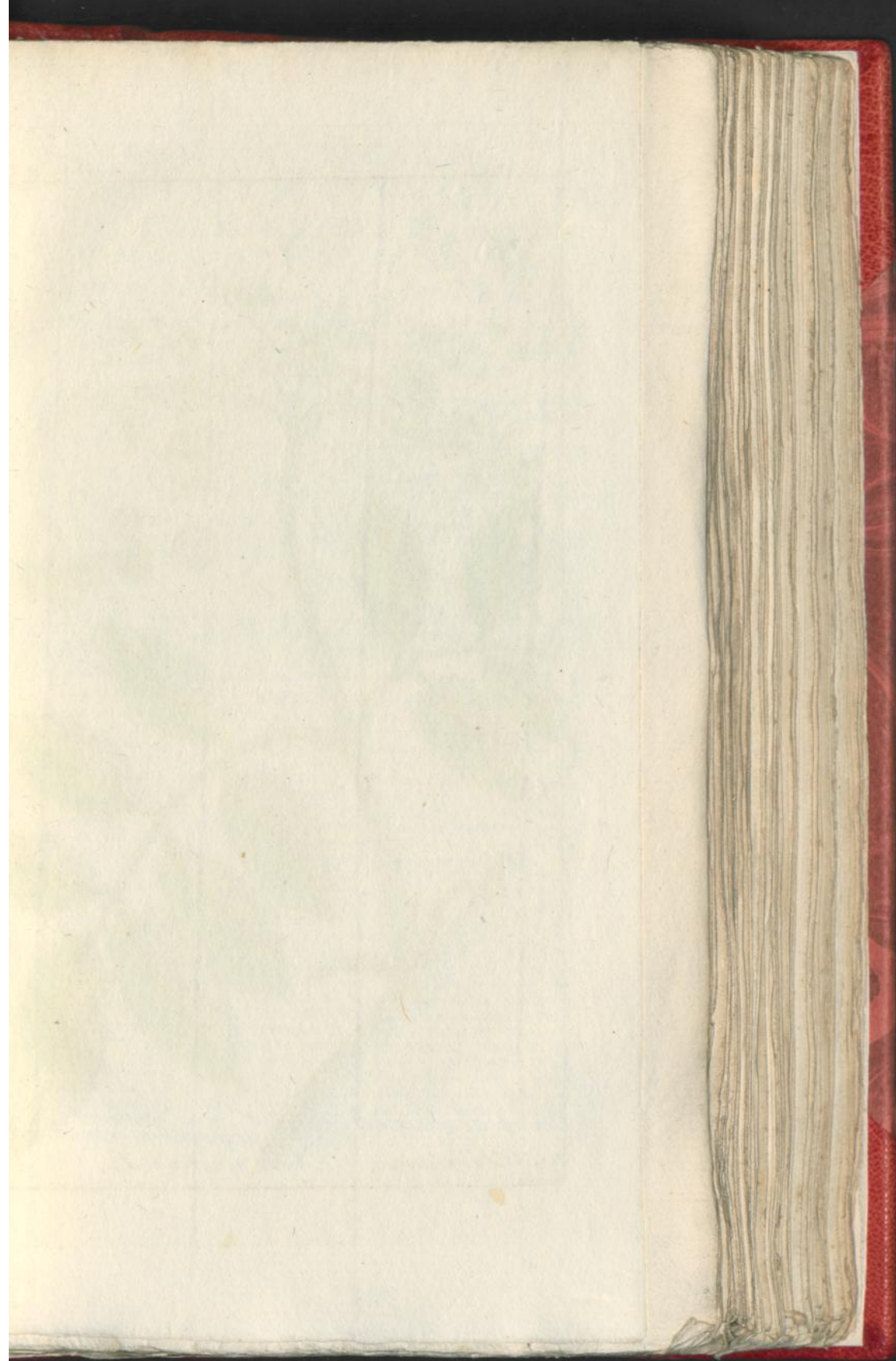
Tab. 425.

Adiantum capillus veneris. L.

Sambucus nigra. L.

V L I E R
B O O M.

De Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIdé*
Deel IVde Sr., bl. 427.VLIER die Boomachtig is met vijfde-
lige Kroontjes.

a. De eenbladige vijfdeelige Kelk.

b. De eenbladige, raderwijfe, ten hal-
ven vijfpleetige Bloem met vijf Meel-
draadjes.

c. Een afgezonderd Meeldraadje.

d. Het Vruchtbeginsel met de buikige
Klier en drie stompe Stempelen.

e. Rijpe Besfen.

f. Eene geopend.

g. Het Zaad.

BLOEITIJD. Deze boomachtige Hees-
ter groeit overal in Europa en bloeit
in Junij.S A M B U C U S
N I G R A.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
*Imæ. pag. 498.*SAMBUCUS Cijnis quinquepartitis (*fo-
liis pinnatis: foliolis sub ovatis ser-
ratis*.) caule arboreo.a. Perianthium monophyllum quinque
partitum.b. Corolla monopetala, rotata, semi-
quinque fida cum Staminibus quin-
que.

c. Stamen separatum.

d. Germen cum Glandula ventricosa
& tribus Stigmatibus obtusis.

e. Baccæ maturæ.

f. Una aperta.

g. Semen.

TEMP. FLOR. Frutex arborefcens,
ubique in Europa sponte nascens Ju-
nioque florens.

GEBRUIK. De Reuk van de *Vlierboom* in 't algemeen is scherp, walge-
lijk en bedwelmende. De Bladen hebben een scherpe, kruidige, walgelijke
smaak. De Bloemen zijn sterk en welruikende. De Bezien zijn zoet en
rins, de middelste Bast in 't begin zoet, naderhand scherp en bitter. 'Er
is bijna geen Plant in de Natuur, die in 't algemeen zo veel nut in de Ge-
neeskunde geeft, want alle derzelve deelen, tot op de Wortel en Spons
daarvan zijn werkzaam. De Bast van de Wortel en Stam, ook de Takken
en Bladen maaken Braaken, Ontlasting en Waterlosfingen, de Swam is sa-
menttrekkend. De Bloemen uitwendig gebruikt, maaken week en verzag-
ten; als Thee getrokken zijn zij oplosfende en zweerdriivende. De Besfen
en de daarvan bereide Conferv, laxeerden, losfen op en bevorderen de urin
en zweet. De olie uit de Pitten der Vruchten is urindrijvend en oplosfend.
De Bloemen en de genoemde Conferv worden bij de Roos, Rheumatismus,
Jigt, Vlakkortfen met veel voordeel gebruikt; en het is alleen te beklaa-
gen, dat beiden een zo algemeen huismiddel zijnde, zo dikwijls uit on-
kunde van den gemeenen man en als noodhulp van Artfen gemisbruikt
worden. Van veel waardij is de damp der infusie van Azijn of Water bij
Borstziekten, waar de fluiemen ogestopt zijn, of bij een zeere Keel tot
gorgeldrank. De jonge Spruitjes in Azijn gelegd, zijn een zeer heevig pur-
geermiddel: hetzelve doen de Bladen, en zijn zelfs gevaarlijk. Uitwendig
zijn de Bloemen in zakjes, of de versche Bladen bij waterachtige Gewel-
len zeer voordeelg. Een der voornaamste krachten bezit de middenste
Bast en deszels zap als purgeer en waterdrijvend middel, vooral bij de
Waterzucht, 't geen de grootte Artfen, van welken ik maar SIJDENHAM en
BOERHAAVEN noeme, betuigen; echter vereischt het gebruik ook omzich-
tigheid. Ik heb mij 't best bij het afreikfel als Thee gedronken bevonden.
Nog is aanteraaden, 'savonds, of in 't geheel niet in de lommer van die
Boom te vertoeven, vermits deszels uitwaasfeming doodelijke flauwten
veroorzaaken, gelijk waarneemingen betuigen.

C

CAR.

CARDAMOM
AMOMUM.

DE Iste CLASSE.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel VIIde St., bl. 14.

AMOMUM met de Bloemstengen geheel
enkeld en zeer kort; de Blikjes over-
hoeks en rum geplaatst.

- a. De drielandige Kelk.
b, b, b. De drie Lappen der eenbladige
Bloem.
c. Het Honingbakje.
d. Het Meeldraadje.
e. Het rondagtige Vruchtbeginsel, de
Draadswijze Stijl en stompe Stempel
f, f. De half Eijronde, driekantige en
driehokkige Vrucht van Amboina en
Ceijlon.
g. De langwerpige Vrucht van het Eiland
Java.
h. Dezelyds geopend met de Zaa den.
i. Het Zaad.

BLOEITJID. Groeit in Oostindien.
Word in onze Hoven twee voet hoog
geplant.

AMOMUM
CARDAMOMUM.

CLASSIS Ima.

Conf. LINNÆI Sjst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. IIde Part.
Ima pag. 5.

AMOMUM Scapo simplicissimo brevis-
simo, Bracteis alternis laxis.

- a. Perianthium tridentatum.
b, b, b. Lacinia tria Corollæ mono-
petalæ.
c. Nectarium monophyllum.
d. Stamen.
e. Germea subrotundum, Stijlus fili-
formis, & Stigma obtusum.
f, f. Fructus sub ovatus, trigonus,
trilocularis illius ex Amboina & Ceij-
lonta.
g. Infusæ Java Fructus oblongus.
h. Idem apertus cum Seminibus.
i. Semen

TEMP. FLOR. In India Orientali
crefcit. In Hortis nostris altitudine
bipedali colitur.

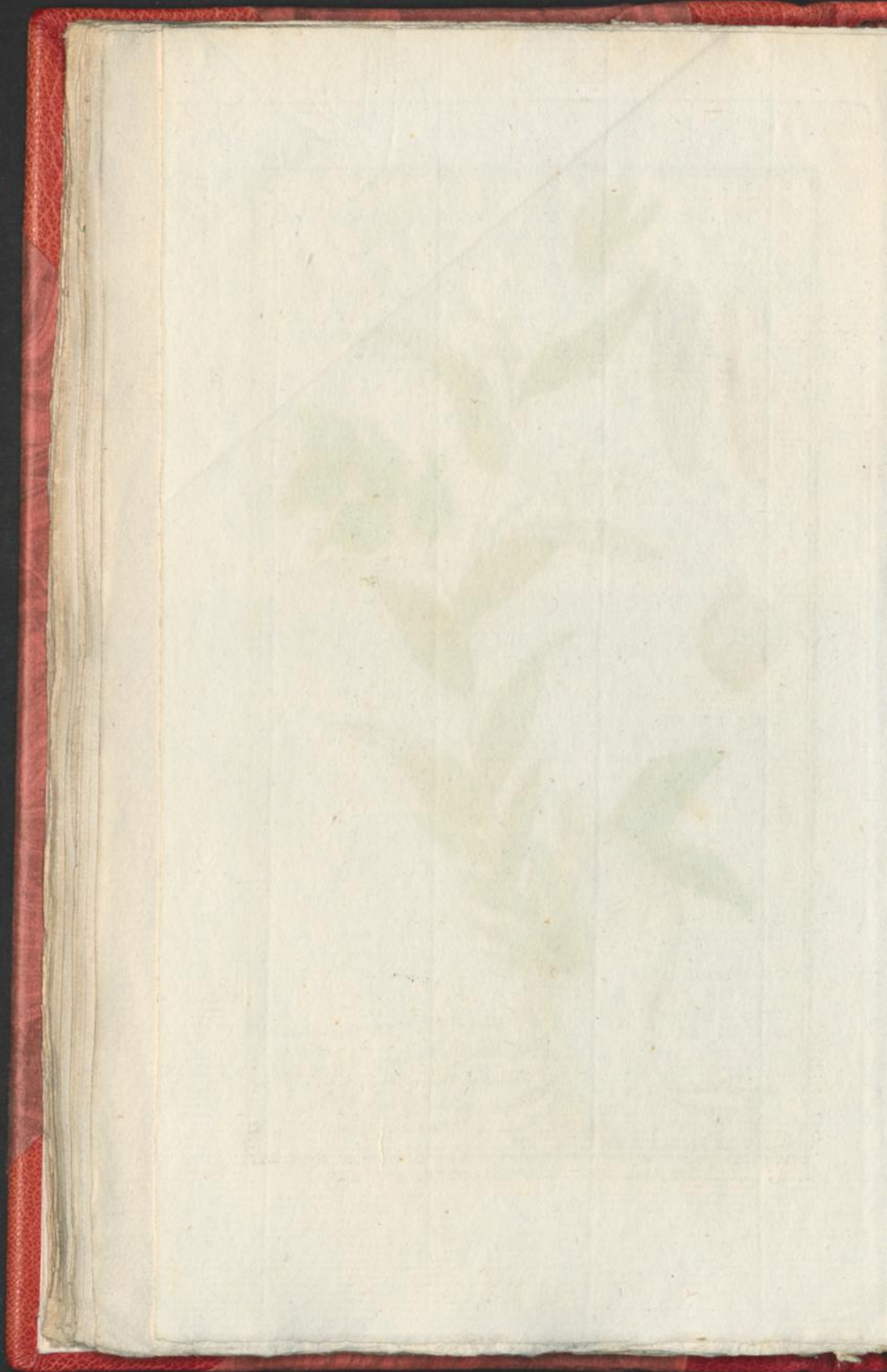
GEBRUIK. De bekende Kruidenarij Kardamom genoemd is een korrel met een witte bijeengefchrompelde schil, wier Reuk scherp, heet, kruidig en welruikend is: de Smaak is in 't eerst Campher-, daarna Salpeterachtig. 'Er zijn drierhanden Soorten van die Vruchten in de Winkels *Cardamonum Majus, Medium en Minus*, de ronde of kleine worden voor de sterksten gehouden. Haare Werkingkracht is aanzettend, verhittend, Maandstonden bevorderend, maar vooral zenuwe, maag en ook wel krampstillend. Men gebruikt ze vooral ter versterking van de zwakke Maag en Ingewanden, winden te drijven en de spijsverteering te bevorderen. — Ook verbeteren zij de kwade Smaak en Adem. De gedistilleerde Olie word bij de Tandpijn, Hoofdpijn, of tot het verbeteren der Smaak onder Artsenijmiddelen gemengd. HIPPOCRATES gebruikten ze tegens de Baarmoeder ziekten, DIOSCORIDES als urindrijvend en tegens de wormen, 't geen niet te misprijzen is. Uiterlijk als verdeelend en sterkend. Anderen raaden ze nog bij teruggeslagen Vlakzietens, Beroertens, als zweetdrijvend, tegens de *Epilepsie* en *Catalepsie*, teruggeslagen Podagra, Cardialgie, Zucht enz. Hoe men dit alles beschouwen moge, zo is 't vast waar, dat de prikkelende Grondstof in groote hoeveelheid aanwezig zij, 't geen toe-reikend is, om tegenwerking in de daaruit voortvloeiende voor-aeelen bij de zwakke Vezel en verminderde werking te verwagten.

GEM.

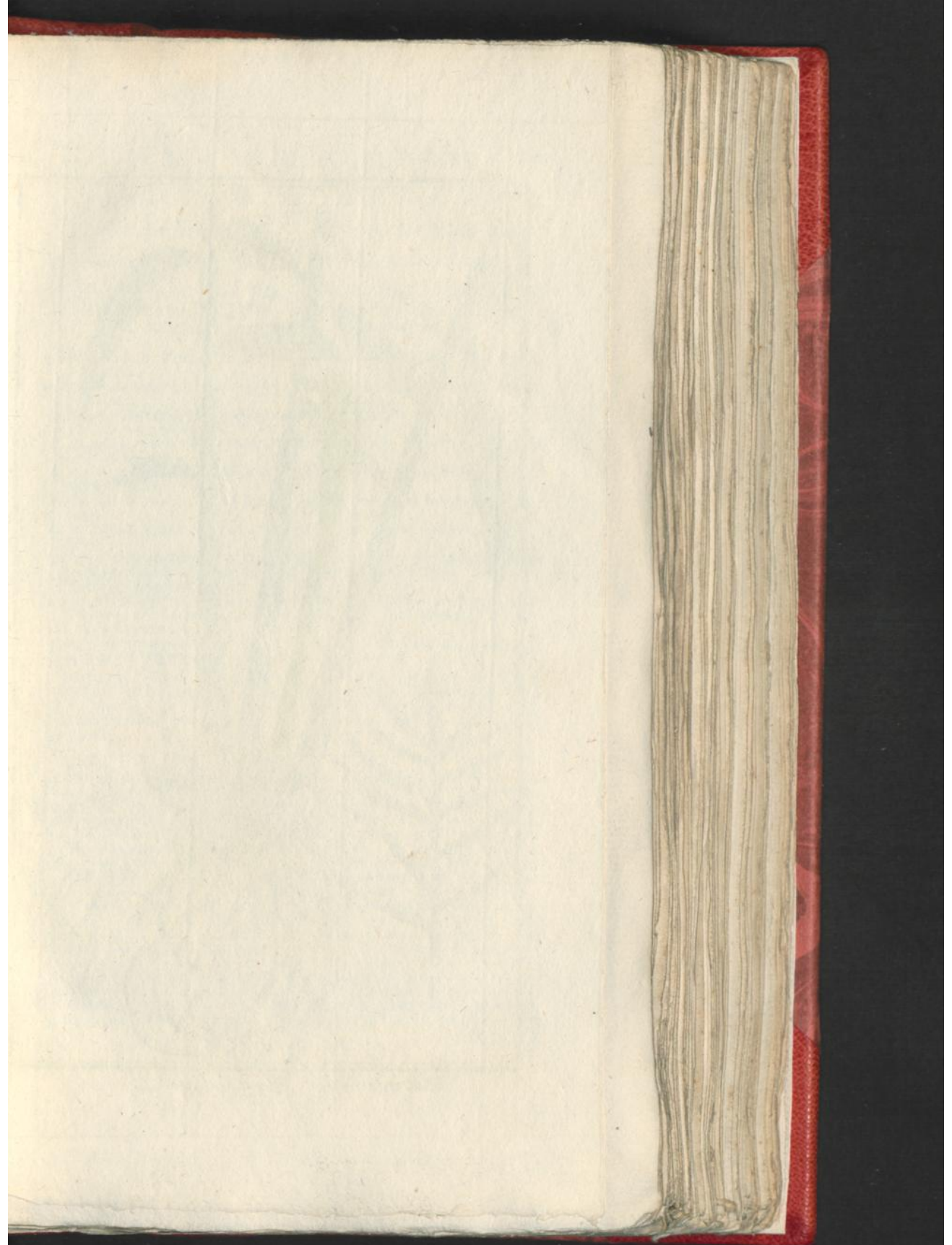

Amomum cardamomum L.

Amomum Lingiber. L.

G E M B E R
A M O M U M.

De 1ste C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *Ildes*
Deel, VIIde St. bl. 5.

A M O M U M
Z I N G Z I B E R.

C L A S S I S Ima.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. Ildi Part.*
Ime pag. 5.

AMOMUM met de Blausfeng naakt, de
Kelk Eijrond.

a. De Bloemscheede, de Bloempijp in e
omvattende.

b. Tweede Bloemscheede, het Frugbe-
ginfel in h omgeevende.

c. De geheele Bloem met de lange Pijp
en de Bloemscheede in b.

d. De Bloem zonder Honingbakje en de
Bloemscheede b.

e. Het op de grond zittende Honing-
bakje.

f. Het enkele Meeldraadje van de Voor-
zijde.

g. Hetzelvde zijswaards te zien (de
twee Meelknopjes zijn in de hol-
ligheid aangegroeid.)

h. Het Frugbeginsel, Stijl en stompe
Stempel in de holligheid van het Meel-
draadje f. verborgen.

i. Het zeer verkleinde bladige bovenste
gedeelte der Blausfeng.

BLORITJID. Woont in Oostindien,
vooral op 't Eiland Jamaica. Thands
is de Plant in America verplant, en
wordt ook in onze Hoyen twee voet hoog
gekweekt.

AMOMUM Scapo nudo, Spica ovata.

a. Spatha Tubum Floris in e circum-
voivens.

b. Spatha altera Germen in h invol-
vens.

c. Flos integer cum Tubo longo &
Spatha in b.

d. Flos sine Nectario & Spatha b.

e. Nectarium faucis impositum.

f. Stamen unicum a fronte.

g. Idem a latere (anthera dua in ova-
riata) ad natam sunt.

h. Germen, Stijlus & Stigma obtu-
sum in cavitate Staminis f latent.

i. Summitas caulis foliosi volumine mul-
toties iminuta.

TEMP. FLOR. Habitat in India Orien-
tali precipue in Insula Jamaica. Nunc
planta ad Americam est trans plantata.
In Hortis nostris altitudine bipedali
colitur.

GEBRUIK. De Wortel van deeze Plant is een bekend kruid en lek-
kernij. Zij is scherp, kruidig, heet, sterkend en welruikend van smaak.
Droog is zij sterker. Zij is verhittend, Maagsterkend en aanzetend. On-
der Purgeermiddel verhoogd zij dezelve werking, vooral der Rhabarber.
Zij word bij de Windcolijks, Doorloop, Vrijsterziekte en bij heevige hard-
nekkige Galontlasting voor oitmuutend gehouden. Zo wel hier als in In-
diën is het Kruid ter spijsverteering van zeer veel nut maar haare grootste
voordeelen zijn die der opwekking der trange beweging der Vezelen, en
langs deeze weg bevordert zij verdunning en oplossing der taaije Vogten.
Bij Wonden waarvan wegens slapheid der Vezel geen goede etter afgeheiden
wield, en de Koortsbast niet toereikende was, heb ik van de Gember
met deeze gemengd, weldraa eene goede etterwording gezien. Bij
Koortsen van phlegmaticque gestellen, waar de Koortsbast geen tegenwer-
king voortbragt, was mij het vermengen met de Gember van zeer veel nut.
De geconlijte Gember is een zeer goed Maagsterkend middel, dat de ver-
teering bevordert. De drooge Wortel werkt ten aanzien van zijne kruidige
scherpe stof veel ligter dan de Peper, gelijk GALENUS reeds bemerkten.
Cholericque gestellen verdragen hem niet. De gift in poeljer is 5—15 gr.

C 2

WILDE

W I L D E
G E M B E R.

De 1ste C L A S S E.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel VIIde St., bl. 13.

- GEMBER met de Bloemsteng naakt,
de Kelk langwerpig stomp.
- a. De bloeiende Aair, de onderste
Schubjes afgescheurd zijnde.
- b. Een afgezonderd Schubje.
- c. De uitgesponnen buitenste Bloem-
scheede.
- d. De geheele Bloem in de Bloem-
scheede gevolt van ter Zijde.
- e. De Bloem met de Bloemscheed-
zonder Honingbakje en Helm-
draadje.
- f. De binnenste Bloemscheede uit-
gespannen.
- g. Het rondachtige Vruchtbeginfel,
de draadswijze Stijl en stompe
Stempel.
- h. Het uitgerekte Meeldraadje.

BLOEFTIJD. Groeit op de Kust
van Malabaar en de Moluksche Ee-
landen, vijf à zes voet hoog. In
onze Hoven word het niet hooger
dan drie voet.

A M O M U M
Z E R U M B E T.

C L A S S I S Ima.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. II di Part.
Ima, pag. 1.

- AMOMUM Scapo nudo, spica
oblonga obtusa.
- a. Spica florens avulsis omnibus
inferioribus Squamis.
- b. Squama separata.
- c. Spatha exterior expansa.
- d. Flos integer Spatha involutus,
a latere conspicuus.
- e. Corolla cum Spatha interiore
demto nectario & Stamine.
- f. Spatha hæc interior expansa.
- g. Germen subrotundum, Stijlus
filiformis & Stigma obtusum.
- h. Stamen Vi erectum.

TEMP. FLOR. Crescit in Mala-
baria & Moluccis altitudine penta-
hexave pedali. In Hortis nostris
pedes tres vix superat.

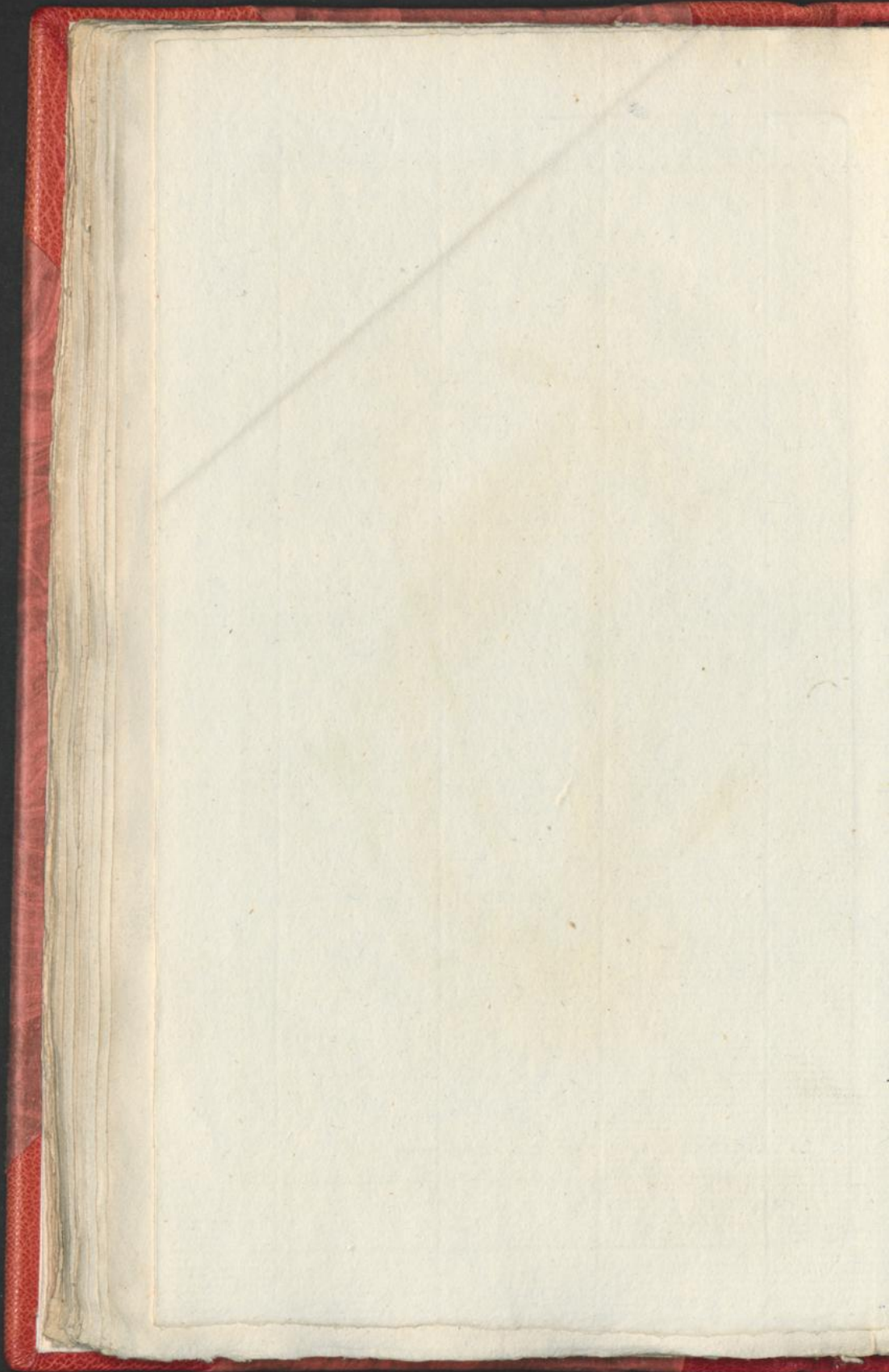
GEBRUIK. Sommigen willen dat de Wortelen, die in onze
Winkelen onder de naam van *Radices Zedoaria* bekend zijn van deeze
Wilde Gember, anderen dat zij van de *Kaempferia rotunda*, anderen
weder dat zij van het *Anomum Zedoaria* genomen, of ten minsten,
dat beide een en dezelve Hoedanigheid bezitten. De Reuk der
Wortel is doordringend en Campherachtig, de Smaak kruidig,
scherpachtig en bitter. Zij is aanzettend, Zweetdrijvend, Zenuwe
en Maagsterkend, Maandstonden bevorderend en Wormdrijvend.
Zij word bij de Vrijsterziekte, Aamborftigheid, Walging en de
Wormen geprezen. Men gebruikt ze van VI—XXX gr. in Poei-
jer, of in Wijn van ʒi—ʒβ. Vooral word zij als Maagmiddel
aangeraaden, zo dezelve met zuurachtige slijmigheid bezet is. De
Indiaanen gebruiken ze als Kruidenarij.

BEE-

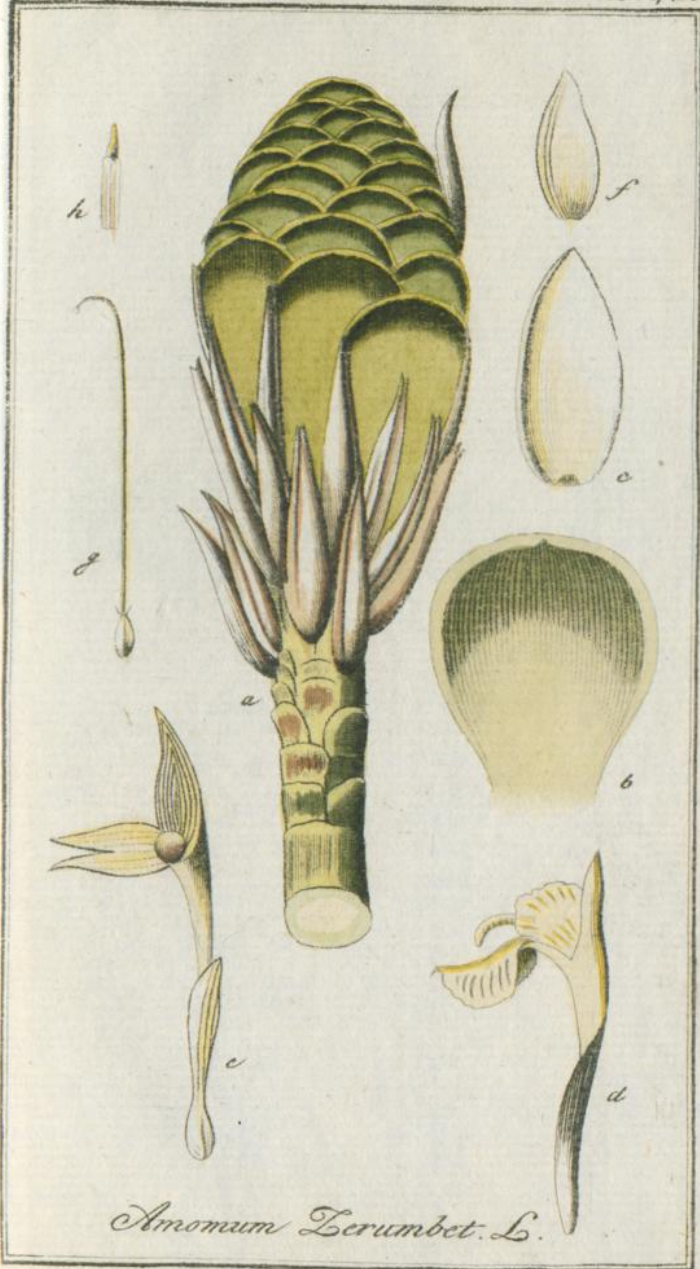

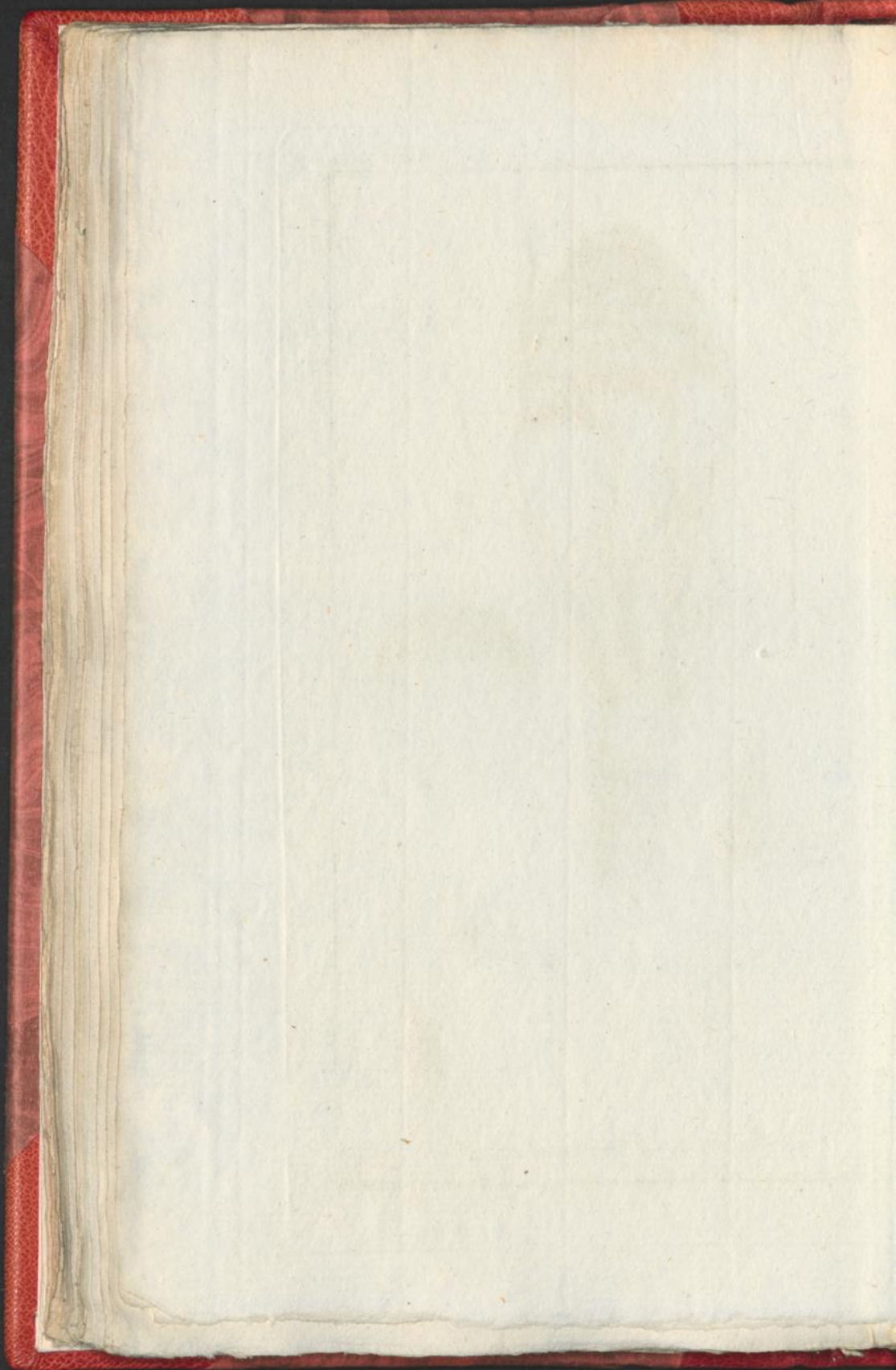
Amomum Terumbet. L.

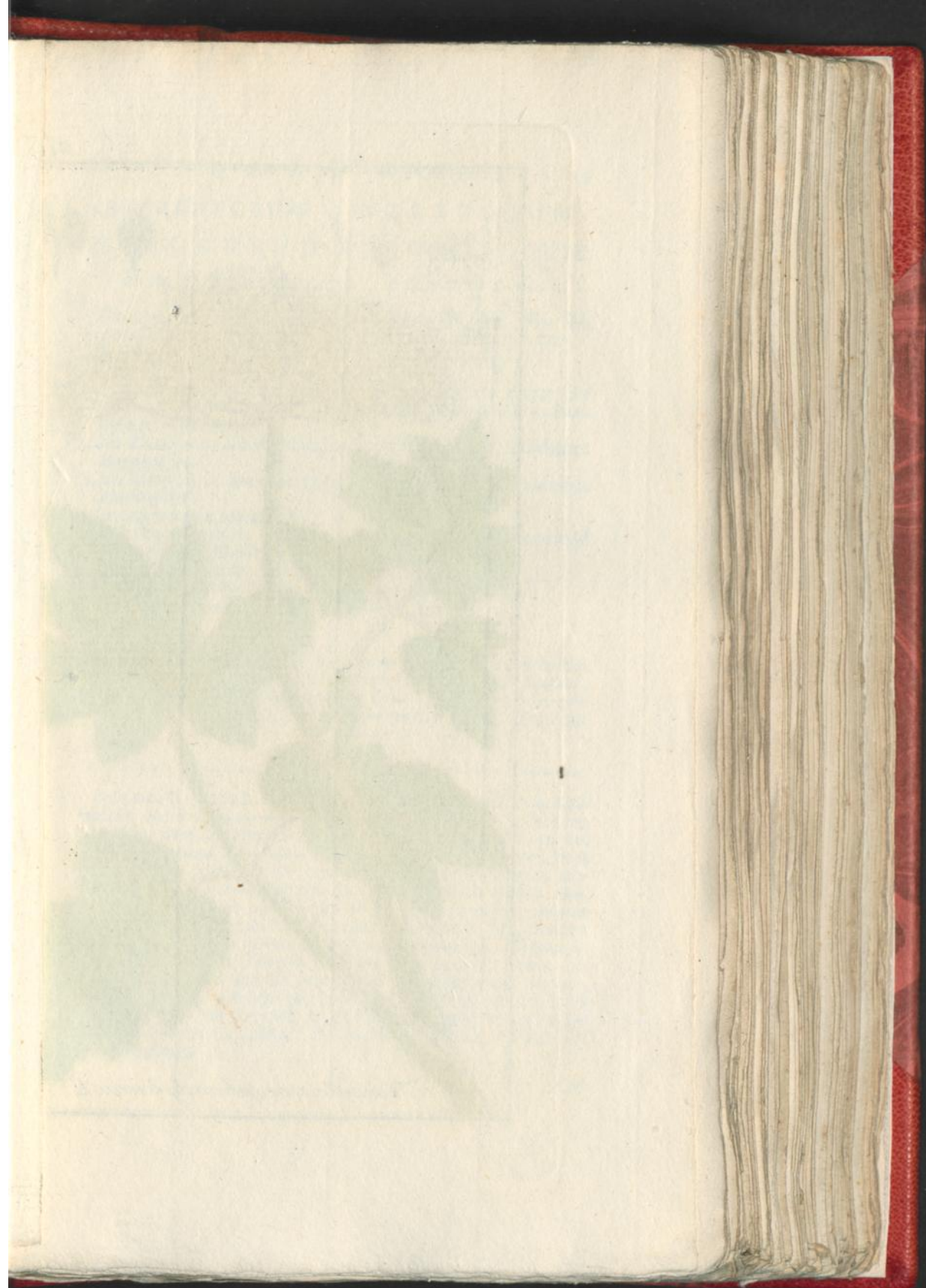

Amomum Lerumbet. L.

Heracleum sphondylium L.

BEERENKLAUW HERACLEUM
HEILKRUID. SPHONDILIUM.

De Vde CLASSE.

CLASSIS Vta.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, IIde
Deel VIIIste St., bl 98.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
Gmelini, Tom. II di Part.
Imæ pag. 480.

HEILKRUID met de Blaadjes Vins-
wijze verdeeld en effen. De
Bloemen eenvormig.

HERACLEUM Foliolis pinnatifidis
lævibus, Floribus uniformibus.

a. Een Bloem uit de Schijf met vijf
Meeldraadjes.

a Corolla disci cum Staminibus
quinque.

b. Een Bloem uit de Straal met vijf
Meeldraadjes.

b. Corolla Radii cum Staminibus
quinque.

c. Een afgezonderd Meeldraadje.

c. Stamen separatum.

d. Het Vrugtbeginsel en twee wat
samen gevoegde Meeldraadjes en
eenvoudige Stempelen

d. Germen, Stijli duo approximati
& Stigmata simplicia.

e. Twee samengedrukte Zaaden.

e. Semina duo compressa.

f. Dezevide van malkanderen ge-
scheiden.

f. Eadem separata.

BLOEITIJD. Groeit overal, en in
Nederland in de Weijlanden, Bos-
schen, Haagen, enz., zontijds drie
à vier voet hoog. Bloeit in Junij.

TEMP. FLOR. Ubivis, & in Re-
publica in pratis, sylvis, sepibus,
interdum altitudine trium qua-
tuorve pedum crescit. Junioque
flore.

GEBROUK. Eertijds wierd het Kruid en de Wortelen in de Apo-
theeken onder de naam van *Branca Ursina* nagehouden, en wel ten
onrechte, want de *Branc. Urs.* komt van de *Acanthus Mollis*, en niet
van het *Heracleum Sphondilium*. Het Kruid van deeze is bitter, heet
en scherp, en dient gantsch niet tot verzagende clijsteeren, pap-
pen en stoovingen, waartoe men den *Acanthus Mollis* roemd. Ook
was het middel bij de oude Artfen in geen groot aanzien, en men
vind het enkel onder de *V. Herb. emal.* en tegens de Jigr, Stuipen
en Vrijssterziekte van de een en anderen aangeraaden. Tegens de
Poolsche Vlecht, *plica Polonica* heeft het niets gedaan, schoon het
de Poolen uit dien hoofde eeten. De Kamtschadaalen, Rusfen,
Lithauwers enz., maaken een soort van Brood en een drank als
Bier daarvan. Ook doen dit de Poolen. Daarenboven eeten het
deeze Naties als Groentens. Bij ons is het al lang, en wel met
recht vergeeten.

O P R E G T
W A L S T R O O .

De IVde CLASSE.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel VIIde St., bl. 286.

WALSTROO met agtyoudige Lintale ge-
fleusde Blaadjes en korte Bloemtakjes.
a. De Eenblaadige, radervijze vierdee-
lige Bloem van de bovenzijde.
b. Dezelyde van de onderzijde met vier
Meeldraadjes.
c. Een afgezonderd Meeldraadje.
d. Het dubbelde Vrugtbeginsel, de ten
halven tweespleetigen Stijl en Kloots-
wijze Stempel.

BLOEITJD. Groeit overal aan de
Weegen en Haagen twee à drie voet
hoog. Overvloedig in de Tuinen van
dit Gemeenebest. Bloeit in Junij en
Julij.

G A L I U M
V E R U M .

CLASSIS IVta.

Conf. LINNÆI Syst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. IIde Part.
Imæ pag. 239.

GALIUM Folli octonis linearibus sul-
catis, Ramis floriferis brevibus.
a. Corolla monopetala, rotata, qua-
dripartita ex parte superiore.
b. Eadem ex parte inferiori cum qua-
tuor Staminibus.
c. Stamen separatum.
d. Germen didijmum, Stijlus femibi-
fidus & Stigma globosum.

TEMP. FLOR. Crescit ubique ad vias
& sepes altitudine bi vel tripedali.
In Republica Duiuis abundat. Junio
Julioque floret.

GEBRUIK. De geele Bloemen van dit *Walstroo*, in de Winkels *Galium luteum* genoemd, hebben eene doordringende, vrij aangename honingachtige Reuk. en iets bitterachtigen Smaak. Zij hebben een zuurachtige grondstof, en daarom zijn zij zeer geschikt de Melk te stremmen, en zelfs de Melk der Koeijen, zo zij daarvan eeten, is zeer tot de stremming geneigd. In het Graaffchap *Chester* in Engeland, zeer beroemd van wegens de lekkere Kaas, gebruikt men dit Kruid tot stremming der Melk, en men wil daar van dan de lekkerheid der Kaas afleiden. Proefneemingen bewijzen dat 'er een zuivere Azijn van te slooken zij. De Wortelen geeven eene roode verwfstof en verwen de Beenderen, gelijk de *rubia tinctorum* rood. Als Geneesmiddel wierd het eertijds bij de Vriysterziekte, Bloedwateren en de vallende Ziekte gebruikt, en 't is nog niet zeer lang, dat men goede werking bij gevallen waar de Orangebladen onwerkzaam waren, daar van gezien heeft. Men gebruikt het als Thee getrokken, of het versch uitgeperste zap. Bij de Stuiptrekkingen der Kinderen beweeren sommigen, dat het zig zeer werkzaam bewijze. Ook wil men het aftrekfel bij de Jigt aanraaden. Voor 't overige hebben het de Ouden voor Krampstillend en Slaapbrengend gehouden, en uiterlijk bij kwetsauren tot Bloedstremming, de Kanker en Kankergezwellen gebruikt. Nog zegt men, dat 't het Bloedpissen der Koeijen geneeze. Thans is het Middel in geen gebruik, en men kan deszelvs krachten door geen nieuwe proefneemingen staaven nog laaken.

ZAGT-

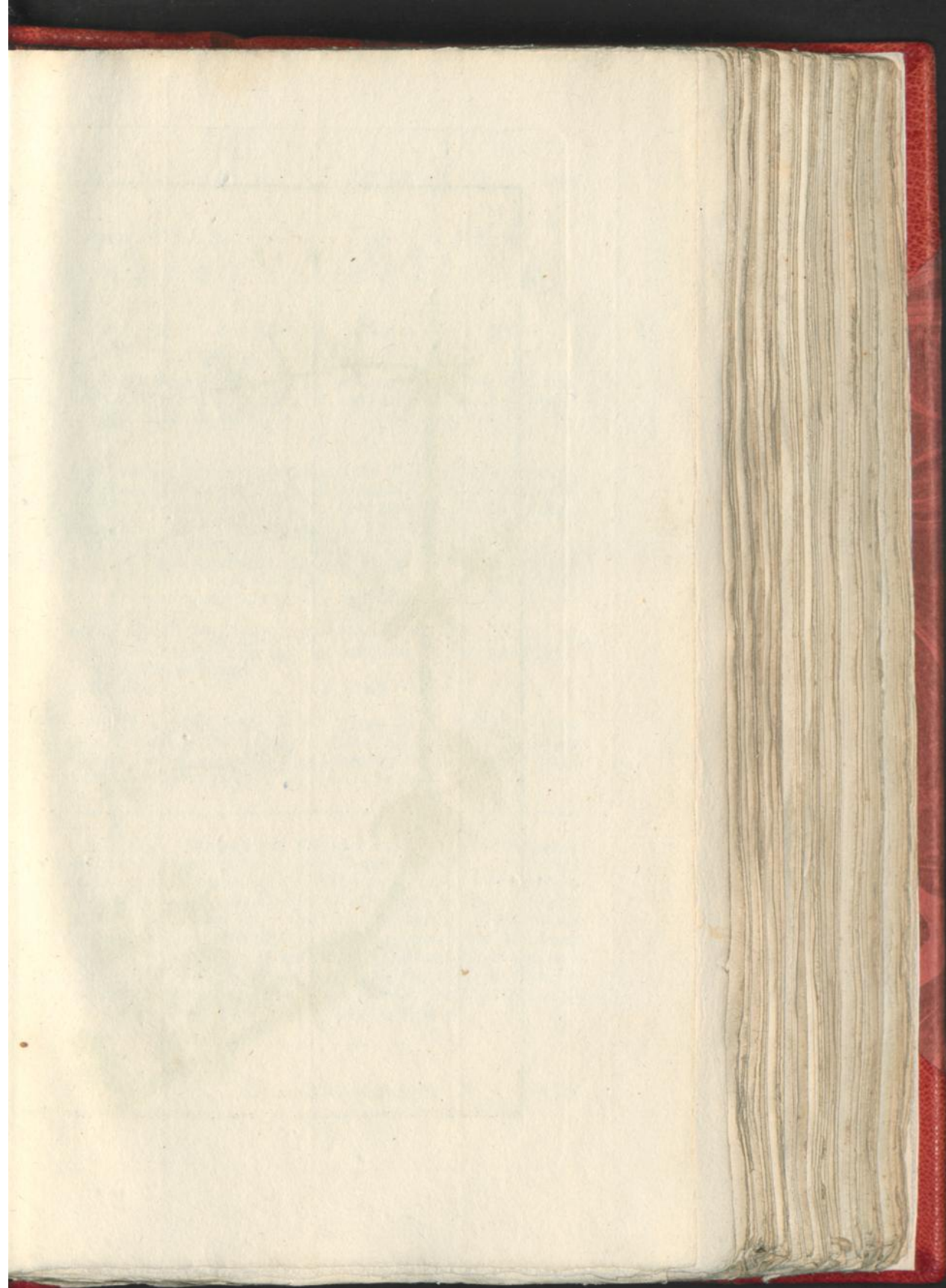

Galium verum L.

Galium mollugo. L.

ZAGTBLADIG
WALSTROO.

GALIUM
MOLLUGO.

De IVde CLASSE.

CLASSIS IVa.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *Ilde*
Deel VIIde St., bl. 287.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIde Part.*
Imæ pag. 239.

WALSTROO met agtvoudige Eijronde
Liniaale Bladen, bijna Zaagtan-
dige, zeer uitgebreide, gespits-
Blaadjes, een flappe Steng en
uitgebreide Takken.

GALIUM Foliis oëonis ovato li-
nearibus sub ferratis patentissi-
mis mucronatis, Caule flaccido,
Ramis patentibus.

a. De eenbladige raaderwijze vier-
deelige Bloem in haare natuurlij-
ke gedaante, en vergroot met vier
Meeldraaijes.

a. Corolla monopetala rotata qua-
dripartita, Magnitudine naturali
& aucta, cum quatuor Stami-
nibus.

b. Het dubbeld Vrugtbeginsel, de
ten halven tweespleetigen Stijl en
de Klootswijze Stempel.

b. Germen didijmum, Stijlus fe-
mibifidus & Stigma globosum.

c. Het Zaad.

e. Semen.

BLOEITJID. Groeit gelijk het voor-
gaande overal in Europa aan de
Haagen twee à drie voeten hoog.
Bloeit in Junij en Julij.

TEMP. FLOR. Crescit ut ante-
cedens ubique in Europæ sepibus
altitude bi tripedative. Junio
Julioque floret.

GEBRUIK. Dit soort van Walstroo word gelijk het voorgaande
en wel nog meer in de vallende Ziektens geroemd. Nieuwere
waarneemingen leeren op de versche nog bloeiende Plant witten
Wijn te gieten, de zap daarvan uit te persen, en daar 's morgens
nuchteren $\frac{3}{v}$ — $\frac{3}{vj}$ van te drinken, waar door de vallende Ziekte
geneezen worde. Wat hier van zij is nog niet te beslisen, en men
moet de Waarneemers op hun woord gelooven, schoon het twij-
felachtig is, of dit middel, of de verbeelding, gelijk dit meer het
geval is, de geneezing bevoordeeld hebbe. Voor 't overige geeft
men heeden aan deze Plant geen verder gebruik.

WIN-

W I N K E L | L I T H O S P E R M U M
S T E E N Z A A D . O F F I C I N A L E .

De Vde C L A S S E .

C L A S S I S Vta.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUÏJN, *IId*
Deel VIIde St., bl. 424.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
Imæ pag. 316.

STEENZAAD met effene Zaaden, de
Bloempjes naauwlijks grooter
dan de Kelk, de Bladen lancet
vormig.

LITHOSPERMUM Seminibus lævi-
bus, Corollis vix Calijcem supe-
rantibus, Foliis lanceolatis.

a. De langwerpige vijfdeelige Kelk.

a. Perianthium quinquepartitum
oblongum.

b. De eenbladige Trechtervormige
Bloem, met ten halven vijfplee-
tigen Rand.

b. Corolla monopetala, infundi-
buliformis, cum Limbo semi-
quinquefido.

c. Dezelve met vijf Meeldraadjes.

c. Eadem aperta, cum quinque Sta-
minibus.

d. Een afgezonderd Meeldraadje.

d. Stamen separatum.

e. Vier Vruchtbeginfelen met den
draadwijzen Stijl, en slompen
tweespleetigen Stempel.

e. Germina quatuor cum Stijlo fi-
liformi & Stigmate obtuso bi-
fido.

f. De Kelk met vier Zaaden.

f. Perianthium cum quatuor Se-
minibus.

g. Het Zaad.

g. Semen.

BLOEITIJD. Groeit overal op on-
bebouwde Plaatsen, in dit Gemeene
best in de Duinen bij Haarlem en
omstreeks Zwol; word twee voeten
hoog en bloeit in Junij.

TEMP. FLOR. Sponte crescit in
locis incultis, in Republica in
Duinis circa Harlemum atque re-
gionibus circa Zwol, altitudinem
attingit bipedalem Junioque floret.

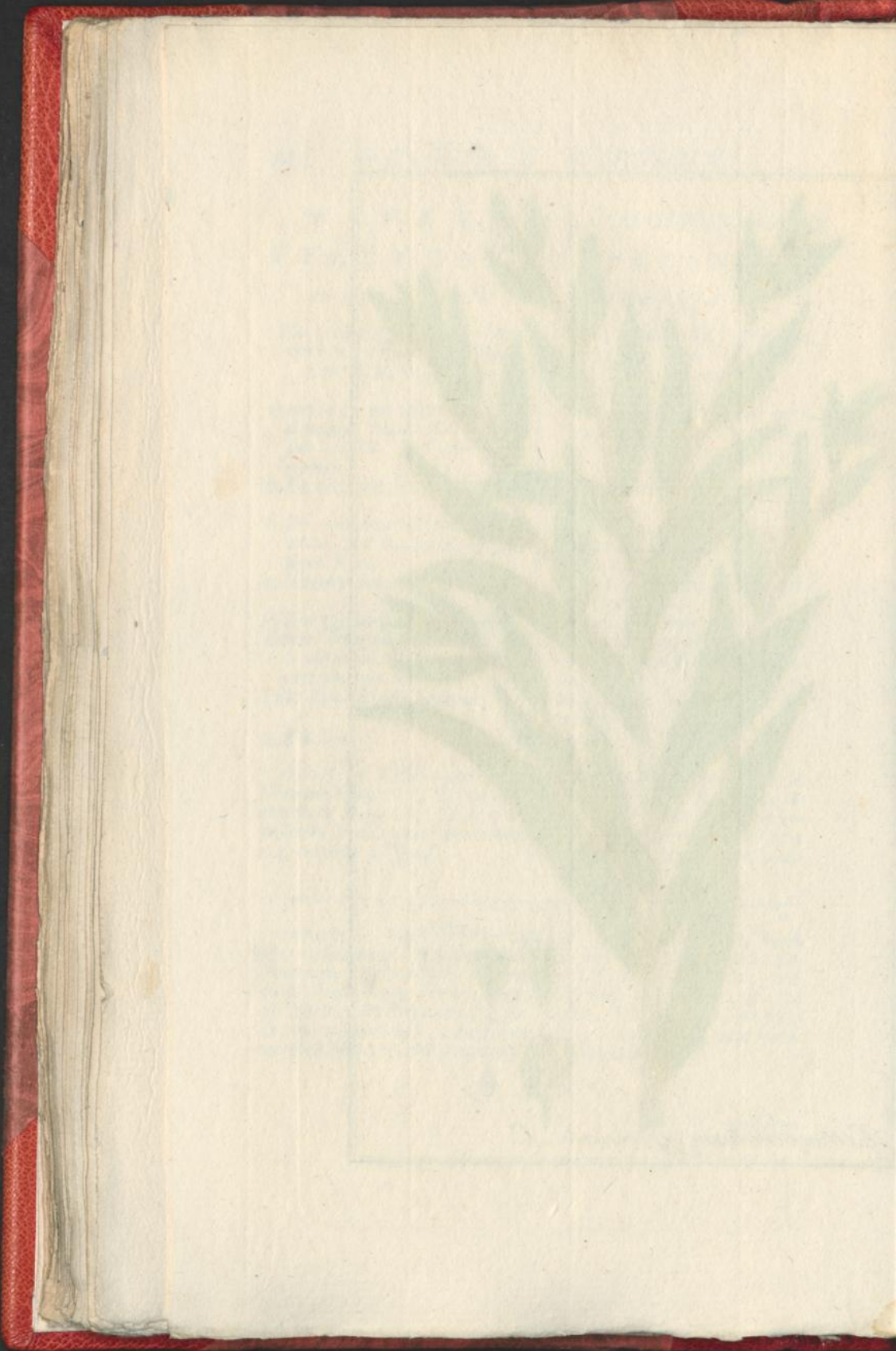
GEBRUIK. Deze zonder Smaak of Reuk zijnde Plant, word
eene opflorpemde, samentrekkende en urindrijvende kracht toege-
schreeven. Dioscorides roemden ze als Steen verbrijzelend, maar
zo hij heeden nog leefde, zo was het sterk te twijfelen, dat hij
dit fabeltje zoude durven staande houden. Dat het Zaad, vermits
het wat melkachtig is, urindrijvende zij, is toetestaan, maar waar-
toe dit Middel bij een overvloed van veel beteren?

BRAAK.

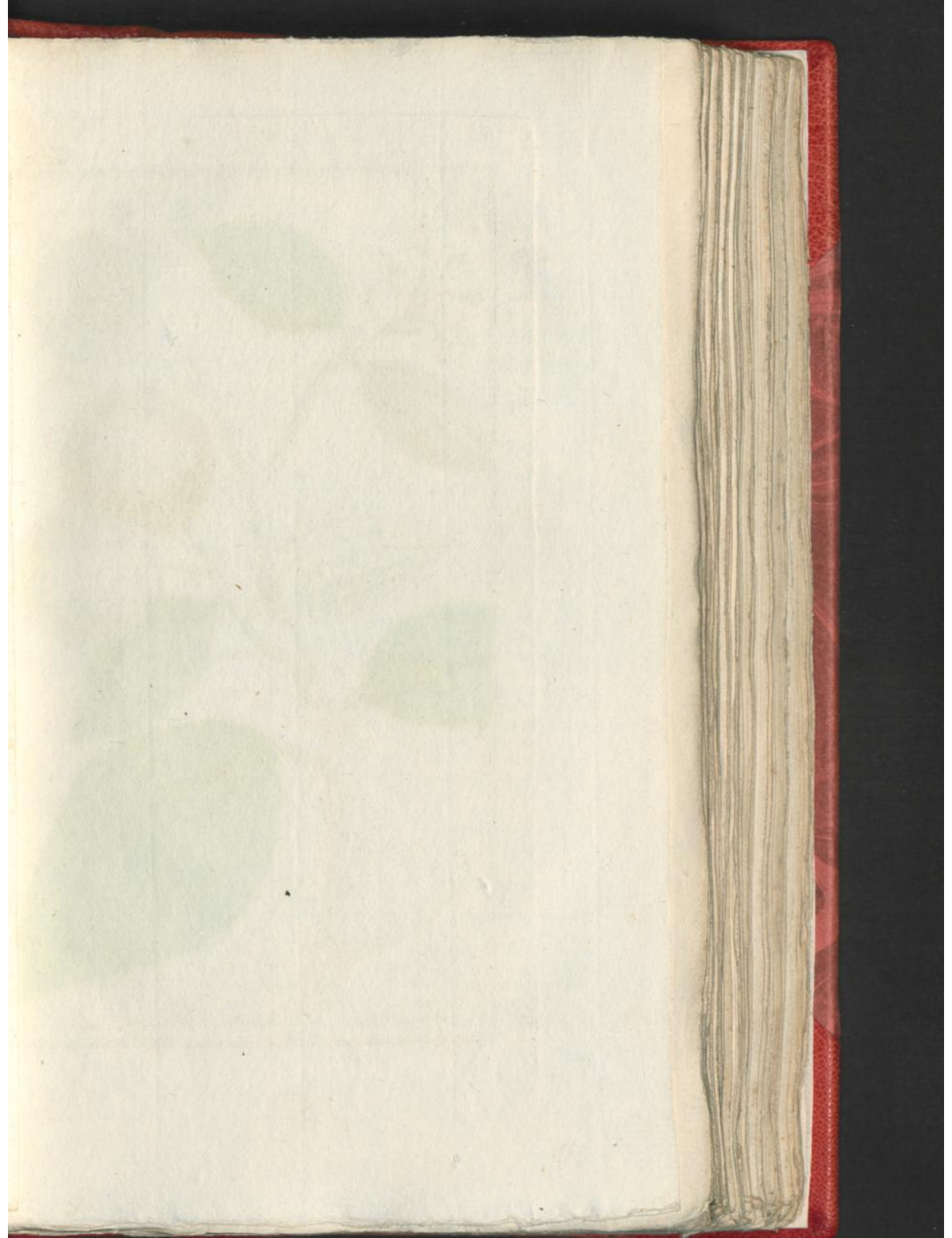

Lithospermum officinale. L.

Strychnos nuxvomica L.

BRAAKNOOTEN STRIICHNOS
STRIICHNOS. NUX VOMICA.

De Vde CLASSE.

CLASSIS Via.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel IIste St., bl. 116.Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIde part.*
*Imæ pag. 387.*STRIICHNOS met ovale Bladen en den
Steel ongedoord.STRIICHNOS Foliis ovatis Caule inermi
(*Cifmis terminalibus.*)

a. De eenbladige vijfdeelige Kelk.

a. Perianthium monophyllum quinque
partitum.b. De eenbladige Bloem met de vijfplee-
tigen Rand, vijf Meeldraadjes en de
Stamper.b. Corolla monopetala, Limbo quin-
que fido, cum quinque Stamini-
bus.

c. De rijpe Vrugt.

c. Fructus maturus.

d. Het Zaad, of veel meer de zoge-
noemde Braaknoot.d. Semen vel Nux Vomica proprie sic
dicta.BLOEITIJD. Deze Boom groeit in
Oostindien, op Ceylon, Malabar enz.,
en word twintig Voeten hoog.TEMP. FLOR. Crescit hæc arbor in
India, Ceilonia, Malabaria altitudine
viginti pedum.

GEBRUIK. De Vruchten van deeze Boom zijn in 't algemeen onder de naam van Kraijen-Oogen bekend. Zij hebben eene bittere walgelijke smaak zonder reuk. Haare werking is sterk en heevig, een vergift voor alle soorten van Honden ja van alle viervoetige dieren, ook voor Visfen en Vogels. Bij de Mensch veroorzaakt de eerste werking, Braaken, Stuipen, vallende Ziekte, Slaap, Rillingen en Koortshuiveringen. De tweede werking is onbeweeglijkheid van alle Deelen, vooral der Leeden, Rekkingen enz., al nadat de gift sterk is. De Vezel verkrijgt een bijzondere beweeglijkheid en het Gevoelsvermogen word vermeertert. Daar van daan Duizeling, Vrees, Convulsies enz., en het Gevoelsvermogen word in die trap vermindert, indien het bij de eerste werking verhoogd was. Hier van zijne Narcotische, Krampstillende, Zweetdrijvende kracht en werking bij de Vrijsterziekte, Convulsies, Beroertens, vallende Ziekte, tuschenpoozende Koortsen, Cardialgie, Hijpochondrie, Zenuwenziekten enz. De voornaamste werking is op de Zenuwen, want eene heele opgeslokte Noot, die doodelijke gevolgen had, vond men nog onbeseerd in de Maag. Dit al vereischt groote omzichtigheid met dit nog niet genoeg beproefd middel. Men roemt het tegens Koortsen, Colijk, Wormen, de Lindworm, waar het zekerlijk goede werking gedaan heeft, echter is het beter voor als nog van het gebruik aftezien, als het zonder genoegzame kunde en proeven te aanvaarden. Het extract is het voordeeligste, en ik heb het dikwijls in plaats van Opium bij de Doorloop en Persloop met veel voordeel gebruikt, maar men moet in 't eerst met de dosis niet te ruim zijn, maar allengskens opklimmen. HUFFELAND heeft ons nauwkeurige waarneemingen opgegeeven, welke een ieders attentie verdienen, die van dit Middelgebruik denkt te maaken.

D

SE.

SEBESTEN
CORDIA.*Da Vde CLASSE.*Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
*Deel IIde St., bl. 122.*CORDIA met ovaale Bladen die van
boven glad zijn, met zijdelingsfe
Trosfen, de Kelk met tien stree-
pen.

a. De kleine vijfstandige Kelk.

b. De Eenbladige trechter vormige
Bloem met een vier vijf of zes
deeligen, Rand bevattende vijf,
acht en meer Meeldraadjes.c. De onrijpe aan de Kelk vastge-
groeide Vrugt.

d. De rijpe Vrugt.

e. De gesleufde Noot.

f. Dezelve geopend.

BLOEITIJD. Deze Boom groeit
in Sijrien Egijpten en Mallabarien
enz. en in onze Hoven gekweekt,
wordt hij vijf Voeten hoog.C O R D I A
M I J X A.*CLASSIS Via.*Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
*Imæ pag. 392.*CORDIA Foliis ovatis supra glabris,
Coriimbis lateralibus, calijci-
bus decem striatis.a. Perianthium parvum quinque-
dentatum.b. Corolla monopetala infundibu-
liformis, cum limbo tetra, pen-
ta vel hexapartito, Stamina quin-
que ad octo plures ve includens.c. Fructus immaturus Calijci accre-
tus.

d. Fructus maturus.

e. Nux sulcata.

f. Eadem aperta.

TEMP. FLOR. Crescit hæc Arbor
in Sijria, Egijpto, Malabaria, cul-
ta in hortis nostris quinque pedes
alta evadet.

GEBRUIK. De Vrugt van deeze Boom is in de Winkels onder den naam van Sebesten bekend. Zij heeft een slijmig, lijmig zoete smaak, en is als voedend, inwikkeliend, glad en vogtig maakend, ook wel afzettend en samentrekkend bekend, en wierd bij de Hoest, Heesheid en moeilijke waterloosing gebruikt. Uit de versche Vrugt druipt een lijmig vogt, en het uitgeperste Zap der Noot geeft ongekookt de Vogellijm der Arabieren. Dit uitgeperste vogt dient zekerlijk tot bedekking der zachte met eene tedere opperhuid bekleede Deelen en bewaard zij voor prikkeling, maar in 't geval een Catarhaale Ziekte meer verborgen is dan alleen Heesheid te kennen geeft, zo schaden deeze en alle zoete slijmige Middelen door verzwakking van de Maag, en men dient het gebruik van deeze Middelen in allen opzichten te beperken, vermits den onkundigen in navolging der Artsen al voorts tot diergelijke Middelen zijne toevlucht neemt en zig daar door onbeschrijfelijk benadeeld. Heedendaagsch is dit Middel ook weinig meer in gebruik, en het wierd eertijds alleen onder Borst en gorgeldranken gemengd.

TUIN

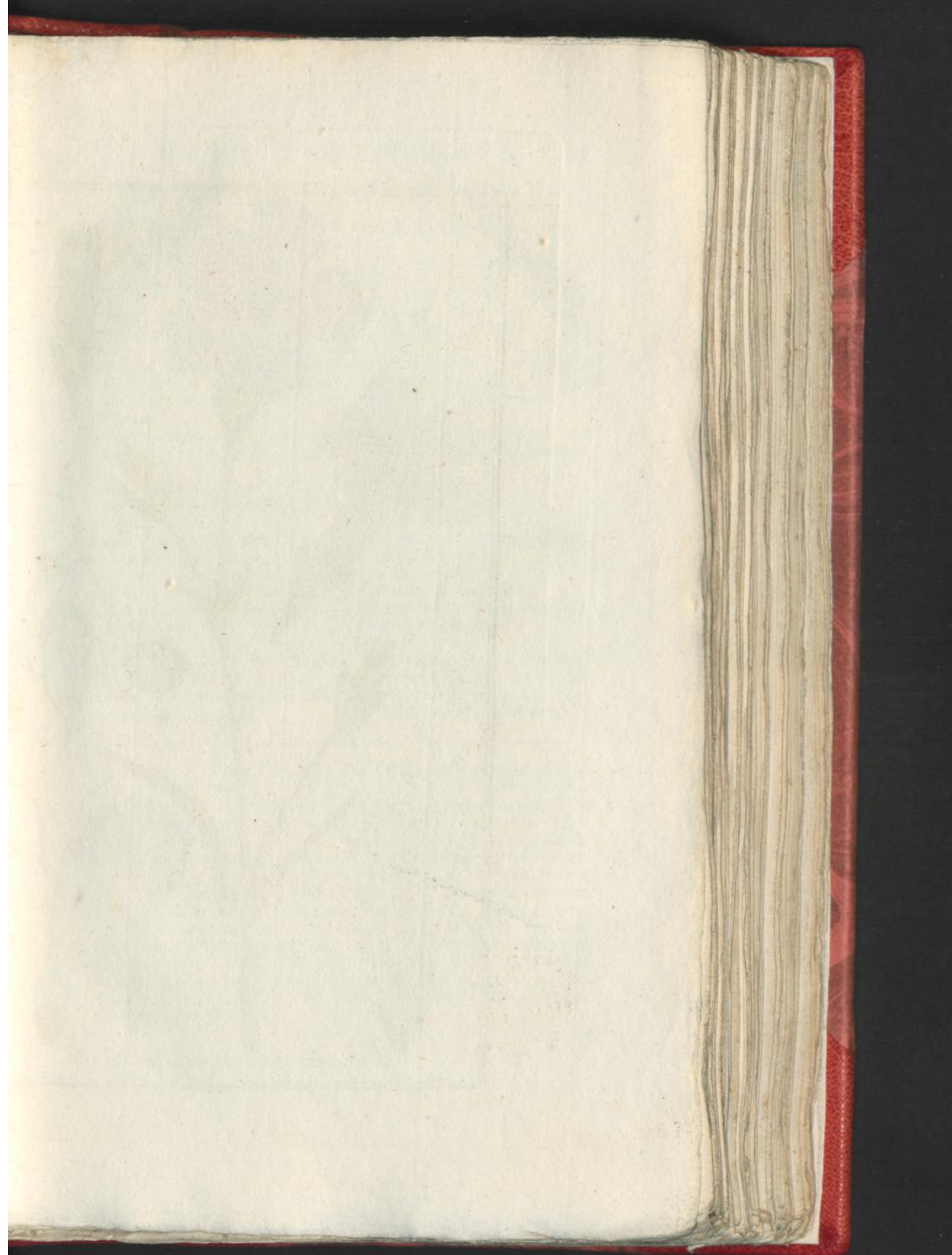

Cordya myxa. L.

Dianthus caryophyllus L.

T U I N
A N J E L I E R.

De Xde C L A S S E.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel VIIIste St., bl. 583.

ANJELIER met eenjame Bloemen, de
Kelk schubben bij na Eijrond en
zeer kort; de Bloemblaadjes ge-
karteld.

a. De eenbladige gepijpte gestreepte
Kelk, met de vijfstandige opening.

b. De vijfbladige Bloem.

c. Een afgezonderd Bloemblad.

d. Tien Meeldraadjes.

e. Het Vruchtbeginsel met de twee
Stijlen en spitse Stempelen.

f. Het geopende Zaaddoosje.

g. Hetzelve dwars doorneeden.

h. Het vierkante kasje met 't aanhan-
gende Zaad.

i. Het Zaad.

BLOEITIJD. Groeit in Italiën,
Frankrijk en Switserland, maar 't
wordt in onze Hoven twee voet hoog
geplant en bloeit in Julij.

D I A N T H U S
C A R I J O P H I J L U S.

C L A S S I S Xta.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. IIde. Part.
IIde pag. 711.

DIANTHUS Floribus solitariis, squa-
mis calicinis subovatis bre-
visimis, Corollis crenatis.

a. Perianthium monophijllum tu-
bulosum triatum, Ore quinque
dentato.

b. Corolla pentapetala.

c. Petalum separatum.

d. Stamina decem.

e. Germen cum duobus Stijlis &
Stigmatibus acuis.

f. Capsula aperta.

g. Eadem transversim secta.

h. Receptaculum tetragonum cum
Semine ad hærente.

i. Semen.

TEMP FLOR. Crescit in Italia,
Gallia atque Helvetia, sed colitur
in hortis nostris altitudine duo-
rum pedum Julioque floret.

GEBRUIK. Flores Tunica worden de Bladen van deeze Boom
in de Winkels genoemd. De Smaak der onderste Deelen of Na-
gelen is zoet en die der Bladen bitter en iets samentrekkende. De
Reuk is doordringend aangenaam gelijk die der Kruidnagelen. Men
meent dat hun kracht Hartsterkende, Zweetdrijvende en samentrek-
kende zij. Men gebruikte zij eertijds tegens besmetting vlak en an-
dere Koortsen, en voor al wilde men ze ten opzichte van haaren
Reuk (die echter gedroogd zijnde verdwijnt) bij Zenuwziectens aan-
raden en schreef ze bij Beroertens, Hartklopping, Stuijpen, Bee-
ving der Ledemaaten enz. voor. Meer voordeel zoude men van
haare bittere stof kunnen trekken, zo wij aan diergelijke Middelen
gebrek hadden, maar door de overvloed van deeze is dit allengs-
kens in vergeetelheid geraakt, en men vindt maar enkel nog de
Conserv. Flor. Tun., Sijr. Flor. Tunic, en somtijds als een ingre-
dient der Spec. Vulnerar.

D 2

EM.

EMBLISCHE
MIJRABALAAN.

De XXIste CLASSE.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel IIIde St., bl. 249.PHILLANTUS met gevinde Bloem-
draagende Bladen en Boomachtigen
Steel en eene Bezieachtige
Vrugt.a. Mannelijke Bloemen, de eenbla-
dige sesdeelige Kelk of Bloem met
drie Meeldraaaijes.b. Vrouwelijke Bloemen de Manne-
lijke gelijk.c. Het rondachtige Vrugtbeginsel drie
tweeflechtige Stijlen en stompe
Stempelen.d. De Vrugt met zes ongelijke Sieu-
ven.

e. Dezelve geopend met de Noot.

f. De uitgedroogde Vrugt.

g. De drie gesteufde, driehokkige
in drie of zes Deelen zich openende
Vrugt.

h. Een hokje derzelven.

i. De Pit.

BLOEITIJD. Deze Boom groeit
in Mallabarien, Ceijlon, Java Chi-
na enz. en word in onze Hoven vier
Voeten hoog.PHILLANTUS
EMBLICA.

CLASSIS IIIa.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. II di Part.
Imæ pag. 203.PHILLANTHUS Foliis pinnatis flo-
riferis, Caule arboreo Fructu
baccato.a. Masculi Flores, Perianthium
monophyllum hexapartitum seu
potius Corolla, cum tribus Sta-
minibus.b. Fœminei Flores, Corolla ut in
Masculis.c. Germen subrotundum Stijli tri-
bilidi & Stigmata obtusa.d. Fructus cum Sulcis sex inæqua-
libus.

e. Idem apertus cum Nuce.

f. Fructus ex siccatus.

g. Nux tri sulcatus, triocularis,
dehiscens in tres sex ve partes.

h. Ejus localamentum.

i. Nucleus.

TEMP. FLOR. Crescit hæc Arbor
in Malabarâ Zijlonia, Java, Chi-
na enz. & in Hortis altitudine qua-
tuor pedum evadit.

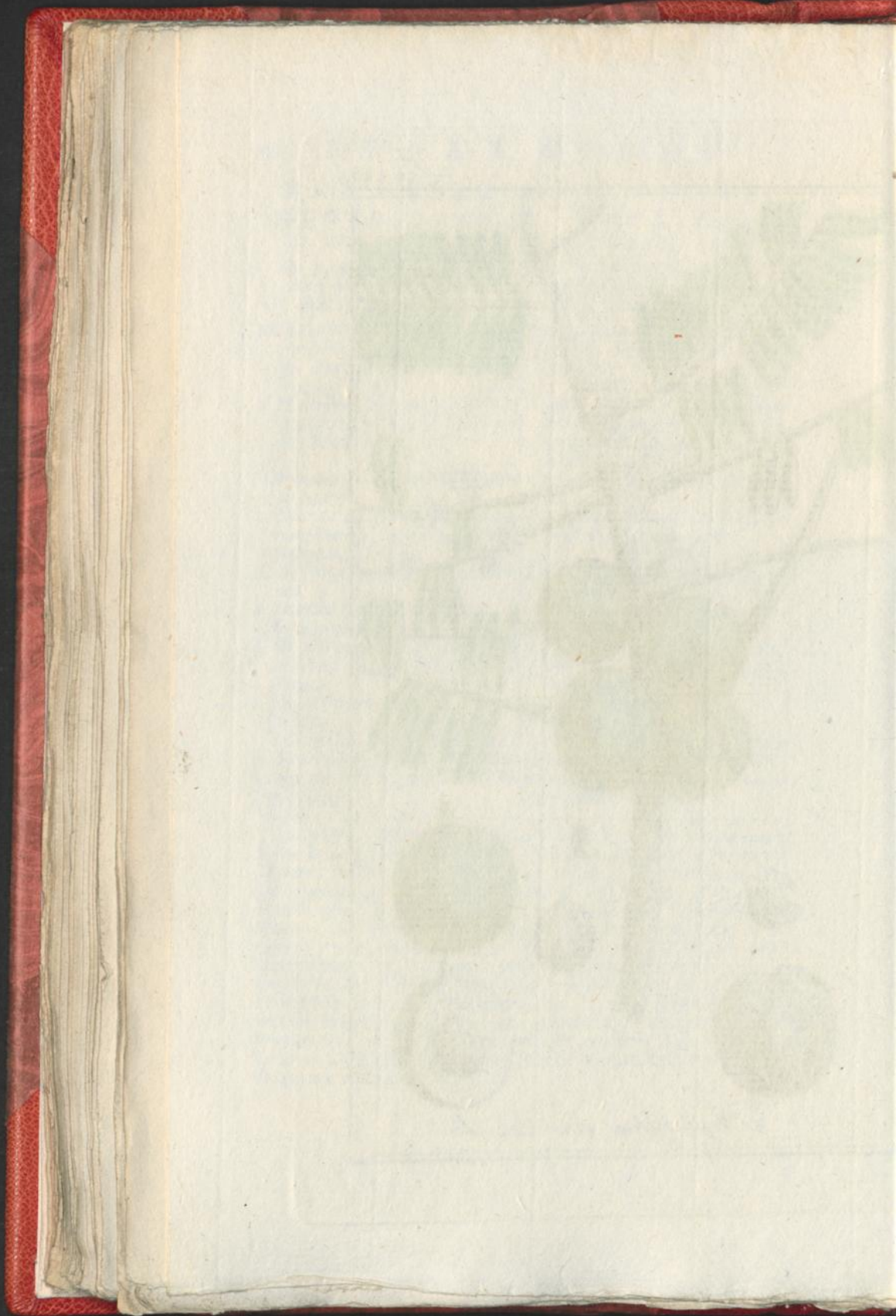
GEBRUIK. *Mijrobalani Emblicæ* worden de Vrugten van deeze
Boom in de Winkels genoemd. 'Er zijn verscheiden zoorten als
Mjrobal. Belliricæ, Curinæ, Cebulæ Indicæ. De Kruidkunde be-
slist nog niet, of zij allen van deeze of verscheidene Boomen af-
komstig zijn. Die in de Winkels te vinden zijn, zijn vleesfige,
drooge, eene Noot insluitende Vrugten die zuurachtig wrang en fa-
menttrekkende, van smaak zijn. In substantie houd men ze voor
famenttrekkende en afgekookt voor purgeerende. Eertijds roemde
men ze bij den Persloop. De Arabieren gebruikten zij het eerst,
zo wel famenttrekkende als purgeerende. In onze daagen zijn geene
verdere Proefneemingen daarmede gemaakt, en die geene die 'er
sontijds in groote Gasthuizen gemaakt worden, zijn niet altoos
zeker en beslissende, ten minsten hebben zij thans veel van het blind-
de geloof verlooren.

GE-

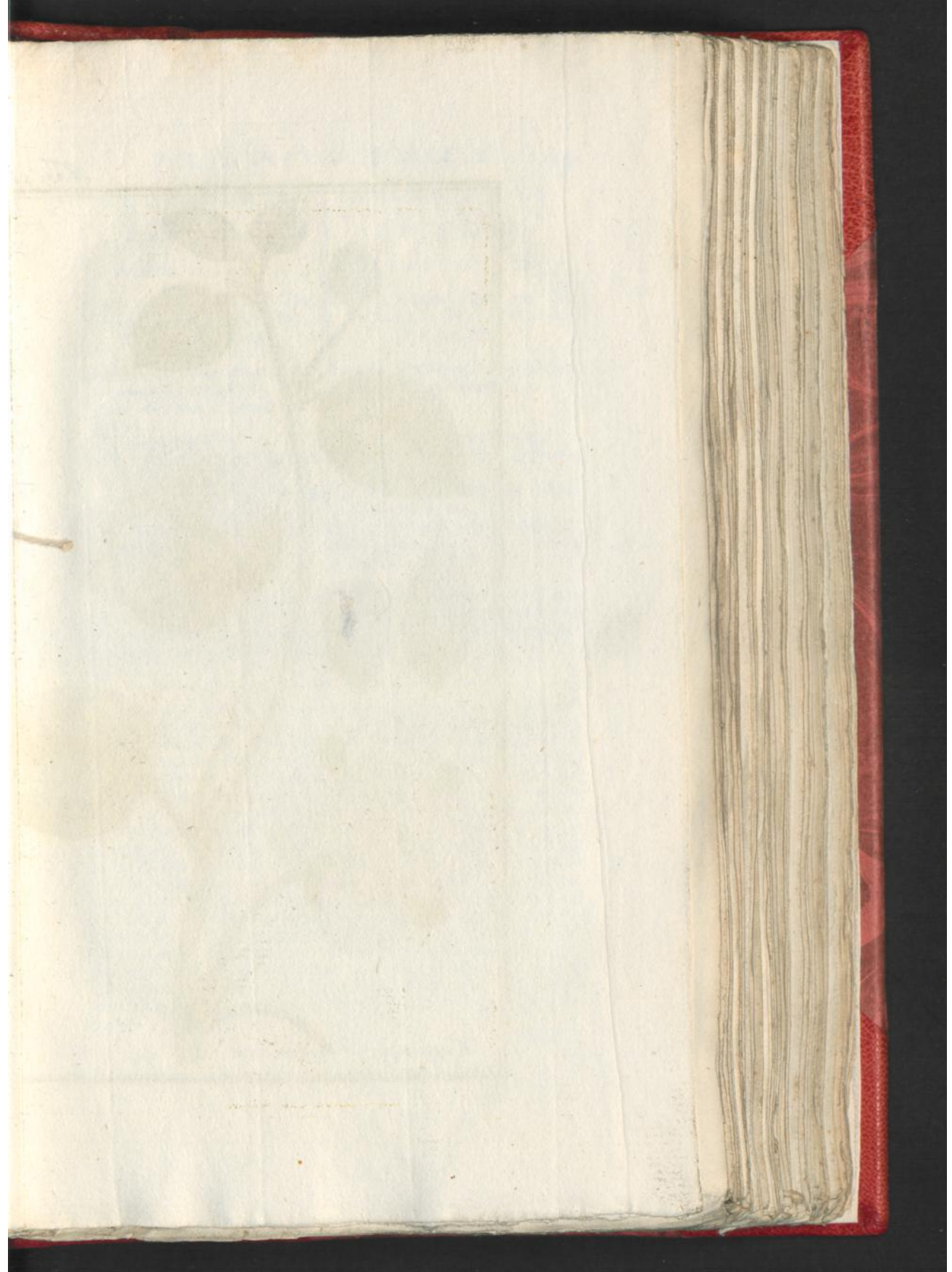

Phyllanthus emblica. L.

Cypripedium spinosum L.

GEDOORNDE
KAPPERS.

De XIIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel Vde St., bl. 232.

KAPPERS met eenbloemige *steeltjes*
Doornachtige Stoppeltjes, *afval-*
lende Bladeren en ovaale Zaad-
huisjes.

- a. De vierbladige Kelk.
- b. De vierbladige Bloem met veel-
vuldige Meeldraadjes.
- c, c. Het gespleeten *Vrugtbeginsel*
zonder *Stijl* en *stompe Stempel*.
- d. De *Vrugt*, een eenhoekkige *Bezie*.
- e. *Dezelvde* geopend.
- f. Het *Zaad*.

BLOEITIJD. *Het Zuidelijke Eu-*
ropa is het Vaderland deezer Hees-
ter, groeiende aan de *Muuren der*
Wijnbergen van Italiën en Frank-
rijk enz.

C APPARIS
S PINOSA.

CLASSIS XIIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
Ima pag. 806.

CAPPARIS *Pedunculis unifloris soli-*
tariis, *Stipulis spinosis.*

- a. *Perianthium tetrapijllum.*
- b. *Corolla tetra petala cum Stami-*
nibus numerosis.
- c, c. *Germen pedicellatum absque*
Stigmate obtuso.
- d. *Fructus Bacca unilocularis.*
- e. *Idem apertus.*
- f. *Semen.*

TEMP. FLOR. *Patria Europa aus-*
tralis, Oriens. Sponte crescit in
Muris Vinetorum Italiæ atque Gal-
liæ &c.

— GEBRUIK. *Ralices Capparides* waren eertijds in de *Winkels* be-
kend. Dat waren geenzints de *Wortelen* zelven, maar de afgetrok-
kene bast derzelven, die droog een bitteren zoutachtigen *Smaak*
hebben. Aan deeze bast wierden *famentrekkende*, *Urin-* en *Maand-*
stonden drijvende krachten toegeschreeven, en tegens *Hijpochon-*
drie, *Verstopingen* en *Lammigheid* geroemd. De ouden maakten
'er veel werks van en roemden vooral haare oplosfende kracht bij
de *verstopping der Milt*, *Maandstonden*, *Kropgezwellen* en de
Heupjigt, in meening, dat de kwaade stoffen door den *Urin* en
zelvs somtijds door *bloed Wateren* afgezet wierd enz. Zonder de
Proefneemingen der ouden te betwisten, komt het alleen in be-
denking, dat wij hedendaagsch geene *proefneemingen* kennen en
het *Middel* in vergeetelheid geraakt is, 't geen genoeg zij, om het
zo lang daarbij te laten, tot dat wij met zekerheid daar van kun-
nen oordeelen, want daardoor dat het als *ingredient der rad. f. aper-*
min. gebruikt word is niets beslist. De onopgebloeide *Bloemknop-*
pen worden in *Azijn* of *Zout* gelegd en als een zeer lekker aange-
naam ruikende en smaakende *Kruidenarij* in 't huis houdelijke ge-
bruikt.

GEERSTACHTIG

P A N I K.

De IIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel XIIIde St., bl. 186.

PANIK met een losse flappe Plum,
en ruige Schedelbladen; de Kafjes
gespits.

- a. Het eenkleppig Kaf.
b. De Tweekleppige Bloem.
c. Drie Meeldraaifjes, het Vruchtbe-
ginfel twee Hairvormige Stijlen
en vlokkige Stempels.
d. Het Zaad.

BLOEITIJD. Het Vaderland van
deze Plant is Oostindien, maar zij
word in onze Tuinen en Velden om-
streeks twee Voet hoog; bloeit in
Junij.

PANICUM
MILIACEUM.*CLASSIS IIIa.*

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIde Part.*
Ima pag. 161.

PANICUM Panicula lexa flaccida,
Foliorum Vaginis hirtis, Glu-
mis mucronatis nervosis.

- a. Gluma univalvis.
b. Corolla bivalvis.
c. Stamina tria, Germen, Stijli
duo capillares, & Stigmata vil-
losa.
d. Semen.

TEMP. FLOR. Patria hujus Plan-
tæ India est, sed colitur facillime
in agris & Hortis nostris altitudine
circiter bipedali Junioque floret.

GEBRUIK. De Vruchten van deeze Gras soort zijn bij ons onder de naam van Gierst genoegzaam bekend. Als Artsenijmiddel waren zij nooit regtstreeks in gebruik, maar wel in 't huishoudelijke als voedend Middel. De voedende Hoedanigheid is echter bij de Artsen in geen groot aanzien, vermits het zwaar te verteeren weinig voedsel geeft en winden maakt, ja HIPPOCRATES bemerkte al dat het Verstoppingen baare. Onder dusdanige omstandigheden zal een ieder inzien, dat het gantsch geene zieken kost zij, te meer, daar het als pap gekookt gantsch niet lekker is, zo deeze niet met Booter en Melk enz. smaakelijk gemaakt word. De heete Koeken die men in Italien daar van bakt, en de Taarten daarvan die men bij ons zomtjids vind, behooren nog minder onder Medicinaale Droogerijen.

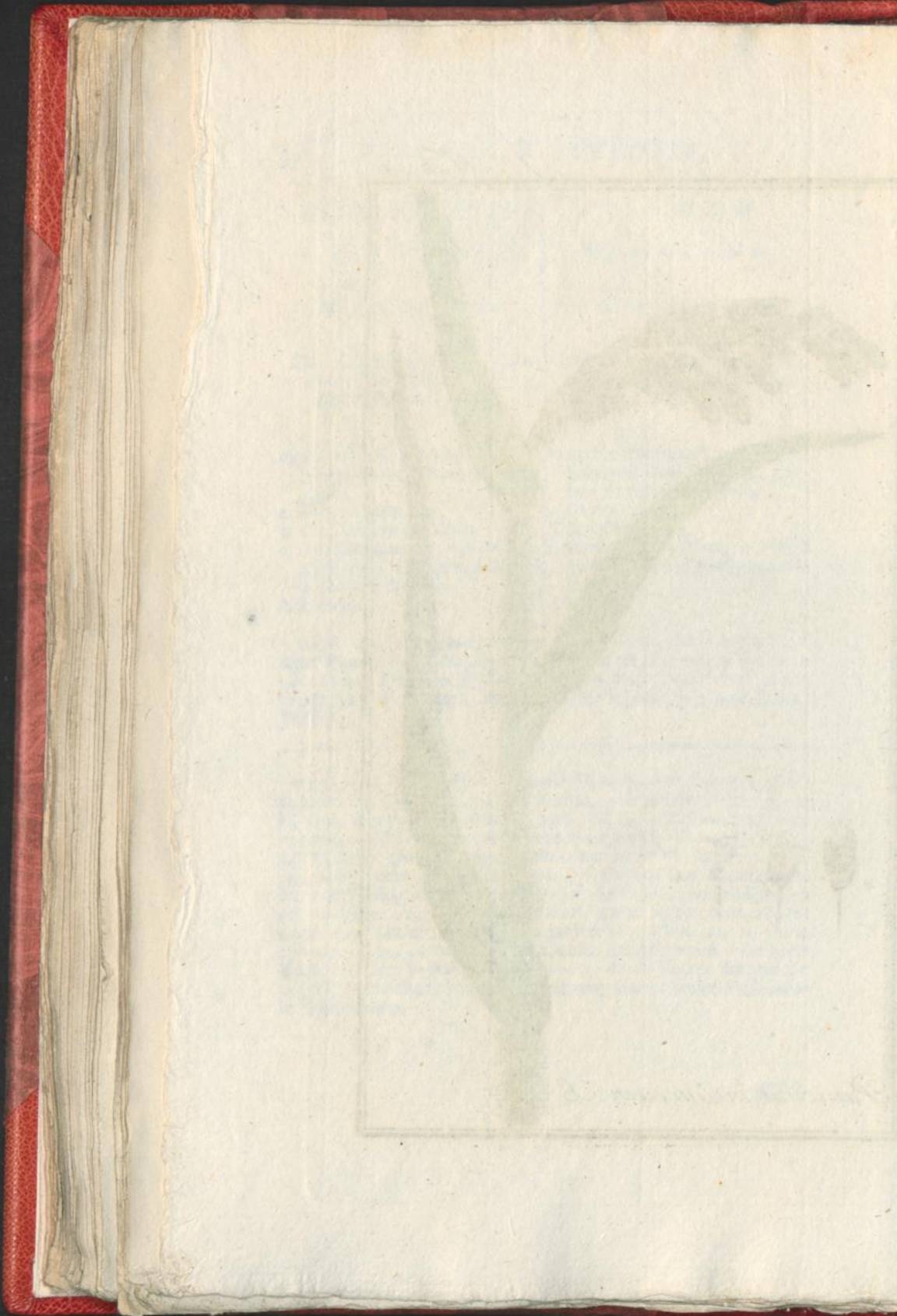
RIJN.

Tab. 430.

Panicum miliaceum L.

Graphalium stoechas L.

R I J N B L O E M E N G N A P H A L I U M
D R O O G B L O E M . S T O E C H A S .

De XIXde C L A S S E .

C L A S S I S XVIIIa.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, IIde
Deel VIste St., bl. 64.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, Tom. IIde Part.
Iuz pag. 1214.

DROOGBLOEM die Heesterachtig is
met lineale Bladen, een samen-
gestelde Tuil en roedachtige Tak-
ken.

GNAPHALIUM Foliis linearibus,
Corimbo composito, Ramis
Virgatis.

- a. De gemeenschappelijke Kelk.
- b. De samengestelde Bloem.
- c. Een tweeslagtig Bloempje.
- d. Derzelver vijf samengehegte Meel-
draadjes.
- e. Het ovaale Vruchtbeginfel, de
draad. wijze Stijl met tweeplee-
tigen Stempel.
- f. Het Zaad met zijn Pluis.

- a. Calijx comunis.
- b. Corolla composita.
- c. Corolla hermaphrodita.
- d. Ejus quinque Stamina coalita.
- e. Germen ovatum, Stijlus filifor-
mis, cum Stigmate bifido.
- f. Semen cum Pappo.

BLOEITID. Het groeit in de
warme Climaten van Duitschland,
Frankrijk en Spanjen op drooge Heu-
velsjes, en word omstreeks drie Voet
hoog. Een meenigte Takjes schieten
uit eene Wortel. — Bloeit in
Julij.

TEMP. FLOR. Sponte crescit in
Regionibus, Calidioribus Germa-
niæ, in Gallia, Hispania &c.,
in collibus arridis, altitudine cir-
citer tripedali. Copiosus ramulos
ex eadem radice ducit atque Julio
flore.

GEBRUIK. Deeze Plant, ook wel *Stoechas Citrina* genoemd, is in
voorgaande tijden maar weinig gebruikt, en thans in 't geheel niet.
Men zegt dat haare Wortelen en Bloemen de krachten opbeuren en
sterken, ook dat zij bij ontfleeking der Leever en Longen van nut
zijn, de verstoppingen der Ingewanden oplosse, Cathar uitdrooge,
Wormen doode, en Geelziekte geneeze. — ???

ZAN

Z I A N D I G
DROOGBLOEM.

De XIXde C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUJN, IIde
Deel Xde St., bl. 593.DROOGBLOEM dat kruiddig is, met
Lancesvormige Bladen, de onder-
sten stomp; een samengefelde Tros
en zeer eenvoudige Steng.

- a. De gemeenschappelijke Kelk.
- b. De samengefelde Bloem.
- c. Een tweeslagtig Bloempje met de
Geslagsdeelen.
- d. Dezelve zonder Geslagsdeelen.
- e. Vijf Meeldraadjes in één Lichaam
samengevoegd.
- f. Het ovaale Vruchtbeginsel, de
draadswijze Stijl en dubbeld
Stempel.
- g. Het Zaad met zijn Pluis.

BLOEITIJD. *Het groeit op zand-
ge Plaatsen aan den Rijn enz. om
streeks twee Voeten hoog, en drijft
veelvoudige Takken uit eene Wortel
Bloeit in Julij.*

G N A P H A L I U M
A R E N A R I A.

C L A S S I S XVIIlyna.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, Tom. II di Part.
I ma, pag. 1215.GNAPHALIUM Foliis lanceolatis,
inferioribus obtusis, corijmbo
composito, Caule simplicissimo.

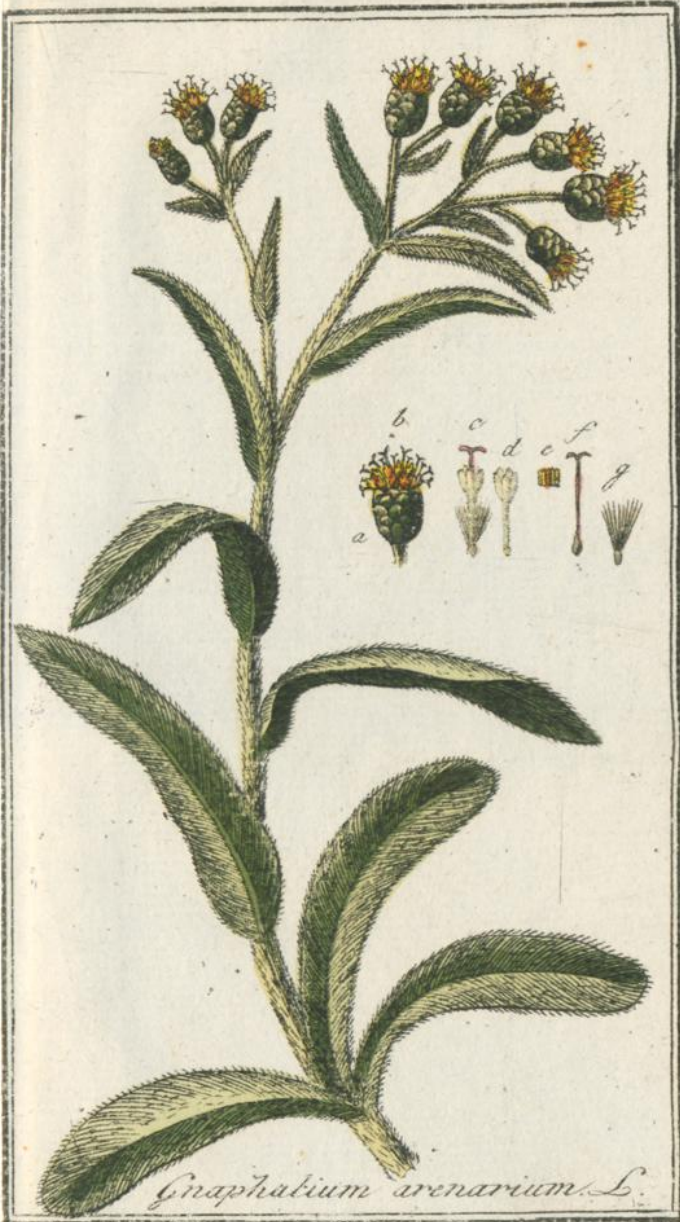
- a. Calix communis.
- b. Corolla composita.
- c. Corollula hermaphrodita cum
genitalibus.
- d. Eadem remotis genitalibus.
- e. Stamina quinque in unum cor-
pus Coalita.
- f. Germen ovatum, Stijlus filifor-
mis & Stigma bifidum.
- g. Semen cum Pappo.

TEMP. FLOR. Sponte crescit in
locis fabulosis ad Rhenum enz. al-
titudine circiter bipedali copiosos-
que ramulos eadem & radice gignit,
foret Julio,

GEBRUIK. Van niet meer waardij is de tegenswoordige Plant,
welker Bloemen somtijds in de Winkels onder den naam van *Flor.*
Stoech. Citrin. German. gevonden worden. Men wil dat zij uit-
droogende, zagt saumentrekkende krachten bezitten en bij de Jigt,
verstopping der Ingewanden, Cathar, Wormen enz. van dienst zijn en
de Geelzucht geneezen. — Zij zijn geheel en al buiten gebruik,
enkel dat zij nog somtijds onder het Rookwerk gemengd worden.

WIL.

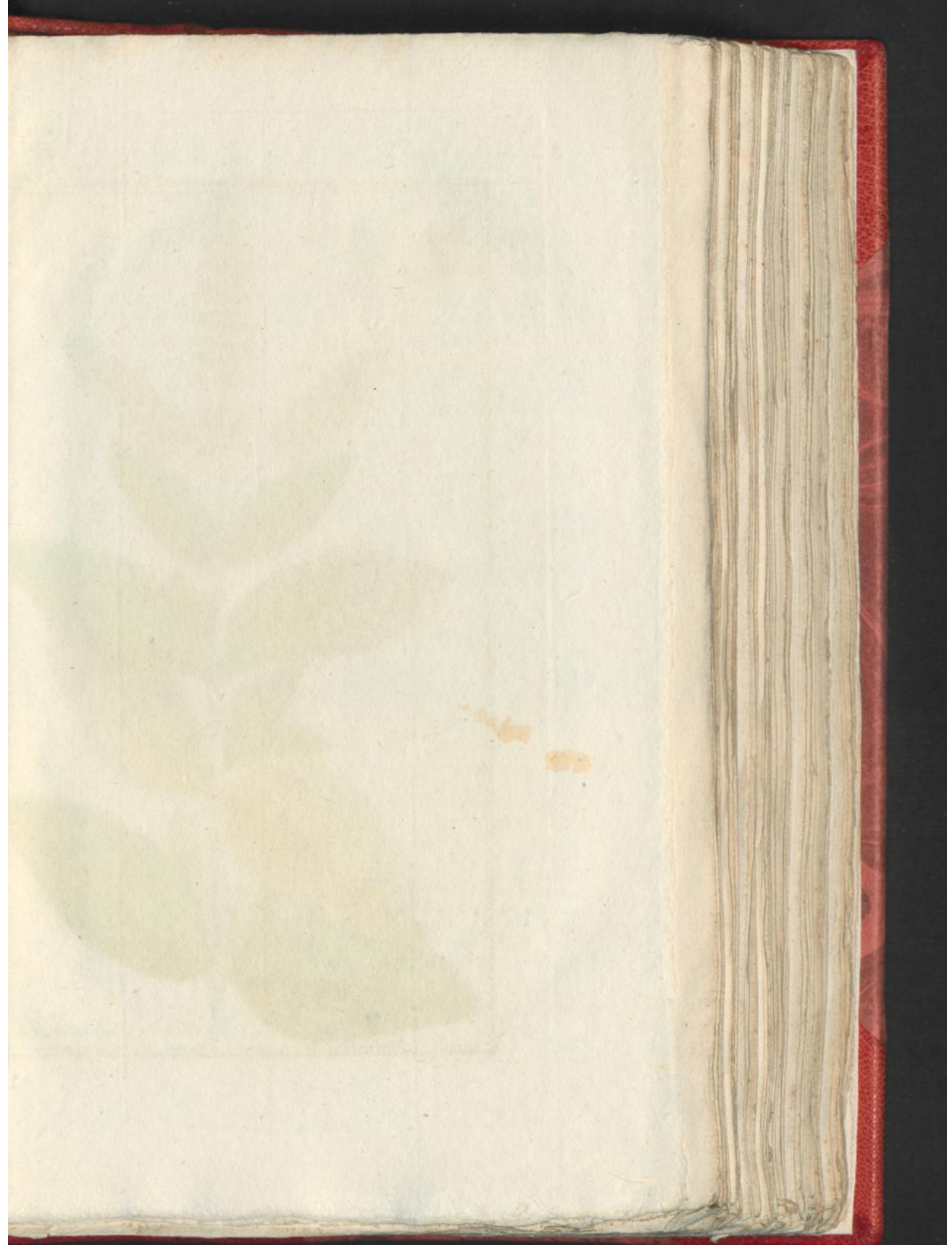

Gnaphalium arenarium L.

Mentha sylvestris L.

WILDE
MUNT.

De XIVde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUYN, IIde
Deel IXde St., bl. 319.MUNT met langwerpige Aairen, de
Bladen Lancetvormig, naakt
zaagtandig, ongebeeld, de Meel
draadjes langer dan de Bloem.

- a. De eenbladige gepijpte vijfstandige
Kelk.
- b. De eenbladige gepijpte Bloem met
vierdeeligen Rand.
- c. Dezelve geopend met twee lange
en twee korte Meeldraadjes.
- d. Het vierspleetige Vruchtbeginfel,
de draadwijze Stijl en dubbeld
Stempel.

BLOEITIJD. Groeit overal aan 't
water en zompagtige Plaatsen twee
voeten hoog. In Nederland aan de
Boswanden, en bloeit in Augustus
en September.MENTHA
SIJLVESTRIS.

CLASSIS XIIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, Tom. IIde part.
IIde pag. 902.MENTHA Spicis oblongis, Foliis
oblongis tomentosis, ferratis
(pilosis) sessilibus, Staminibus
Corolla longioribus.

- a. Perianthium monophyllum, tu-
bulatum quinque dentatum.
- b. Corolla monopetala tubulata,
limbo quadripartito.
- c. Eadem aperta cum Staminibus
duobus longioribus & duobus
brevioribus.
- d. Germen quadrifidum. Stijlus fi-
liformis & Stigma bifidum.

TEMP. FLOR. Ubique crescit ad
aquas & in locis paludosis, alti-
tudine bipedali. In Republica
ubique ad agros cultos. Floret
Augusto & Septembri.

GEBRUIK. *Herba Menthae Sijlvestris* word in de Winkel's ge-
bruikt. Alle Muntsoorten komen daarin met malkanderen overeen,
dat zij oplosfend, pijn- en krampstillend, samentrekkend de Maag
en Ingewanden versterkende zijn, en het onderscheid is alleen daarin
vaststellen, dat de eene soort sterker werkings vermogen bo-
ven de andere bezit, zo als deeze bij voorbeeld sterker is dan de
Menth. Aquat., en in tegenover gestelde weder minder kracht bezit
dan de *Menth. Crispa*, behalven dat zij meer samentrekkende is. Dee-
ze heeft een bitteren, heeten, kruidachtigen Smaak, die zelfs de
Mond min of meer aandoet en eene welruikende, doordringende
geestige Reuk. Zij word bij den Steen, de Vrijsterziekte, de Colijk,
Braken enz. geroemd. Uierlijk heeft zij gelijk de andere
Muntsoorten als Zog opslorpend Middel bij van Zog opgepropte
verstopte Borsten of tot stoving en bedding, veel aanzien.

E

AKKER

AKKER
MUNT.

De XIVde CLASSE.

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.*
door HOUTTUIN, *IIde*
*Deel IX St., bl. 325.*MUNT met Kransjes Bloemen, Eij-
ronde spitse Zaagtandige Bladen,
de Meeldraadjes zo lang als de
Bloem.

a. De eenbladige vijfstandige Kelk.

b. De eenbladige gepijpte Bloem geo-
pend, met twee lange en twee
korte Meeldraadjes.c. Het vier spleetige Vruchtbeginsel,
de draadswijze Stijl en dubbelde
Stempel.BLOEITIJD. Groeit op vogtige
Velden een a twee voet hoog. In
Nederland in de Duinen, zeer veel
in de Boschen en Velden van Vries-
land en Groningen. Bloeit in Sep-
tember na den Oogst.MENTHA
ARVENSIS.

CLASSIS XIIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIIdi Part.*
*IIda pag. 903.*MENTHA Floribus Verticillatis,
Foliis ovatis acutis serratis, Sta-
minibus Corollam aequantibus.a. Perianthium monophyllum
quinque dentatum.b. Corolla monopetala tubulata
aperta, cum Staminibus duobus
longioribus, & duobus brevioribus.c. Germen quadrifidum, Stijlus fi-
liformis, & Stigma bifidum.TEMP. FLOR. Crescit in agris
humidis, altitudine uno bipeda-
live, in Reipublicæ Duinis, per-
multum in sijlvis & agris Frisiæ
& Groningæ Septembri post mes-
sem floret.GEBRUIK. *Calamintha, Mentha Arvensis, Veldmunt*, word deeze
Plant in de Winkels en onder de gemeene man genoemd. Haare
medicinaale krachten komen aan de voornoemde gelijk; maar men
vindt ze niet ligt meer in de Winkels. 't Is hierbij nog aan te mer-
ken, dat de Melkbeesten, die op de afgemaaide Korenvelden van
deeze Munt eten, de Melk verliezen, 't geen de onkundige bijge-
loovige Boer voor Toverij houdt.

KRUISE

Tab. 434.

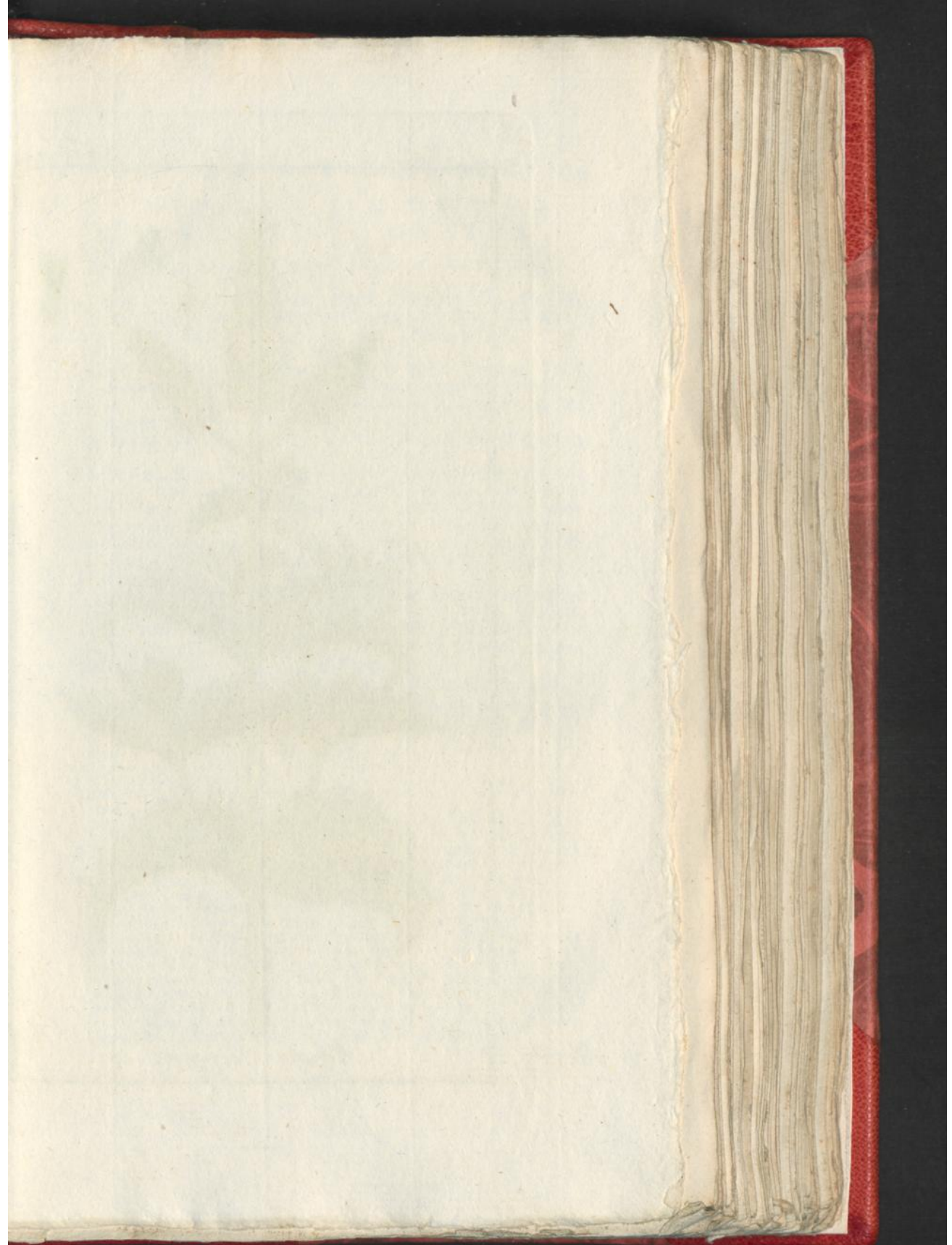

Mentha

sylvestris L.

Mentha crispata. L.

K R U I S E
M U N T.

De XIVde C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel IXde St., bl. 320.MUNT met Hoofdjes-Bloemen en
Hartvormige getande, gegolfde,
en gesteelde Bladen, de Meel-
draadjes van langte als de Bloem

- a. De eenbladige vijfdeelige Kelk.
- b. De eenbladige gepijpte Bloem ge-
pend, met vierdeligen Rand,
twee lange en twee korte Meel-
draatjes.
- c. Het vierpleetige Vrugbeginsel,
de draadswijze Stijl en dubbeld
Stempel.

BLOEITIJD. Siberien en Switser
land zijn het Vaderland van deeze
Plant, maar zij word in onze Tui-
nen ter hoogte van twee a drie Voe-
ten geplant.M E N T H A
C R I S P A.

C L A S S I S XIIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
*IIdæ. pag. 903.*MENTHA Spicis Capitatis, Foliis
Cordatis dentatis, undulatis,
sesilibus, Staminibus Corollam
æquantibus.

- a. Perianthium monophyllum quin-
que dentatum.
- b. Corolla monopetala tubulata,
aperta, Limbo quadripartito
cum Staminibus duobus longio-
ribus & duobus brevioribus.
- c. Germen, quadrifidum, Stijlus
filiformis ac Stigma bifidum.

TEMP. FLOR. Patria hujus Plan-
tæ est Siberia atque Helvetia.
Colitur vero in hortis nostris al-
titudine bi vel tripedali Julioque
floreit.

GEBRUIK. *Mentha Crispa*, *Kruise Munt*, is zo wel aan den Arts als ge-
meene man als geneesmiddel bekend. Zij is zeer geestig, welruikend, en
heeft eene kruidige bitterachtige smaak. Gekauwd is zij in de mond brand-
dend als Brandewijn. Deeze eigenschap houd zij getrouwd en word zelfs
sterker. Haare kracht is oplosfende, dijjvende, kramp- en pijnstillende,
Winddrijvende, Maandflonden bevorderende, het Mans vermogen vermin-
derende. Echter zo is zij minder zamentrekkende dan de voornoemde *Wilde*
Munt. Zij word bij de Slaapziekte, Hoofdpijn, Braaking, Colijk, Spijswal-
ging, Buikloop, Vrijssterziekte, witte Vloed, Aamborsfigheid, Hoest, Stui-
pen, Knoesrgelwellen der Borsten en de Geelheid geroemd. Alle de Munt-
soorten zijn voornaame Maagmiddelen en op een behoorlijke wijs gebruikt,
van veel waardy. Deeze is zeer uitmuntend en fommigen nieuwe Schrij-
vers willen haar zelfs de voorkeur boven de *Peper Munt* toe kennen, 't
geen hui zwaar te verantwoorden staat, vermits deeze zig alleen de heer-
schappij in de Geneeskunde schijnt aangematigd te hebben, zo dat zij zel-
ven op deeze steun van ieder baaker gemisbrukt word. Getrokken als Thee,
het Poeijer en de Conserv worden inwendig gebruikt. Uitwendig in zakjes
tot oplossing van harde geswellen of onder stooving en beddingen. Het ge-
distilleerd water is een zeer goed Maagsterkend, Pijn- en Krampstillend
middel, maar het moet gelijk ook het *aq. Ment. Pip.* niet lang aanhoudend
gebruikt worden, zo het niet tegenstrijdande werking doen zal. Het *aq.*
Menth. Crisp. onder waterdrijvende middelen gemengd, doet in 't begin bij
de waterzucht heerlijke werking, maar verzwakt in 't vervolg de Maag en
veroorzaakt de anorexie of Spijswalging die het anders geneest.

E 2

POLEJ

P O L E I J
M U N T.

De XIVde C L A S S E.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel IXde St., bl. 328.MUNT met Kransjes Bloemen, Eij-
sonde, stompe, eenigermate ge-
kartelde Bladen, rondachtige
kruipende Stengen, de Meeldraad-
jes langer dan de Bloem.

- a. De eenbladige gepijpte vijfstandi-
ge Kelk.
b. De eenbladige gepijpte Bloem met
vierdeeligen Rand.
c. Deze geopend met twee lange en
twee korte Meeldraadjes.

- d. Een afgezonderd Meeldraadje.
e. Het vierplestige Vruchtbeginfel,
draadswijze Stijl en dubbeld
Stempel.

BLOEITIJD. Het groeit op de
grond kruipende op zompachtige
plaatsen in Duitschland, in sommige
streeken van Gelderland, voorname-
lijk in het Graafschap Zutphen, in
de Provincie Overijsel, en bloeit in
Julij.

M E N T H A
P U L E G I U M.

C L A S S I S XIIIa.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. IIde Part.
IIde pag. 903.MENTHA Floribus verticillatis,
Foliis ovatis obtusis subcrenatis,
Caulibus subterretribus repenti-
bus, Staminibus corolla longio-
ribus.

- a. Perianthium monopijllum tu-
bulatum quinque dentatum.
b. Corolla monopetala tubulata,
Limbo quadripartito.
c. Eadem aperta cum duobus Sta-
minibus longioribus & duobus
brevioribus.

- d. Stamen separatum.
e. Germen quadrifidum, Stijlus fili-
formis & Stigma bifidum.

TEMP. FLOR. Sponte crescit
humi reptans in locis paludosis
Germaniæ, in nonnullis Gerliæ
locis, præcipue in comitatu Zut-
phaniæ, in Transilvania Provincia
Julioque floret.

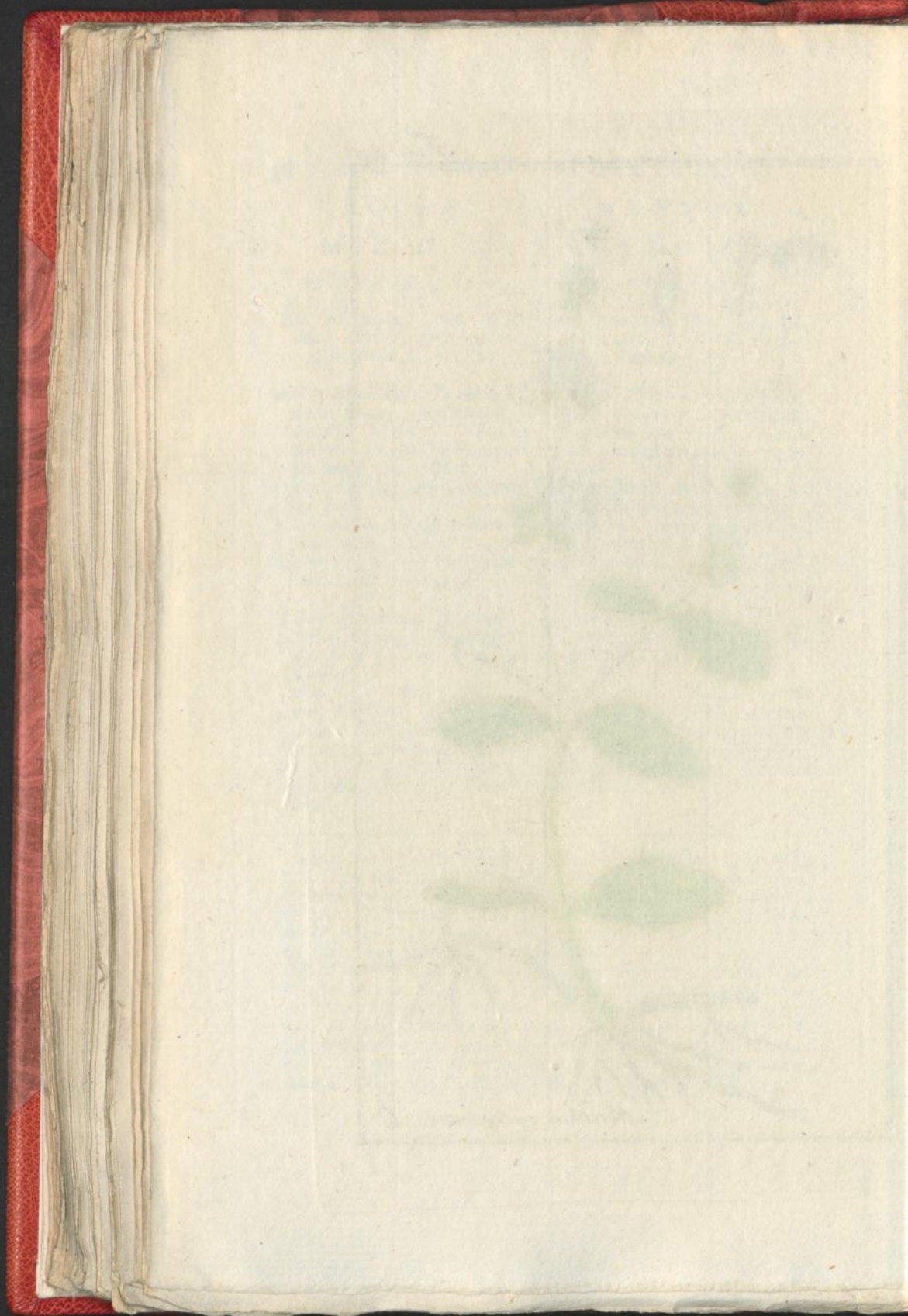
GEBRUIK. *Herba Pulegii*, noemt men deeze Plant in de Win-
kels. Het Kruid is gelijk dat der voornoemde geestig, welruikend
en bezwaarend, maar scherper. De smaak Campherachtig, kruidig
en heet. Zij vereenigd alle krachten der Kruize Munt, behalven
dat zij minder zamentrekkende is. Het Kruid is zo scherp, dat het
de Huid bezeerd. Bij de Aambortigheid, de Kinkhoest, Schor-
righeid en de Vriysterziekte is zij met veel voordeel geroemd. Voor-
al gebruikten de Engelschen in voorgaande tijden het versch uitge-
perste zap tegens de Kinkhoest, maar thans komt dit in geen ver-
dere aanmerking. Sommigen prijzen ze nog als thee gerokken, en
met zuiker gemengd. Met eijfer en witte Wijn getrokken word
het als 't beste middel tegens opgestopte Maandstonden geroemd,
maar 't is de vraag of dit het *Herb. Puleg.* of het Eijfer doet.

K O.

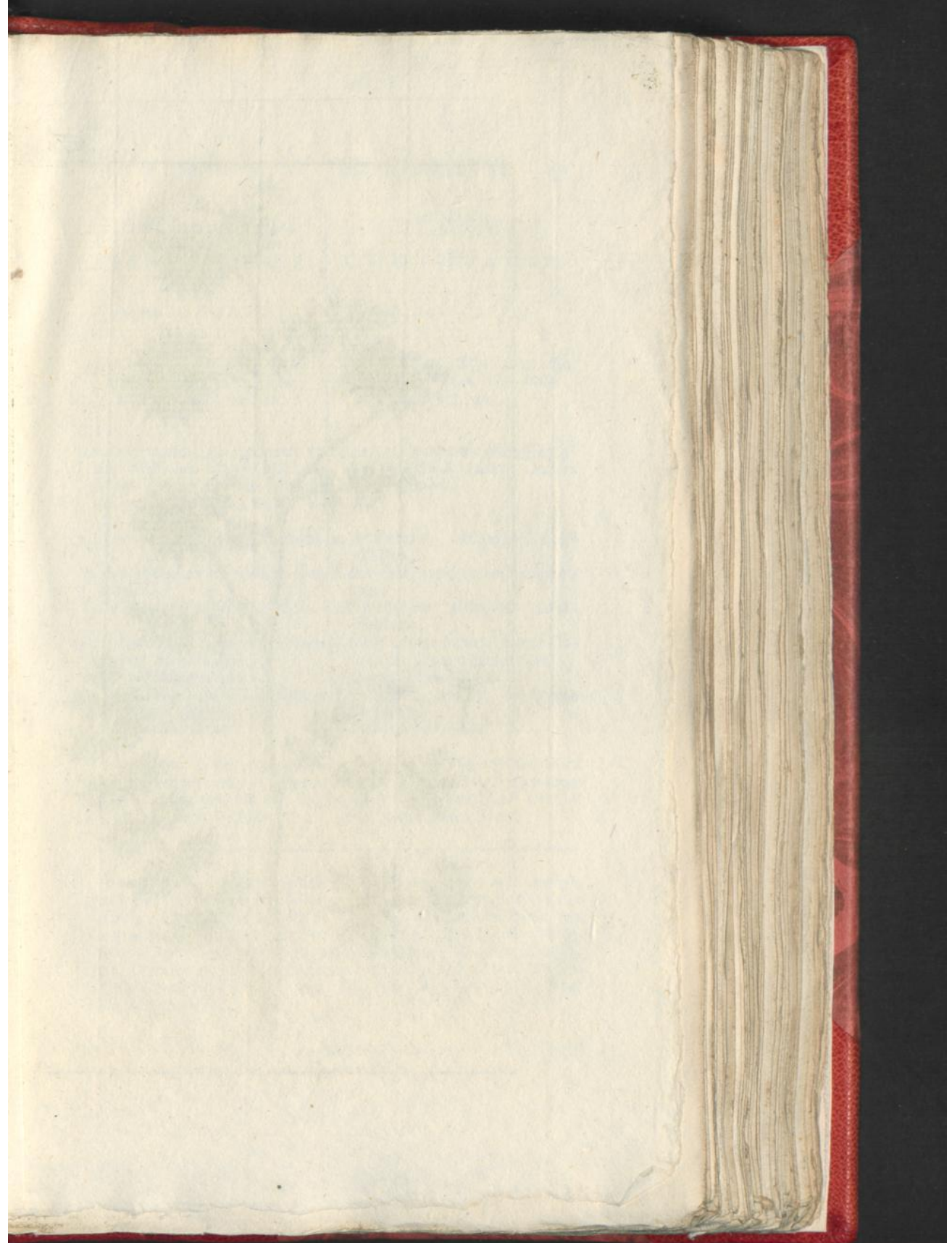

Mentha pulegium. L.

Lagoecia cuminoides. L.

KOMIJNACHTIG
HAAZEN-LEGER.

LAGOECIA
CUMINOIDIS.

De Vte C L A S S E.

C L A S S I S Vta.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel VIIde St., bl. 690.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIde Part.*
Imæ pag. 422.

HAAZEN-LEGER, en algemeen en
een bijzonder Omwindfel, de
Bloemblaadjes in twee gedeeld
en een enkel Zaad onder ie-
der Bloem.

LAGOECIA *Involucrum universale &*
partiale, Petala bicornia Semina
solitaria infera.

- a. *Het algemeen achtbladig Omwindfel.*
- b. *Het bijzondere vierbladige Omwindfel.*
- c. *De bijzondere vijfbladige Kelk.*
- d. *Hetzelve van boven met de Bloem en vijf Meeldraadjes.*
- e. *De vijfbladige Bloem.*
- f, f. *Het Vruchtbeginsel, de Stijl en eenvoudige Stempel.*
- g. *Het enkele Zaad.*

- a. *Involucrum universale octophyllum.*
- b. *Involucrum proprium tetraphyllum.*
- c. *Perianthium proprium pentaphyllum.*
- d. *Idem a parte superiore cum Corolla & quinque Staminibus.*
- e. *Corolla pentapetala.*
- f, f. *Germen, Stijlus & Stigma simplex.*
- g. *Semen solitarium.*

BLOEITIJD. *Groeit algemeen in Creta en Spanjen enz., 't word in onze Hoven omstreeks een voet hoog geplant, en bloeit in Julij.*

TEMP. FLOR. *Sponte crescit in Creta, Hispania &c. Colitur apud nos in hortis altitudine circiter pedali atque Julio floret.*

GEBRUIK. *Cuminum fistulose* wierd deeze Plant wel eertijds genoemd. Het Kruid en vooral het Zaad heeft eenige medicinaale waardij. Het Zaad is kruidig en scherper van Smaak en Reuk dan de gemeene Komijn en niet minder krachtig. Het is zeer Maagsterkend, en wierd eertijds tegens Spijswalging, Winden, Buikpijnen, Opzetting en de Hik genoemd. Uiterlijk gebruikten men het tegens Kneufing en Ontsteeking, maar thans word het in 't geheel niet meer gebruikt.

CATSJOE
APPELBOOM.

De Xde CLASSE.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel, IIde St. bl. 404.CATSJOE APPELBOOM, De Kelk in vijf-
ven gedeelt, vijf omgebogen Bloem-
blaadjes, een Niervormige Noot
zittende op een vleezige Vrucht.

- a. De vijfbladige Bloem met omgebogen
Bloemblaadjes.
b. Het tiende Meeldraadje is voor een
derde gedeelte langer als de overige
negen in de Bloem verborgene.
c. Het Vruchtbeginfel in een Niervor-
mige Noot (Catsjoe Appel genoemd)
grootjende, en zo het zijne be-
hoorlijke omvang verkrijgd, word het
Kasje in
d. Uitgerekt in eene weeke peervor-
mige zappige Vrucht.
e. Van binnen geheel Vleesachtig.
f. De Niervormige Vrucht geopend.

BLUETIJD. Deze Boom groeit in
Westindien op de Caraibische Eilanden
en andere Westindische plaatsen, zo
ook op onze Colonies. In onze Hoven
gekweekt, word het bij vijftien a twintig
voeten hoog.

ANACARDIUM
OCCIDENTALE.

CLASSIS IXta.

CONF. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. IIdi Part.
Ima pag. 652.ANACARDIUM *Calix quinque partitus.
Petala quinque reflexa. Anthera no-
vem, filamentis decimo castrato. Nux
reformis supra receptaculum carno-
sum grande.*

- a. Corolla pentapetala Petalis reflexis.
b. Stamina decimum tertiam partem
longius novem reliquis in Corolla
latentibus.
c. Germen in Nucem reniformem
(*Anacardium propriis dictum*) incref-
cens; si debitum volumen adeptum
fuerit receptaculum.

d. Extenditur in Fructum mollem pij-
ritormem succulentum.
e. Interne torum carnosum.
f. Nux reniformis aperta.

TEMP. FLOR. Crescit hæc Arbor in
India Occidentali in Caribæis insulis
aliisque Indiæ locis, nec non in Ame-
ricæ insulis nostris. Quoque in Hortis
nostris colitur atque altitudinem
quindecim vigintive pedum attingit.

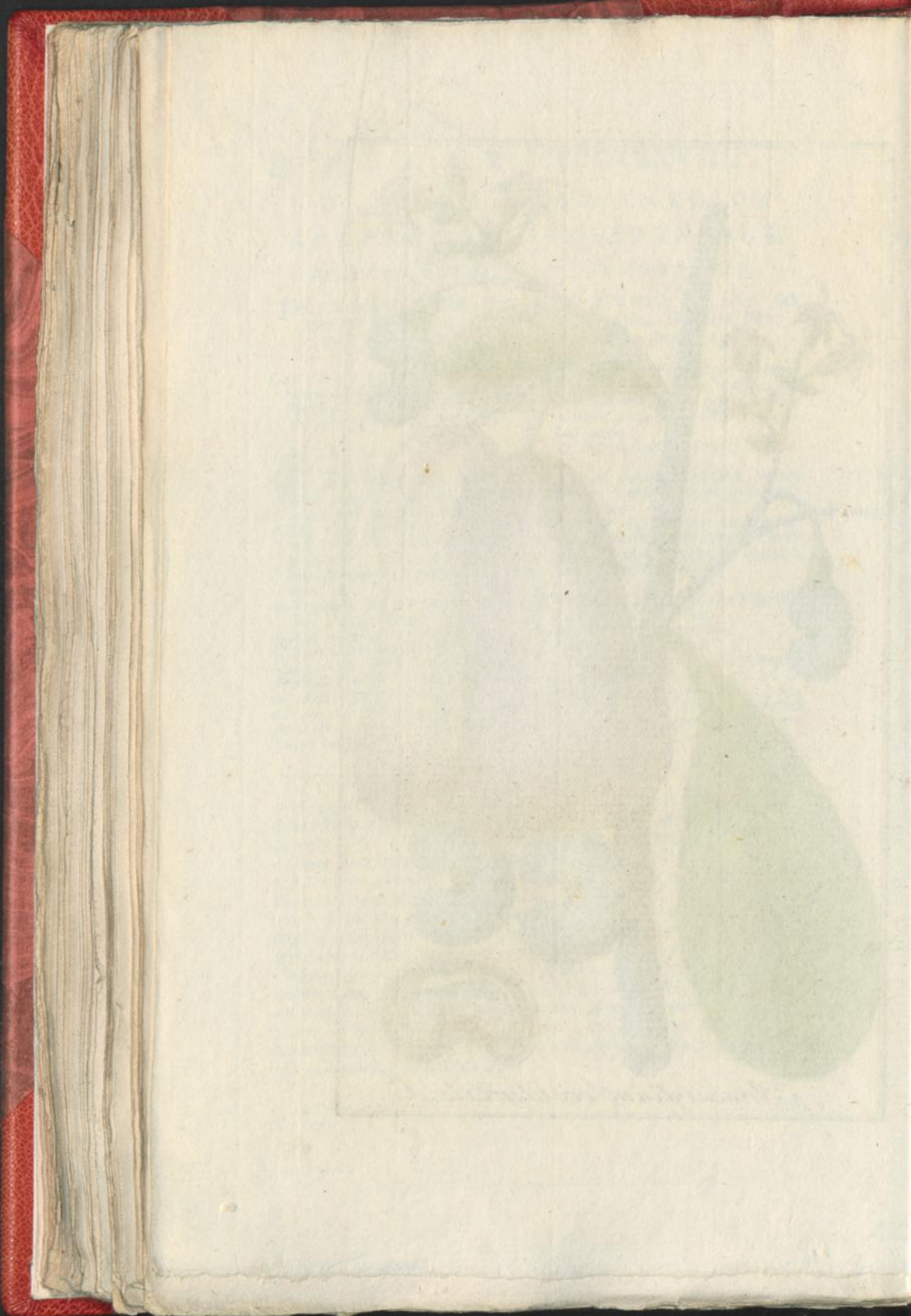
GEbruik. *Nux Anacardii Occidentalis*. Het is nog onzeker of
deze Nooten van het *Anacardium* dan van de *Avicennia tomentosa*
afkomstig is. Zij geeven een honing en olieachtig zwart, scherp
en zeer brandend vogt, 't geen bijtend is en de Huid bezeerd, en
niet anders gebruikt word dan uitwendig, om vlakken, schurf
en exteroogen uit te roeijen. De Schors van de Boom geeft een
aan 't Arabische Gom gelijkkomend vogt, 't geen men daar te land
tegens de Spruw als Mondspoeling prijst. De Indiaanen zuigen de
zap der versche Vruchten tegens de dorst en bereiden door gis-
ting een soort van wijn daarvan, dewelke ter versterking der slappe
Ingewanden beroemd is. Het zap der Nooten is bij uitstek scherp,
en men verwt 'er linten zwart mede. Versch bezeert het vogt de
Huid, droog zijn zij minder scherp. De Indiaanen schillen ze of
braaden ze bij 't vuur, en eeten ze de pit voor lekkernij, ook wel
tot verwekking der minnedrift.

OP-

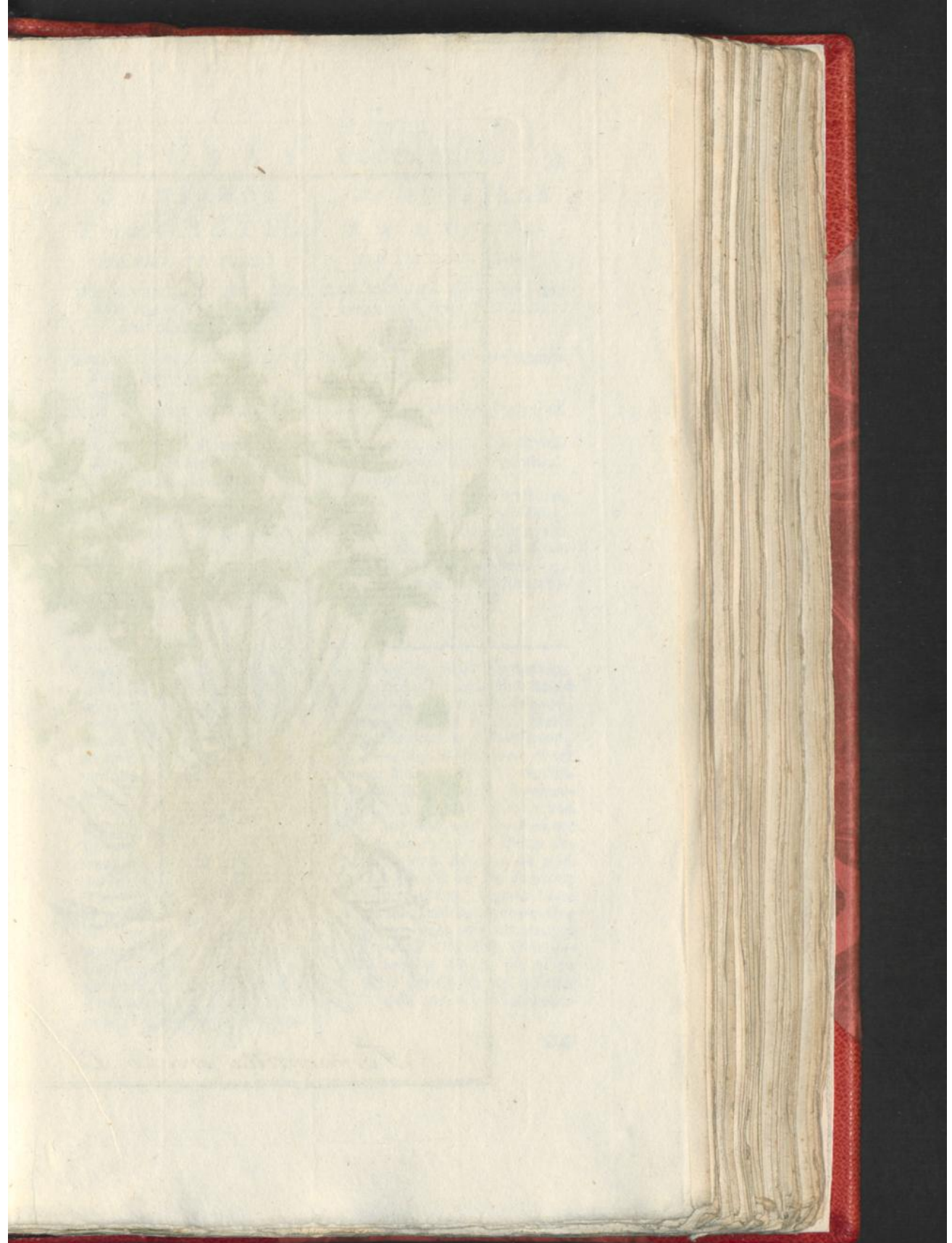

Anacardium occidentale. L.

Tormentilla erecta. L.

OPSTAANDE | TORMENTILLA
TORMENTIL. | E R E C T A.

De XIIde C L A S S E.

C L A S S I S XIIma.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, IIde
Deel IXde St., bl. 69.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI, *Tom. II*di Part.
Ima pag. 860.

TORMENTIL met een bijna oprecht-
staande Steng en ongesteelde Bladen.

TORMENTILLA Caule erectiusculo
Foliis sessilibus.

- a. De eenbladige ten halven vijf-
spleetige Kelk.
- b. De vierbladige Bloem met zestien
de Kelk ingeplante Meeldraaues.
- c. Agt Vrugtbeginjelen.

- a. Perianthium monophyllum semi-
octofidum.
- b. Corolla tetrapetala cum Stami-
nibus sedecim Calijci infertis.
- c. Germina octo.

BIJTIJD. Groeit overvloedig
op drooge Zandgrond. In Nederland,
in 't Geldersche, op de Duinen bij
Haarlem en andere Hollandsche
Plaatsen, in de Boschen van Vries-
land enz. 't Word niet ligt een
voet hoog, en bloeit bijna de ge-
heele Zomer.

TEMP. FLOR. Abunde crescit in
locis siccis sabulosis In Belgia,
in Gelria, Duinis apud Harlemum
aliisque locis Hollandiæ in sijlvis
Frisiæ &c. rarius altitudinem pe-
dis acquirit & per totam feræ sita-
tem florat.

GEBRUIK. *Radix Tormentilla* der Winkelen, maar *Tormentilla*,
Zevenblad, Meerwortel bij ons in 't algemeen genoemd. Het Kruid
heeft geen Reuk maar een grasachtige Smaak. De Wortel is rood,
kruidrig en samentrekkend van Smaak en zonder Reuk. Haare
kracht is bij uitstek samentrekkend, versterkend en urindrijvend,
en men gebruikt ze bij de Doorloop, Persloop, Bloedvloed en tot
versterking der Maag en Ingewanden, tot Mondspoeling bij verslap-
ping der Huid of bij de Scheurbuik van 't Tandvleesch. Kwakzal-
vers verdrijven de Koorts daar meede, dikwijls ten nadeele van
den lijder. In Finland gebruikt men ze met zeer veel voordeel tot
betleder looijen en bij voorkeur van het eiken Run. Deze be-
werking verwekt onzen aandacht voor zo ver, dat men dit mid-
del bij al te verswakte Ingewanden, zo als dit bij de Persloop
't geval zijn kan, niet voorts al te sterk toediene, vermits haare
al te sterk samentrekkende kracht de gevoeligheid en tegenwerking
der Ingewanden niet alleen verminderen, maar wel vernietigen
zoude, vermits men zeer wel weet, dat eene al te sterk samenge-
trokkene vezel ten laatsten gevoelloos word, en dit zou bij de In-
gewanden niet wel te pas komen. Men bereid 'er een geestige
Tinctuur en een geestig Extract van, 't welk vrij meer samentrek-
kend is dan de Wortel zelve.

GE-

GEMEENE
EZELSDOORN.

De XIXde CLASSE.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel Xde St., bl. 497.

EZELSDOORN met rappige Kelken, die
de Schubben uitgebreid hebben, de
Bladen langwerpig Eijvond en uitge-
haakt.

- a. De gemeenschappelijke Kelk,
- b. Een Schuifje van d'en.
- c. De samengestelde Bloem.
- d. Een tweeflagtig Boempje.
- e. Derzelver vijf samengehegte Meel-
draadjes.
- f. Het Vrughteginsel, de draadswijze
Stijl en de gekroonde Stempel.
- g. Het Zaad met het Pluis.
- h. Hetzelve zonder Pluis.

BLOEIJD. Groeit overvloedig op
draagen Zandgrond. In Nederland bij
Haarlem bij het Dorp Overveen, aan de
voet der Duinen en eenige Dorpen daar
omstreeks, bij Harderwijk, Nijmegen,
enz. Soms bereikt het meer dan
Mans hoogte en bloeit bijna de geheele
Zomer.

ONOPORDON
ACANTHIUM.

CLASSIS XVIIIta.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. IIdi Part.
IIdæ. pag. 1190.

ONOPORDON Calicibus squarrosis
squammis patentibus Foliis ovato
oblongis sinuatis.

- a. Calix communis.
- b. Ejus squama.
- c. Corolla composita.
- d. Corolla hermaphrodita.
- e. Ejus Stamina quinque coalita.
- f. Germen, Stijlus filiformis & Stigma
coronatum.
- g. Semen cum Pappo.
- h. Idem Pappo separato.

TEMP. FLOR. Abunde crescit in lo-
cis siccis Arenosis. In Belgia prope
Harlemum ad Villam Overveen, ibi-
que ad pedem Duinum, nonnullisque
Villis in iis regionibus. Circa Neo-
magiam, Harderovicum &c. Inter-
dum altitudinem majorem Hominis
atingit & per totam fere floret æsta-
tem.

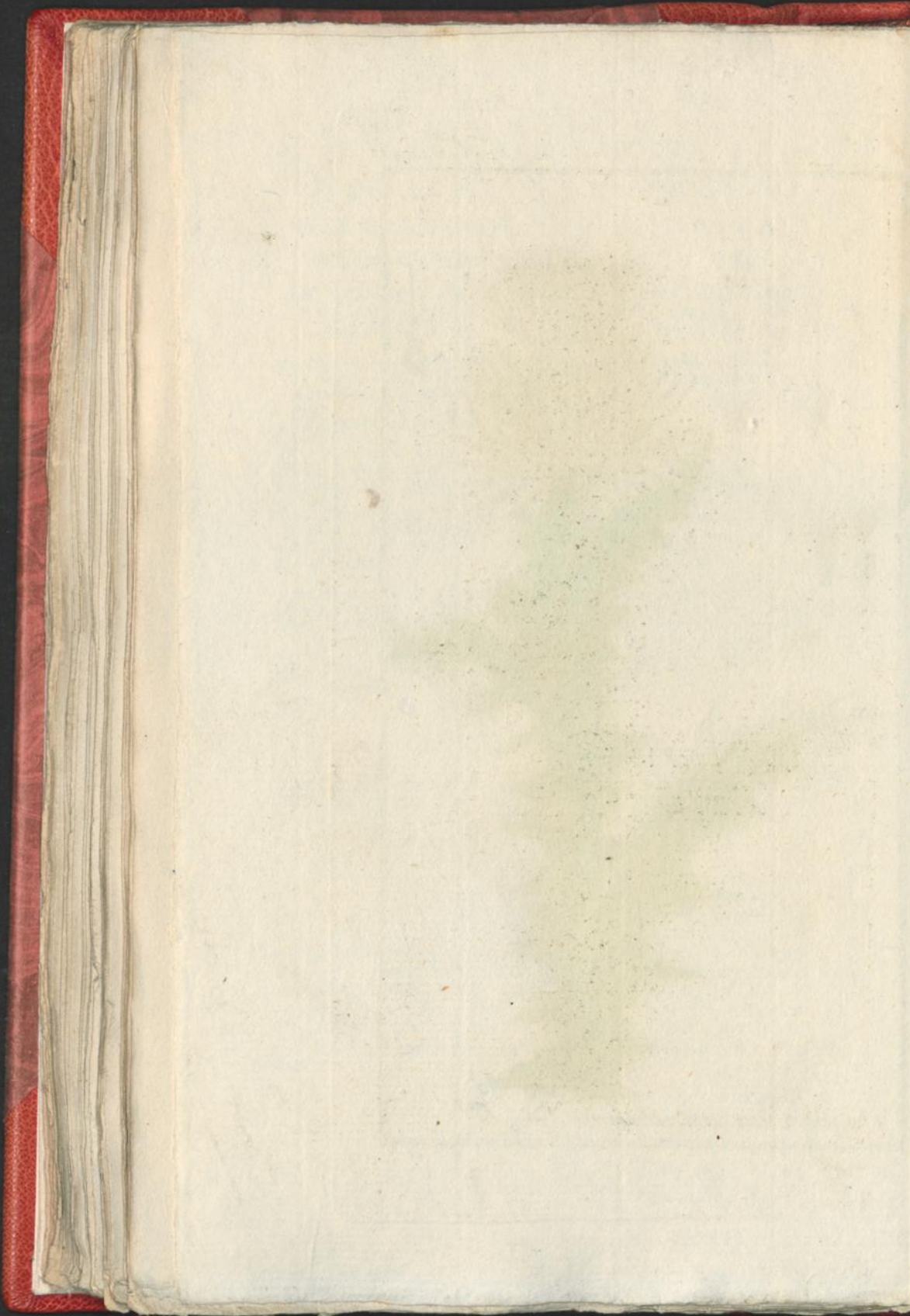
GEBRUIK. Witte Weg-Distel, Ezels Distel, *Acanthium vulgare*.
Reeds DIOSCORIDES heeft dit Middel tot geneezing der ulceraties
geroemd, en eenige Artsen van den nieuwen tijd hebben het op
nieuw beproefd en boven allen lof verheven gevonden, zo dat het
wel alle attentie van onze Heelmeesteren verdient, vooral in een
Land waar ulceraties der Beenen zo gemeen zijn: zo ik vermeen
zo hebben ook verscheiden door het bericht in de Letteroeffenin-
gen van 1798 N°. 7. hun aandacht reeds daarop gevestigd. De
versch uitgeperste zap word op Plukfel in oude kankerachtige ulce-
raties gebracht, en deeze geneezen in een heel korten tijd daarvan.
Ook is het bij andere Kanker en Knoestgeswellen van dienst, maar
bij de Borstkanker vertoont het zig geheel onwerkzaam, gelijk waar-
neemingen daarvan doen zien. De gedroogde Wortel word boven-
dien als zagt samentrekkend, Maagterkend en bij de etter borst
geroemd. Ook prijst men het Zaad tegens de Stuipeu der Kin-
deren.

WOL-

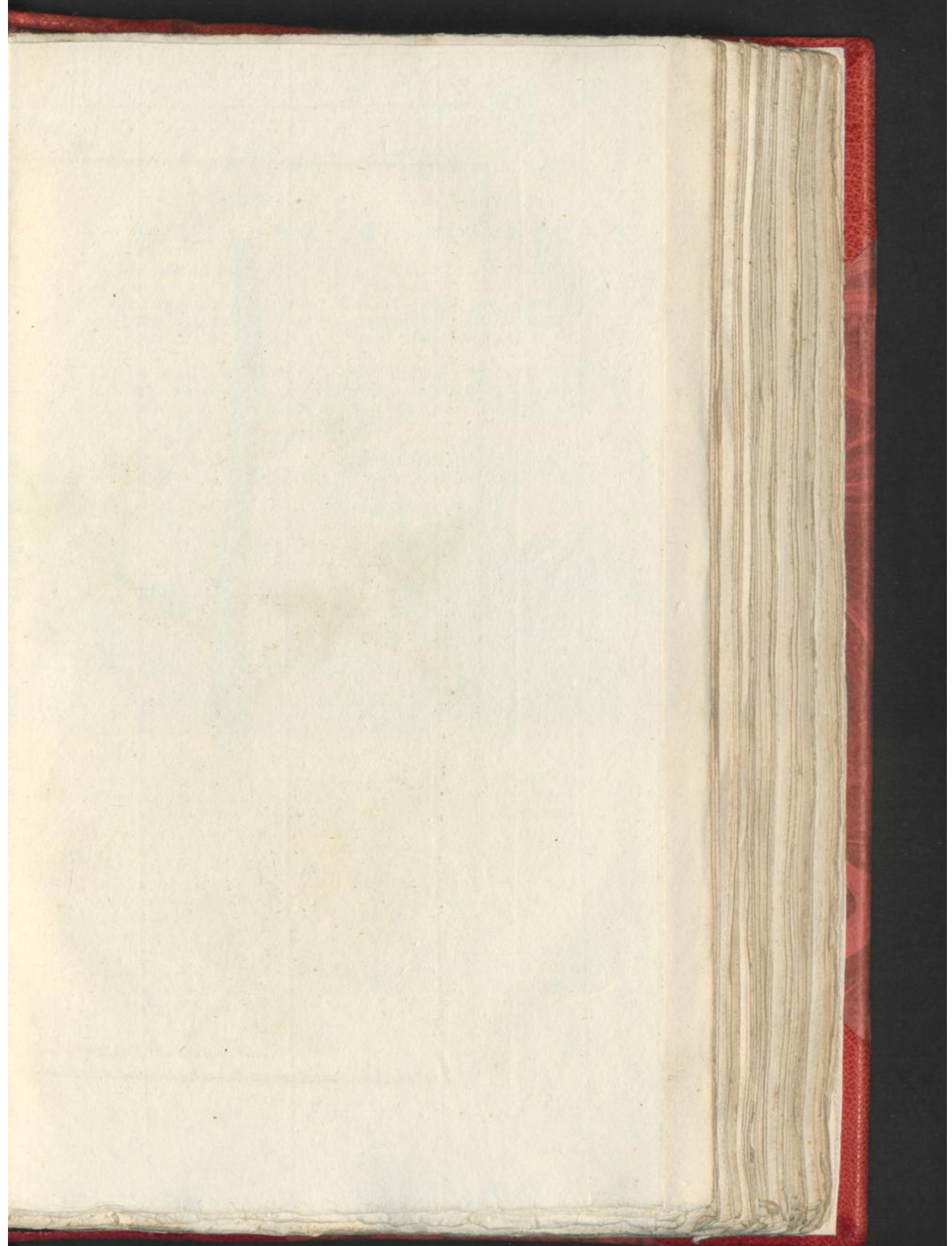

Onopordum acanthium L.

Fagaria octandra L.

WOLLIGE
ZADELBOOM.

De IVde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUJN, IIde
Deel IIde St., bl. 70.ZADELBOOM een vierbladige
Bloem, met de Kelk in vieren
gedeelt, en de Vrugt een twee-
kleppig Zaadhuisje met een
Zaadkorrel.

- a. De vierdeelige Kelk.
b. Het Zaad in een hoogrood Merg
gerolt.
c. Een volgroeid Blad.

BLOEITIJD. Deze Boom (wel-
ke in de prachtige uitgave van
JACQUINS Americaansche Planten-
werk afgebeeld is,) word twintig
voeten hoog, groeit op Curacao,
Nieuw Spanjen enz., en bloeit in
Julij. In onze Hoven word hij
naauwelijks vijf voeten hoog.

(*) Nota GMELIN en de nieuwe Kruidkundigen noemen deze Boom *Fagara*
Zylauica, maar vermits de Naam van *Octandra* meer bekend is, zo wilde ik
deze om geen onzekerheid te veroorzaaken liefst laten staan.

GEBRUIK. Deze Boom geeft een Harst, 't geen van sommigen
Gumi Tacamahaca genoemd word. Het is echter nog niet be-
list, of dit van de *Fagara octandra* of de *Populus balsamifera* afkomstig zij.
LINNÆUS en anderen stemmen voor de laatste, anderen voor de *Fa-*
gara; wat van beiden de zekere waarheid zij is nog niet vast te stel-
len, even zo weinig als het werkingsvermogen der Harsten van
beide Boomen. Beide Harstsoorten schijnen ondertusfchen malkan-
deren te evenaaren, of ten minsten geen groot different te hebben,
ook worden zij maar uitwendig gebruikt, zo dat men zig zeer wel
op de bekende *Balf Tacamahaca* steunen kan, en deszelfs werkings-
vermogen zal de Leezer op Plaat CCCLXXXI. bij de beschrijving
der *Populus Balsamifera* afgehandeld vinden; en ik merk alleen hier
aan, dat het Gom uit de *Fagara* van zelve druipt, en niet uit de
jonge spruiten geperst word.

FAGARA
OCTANDRA (*).

CLASSIS VIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI, Tom IIde Part.
Ima pag. 336.FAGARA *Calix campanulatus, Co-*
rolla infundibuliformis Stigma
peitatum Bacca bilocularis, car-
nosa.

- a. Perianthium quadripartitum.
b. Semen Pulpa coccinea in vo-
lutum.
c. Folium adultum.

TEMP. FLOR. Arbor hæc, (quæ
in illa editione splendidissima JAC-
QUINI *Plantarum Americanarum*
depica est) altitudinem viginti cir-
citer pedum attingit & in Curacao,
Nova Hispania &c., crescit. Julio
floret. In Hortis nostris vix quin-
que pedali altitudine existit.

F

TAM.

T A M M E
K O R I A N D E R.De *Vde* C L A S S E.Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel VIIIste St., bl. 166.

KORIANDEK met enkele ronde Vruchten.

- a, a. Het bijzondere driëbladige Omwindfel.
 b. De vijfstandige Kelk.
 c. De algemeene Bloem met ongelijkvormige Bloempjes.
 d. Een bijzonder Bloempje uit de Schijf met vijf Meeldraaies.
 e. Een uiterste Bloemblad.
 f. Een zijdelingfeh Bloemblad.
 g. Het Vruchtbeginfel met twee Stijlen en gekopte Siempelen.
 h. Het Zaad.
 i. Een Wortel Blad.

BLOEITJD. Deze Plant hoort in Italien t'huis, maar word in onze Hoven omstreeks een voet hoog geplamt en bloeit in Juny.

C O R I A N D R U M
S A T I V U M.C L A S S I S *Vra.*Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI, *Tom IIdi part.*
Imæ pag. 486.

CORIANDRUM Fructibus globosis.

- a, a. Involucrum partiale triphijlum.
 b. Perianthium quinquedentatum.
 c. Corolla universalis, corollulis difformibus.
 d. Corollula propria ex radio cum quinque Staminibus.
 e. Petalum extremum.
 f. Petalum laterale.
 g. Germen cum Stijlis duobus & Stigmatibus capitatis.
 h. Semen.
 i. Folium radicale.

TEMP. FLOR. Italiæ indigna est, sed colitur in hortis nostris altitudine circiter pedali Junioque floret.

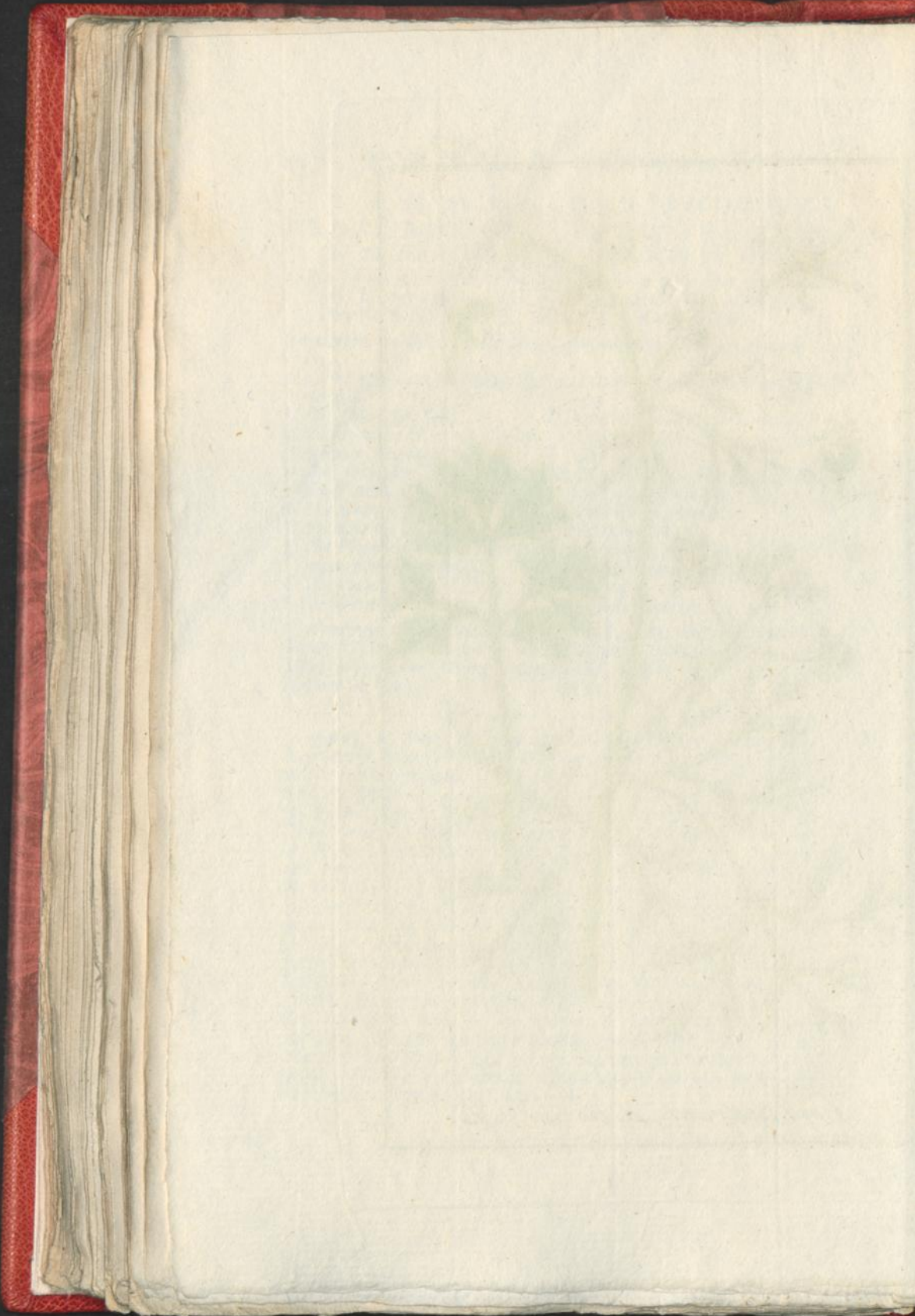
GEBRUIK. *Semen Coriandri.* De Reuk der versche Plant en Zaad is walgelijk en bedwelmend. Het drooge Zaad is kruidig, bezwaarend en iets aangenaam. De krachten zijn bedwelmend, pijnstillend en zog verdrijvend. Men gebruikte ze bij de Vrijsterziekte, anderdaagfche Koorts, maar in 't algemeen als een Kruidenarij. DIOSCORIDES heeft hem voor vergift gehouden, HIPPOCRATES roemt ze bij de Maag, Borst, Lever, Baarmoeder, Ziektens, Winden enz. Anderen roemen een aftrekfel met wijn voor de Koortsaanval bij de derdenlaagfche Koorts als zeer voordeelig. Dat de geheele versche Plant als ook de Zaaden nadeelig kunnen zijn, bewijzen de bedwelmende Reuk en de opgemerkte gevolgen, maar dat het gedroogde Zaad gantsch onschadelijk en voor liefhebbers aangenaam Kruidenarij zij, is niet te betwisten, zelfs streelt het de Maag en Zenuwen en word daardoor een zeer goed winddrijvend middel. Het grootste voordeel dat ik regtstreeks als Artfenijmiddel daar van gezien heb, is, dat het met de Sena Bladen getrokken derzelver pijnlijke werking niet alleen tegen houd, maar ook de onaangenaame smaak verbeterd: genoeg voordeel van een zo goed koopmiddel, dat aandoenlijke eigenschappen van een ander zeer voordeelig middel zo ligt verbeterd.

WILDE

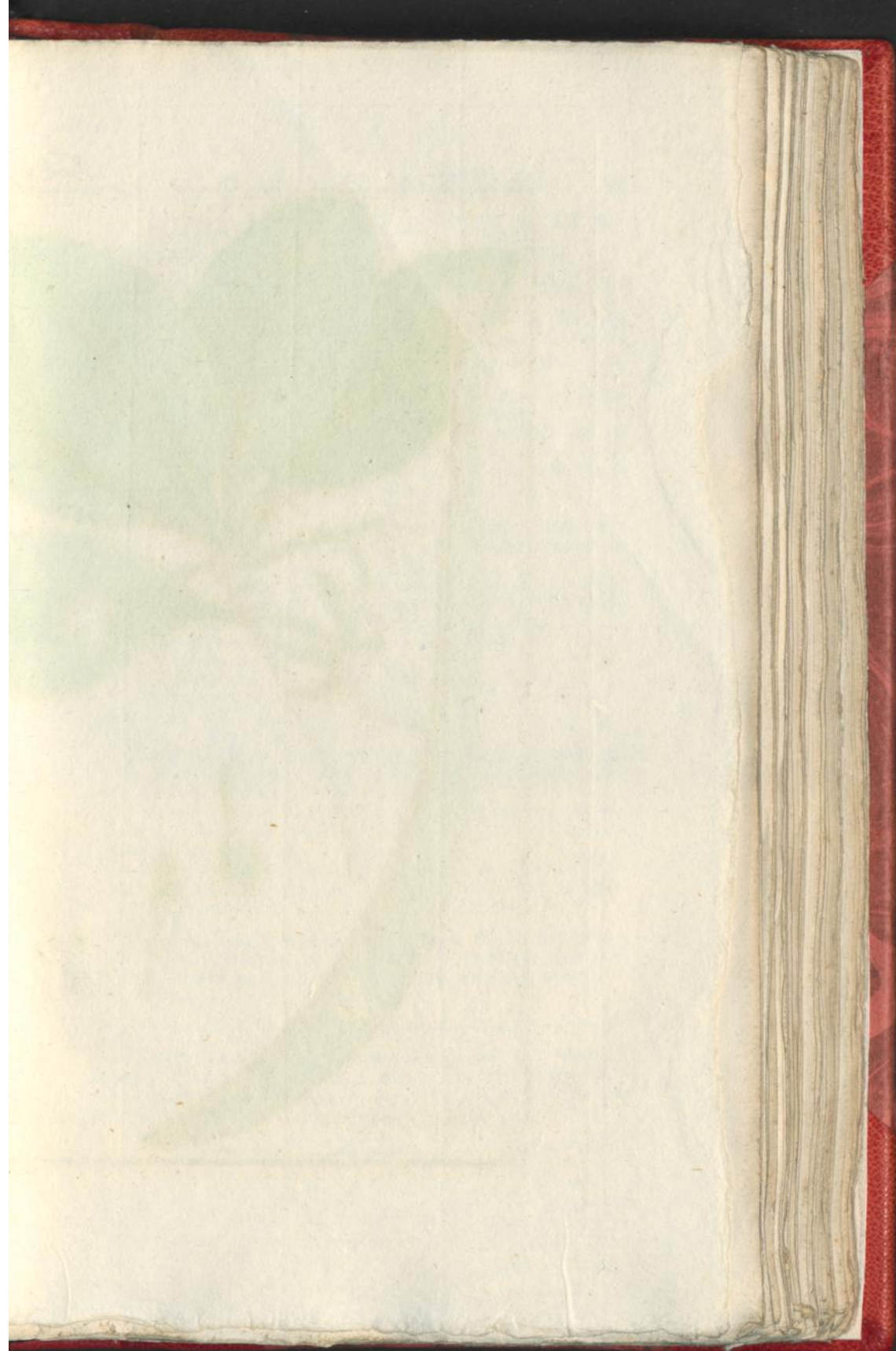

Coriandrum sativum. L.

Rhizophora *mangle* L.

W I L D E
R U N B O O M.

DE XIde CLASSE.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel IIde St., bl. 495.

RUNBOOM met spitse Bladen, de
Vrugten EIsvormig geknoest.

- a. De vierdeelige roodgeele Kelk.
- b. De vierbladige Bloem, welkers
terug geboogen Bloembladen zeer
ruig zijn.
- c. Het overrijpe Zaadhuis met het
spitse voorbrekende Zaad en groen-
achtige Kelk.
- d. De geheele rijpe Vrugt, en wel
- e. Het Zaadhuis met de spitse Punt
van het Zaad en de Kelk.
- f. Het Dijebeenvormige gedeelte,
waar dit zittende is.
- g. Het wezentlijke Zaad.
- h. Het Dijebeenvormige gedeelte af
gezonderd, welks Hoofd en de
Huik in
- i. Verborgen, in welks Kegelvor-
mige Holligheid de scherpe Punt
van het Zaad voorsteekt.
- k. De Hoornachtige Huid, waardoor
de uiterste Einden der Wortelen
bevestigd en wel die geene
- l. Zo van de Takken der Boom op de
aard nederdaalende, voortgroeijsen
en weder Wortel vatten.

BLOEITIJD Deze Boom groeit
op de Kust van Malabaar, op de
Caribische Eilanden ter hoogte van
vijftig voeten.

R H I Z I P H O R A
M A N G L E.

CLASSIS XIma.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. IIde Part.
Ima pag. 747.

RHIZIPHORA Foliis acutis, Fructi-
bus subulato clavatis.

- a. Perianthium quadripartitum lu-
teolens.
- b. Corolla tetrapetala cujus Petala
reflexa hirsutissima.
- c. Pericarpium adustum cum semi-
ne acuto eminente & Perianthio
viridescente.
- d. Fructus totus maturus & quidem
- e. Pericarpium cum Apice acuto
seminis & Perianthio.
- f. Crus cui inhæret.
- g. Semen proprie dictum.
- h. Crus separatum cujus Caput in
Calijptro.
- i. Occultatur, cujus Cavitate co-
nica apex acutus feminis pro-
minet.
- k. Membrana sub cornea, qua mu-
niuntur Radicum & Extremi-
tates illæ
- l. Quæ Arboris ab Ramis descen-
dunt, versus Terram crescunt
iterumque radican.

TEMP. FLOR. Crescit hæc Arbor
in Malabarìa insulisque Caribæis
altitudine quinquaginta pedum.

GEBRUIK. Geen der beste nieuwe of oude Schrijvers over de
Geneesmiddelen heeft deeze Boom aangemerkt, en ik kan 'er niets
meer van zeggen als dat men zegd, dat de werking der bast die der
Koorstbast aan krachten bijna evenaard.

KANDIASCHE
BEERWORTEL.

De Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel Vde St., bl. 232.BEERWORTEL met platte, ruige,
fnalle Vinblaadjes, de Bloem-
blaadjes in tweeën gedeelt, de
Zaaden langwerpig ruig.

a. Het bijzondere Omwindsel.

b, c. Een eigen Bloempje vergroot en
in zijne natuurlijke groote met
vijf Meeldraadjes.d. Het Vruchtbeginsel, twee van mal
kanderen staande Stijlen en stompe
Stempelen.

e. Het Zaad.

BLOEITIJD. Groeit algemeen op
de gebergten van Creta, Vrankrijk
en Zwitserland enz. 't Word twee
voeten hoog en bloeit in Julij.ATHAMANTA
CRETENSIS
vel OREOSELINUM.

CLASSIS Via.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIde Part.*
Ima pag. 477.ATHAMANTA Foliolis linearibus
planis hirsutis, Petalis biparti-
tis, Seminibus oblongis hir-
sutis.

a. Involucrum partiale.

b, c. Corollula propria naturalis &
aucta magnitudinis, cum quin-
que Staminibus.d. Germen, Stijli duo distantes a
Stigmata obtusa.

e. Semen.

TEMP. FLOR. Sponte crescit in
Montibus Cretæ, Galliæ, Helve-
tiæ &c., bipedalis est Julio floret.

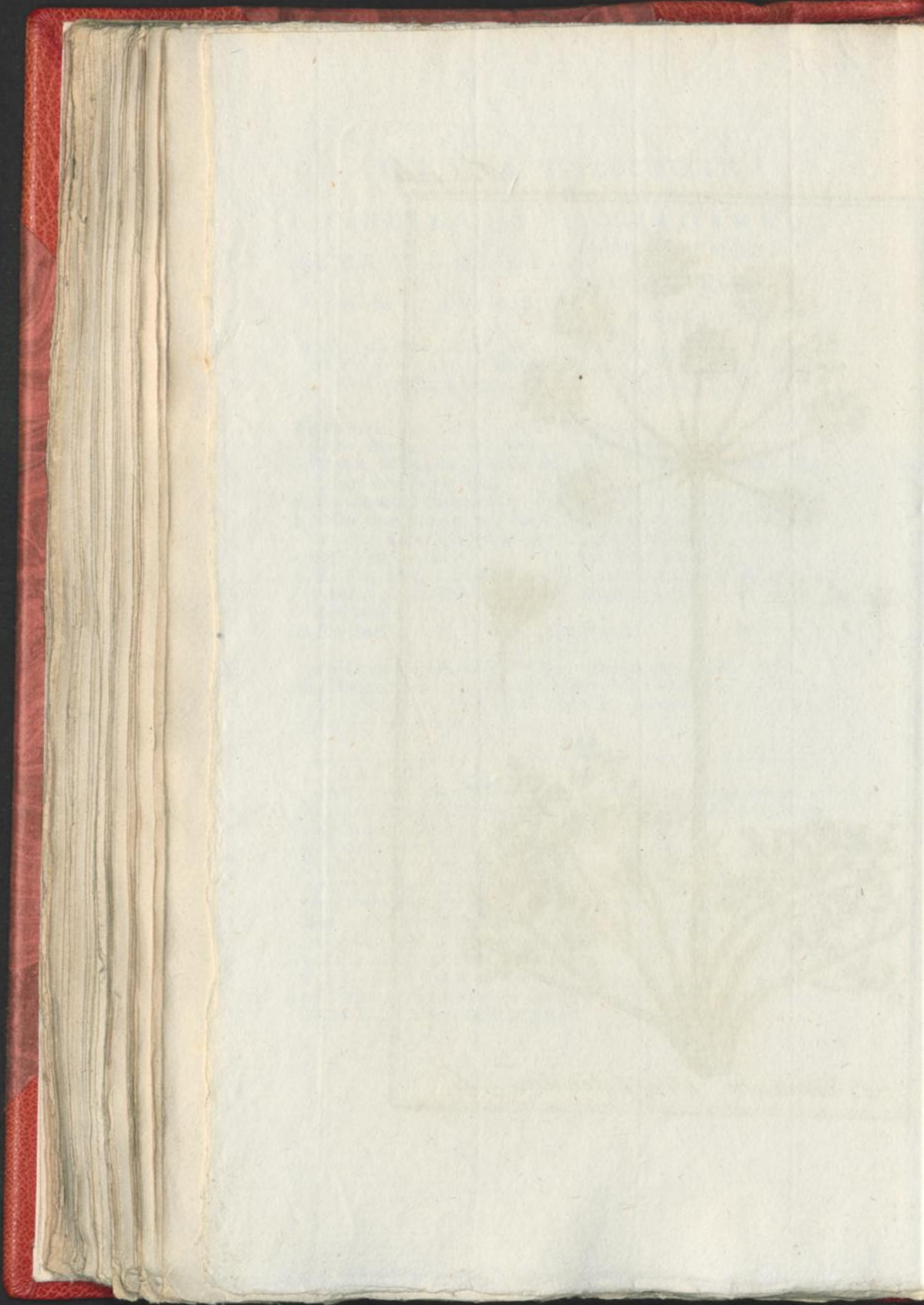
GEBRUIK. *Sem. Dauci Cretici* der Winkelen komt van deeze
soort *Athamanta*. De geheele Plant heeft een scherpen kruidrigen
aangenaamen, het *Origanum* bijkomende Reuk, en een aangenaame
kruidige iets heete smaak. Derzelve krachten zijn pijnstillende,
Urindrijvende en de Maandstonden bevorderende. Men gebruikte
vooral het Zaad tegens de Winden, de Hoest en het Graveel, waar
van proefneemingen getuigen. De Wortelen komen met die der
Daucus Vulgaris overeen, en zijn een goed voedsel, maar GALE-
NUS merkt te recht aan, dat zij Winden veroorzaaken. HIPPOCRATES
gebruikten ze als oplosfend Middel. Ook zijn 'er proefnee-
mingen, dat de gekookte Wortelen in gedaante van een Cataplasma
bij Kankerachtige Ulceraties uitmuntende diensten gedaan hebben.
Thans is het echter buiten gebruik.

GE-

Athamanta Orcofelinum. L.

Athamanta cerraria. L.

GEKRUISTE
BEERWORTEL.

ATHAMANTA
CERVARIA.

De *Vae* CLASSE.

CLASSIS *Vae*.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *11de*
Deel VIIIde St., bl. 68.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. 11di Part.*
Ima pag. 476.

BEERWORTEL met kruiswijs gevin-
de Insnijding-gehoekte Blaaden en
kaale Zaaden.

ATHAMANTA Foliolis pinnatis
decusatis inciso angulatis Se-
minibus nudis. (Foliolis duplica-
to: pinnatis Foliolis oblongis obtusis
trilobis dentato serratis, serratis
mucronatis, Seminibus nudis.

- a. Het bijzondere Omwindsel.
- b. De eigen vijfbladige Bloem, met
vijf Meeldraaijes.
- c. Het Vruchtbeginsel, twee Stijlen
en stompe Stempelen.
- d. De Deelen b en c zijn ver groot.

- a. Involucrum partiale.
- b. Corollula pentapetala cum Sta-
minibus quinque.
- c. Germen, Stijli duo & Stigmata
obtusa.
- d. Partes b & c magnitudine aucta.

BLOEITIJD. Groeit in Engeland
en Frankrijk op zandgrond vier a
vijf Voeten hoog. Bloeit in Julij
en Augustus.

TEMP. FLOR. Crescit in Anglia
& Gallia solo sabuloso altitudine
quatuor quinque ve pedum. Julio
atque Augusto floret.

GEBRUIK. *Gentiana nigra officin.* Rad. *Cervariae*, Zaaden en Wor-
telen hebben een aanmerkelijke kruiderige Smaak. De krachten
van het Zaad zegt men zijn verhittende, openende, verdeelende,
Urin en Maandstonden bevorderende en Gezwellen verdeelende,
enz. Het middel is niet in gebruik, ook juist nooit zeer geroemd
geweest, dus is het geen wonder dat men het bijna niet meer kent,

IJBLADIGE
BEERWORTEL.

De Vae CLASSE.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel VIIIste St., bl. 70.BEERWORTEL met de Vinblaaitjes
wijd van malkanderen.

- a. Het algemeene Omwindsel.
b. Een eigen Bloempje natuurlijk en
vergroot met vijf Meeldraaues.
c. Het Vrughtbeginsel met twee van
malkanderen staande Stijlen en
flonpe Stempels.
d. Het Zaad.

BLOETIJD. Groeit door geheel
Europa, op aan de Zon geleegen
Berg en en Heuwels, omstreeks twee
Voeten hoog en bloeit in Julij.

ATHAMANTA
OREOSELINUM.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI Sjst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. IIde Part.
Imz pag. 476.ATHAMANTA Foliolis divaricatis.
(Foliis triplicato pinnatis. Foliis
lanceolatis trifidis interrigerrimis
divaricatis. Seminibus nudis.)

- a. Involucrum universale.
b. Corollula propria naturalis &
auctæ magnitudinis cum quin-
que Staminibus.
c. Germen cum Stijlis duobus di-
stantibus & Stigmatibus obtusis.
d. Semen.

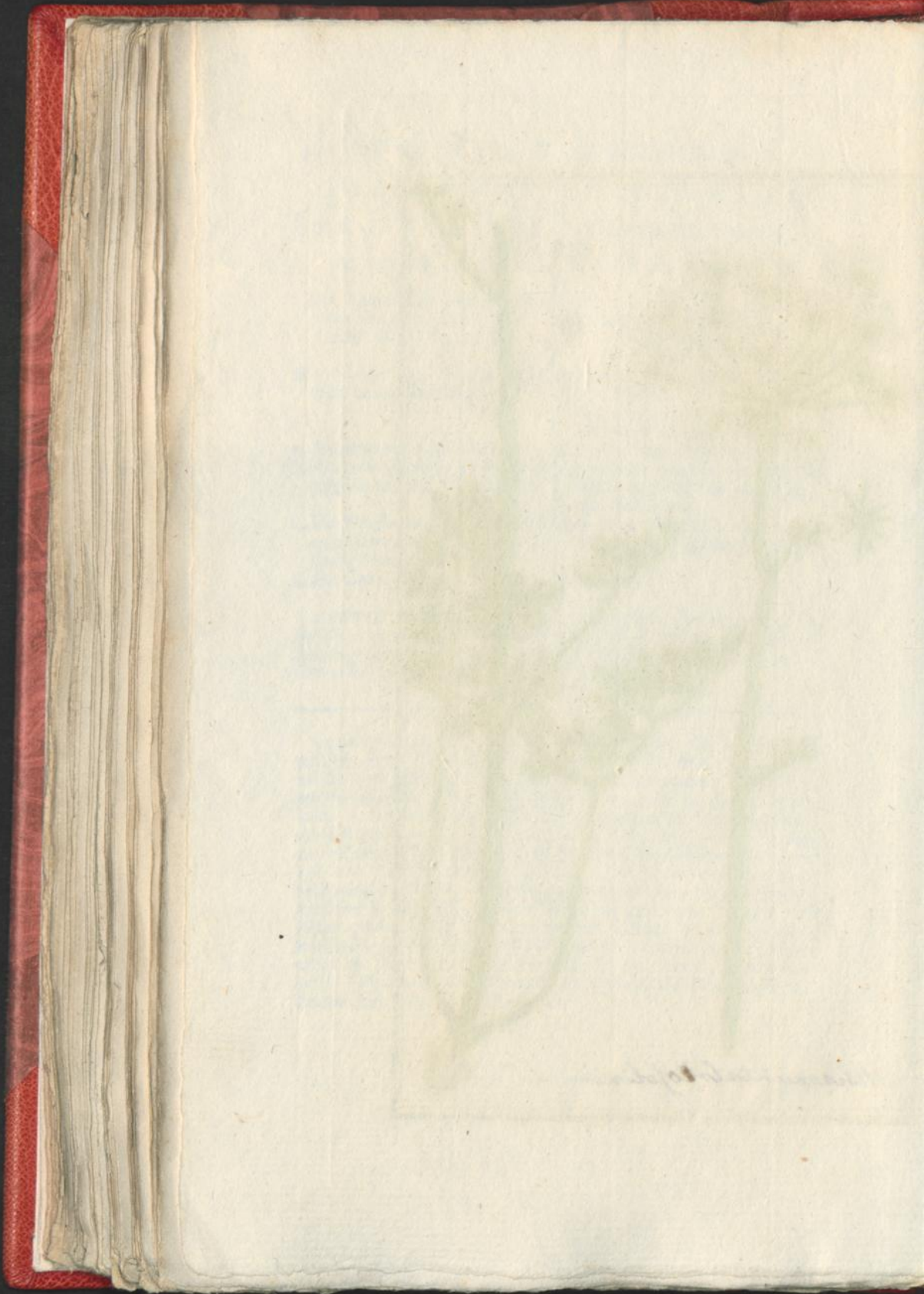
TEMP. FLOR. Crescit per omnem
Europam in collibus & montibus
apricis, altitudine circiter bipedali
Julioque floret.

GEBRUIK. Herba, Semen, Radix, Oreoselinii, was eertijds niet
ten onrechte in de Winkels zeer vermaard. De Wortel is zappig,
melkachtig, bitter en lijmerig. Het Extract daarvan is bitter en
famentrekkende. Men heeft ondervonden, dat de Wortel oplos-
sende en verdunnende zij, den Urin, benevens het Graveel afzette,
de verstoppingen der Lever en Milt oplosse, de Geelzucht genee-
ze, gekaauwd Speekzeltreкке en de Tandpijn verhelpe. Vijf grein
van het Extract verward de Maag, en bevordert een a twee
ontlastingen. Tegens braaking van dronkenschap en der derden-
daagfche Koorts heeft de met Wijngeest getrokken Tinctura veel
dienst gedaan. Het Water zo van het scherpe na Oranjeschillen
smaakende Zaad gestookt, is zeer sterk en krachtig. Het Kruid met
water als Thee getrokken, heeft een Citroen smaak, is zeer wer-
kende, Zweet- en Urindrijvende en versterkt de Maag niettegen-
staande het warm gedronken word

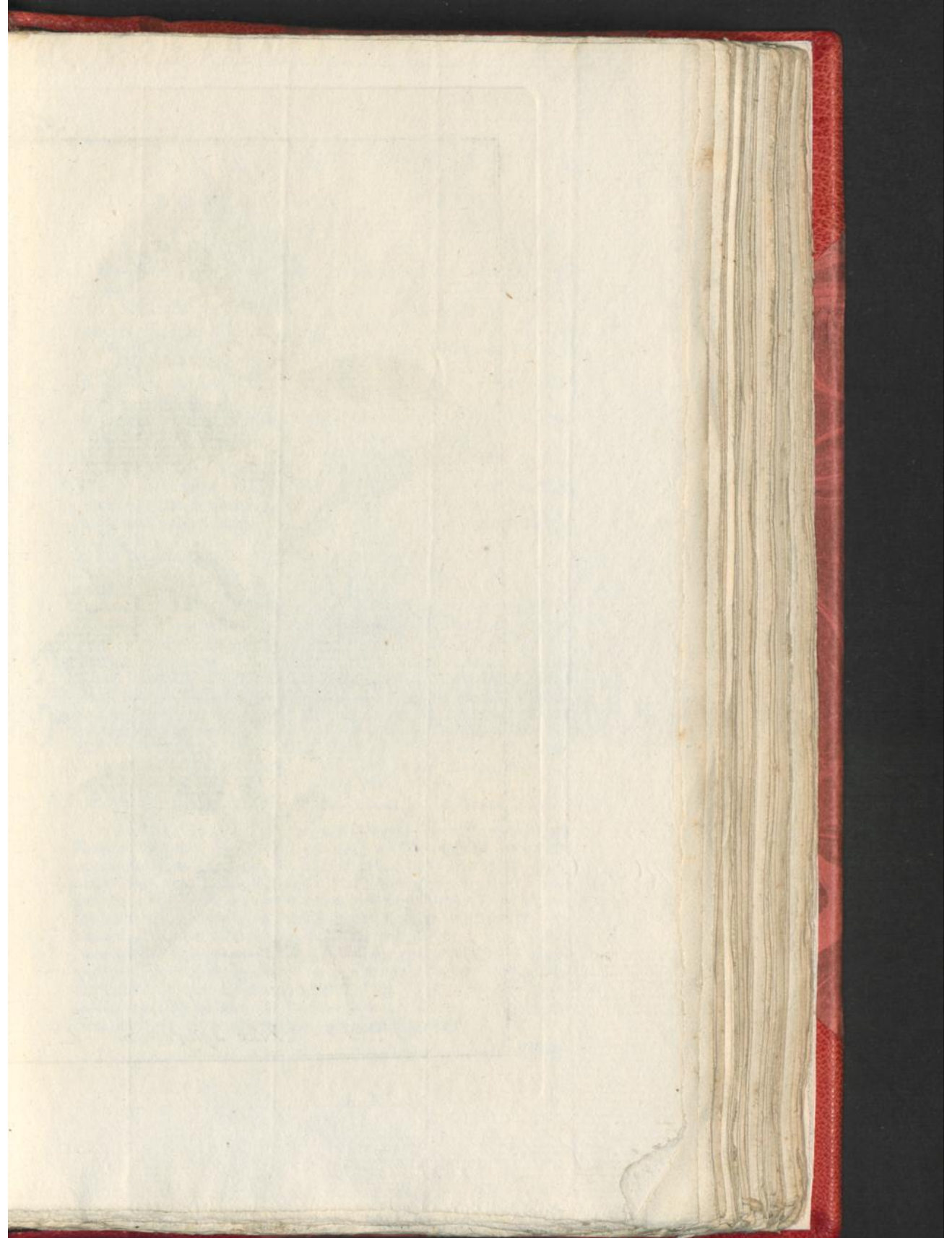

Athamanta creticolinum L.

Flax aquifolium L.

EUROPISCH
HULST.De *Wde* CLASSE.Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUYN, *IId*e
Deel IVde St., bl. 166.HULST met spits ovaale gedoornde
Bladen.

- a. De kleine viertandige Kelk.
b. De eenbladige vierdeelige Bloem
met de Meeldraadjes.
c. Een Bloemblad.
d. Een afgezonderd Meeldraadj.
e. Het rondachtige Vruchtbeginfel
met vier stompe Stempelen.
f. Hetzelve doorgesneeden met vier
Zaaden.
g. De Bescivrugt.
h. Dezelve doorsneeden.
i. Het Zaad.

BLOEITIJD. Groeit in gemaatig-
de Climaaten van Europa in Bos-
schen en Haagen. De Heester word
dikwijls Boomachtig, en in onze
Tuinen verschilt de Hoogte naar
maate van de Cultuur, schoon zij
in 't vrije niet zeer hoog word. In
ons Gemeenebest groeit zij onstreeks
Harderwijk, Zwol en andere Plaat-
sen en bloeit in Maj en Junij.

I L E X
AQUIFOLIUM.CLASSIS *Wta.*Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
lma, pag. 287.ILEX Foliis ovatis acutis spinosia
(petiolatis Floribus axillaribus sub
umbellatis.)

- a. Perianthium minimum quadri-
dentatum.
b. Corolla monopetala quadripar-
tita, cum Staminiibus.
c. Petalum.
d. Stamen separatum.
e. Germen subrotundum cum Stig-
matibus quatuor obtusis.
f. Idem dissectum cum quatuor Se-
minibus.
g. Fructus Bacca.
h. Idem dissectus.
i. Semen.

TEMP. FLOR. Sponte crescit in
regionibus temperatoribus Euro-
pæ in sylvis & sepibus. Quoque
in Creta atque Virginia. Sæpius
arborefcit en in hortis ratione
culturae diversam attingit altitudi-
nem, licet in humo natali vix
valde asurgit. In Republica circa
Harderovicum, Zwollenum pluri-
busque ad locis emergit Majo at-
que Junio floret.

GERUUK. De Bladen hebben een Therpentijn of Hartstachtigen
Reuk en Smaak. Zij bezitten een zeer sterke lijmigheid, waarvan
de mond bijeen kleeft en die slijm is niet optelosfen. Ook geeft
deezee slijm een brandend Harst. Het Werkingsvermoogen is nog
gantsch niet bepaald, echter zo leeren proefneemingen dat de bittere
Bladen veel waterchtig en geestig Extract geeven, versterkend, op-
losfend, bijzonder afscheidend en Zweetdrijvend zijn. $\frac{3j}{\text{—}}$ $\frac{3ij}{\text{—}}$ met
twee vlesfen Bier gekookt en door den Dag gedronken, heeft hart-
nekkige Jigt- en Zinkings-Pijnen in korten tijd geneezen. Bij de on-
werkzaamheid der Koortsbast hebben zij bij Koorts een voor-
deelige werking gedaan. De versche Zap met Bier word nog in de
Geelziekte en uitwendig tegens Jigtpijnen geroemd.

AME;

AMERIKAANSCH E

I L E X

H U L S T,

C A S S I N E.

De IVde C L A S S E.

C L A S S I S IVa.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUYN, IIde
Deel IVde St., bl. 170.

Conf. LINNÆI Sjst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. IIIdi. Patt.
Ima pag. 287.

HULST met langwerpige ovaale
zaagswijze getande Bladen.

ILEX Foliis ovato lanceolatis fer-
ratis.

BLOEITJD. Deze Boom groeit
in het Noordelijke America, Caro-
lina enz. Hij verkiest zompachtige
plaatsen en word niet zeldzaam ach-
tien voet hoog. In onze Tuinen
word hij zes voeten hoog en ver-
draagd hier zo wel als in Engeland
het Winterajfen in de open Lucht.

TEMP. FLOR. Habitat hæc Arbor
in America Septentrionali, Caro-
lina &c. Paludes in Patria amat
& non raro altitudinem oclo-
cim Pedum superat. In Hortis
nostris colitur, altitudine Hexape-
dali & sicut in Anglia subdio Fri-
gorem hijemalem fert.

GEBRUIK. *Folia Cassina.* De Bladen hebben een kruidig
Smaak zonder Reuk. Zij worden als Borstmiddel en tegens de Pok-
ken geroemd. Men meent dat het middel de gisting van het Bloed
(*si fabula vera est*) tegenwerke, zonder echter de uitbotting te be-
letten. Ook meent men dat het de Keel en het Hoofd voor de
Pokjes bescherme. Anderen verzeekeren, dat een drank van deeze
Bladen bereid, een mensch vier en twintig uren zonder honger
en dorst behoud (*quæ qualis quanta?*) edoch zo schijnt zig dit op een
ander gewasch en vooral op de Tabak (van die men weet dat hij de
eetlust vermindert) te betrekken. In Europa heeft men nog geen
gebruik van dit Wondermiddel gemaakt.

Tab. 448.

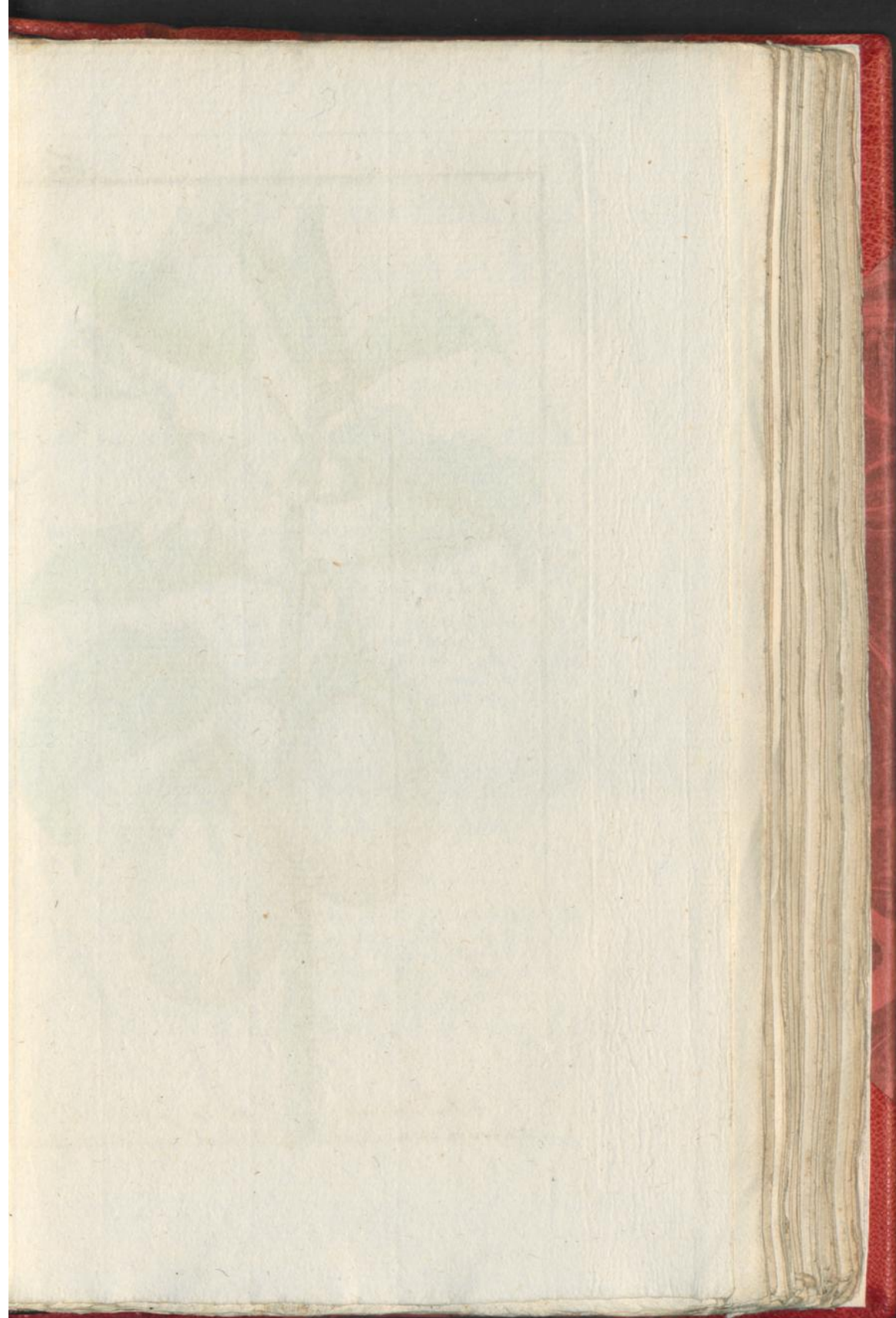

Flax Cassine. L.

J. G. G. G.

Solanum . *Melongena*. L.

EIJERDRAAGENDE | SOLANUM

NAGTSCHADE. | MELONGENA.

De Vde CLASSE.

CLASSIS Via.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, IIde
Deel VIIde St., bl. 676.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIde Part.*
IIde pag. 384.

NAGTSCHADE met een ongedoornde
kruidige Steng; de Bladen Eij-
rond, wollig; de Bloemsteel
hangende en verdikt de Kelken
ongedoornd.

De Beschrijving der Soorten van
het Geslacht der Nagtschade is reeds
verscheide keeren verhandelt: ver-
mits nu deeze met de voornoemde
Soorten veel over een komt, zo
was 't overvloedig zij hier weder-
om te herhaalen.

BLOEITIJD. Deze Plant groeit
in Asia, Africa en America, en
in onze Hoven gekweekt, word zij
 twee Voeten hoog.

SOLANUM Caule inermi herba-
ceo, Foliis ovatis tomentosis;
pedunculis pedulis incrassatis;
calijcibus inermibus.

Analijfs specierum generis solani
supra jam pluries est explicata,
cum vero hæc species reliquis
multum con venit superfluum
foret eundem recoquere.

TEMP. FLOR. Habitat hæc Plan-
ta in Asia, Africa & America;
quaque vero in hortis nostris al-
titudine bipedali colitur.

GEBRUIK. BOERHAAVEN meent dat de Vruchten van deeze Plant
die *Mala insana* ook *Melongaena* genoemd worden, de Menschen
slapend en raazend maaken? — echter is 't bekend dat zij den Egijp-
tenaaren, Americaanen en andere Oostindische Volken tot spijs-
dienen, en dat zij, 't zij gebraden, of gekookt met Azijn, Zout,
Peper enz. rauwgegeten een zeer ligt te verteerende, smaakelijke
spijs waren. In de Geneeskunde komt 'er niet van in aanmerking.

G

MO.

K O K O S
NOOTENBOOM.

De XXIIe CLASSE.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel Iste St., bl. 305.

KOKOSBOOM die ongedoorn is, met
Vindeelig Loof, en nederge-
vouvene Zwaardvormige Bład-
jes (*).

BLORITIJD. Deze Palmsoort
draagd Mannelijke en Vrouwelijke
Bloemen op denzelven Stam, naar
van een gezonderd. Hij groeit op
zompachtige Plaatsen van Oostindien
en word van festig tot tachtig Voet-
ten hoog. De Vruchten van een
Ovaale gedaante, worden zo groot
als eens Menschen Hoofd. In onze
Tuinen word hij al vrij hoog en
bloeit 't geheele Jaar door.

(*) Nota. De kruidkundigen hebben nog niet bevestigd onder welke Classis de
Palmboomen en vooral deeze te staan komen, en laaten zij volstrekt nog onder
de Bijvoegselen staan, zelfs HOUTTUIJN waagt het niet deeze species te bepaal-
len of derzeveler charaëteristiek optegeeuen, maar houd zig alleen met de Geslachts-
beschrijving bezig. Voor zo veel 't mij voor komt, hoort de Plant onder de
eenuuizigen of XXI Classe en aangaande de Nederduitsche soort beschrijving
zoude de boven genoemde vertaaling de voegelijkste kunnen zijn?

C O C O S
NUCICERA.

CLASSIS VIIa.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. IIde part.
IIde pag. 569.

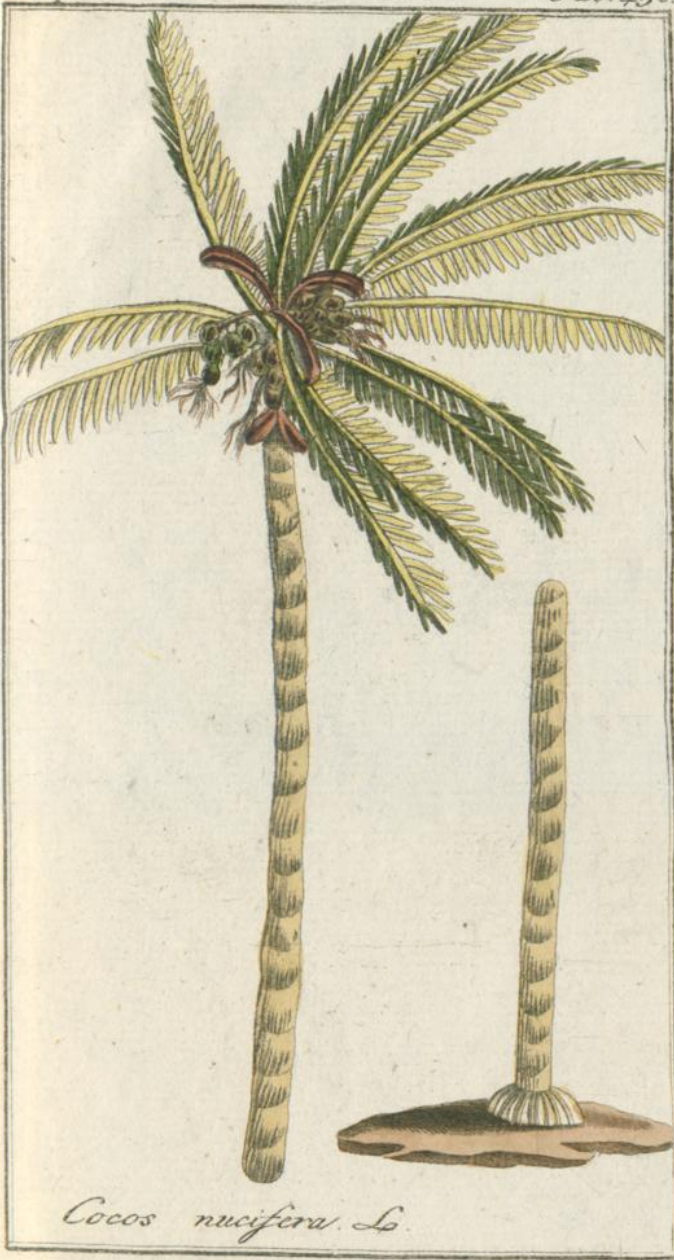
COCOS inermis, Frondibus pennatis;
Foliolis replicatis ensiformibus (Drupa utrinque umbilicata.)

TEMP. FLOR. Hæc Palmarum
species Flores masculos & femi-
neos in eadem Planta separatim
profert. Crescit in locis paludosis
Indiae altitudinem que attingit sex-
aginta ad octoginta pedum.
Fructus ejus magnitudine capitis
humani & quidem figura ovali
crescunt. In hortis nostris alti-
tudine sub magna colitur. Per
totam annum floret.

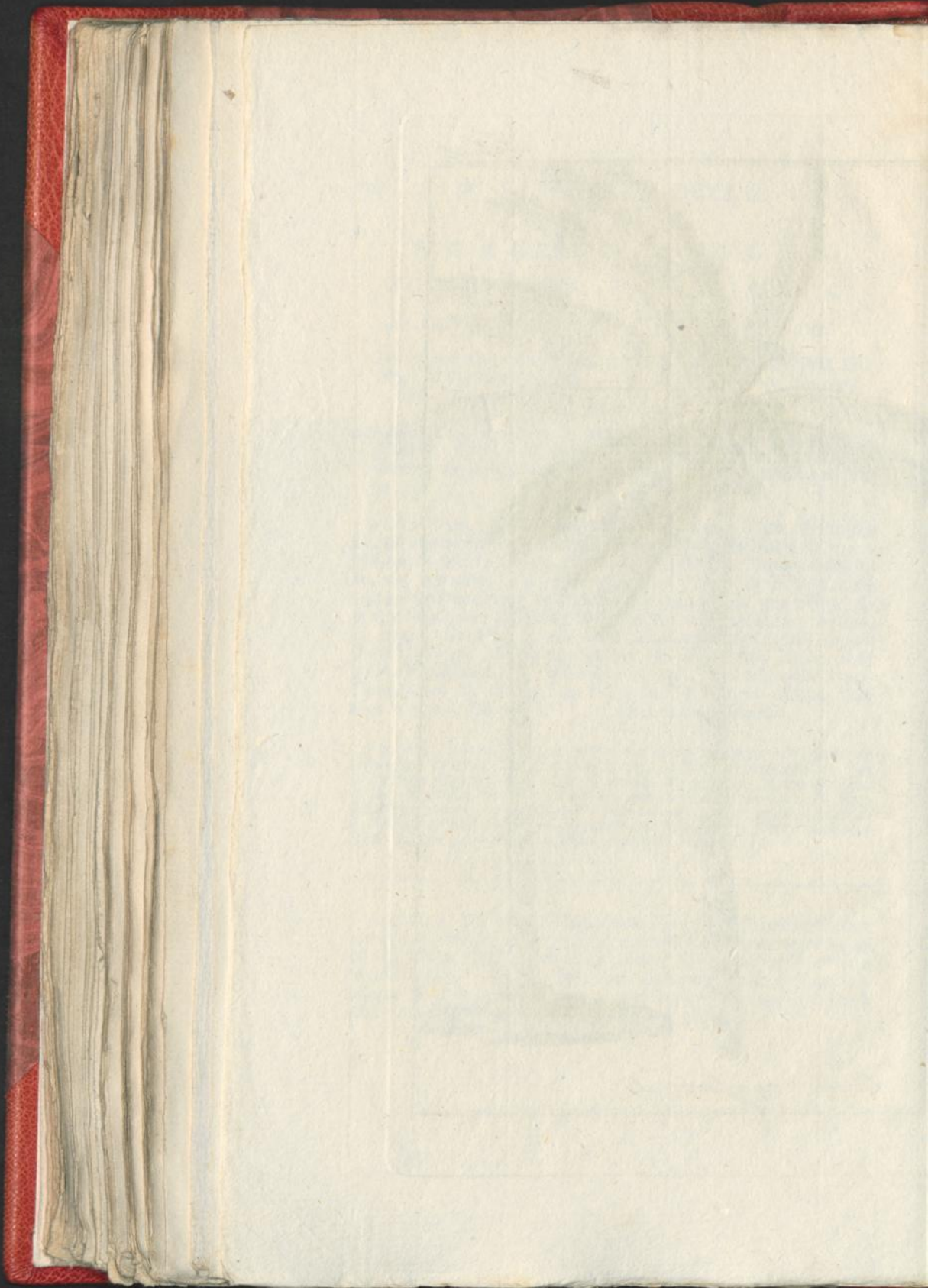
GEBRUIK. De Vrucht of Kokosnoot dient de Indiaansche Volken
tot spijs en drank, maar zij heeft gantsch geen Medicinale waar-
dij, de Chineesen, houden een zeeker soort daarvan voor een
Middel tegens 't venijn. Men heeft in Europa eenigen proefnee-
mingen 'er mede gemaakt, maar zonder eenige werking en dus heeft
men ook verder op dat Middel geen acht geslagen.

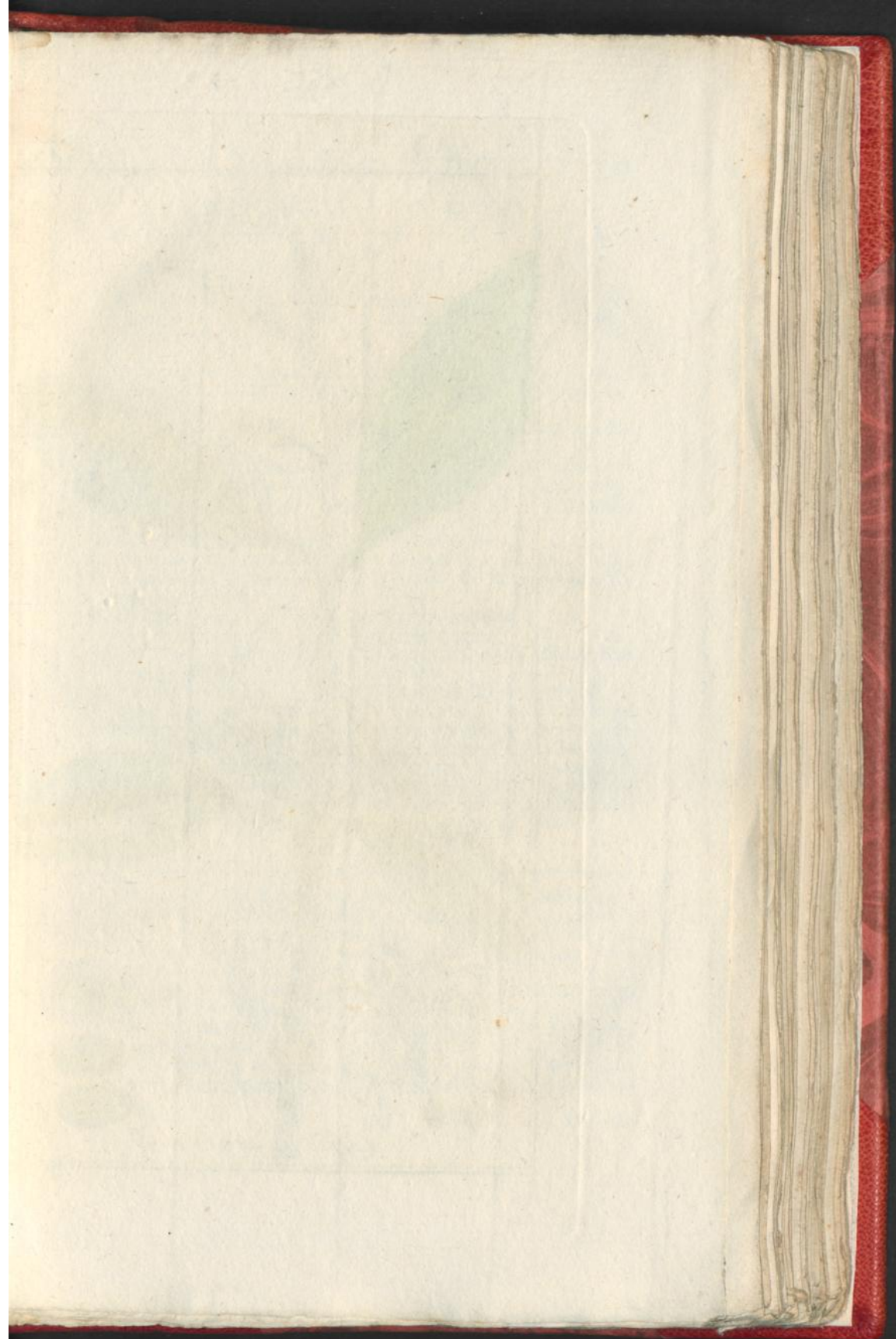
Tab. 450.

Cocos nucifera L.

Coffea arabica L.

ARABISCHE
KOFFIJBOOM.De *Vide* CLASSE.Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *Iide*
Deel Iide St., bl. 90.KOFFIJBOOM met de Bloemen in vijf-
ven verdeelt, en de Vrugt twee
zaadig.

a. De kleine vierdeelige Kelk.

. De eenbladige Trompetswijze
Bloem met vijfdeeligen Rand.c. Dezelve geopend met vijf aange-
groeide Meeldraadjes.

d. Een afzonderlijk Meeldraadje.

e. Het rondachtige Vrugtbeginfel,
de eenvoudige Stijl en twee terug
gebogen Stempelen.

f. De rijpe Vrugt.

g. Dezelve geopend.

h. Het Zaad, of het halve gedeelte
van de Koffij.

i. Hetzelve van binnen.

BLOEITIJD. Is een Inboorling van
Arabien en de Gewesten van Aſien.
Hij word in de warme Climaaten
van America overvloedig geplant.
Ook word hij in onze Tuinen ter
hoogte van acht a tien voeten ge-
kweekt en bloeit in Julij en Au-
gustus.C O F F E A
A R A B I C A.CLASSIS *Via.*Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
*Imæ pag. 365.*COFFEA (*Foliis oblongo ovatis*) Flo-
ribus quinquefidis, Baccis dis-
permis.a. Perianthium minimum quadri-
dentatum.b. Corolla monopetala hiypocrate-
riformis limbo quinque partito.c. Eadem aperta cum Staminibus
quinque adnatis.

d. Stamen separatum.

e. Germen subrotundum, Stijlus
simplex ac Stigmata duo re-
flexa.

f. Fructus maturus.

g. Idem apertus.

h. Semen vel potius dimidia pars
Coffeæ.

i. Eadem ab interiori parte.

TEMP. FLOR. Incola Arabiæ at-
que regionum Asiæ est. In Ame-
ricæ regionibus Calidioribus abun-
de Colitur. Colitur quoque in
hortis atque Calidariis nostris alti-
tudine octo decemve pedum, Ju-
lio atque Augusto floret.

GEBRUIK. De Vruchten van deeze Boom zijn tot hiertoe meer tot het huishoudelijke in waardij geweest, dan tot het medicinaale gebruik, maar men heeft waargenomen, dat het gebruik van sterk getrokken Koffij het sterkste tegengift tegens het Heulsap, Kerslauwrier water enz. en diergelijke vergiften zij, 't geen zeker aan zijne opwakkerende slaapverdrijvende Eigenschap toetschrijven is. Verder is hij uitdroogend, zeer verhittend, opwakkerend, drijvend, pijnstillend urindrijvend, en word tegens Slaperigheid, Hoofdpijn, Maagpijnen en den Steen geroemd. Maar boven al bevordert hij de Spijsverteering en Ontlasting. Voor de geene die aan Hijpochondrie, Melancholie, Oogen en Vrijsterziekte lijden, is hij na-deelig.

E

ROND.

RONDBLADIG | BUPLEURUM
H A A Z E N O O R. | ROTUNDIFOLIUM.

De *Vde* CLASSE.

CLASSIS *Vta*.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IId*
Deel VIIIfte St., bl. 19.

Conf. LINNÆI *Stijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
Imæ pag. 469.

HAAZENoor dat doorbladerig is, en
geen algemeene Omwindzels heeft.

- a. Het bijzondere Omwindfel.
b. Een eigen Bloempje uit het bo-
venste gedeelte.
c. Dezelve van ter zijde met vijf
Meeldraadjes.
d. Een afgezonderd Bloemblad.
e. Een afgezonderd Meeldraadje.
f. Het Vruchtbeginsel, twee Stijlen
en zeer kleine Stempelen.
g. Een geheel en een verdeeld
Zaad.

BLOEITIJD. Groeit een a ander-
half voet hoog op de Velden, veel op
de Koorlanden van Gelderland en
bloeit in Julij en Augustus.

BUPLEURUM In volucris univerfa-
libus nullis Foliis perfoliatis.

- a. Involutum partiale.
b. Corollula propria e superiore
parte
c. Eadem a latere cum quinque
Staminibus.
d. Petalum separatum.
e. Stamen separatum.
f. Germin Stijli duo & Stigmata
minima.
g. Semen integrum & divifum.

TEMP. FLOR. Sponte crescit in
agris, altitudine circiter sesqui-
pedali. Multum in agris cereali-
bus Gelriæ. Julio atque Augusto
floret.

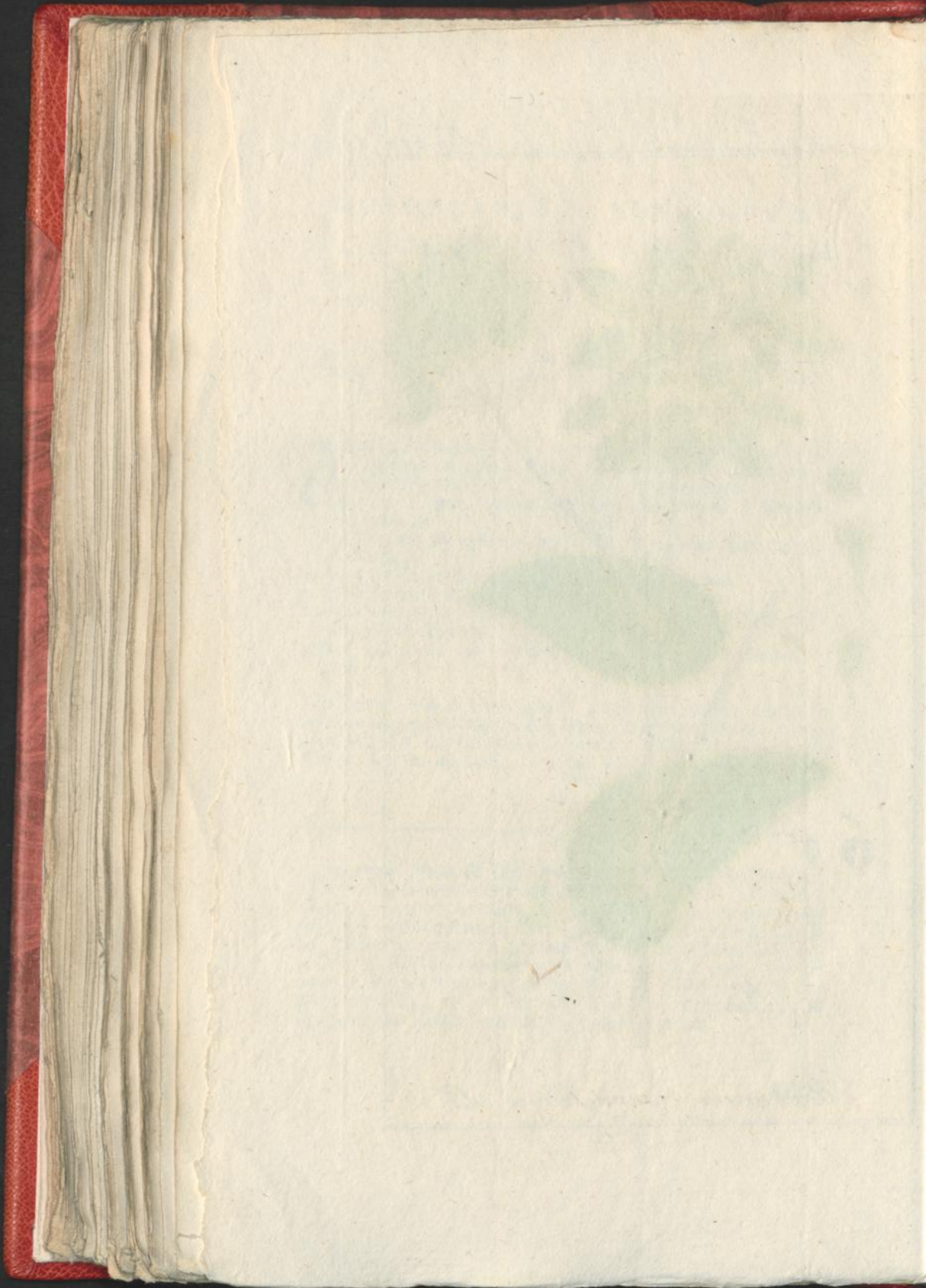
GEBRUIK. Semen & Herba Perfoliata wierd dit Middel eertijds,
en in 't Nederduitsch *Deurwas* of *Doorwas* genoemd. De Zaaden
smaaken wrang en kruidrig, en men schreef hun een famentrek-
kend en wonden geneezend vermogen toe. Vooral wierden zij als
een Cataplasma tegens de Breuken geroemd en voornaamelijk ge-
bruikt, om de Navelbreuken der Kinderen tegen te gaan. Dat de
meening van dit werkingsvermogen van de uiterlijke gedaante der
Plant afkomstig, en van het oude Bijgeloov verzonnen zij, is
ligt nategaan. Heden kent men het bijna niet meer.

ZEE-

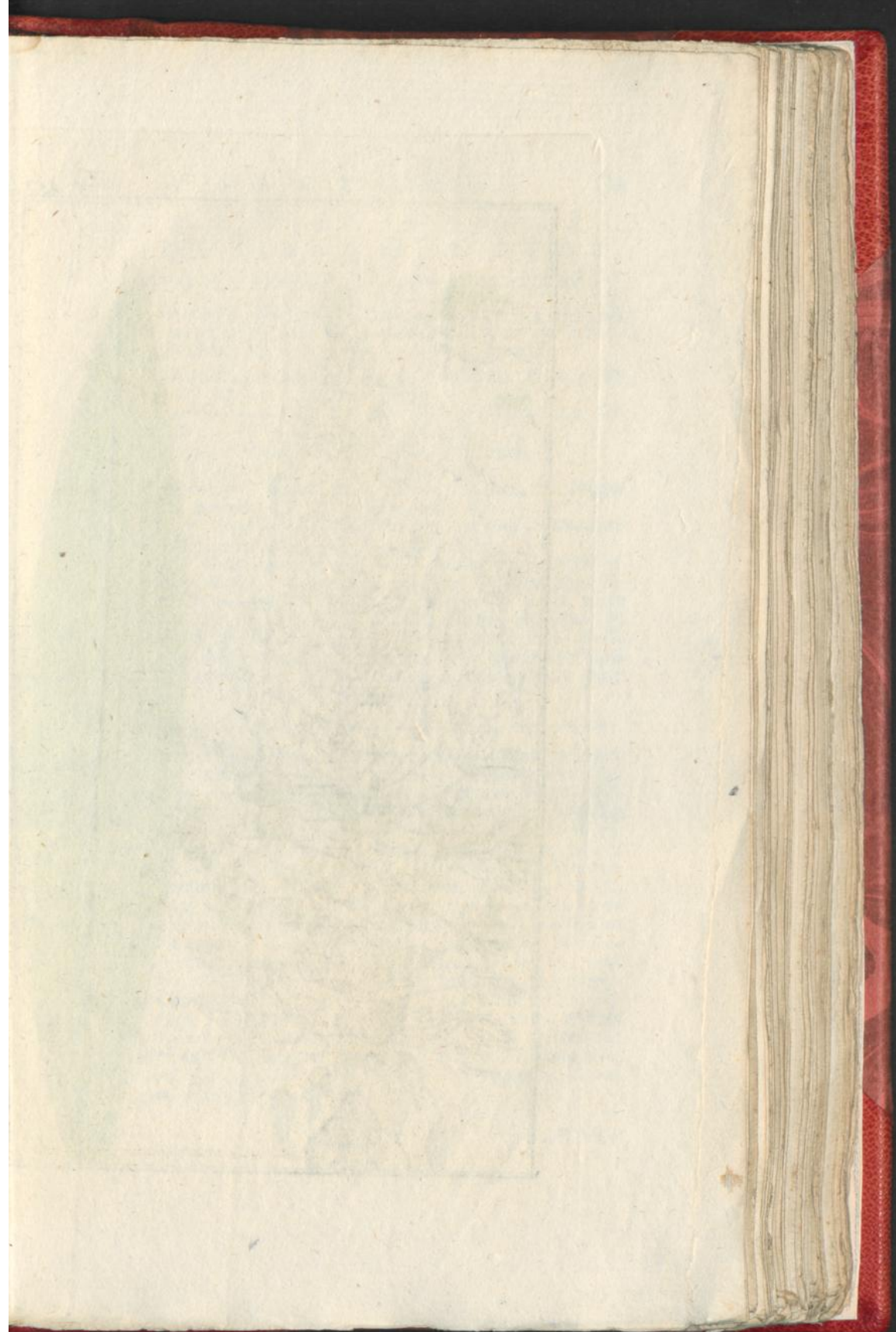

Bupleurum rotundifolium. L.

Scilla maritima L.

Z E E - A J U I N
S Q U I L L E .

De *Vide* C L A S S E .

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.*
door HOUTTUIN, *IId*e
Deel XII St., bl. 315.

SQUILLE die de Bloemen naakt heeft
met geknakte Blikjes.

- a. De zesbladige Bloem met zes Meeldraadjes.
- b. Een afgezonderd Meeldraadje.
- c. Een geknakt Blikje.
- d. Het Vruchtbeginsel, Stijl en enkelvoudige Stempel.
- e. Het geopend Vruchtbeginsel dat driehoekig is met het Zaad.

BLOEITIJD. Groeit aan Zeestrand van Spanjen en Sicilien. Ook word zij in onze Tuinen en Drijfhuizen van drie tot vijf voeten hoog geplant. Alle uit de Bol opschietende Bladen worden dikwijls twee voeten hoog. Bloeit in Julij.

S C I L L A
M A R I T I M A .

C L A S S I S *Plu.*

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
Ima pag. 552.

SCILLA Nudiflora Bracteis refractis.

- a. Corolla hexapetala cum sex Staminibus.
- b. Stamen separatum.
- c. Bractea refracta.
- d. Germen, Stijlus, & Stigma simplex.
- e. Germen apertum, triloculare cum feminibus.

TEMP. FLOR. Sponte crescit ad littora maris Hispaniæ atque Siciliæ. Quoque in Hortis atque Calidariis nostris altitudine tri quinque ve pedali colitur. Folia omnia ex Bulbo prodeuntia bipedalis sæpe sunt longitudinis. Julio floret.

GEBRUIK. *Radix Scillæ.* Een zeer bemind en werkzaam Midd. De op malkanderen liggende schilveren der Bolwortelen zijn scherp, bitter en walgelijk van Smaak. Zij zijn oplosfend, verdeelend, stimuleerend, zweet en urindrijvend, afzettend en braaking verwekkend. Zij worden bij de Aamborstigheid, de Hoest, Bleekziekte, Slaapziekte, Water en Geelzucht gebruikt, en de Gift in poeijer is ʒ-- ʒʒ gr. *Acet. Squill*, het *Oxijmell* en de *Tinctura* zijn de voornaamste toebereidingen. Zo voordeelig dit middel ook zij, zo brengt een onvoorzigtig gebruik dikwijls meer nadeel dan voordeel, niet zo wel ten opzichte van deszelvs vermogen, heevige en daadelijke braakingen te verwekken, maar meer aangaande de voordeelige gebruiken bij ontsteekingen der Longen, Lever enz., want zo men deezen met sterke giften zoekt te beheeren, zo vermeerderd de Ontsteeking, daar zij integendeel door kleine giften verbeeterd word. Even zo is het met de Waterzucht, welke dikwijls meer door de sterke dosis verslimmerd word. Bij de zogenoemde langduurige en feroese Ontsteeking doet het niets. De ruimte belet mij, 't geen te zeggen wat nog van dit middel te zeggen is, en wat ik nog wel te zeggen wenschte.

S C H E R P
F I J N S T R A A L.

De XIXde C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel Xde St., bl. 624.

- FIJNSTRAAL met de Bloemsteelen
overhoeks, eenbloemig.
- a. De gemeenschappelijke Kelk.
  - b. De samengestelde Bloem.
  - c. Een tweeftogtig Bloempje.
  - d. Vijf samengevoegde Meeldraadjes.
  - e. Het Vruchtbeginsel, Stijl en twee
Stempelen.
  - f. Het Zaad met het Plus.
  - g. Een Vrouwelijk Bloempje uit de
Schijf.
  - h. Het Vruchtbeginsel, Stijl en twee
dunne Stempelen.
  - i. Het Zaad met het Plus.

BLOEITIJD. Groot op drooge
Hewels omstreeks eene voet hoog.
In Nederland op de oude Muuren,
in de Duinen bij 's Haage, Over-
veen, Haarlem, in de Hoven en
Velden van Gelderland enz, en
bloeit in Julius en Augustus.

E R I G E R O N
A C R E.

C L A S S I S XVIIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
IIda. pag. 1224.

- ERIGERON Pedunculis alternis
unifloris.
- a. Calijx communis.
  - b. Corolla composita.
  - c. Corolla hermaphrodita.
  - d. Stamina quinque coalita.
  - e. Germen Stijlus & Stigmata duo.
  - f. Semen cum Pappo.
  - g. Corollula fœminea ex Radio.
  - h. Germen Stijlus & Stigmata duo
tenuissima.
  - i. Semen cum Pappo.

TEMP. FLOR. Crescit in collibus
ficcis, altitudine circiter pedali.
In Belgia ad muros vetustos, in
Duinis prope Haganam, Over-
veen, Harlemum. In hortis agris
que Gelriæ &c. Julio Augustoque
floreit.

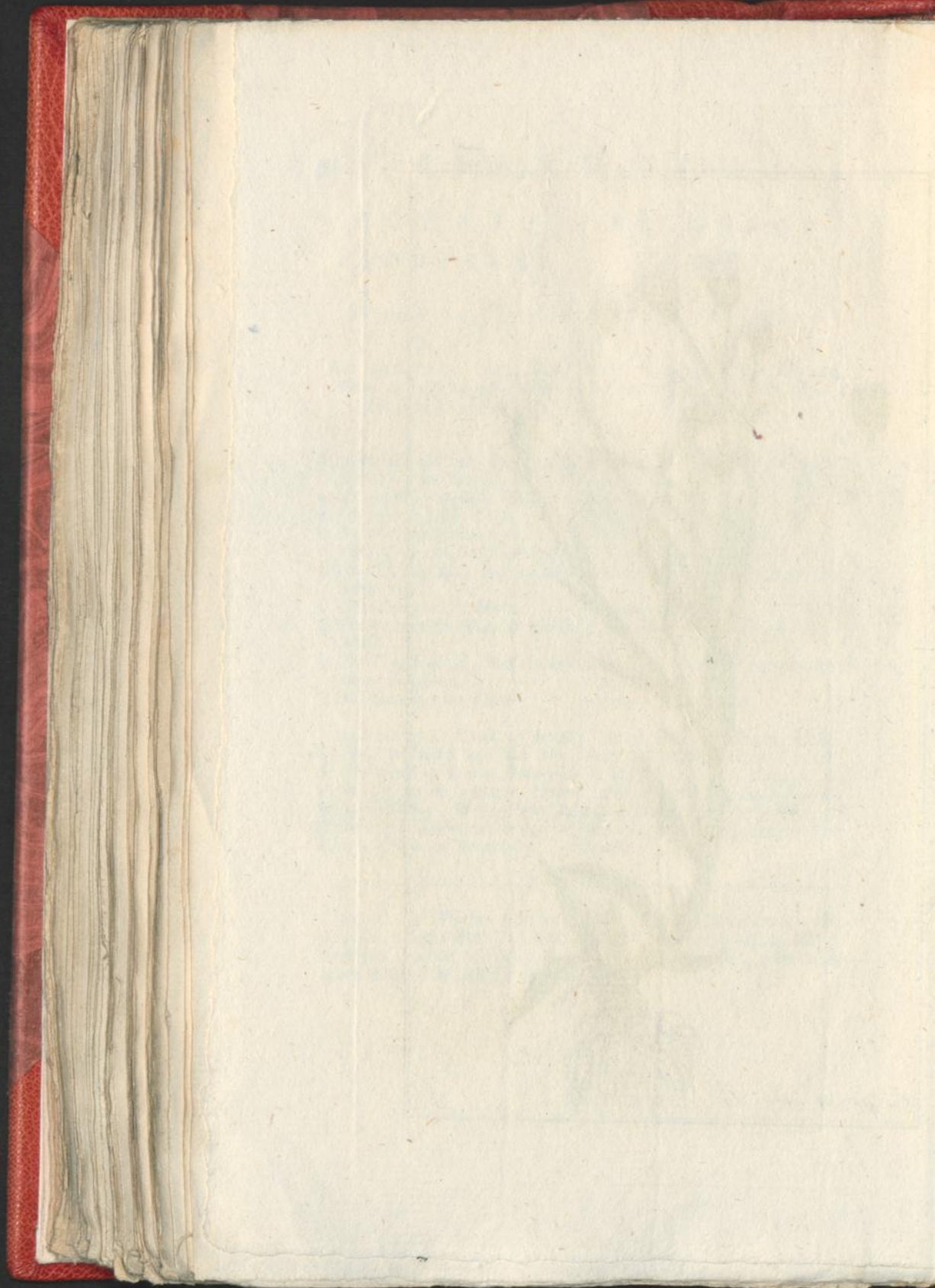
GEbruik. Conijza Cœrulea, *Blaauwbijtend Donderkruid.* Het
Kruid van deeze Plant is scherp. Het wierd eertijds tegens Betoov-
eringen, tegens het Zuur en Borstzicktens gebruikt, maar komt
thans in geen de minste aanmerking.

GLAD

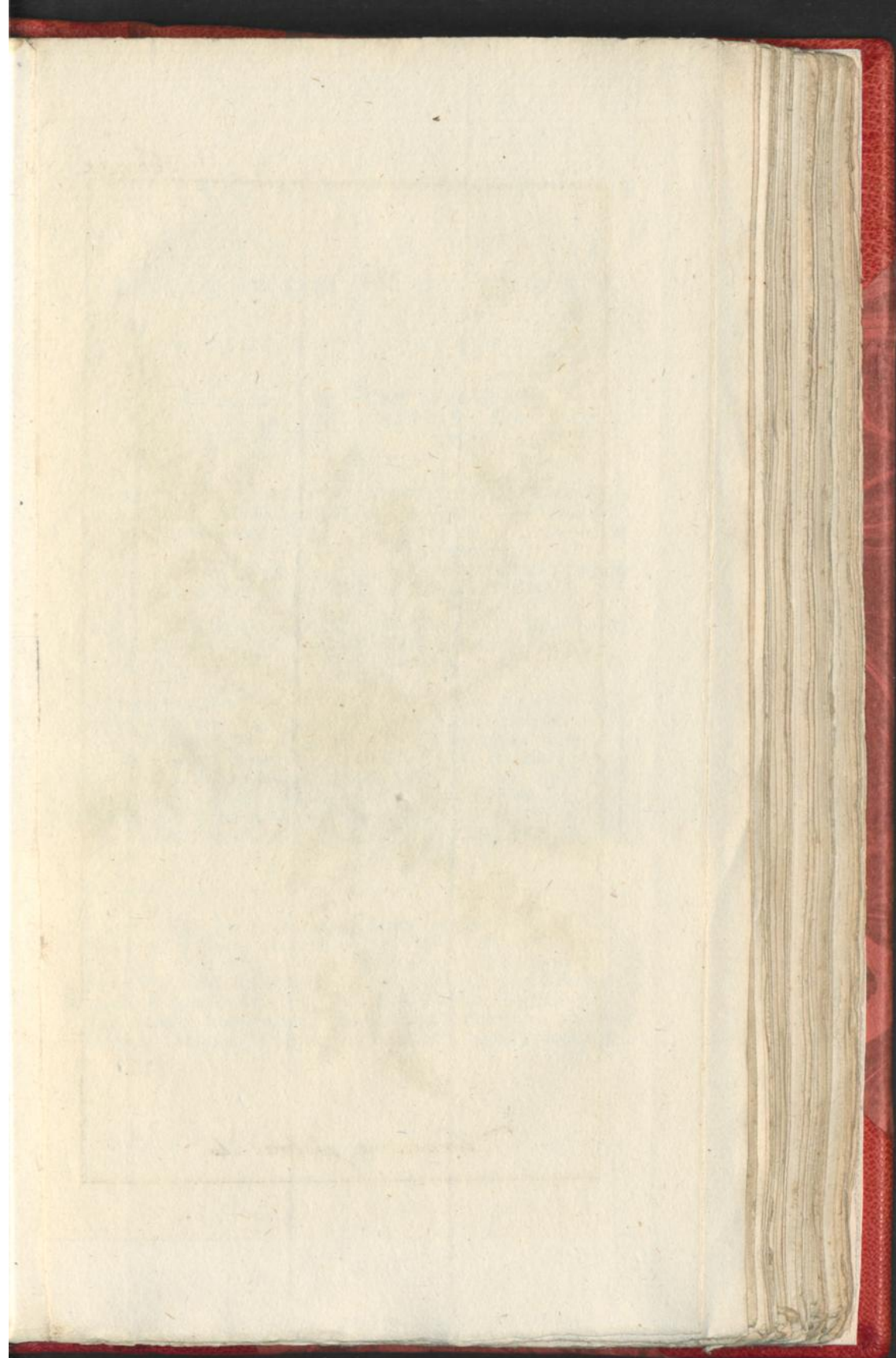

Erigeron acre. L.

Herniaria glabra L.

G L A D
DUIZENDGREIN.

De *Vde* C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel VIIde St., bl. 768.

- DUIZENDGREIN *dat glad is.*
a. *De eenbladige vijfdeelige Kelk*
met vijf Meeldraadjes.
b. *Een afgezonderd Lappe van den*
Kelk, met een Meeldraadge en een
Blikje.
c. *Het ovaale Vrugbeginsel, nauwe*
lijks zichtbaare Stijlen en spitse
Stempelen.

BLOEITIJD. *Groeit met anderhalf*
voeten langte over de grond uitge-
rekte Bloemsteelen, op onbebouwde
Zandgronden van Europa. In Ne-
derland in de Moestuinen en drooge
Zandvelden, omstreeks Haarlem,
Harderwijk, Zwol en de Wouden
van Friesland, en bloeit de geheele
Zomer.

H E R N I A R I A
G L A B R A.

C L A S S I S *Viz.*

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIde Part.*
Imæ pag. 448.

- H E R N I A R I A *Glomerulis multifloris.*
a. *Perianthium monophyllum*
quinque partitum, cum quin-
que Staminiibus.
b. *Perianthii Lacinium separatum*
cum Stamine & Bractea.
c. *Germen ovatum, Stijli vix con-*
spicui & Stigmata acuta.

TEMP. FLOR. *Crescit in locis*
Europæ incultis fabulosis, Pedun-
culis sesquipedalibus supra Ter-
ram protensis. In Belgia in hor-
tis Oleraceis atque agris siccis
Arenosis circa Harlemum, Harde-
rovicum, Zwollenum, in sijlvis
Frisiæ &c., atque per totam æsta-
tem floret.

GEBRUIK. *Herniarie Herba, Duizend-graan, Duizend-Koorn.*
Het Kruid is zonder Reuk of Smaak. Men heeft het uitgeperste
Zap met witten Wijn, of ook het Kruid in Poeijer gegeven, en
tegens den Steen, Waterzucht, Kanker, Blindheid of als Cataplasma
tegens de Breuken gebruikt. Maar vermits nieuwe Proefneemingen
geen werking hoegenaamd hebben kunnen waarneemen, zo heeft
het onze Geneeskunde als onwerkzaam en overvloedig aangemerkt.

W I L D E
R I D D E R S P O O R E N .

De XIIIde C L A S S E .

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUYN, IIde
Deel XIde St., bl. 152.

RIDDERSPOOREN met eenbladige Ho-
ningbakjes, de Steng eenigermaate
verdeeld.

- a. De eenbladige Bloem.
- b. Het bovenste Bloemblad.
- c. Het in de Pijp van het bovenste
Bloemblad ingerolde Honingbak-
je.
- d. De geopende Bloem met de Ge-
slagsdeelen.
- e. Veelvuldige Meeldraadjes.
- f. Een afgezonderd Meeldraadje.
- g. Het Vruchtbeginsel, Stijl en een-
voudige Stempel.
- h. Het Zaaddoosjes.
- i. Het Zaad.

BLOEITIJD. Groeit in de Zaaiz-
landen anderhalsvoeten. In Ne-
derland in de Moestuinen, op de
Koozevelden, vooral in Gelderland
groeit het drievoeten hoog. Bloeit
in Julij.

D E L P H I N I U M
C O N S O L I D A .

C L A S S I S XIIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, Tom. IIde part.
Ima pag. 837.

DELPHINIUM Nectariis monophijl-
lis caule subdiviso.

- a. Corolla monopetala.
- b. Petalum supremum.
- c. Nectarium Tubo Petali supremi
involutum.
- d. Corolla aperta cum genitalibus.
- e. Stamina numerosa.
- f. Stamen separatum.
- g. Germen, Stijlus & Stigma sim-
plex.
- h. Capsula Seminalis.
- i. Semen.

TEMP. FLOR. Sponte crescit
inter segetes altitudine bipedali,
in Belgia in Hortis Culinariis,
in agris inter Cerealia præcipue
Gelia altitudine tripedali. Julio
que floret.

GEBRUIK. *Flor. Calcitrippa, Consolida vegalis. Wilde Ridder-
sporen, Calkotsip.* De Bloemen hebben een zwakken Reuk en bit-
teren Smaak. De krachten komen met die der bittere Planten over-
een. Men heeft ze bij den Steen, verstopping der Ingewanden en
Maandstonden, als smertstillend, en als Wondmiddel gebruikt,
maar heeft geen, of ten minsten maar twijfelachtige uitwerking ge-
zien. Sommige Apothekers maaken een Stroop van de Bloemen,
en geeven die in plaats van Vioolen Stroop, 't geen niet raadzaam
is, vermits de Plant nog min of meer onder de verdachte Gewas-
sen behoord.

LUIS.

*Delphinium
consolida L.*

Delphinium
Staphisagria L.

LUISKRUID
RIDDEERSPOOREN.

De XIIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUYN, IIde
Deel IXde St., bl. 157.

RIDDEERSPOOREN met vierbladige
Honinghakjes, korter dan de
Bloemblaajes en gepalme Bladen
met stompe Kwabben.

- a. De vijfbladige Bloem van boven.
- b. Van onderen.
- c. Het bovenste in een Hoorn uitlopend Bloemblad met het dubbelde Honinghakje.
- d. Veelvuldige Meeldraadjes.
- e. Twee afgezonderde Meeldraadjes.
- f. Drie Vruchtbeginjelen met teruggebogen Stijlen en Stempelen.
- g. Het Zaad.

BLOEITIJD. Groeit veelvuldig in
de Orient, in Calabrien en Dalma-
tien. De in onze Hoven overvloei-
dig geplante Plant groeit drie voet
hoog en bloeit in Augustus.

DELPHINIUM
STAPHISAGRIA.

CLASSIS XIIma.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, Tom. IIde Part.
Imæ, pag. 837.

DELPHINIUM Nectariis tetraphyllis,
Petalo brevioribus, Foliis
palmatis, Lobis obtusis.

- a. Corolla pentapetala a superiori Parte.
- b. Ab inferiori Parte.
- c. Petalum supremum in Cornu extensum cum Nectario bifido.
- d. Stamina numerosa.
- e. Stamina duo separata.
- f. Germina tria cum Stijlis & Stigmatibus reflexis.
- g. Semen.

TEMP. FLOR. Sponte crescit in
Oriente, Calabria, Dalmatia &c.
in Hortis nostris Planta abunde
cultâ altitudinem trium pedum
acquirit Augustoque floret.

GEBRUIK. *Semen Staphidisagriae*. Zeeverzaad, heeft eene stinkende Reuk en eene walgelijke bittere Smaak, en gekaauwd doet het de mond aan. Het is heevig purgeerende en braaking verwekkende, wormdrijvende, brandend en ontsteeking veroorzaakend. Tot dus ver gebruikten het de Artsen zelden, en maar met omzichtigheid uitwendig, inwendig zelden of nooit, vermits het zoo heevige Toevallen voortbrengt, daar men zichzelve bij 't uitwendig gebruik aan blootsteld. Men heeft het als Braakmiddel gebruikt, en de grootste stikking dreigende benaauwdheden en ulceraties der Keel daarvan ontstaan zien. Het trekt veel speekzel en men heeft het daarom bij de Tandpijn gepreezen, maar dezelve daarvan zien vermeederen. Bij zommige Ulceraties, de Schurft, en vooral bij het Ongedierte is het gebruik nog het voegelijkste.

SEE

S E E
S T E E N V E N K E L . M A R I T I M U M .

De Vte C L A S S E .

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel VIIIfte St., bl. 79.

- STEENVENKEL met Lancetvormige
vleezige Blaadjes.
- a. De algemeene Zonnescherm.
  - b. Het algemeene Omwindfel.
  - c. De bijzondere Kelk.
  - d. De afgezonderde vijfbladige
Bloem met vijf Meeldraadjes.
  - e. Een Bloemblad.
  - f. Het Vrughtbeginsel met twee daar
aan zittende Meeldraadjes.
  - g. Een afgezonderd Meeldraadje.
  - h. Het Vrughtbeginsel, twee Stijlen
en stompe Sempelen.

BLOEITIJD. Groeit anderhalv
voet hoog aan de Europifche Zee-
ftranden Zeer veel in Zeeland en
in de Hoven, en bloeit in Julij.

C R I T H M U M

M A R I T I M U M .

C L A S S I S Vta.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. IIIdi part.
Imæ pag. 478.

- CRITHMUM Foliolis lanceolatis
carnosis.
- a. Umbella universalis.
  - b. Involucrum universale.
  - c. Perianthium partiale.
  - d. Corolla pentapetala separata
cum quinque Staminibus.
  - e. Petalum.
  - f. Germen cum Staminibus ad-
huc adhærentibus.
  - g. Stamen separatum.
  - h. Germen, Stijli duo & Stigmata
obtusa.

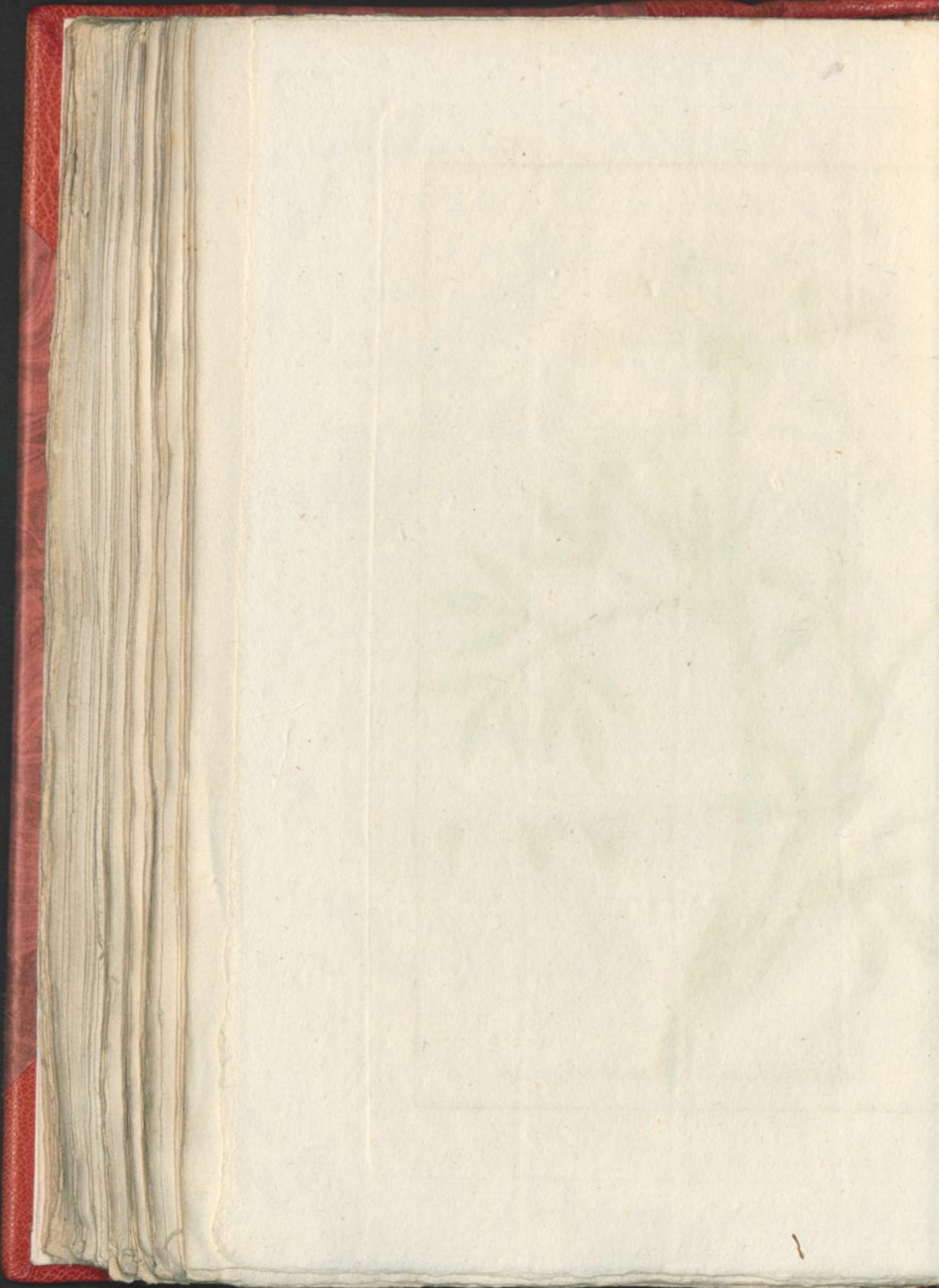
TEMP. FLOR. Crescit ad littora
maris Europæ altitudine circiter
pedali. Per multum in Zeelandia
atque in hortis Julio floret.

GEBRUIK. *Faniculum maritimum*, Zee Venkel, Zee Peterselie.
Het Kruid heeft een zeer aangenaame Smaak. Men zegt dat het
Kruid en het Zaad de Urin drijve, de verstopping der Ingewanden
geneeze en de Eetlust bevoordere, maar men vind dit aan-
gaande geen nauwkeurige observaties, want het middel is buiten
gebruik in de Artzenijkunde. In de Keuken maakt men meer ge-
bruik daarvan, vermits het ingelegd als Augurkjes en Kappers bij
het gebraden Vleesch zeer lekker smaakt.

Crithmum maritimum. L.

Solidago virga aurea. L.

EUROPISCHE SOLIDAGO
 GOUD ROEDE. VIRGA AUREA.

De XIXde CLASSE.

CLASSIS XVIIva.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
 door HOUTTUIJN, IIde
 Deel Xde St., bl. 683.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
 GMELINI, Tom. IIdi Part.
 IIde pag. 1237.

GOUD ROEDE met een eenigermante
 bogtige hoekige Steng en gepluim-
 de opstaande digte Trosjen.

SOLIDAGO Caule sub flexuoso an-
 gulato, Racemis paniculatis
 erectis (caule erecto teretri pu-
 bescente superne racemose, Race-
 mis erectis, Foliis inferioribus
 ellipticis serratis.)

- a. De algemeene Kelk.
- b. De Jamengestelde Bloem.
- c. Een twee slagtig Bloempje.
- d. Vijf samengehegte Meeldraadjes.
- e. Het Vruchtbeginsel, Stijl en dub-
 belde Stempel.
- f. Het Zaad met het Pluis.
- g. Een twee slagtig Bloempje uit de
 Schijf
- h. Het Vruchtbeginsel, Stijl en twee
 Stempelen.

- a. Calijx communis.
- b. Corolla composita.
- c. Corollula hermaphrodita.
- d. Stamina quinque coalita.
- e. Germen Stijlus & Stigma bifidum.
- f. Semen cum Pappo.
- g. Corollula hermaphrodita ex
 Radio.
- h. Germen, Stijlus & duo Stig-
 mata.

BLOETIJD. Groeit overvloedig
 in de Boschen van Europa. In
 Belgien, aan den Yssel, omstreeks
 Gouda, door geheel Gelderland en
 Overijsel. 't Word vier voet hoog
 en bloeit in Julij en Augustus.

TEMP. FLOR. Abunde crescit in
 sijlvis Europæ. In Republica ad
 Fluvium Italiam, prope Gouda-
 num, per totam Geltriæ Transifa-
 laniæque Provinciam altitudine
 quatuor pedum Julio Augustoque
 florens.

GEBRUIK. *Consolida Saracenta, Virga aurea, Gulde Roede.* De
 Reuk der versche Bloem is swak balsamiek, maar gedroogd is hij
 sterker, de Smaak bitterachtig en iets heet, Urindrijvend, ster-
 kend en Wonden geneezend is deszelvs werkings kracht, en word
 bij inwendige Ulceraties, Borstkwaalen en het Graveel in gebruik
 getrokken. Dat het den Steen verbrijzeld is fabelachtig, maar dat
 het de Urinwegen sterke, en dus doende de Graveelstof uitloofe,
 bewijzen trouwe observaties. Ook is de waardij ter geneezing
 van inwendige Ulceraties van de grootste Artfen niet sterk in twij-
 fel getrokken, gelijk ook deszelvs Wondzuiverend en geneezend
 vermoogen. Bij de Pest gebruikt men het tot het *acetum propolis-
 laticum*.

GEMEENE
K L I S S E N.*De XIXde C L A S S E.*Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel Xde St., bl. 452.KLISSEN met Hartvormige onge-
doornde gesteelde Bladen.

- a. De gemeenschappelijke Kelk met
Haakvormige Steekels.
b. Een Haakvormige Steekel.
c. De samengestelde Bloem.
d. Een tweeslagtig Bloempje.
e. Vijf samengelegte Meeldraaden.
f. Het Vruchtbeginsel, draadswijze
Stijl en dubbelde Stempel.
g. Het Zaad met het Pluis.

BLOEITIJD. Groeit op steenach-
tige Plaatsen twee a drie voet hoog.
Door geheel Nederland aan de We-
gen en oude vervallen Muuren.
Bloeit in Augustus.A R C T I U M
L A P P A.*C L A S S I S XVIIya.*Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom IIde Part.*
IIde pag. 1184.ARCTIUM Foliis cordatis inermi-
bus petiolatis.

- a. Calix communis aculeis hama-
tis instructus.
b. Aculeus ejus hamatus.
c. Corolla composita.
d. Corollula Hermaphrodita.
e. Stamina ejus quinque coalita
f. Germen, Stijlus filiformis &
Stigma bifidum.
g. Semen cum Pappo.

TEMP. FLOR. Crescit in locis la-
pidosis altitudine bi vel tripedali,
ubique in locis ruderalibus per to-
tam fere rempublicam, Augusto-
que floret.

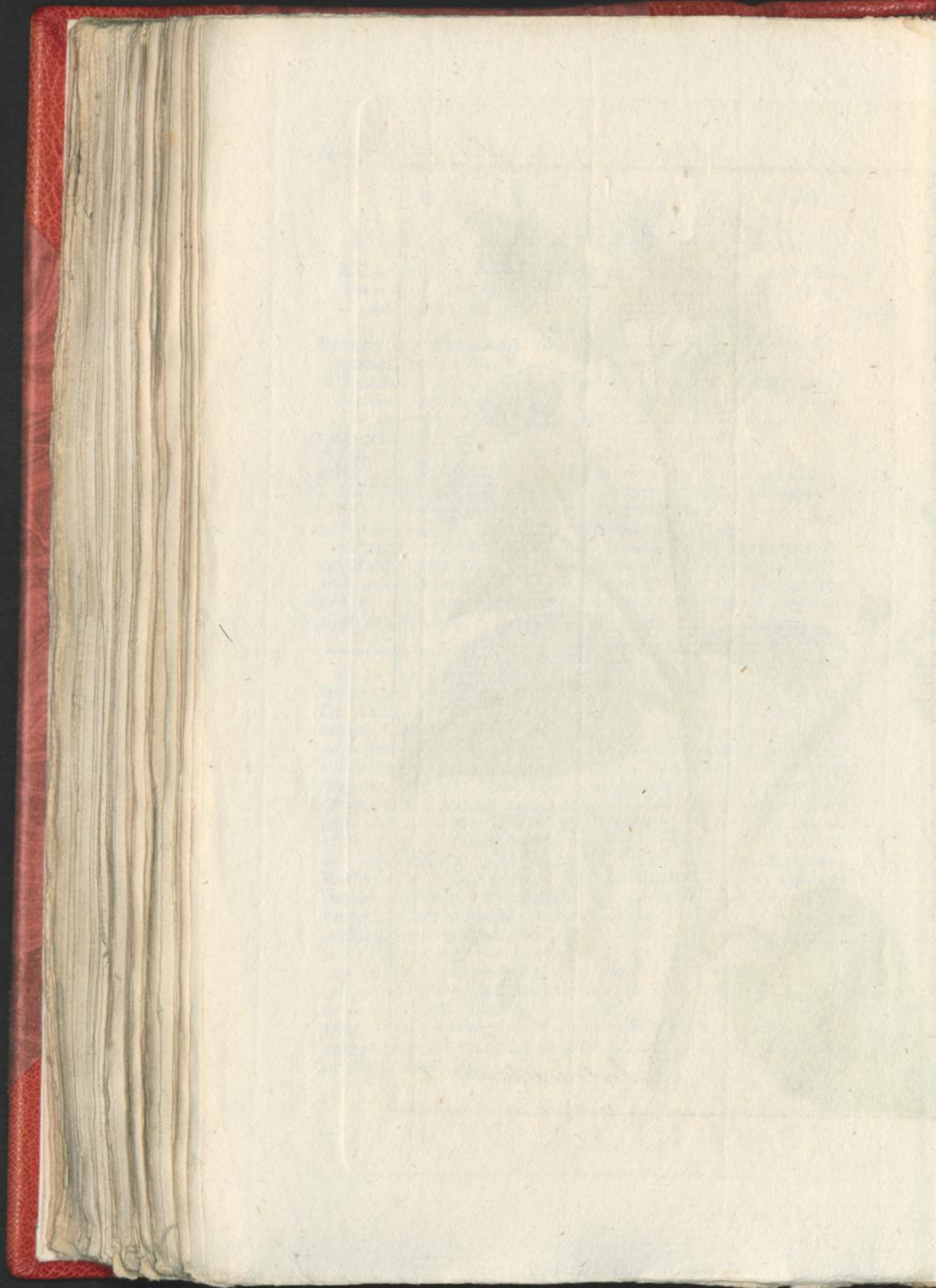
GEbruik. *Rad. Fol. Sem. Bardanae, Berg Klitten.* De Wortel-
len hebben eene zoetachtige wrange en iets bitterachtige Smaak.
De Bladen en het Zaad zijn bitter zonder Reuk. De Wortel is
vooral in gebruik, en 'er worden haar zagt oplosfende, bloed-
zuiverende, urin- en zweetdrijvende krachten toegekend, en bij de
ontsteeking vooral der Nieren, de Jigt, Venusziekte, Waterfwe-
ling enz., gebruikt. Het Zaad is purgeerende, en de versche Bla-
den worden uitwendig tegens de Jigt en excoriaties voor heilzaam
gehouden. De Wortel word zeer veelvoudig voorgeschreeven en
bijna onder alle soorten van oplosfende Ptisanen en onder de
Sijr. quin. rad. aper gebruikt, vooral bij de Jigt, Rheumatismus,
Venusziekte, 't Gravcel enz. Dat de Wortel oplosfende krachten
bezitte, en deeze zo veel mogelijk zij, of eenigzints de Vogten ver-
beetere, is nog al toetestaan, maar de geneeskrachten die de empiri-
sche geneeskunde haar toeschrijft, bezit zij niet. Als Bijmiddel
is zij bijtevoegen, maar geenzints als hoofdmiddel, gelijk dit he-
laas zo dikwijls geschied, en gedurende het gebruik van dit, ver-
dwijnd de tijd die tot werksamer middel had moeten besteed wor-
den en de Lijder bezwijkt het ondertuschen. Deeze waarschou-
wing is zeer noodig voor die geenen die bijna geen ordonnantie
geeven kunnen waar niet de *Bardana* zo als zij 't noemen, het
hoofdingredient zijn.

RUIG

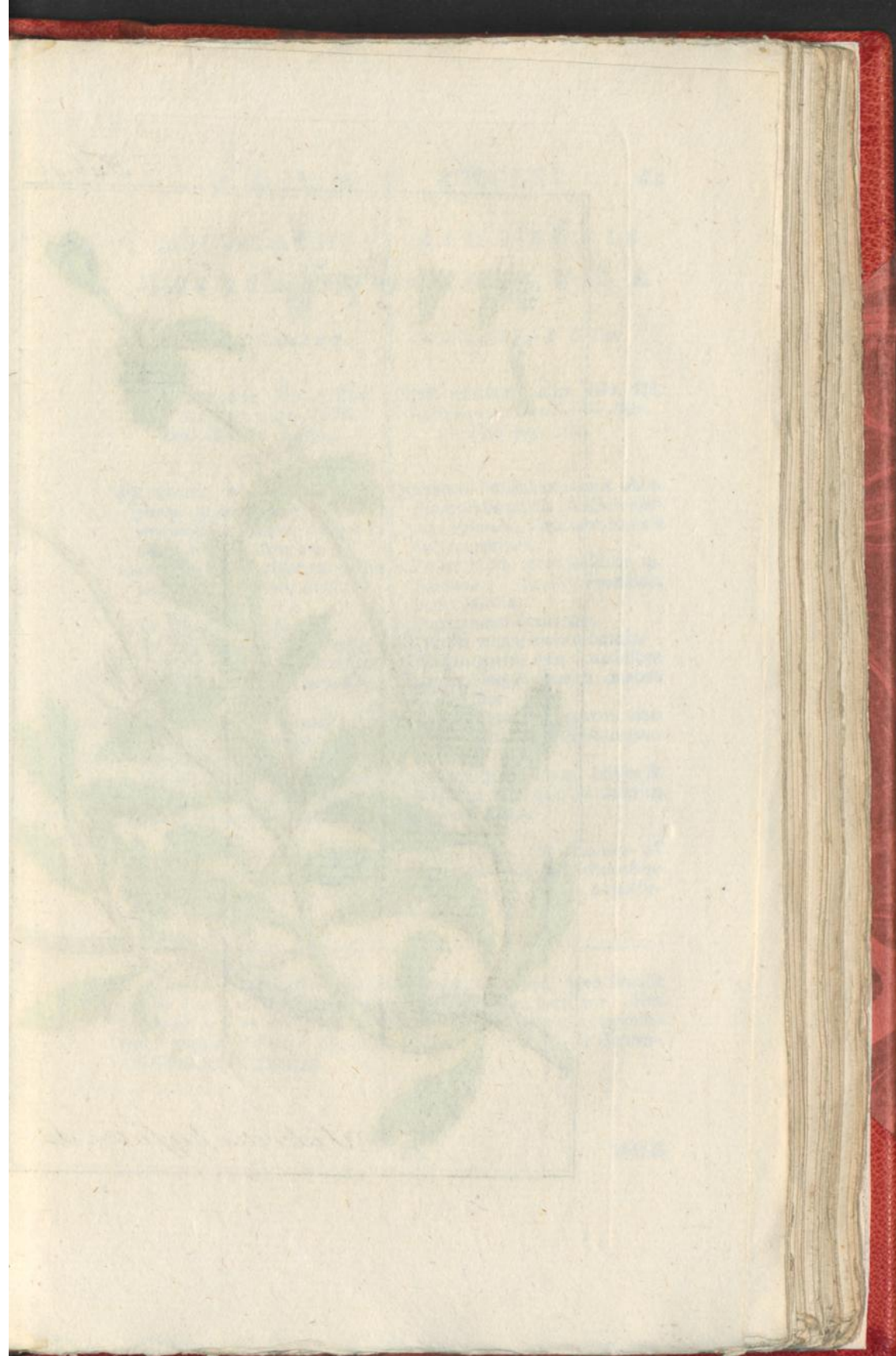

Aretium lappa L.

Sideritis hirsuta. L.

RUIGBLADIG
IJZERKRUID.

De XIVde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IId*
Deel IXde St., bl. 314.

IJZERKRUID met Lancetvormige
stompe getande haarige Bladen,
doornachtige getande Blikjes en
ruige legende Stengen.

a. De eenbladige gepijpte ten halven
vijfspleetige Kerk met de Bloem.

b. De afgezonderde Kerk.

c. De eenbladige gepijpte Bloem.

d. Dezelve geopenē, met twee lange
en twee korte Meeldraadjes.

e. Afgezonderde Meeldraadjes, van
welke de twee lange dubbelde
Meelknopjes hebben.

f. Het vierspleetige Vruchtbeginfel,
de Stijl, twee Stempelen, het
onderste en bovenste omvattende.

TEMP. FLOR. Groeit zeer veel aan
de Wegen en steenachtige Plaatsen
twee a drie voet hoog en bloeit in
Augustus.

SIDERITIS
HIRSUTA,

CLASSIS XIIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
IIda pag. 902.

SIDERITIS Foliis lanceolatis obtu-
sis dentatis pilosis, Bracteis den-
tato spinosis, Caulibus hirsutis
decumbentibus.

a. Perianthium monophyllum tu-
bulatum, semiquinquefidum
cum Corolla.

b. Perianthium separatum.

c. Corolla monopetala tubulosa.

d. Eadem aperta cum Stamini-
bus duobus longioribus & duobus
brevioribus.

e. Stamina separata, quorum duo
longiora Antheris didymis gau-
dent.

f. Germen quadrifidum, Stijlus &
Stigmata duo quorum inferius
superius cingit.

TEMP. FLOR. Per multum ad
Vias in locis lapidosis altitudine
bi vel tripedali crescit Augusto-
que floret.

GEBRUIK. *Herb. Sideritidis. Wondkruid, Gliskruid.* Men schrijft
aan de Plant en haare Bladen wondheelende Krachten toe. Het
Landvolk zet 'er veel prijs op en gebruikt het bij alle gelegenhe-
den: ondertusfchen is dit Heelvermogen zo wel aan de Genees-
als Heelkunde onbekend.

MOERASSIG PEDICULARIS I
L U I S K R U I D . P A L U S T R I S .

De XIVde CLASSE.

CLASSIS XIIIa.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel IXde St., bl. 469.

CONF. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. IIIdi. Part.
IIIda pag. 925.

LUI SKRUID met een Takkige Steng,
de Kelken gekamd en eeltig ge-
slippeld, de Bloemen scheef ge-
leipt.

PEDICULARIS Caule ramoso, Ca-
licibus cristatis calloso puncta-
tis, Corollis Labio obliquis.

a. De eenbladige buikige Kelk, met
vijffpleetige opening.

a. Perianthium monophyllum ven-
tricosum, Ore quinquifido.

b. De eenbladige gaapende Bloem.

b. Corolla monopetala ringens.

c. Derzelver Bovenlip.

c. Ejus Labium superius.

d. Derzelver Onderlip.

d. Labium inferius.

e, e. De gedeelde Bovenlip met twee
lange en twee korte Meeldraad-
jes.

e, e. Labium superius divisum cum
Staminibus duobus longioribus
& duobus brevioribus.

f. Het rondactieve Vruchtbeginfel,
draadswijze Sijl en ingebogen
Stempel.

f. Germen subrotundum, Stijlus
filiformis & Stigma inflexum.

BLOEITIJD. Groeit in zompachtige
Weiden en Weilanden. In Ne-
derland op Turfgrond, omstreeks
Harderwijk en Waverveen, enz.
't Wordt een a twee voeten hoog en
bloeit in Julij.

TEMP. FLOR. Crescit in sylvis
& pratis Paludosis. In Belgia in
locis turfosis circa Harderovi-
cum, Waverveen &c., altitu-
dine pedali vel bipedali Julioque
flore.

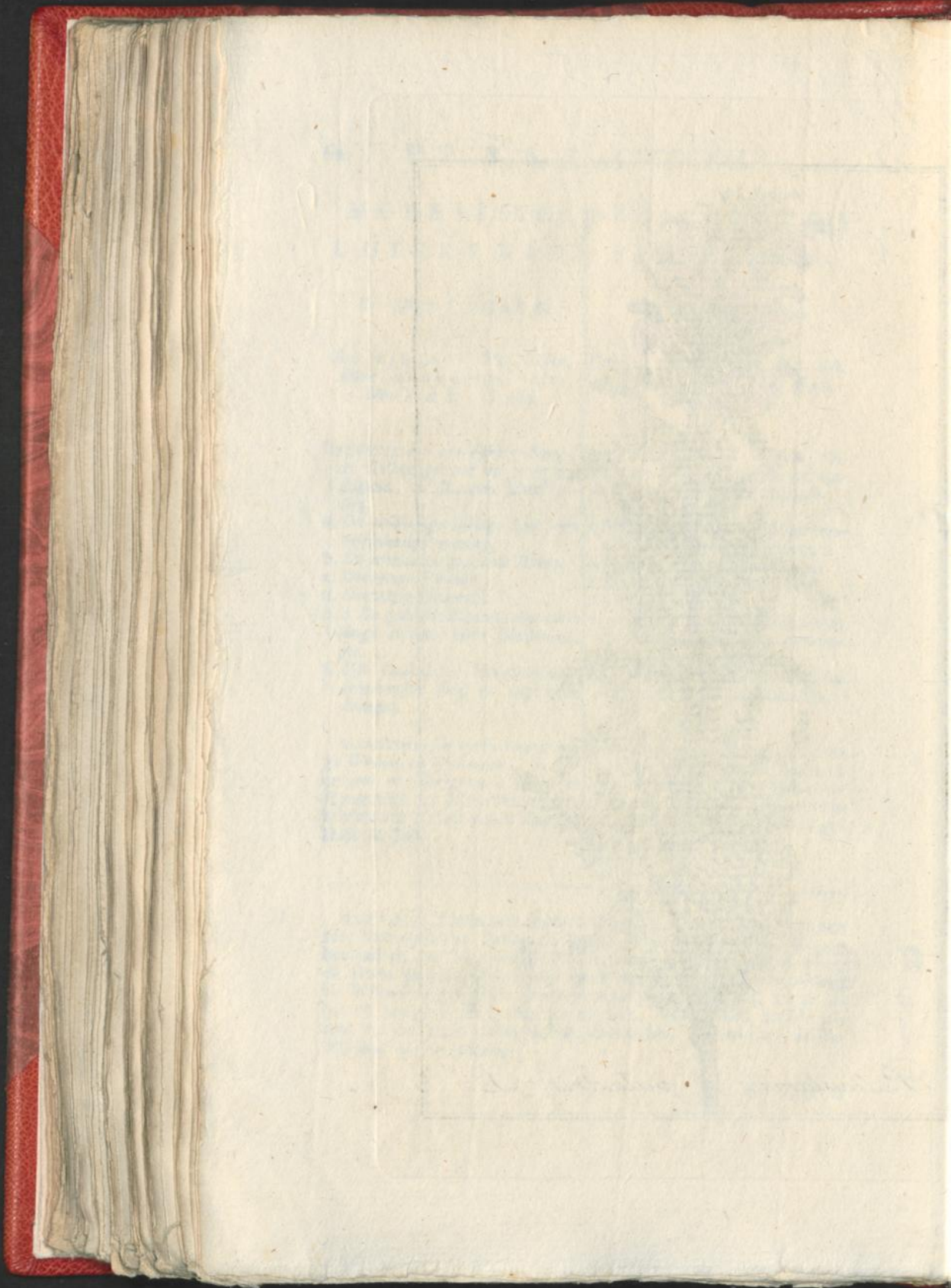
GEBRUIK. *Pedicularis aquatica*. Hanekam. Deze Plant is van een
zeer onaangename Smaak en Reuk. Men meent dat zij Wond-
heeldend zij, en zij word bij Fistels, Donkerheid der Oogen en bij
de Hoest geroemd. Sommige oude Apothekers bewaaren ze nog
als Winkelknegten. De Beesten vermijden het Kruid, en zo zij
het uit honger eeten, worden zij ziek, en uit dien hoofde kan
men het met recht onder de vergiften tellen. Dit was aan de Ou-
den ook niet onbekend.

BOSCHIG

Pedicularis palustris. L.

Pedicularis sibirica. L.

B O S C H I G P E D I C U L A R I S
L U I S K R U I D. S I J L V A T I C A.

De XIVde C L A S S E.

C L A S S I S XIIIa.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel IXde St., bl. 469.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. IIde Part.
IIde pag. 925.

LUI SKRUID met een takkige Steng,
langwerpige, hoekige effene Kel-
ken en de Bloemen Hartvormig
gelipt.

PEDICULARIS Caule ramoso, Ca-
lijcibus oblongis angulatis laxi-
vibus, Corollis Labio cordato,

a. De eenbladig gaapende Bloem
zonder Kelk.

a. Corolla monopetala ringens e
Calijce soluta.

b. Dezelve midden doorsneeden, de
situatie der Meelaraadjes too-
nende.

b. Eadem per longitudinem secta,
ut Stamina situs appareat.

c. Een gedeelte der Bloem met twee
korte Meelaraadjes

c. Pars Corollæ cum duobus bre-
vioribus Filamentis.

d. Het geheele spitse rondachtige
Zaaidoosje.

d. Capsula subrotunda acuminata
integra.

e, e. Hetzelve dwars doorsneeden,
ziet men de twee Hokjes.

e, e. Eadem transversim secta, ut
loculi bini pateant.

f. Een Wortelblad met de aanhan-
gende Scheede.

f. Folium radicale cum adhærente
vagina.

BLOEITIJD. Groeit op vogtige
Weijlanden, in de Moerasen en
vogtige Boschen. In Nederland op
't Turf en Heide Land, op Zandige
Zaailanden, bij Amstelveen enz.
't Word van drie tot zes duim hoog
en bloeit in April en Meij.

TEMP. FLOR. Crescit in pratis
humidis in Paludibus & silvis
Ujis. In Belgia in ericetis tur-
fosus prope Amstelvenum, in se-
getis arenosis &c., altitudinem
trium sexve pollicum attingit at-
que Aprili & Majo floret.

GEBRUIK. *Pedicularis pratensis*. Roode Raetelen. Pijpkruid.
Word als verkoelend, opdroogend en famentrekkend aangezien,
en tot geneezing van vuile Zweeren en Wonden dienstig gehou-
den, ook meent men dat het de Maandstonden en Bloedvloeijing
regen houde. Dit heeft, gelijk het voorgaande, eene vergiftige
Eigenschap, 't welk haar inwendig gebruik afkeurt. Ook is het
tot dus verre in geen gebruik.

TAMME
ENGELWORTEL.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNEUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IId*
*Deel VIIIste St., bl. 110.*ENGELWORTEL die het oneffene
Vinblad gekwabd heeft.a. De eigen Bloem, vijf ingekromde
Bloembladen en vijf Meeldraad-
jes.

b. Een afgezonderd Meeldraadje.

c. Het Vruchtbeginsel met twee Stij-
len en stompe Stempelen.

d. Dezelve van de bovenzijde.

BLOEITIJD Groeit in 't alge-
meen in Lapland, Oostenrijk, en de
Zwitsersche en Tijrolsche Geberg-
sens. In onze Hoven geplant be-
reikt zij de hoogte van een Mensch,
en bloeit in Junij.ANGELICA
ARCHANGELICA,

CLASSIS VIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
*Imæ pag. 482.*ANGELICA Foliorum impari loba-
to. (*Foliis supra decompositis ala-
tus, solidus, Foliorum impari lo-
bato, lobis lateralibus angustio-
ribus.*)a. Corolla partialis, Petala quin-
que incurvata & Stamina quin-
que.

b. Stamen separatum.

c. Germen cum Stilis duobus &
Stigmatibus obtusis.

d. Idem a Parte superiore.

TEMP. FLOR. Sponte crescit in
Lapponia, Austria, Montibus Hel-
veticis & Tijrolensibus, colitur in
Hortis nostris atque altitudinem
Hominis attingit Julioque floret.

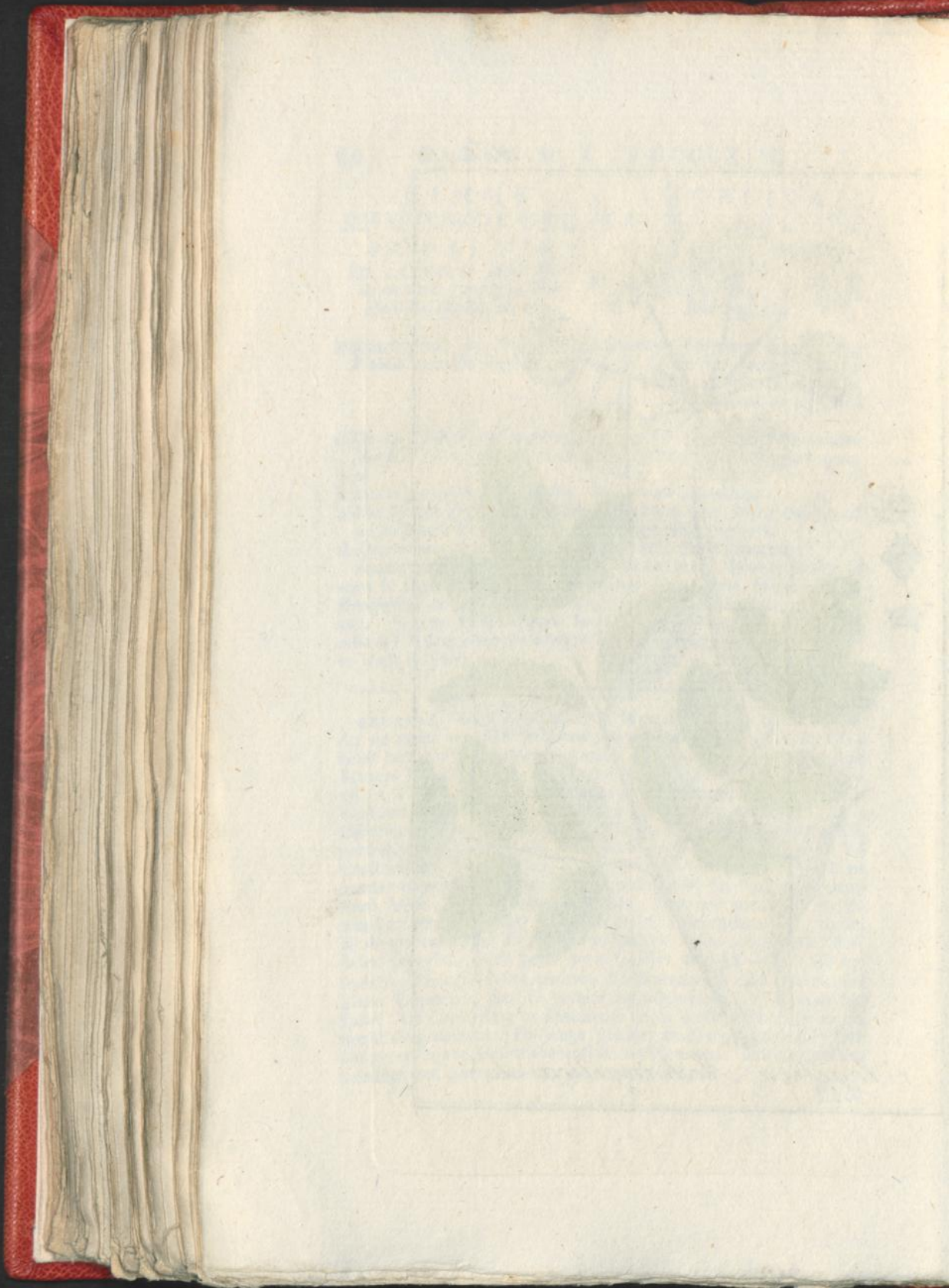
GEBROUK. In de Winkels is de Wortel van oude tijden af onder de naam van *Rad. Angelicæ sativæ* bekend. De geheele Plant heeft eene kruidige, doordringende, aangename, eigenaartige naar Muscus hellende Reuk, en sterke kruidige Smaak. Gekauwd is zij in 't eerst zoetachtig, naderhand bezwaarend, heet, speekzel trekkende en de mond en tong bijtende; even zo het Zaad. Zij is Oplosfend, Maagsterkend, Pijnstillend, Zweet en Maandstonden verwekkend en vooral de vaste deelen prikkelend. Zij word bñj Ontsteeking, Vlakkoortsen, overal waar de vaste Vezel te zwak en zonder tegenwerking en de slijmige gesteldheid der Vogten de overhand heeft, met voordeel gebruikt. Daar zij goedkoop is, zo word zij met recht van onze Artsen bij Zinkingskoortsen, vooral bij de gemeene man in plaats van andere duure prikkelende Mid-
delen gebruikt. Men geeft ze in poeijer van $\text{ᝢᝢ} - \text{ᝢj}$. Bij besmetlijke Ziekten is het kaauwen der Wortels een oud remedie der Zieke Oppassers, om de besmetting afteweeren; even wens het Zaad. De Laplanders en Finlanders eeten de Stengen rauw en gekookt als groentens. De jonge Takken en Stengen zijn met Zucker geconfit een Desertlekkernij in het Noorden. Alle composities behalven het *Extractum* zijn van weinig belang.

TAM

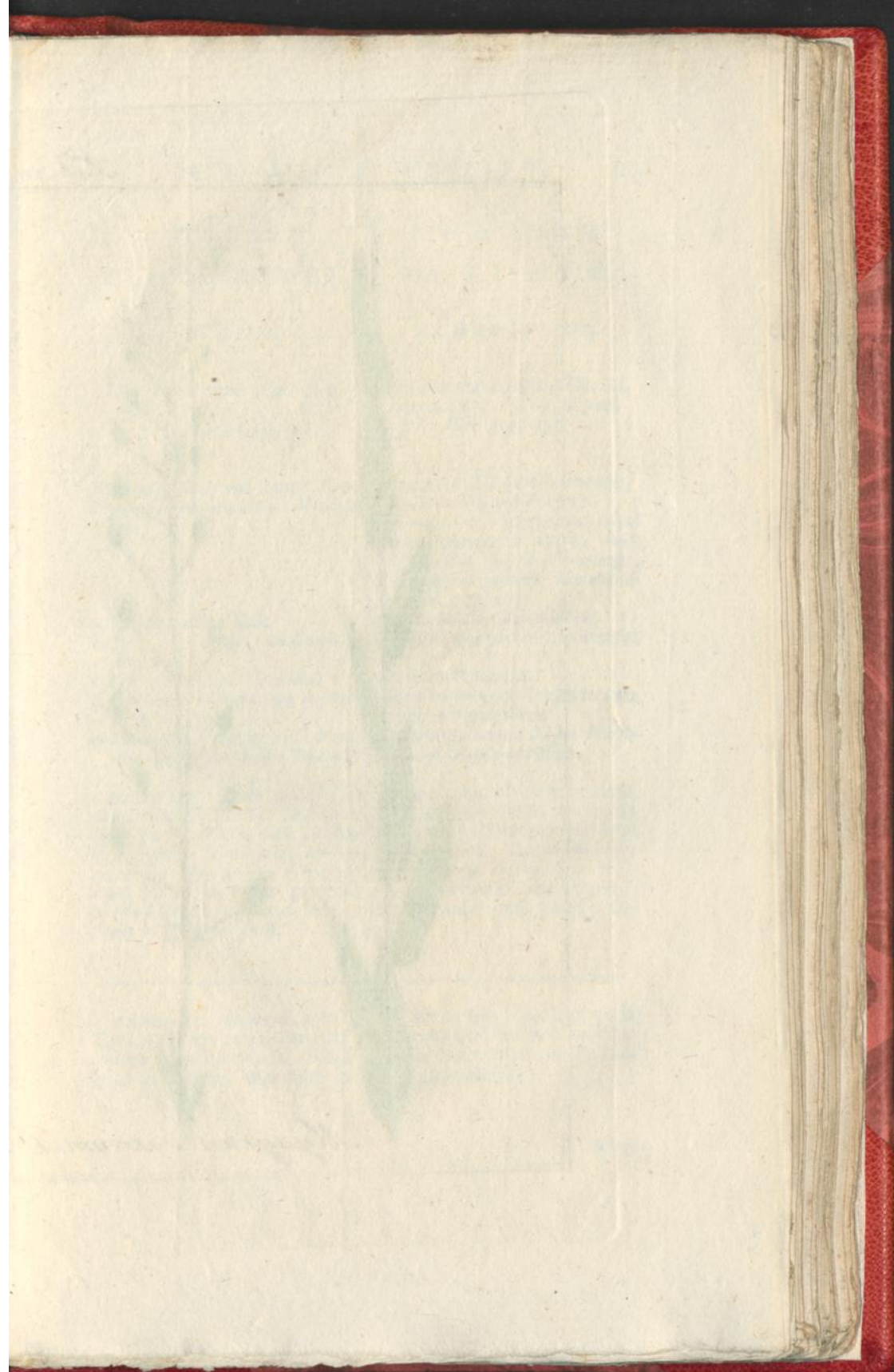

Angelica Archangelica L.

Myagrum sativum L.

T A M
VLASCHDOTTER.

De XVde C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, IIde
Deel IXde St., bl. 597.

VLASCHDOTTER met stompe Eiron-
de gesteelde eenzaadige Haarw-
jes.

- a. De vierbladige Kelk.
b. De vierbladige kruisvormige
Bloem.
c. Een afgezonderd Bloemblad.
d. Vier lange Meeldraaijes en twee
korte.
e. Het ovaale Vruchtbeginsel, draad-
vormige Stijl en stompe Stempel.

BLOEITIJD. Groeit op de Velden
vooral onder de Vlasch. In Gelder-
land, om de Wallen van Arnhem
en Doesburg. Omstreeks Deventer
en eenige strecken van Overijsel
wordt het op de Velden gebouwd.
't Wordt drie a vier voet hoog en
bloeit in Junij en Julij.

M I J A G R U M
S A T I V U M.

C L A S S I S XIVde.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, Tom. IIde part.
IIde pag. 969.

MIJAGRUM Siliculis obovatis,
pedunculatis polyspermis.
*Gmelinio hoc MIJAGRUM SATI-
VUM MOENCHIA SATIVA audit,
& quidem floribus racemosis,
Petalis integerrimis Siliculis ob-
ovatis, pag. 971.*

- a. Perianthium tetrapijllum.
b. Corolla tetrapetala cruciformis;
c. Petalum separatum.
d. Stamina quatuor longiora cum
duobus brevioribus.
e. Germen ovatum, Stijlus filifor-
mis ac Stigma obtusum.

TEMP. FLOR. Crescit in agris,
præcipue inter linum in Gelria
locis circa fortificationes Arnhem
& Doesburgi. Colitur in agris
circa & prope Deventerum aliis-
que Transsylvaniæ locis altitudine
bi vel tripedali Junio Julioque flo-
ret.

GEbruik. *Sesamum. Vlas Dotter. Uit en tuit.* Het uitgeperste
Zaad geeft een zachte Olie, dat tot geneesmiddel en in 't huishou-
delijke te gebruiken is. Men gebruikte het eertijds om de Huid
glad te maaken, maar thans is het in geen gebruik.

WIN.

W I N K E L C I J N O G L O S S U M
H O N D S T O N G . O F F I C I N A L E .

De *Vde* CLASSE.

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.*
door HOUTTUIN, *IIde*
Deel VII Sc., bl. 433.

HONDSTONE met de Meeldraadjes
korter dan de Bloem, de Bladen
breed Lancetvormig, wollig en
ongeteeld.

- a. De vijfdeelige Kelk.
b. De eenbladige trechtervormige
Bloem met een half vijfpleetigen
Rand.
c. Dezelve geopend met vijf Meel
draadjes.
d. Vier Vruchtbeginfelen, Stijl en
uitgeculpte Stempelen.
e. Het Zaad.
f. De Pit.

BLOEITIJD. Groeit op onbebouwde
de Wegen. In Nederland aan de
Maas, in de Duinen door gantsch
Holland, bij Harderwijk enz.,
wordt twee Voeten hoog en bloeit in
Maj en Junij.

CLASSIS *Vta*.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
Ima pag. 318.

CIJNOGLOSSUM *Staminibus* Corolla
brevioribus, Foliis lato lanceo-
latis tomentosis sessilibus.

- a. Perianthium quinque partitum.
b. Corolla monopetala, infundibuliformis, cum Limbo semiquinquesido.
c. Eadem aperta cum quinque Staminibus.
d. Germina quatuor, Stijlus & Stigma emarginatum.
e. Semen.
f. Nucleus.

TEMP. FLOR. Crescit ad Vias in
locis incultis. In Belgia ad fluvium
Mefæ, in Duinis, per universam
Hollandiam, prope Harderovicum &c.
altitude bipedali Maj o vel Junio floret.

GEBRUIK. *Cijnoglasse Radix & Herba. Hondstonge.* De Plant heeft een stinkende bokkige Reuk, en die der Bloem is bedwelmende. De Smaak is zoetachtig bokkig, even zo de Wortelen, behalven dat deeze slijmig en meer zoet zijn. De kracht is samen-trekkend, Krampstillend en bedwelmend, en men gebruikt ze bij de Hoest, Verkouwendheid, de Persloop, en uitwendig tegens Krop- en Kliergetwellen. Men maakt van de Bladen een Stroop die men bij Borstziektens en de Hoest gebruikt. De *Mass. Pil*, de *Cijnoglos*, is zeer bekend. Sommigen houden de Plant voor verpiftigd, anderen spreken dit tegen: ondertusschen is het waar dat het de Beesten vermijden.

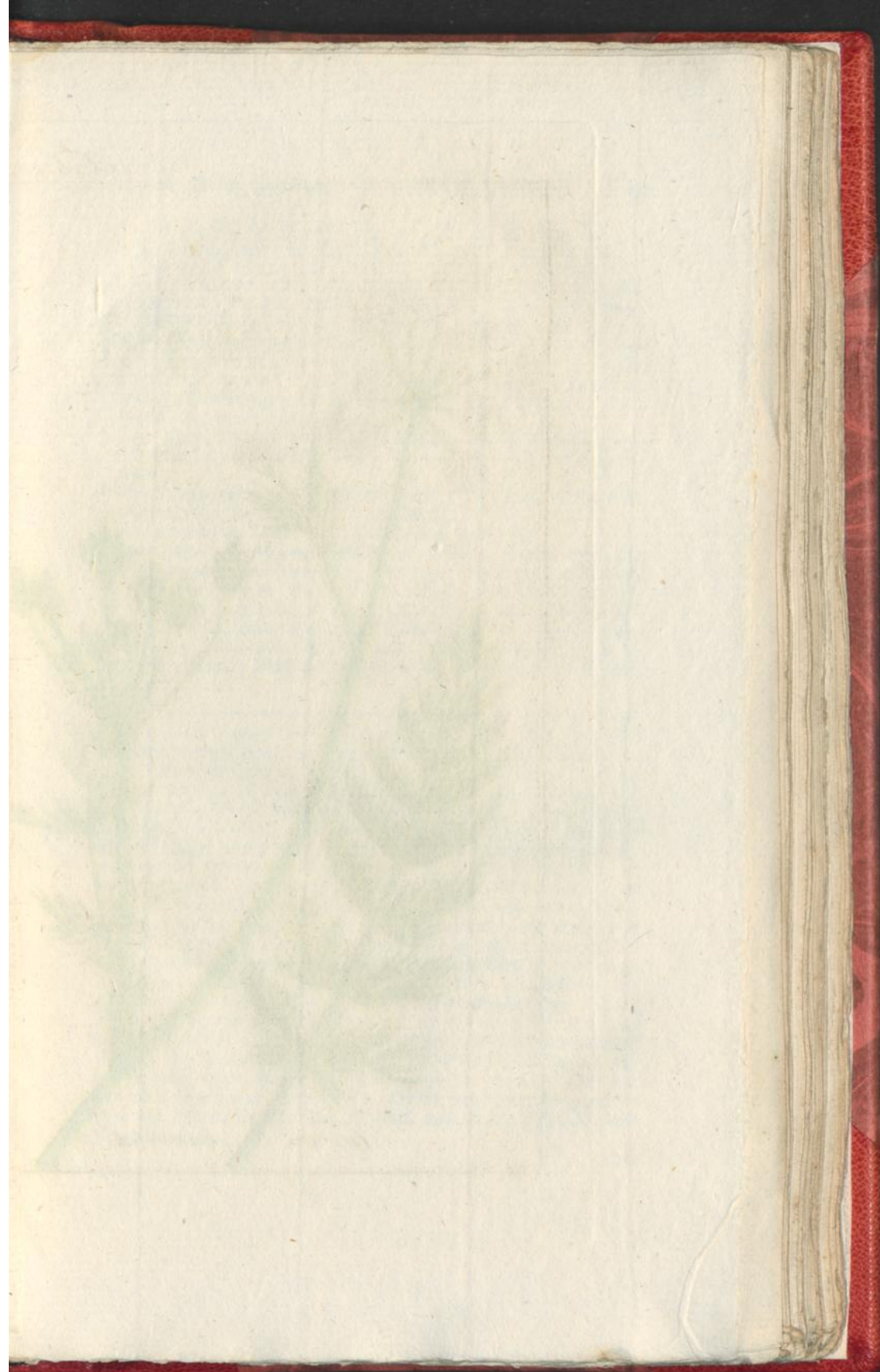
Tab. 466.

Cynosurus officinalis L.

Carum carri. L.

GEMEEN
KARWEY.

De Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTUIJN, IIde
Deel VIIIste St., bl. 217.

KARWEIJ, een langwerpige Eiron-
de Vrucht, die gestreep is, een
eenbladig Omwindfel en ge-
kielde Bloemblaadjes die inge-
bogen uitgerand zijn.

- a. Een eigen Bloempje met vijf
Meeldraadjes en gekielde Bloem-
bladen.
b. Het Vruchtbeginsel, twee Stijlen
en eenvoudige Stempelen.
c. Het tweedeelige Zaad.

BLOEITIJD. Groeit overal in de
Weijlanden ontrent twee voeten hoog.
In Nederland, op de Weijlanden
in Gelderland, omstreeks Arnhem,
op den Zeedijk tuschen Amsterdam
en Muiden. Ook, word het daar
omstreeks geplant. Bloeit in Majj
en Junij.

CARUM
CARVI.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI Sjfst. Nat. Ed.

GMELINI, Tom. IIdi Part.

Imæ pag. 491.

CARUM *Involucrum monophyllum.*
Petala connata, inflexo emargi-
nata. Fructus parvus ellipticus,
gibbus, toveri striatus.

- a. Corollula propria cum quinque
Staminibus, & Petalis carina-
tis.
b. Germen, Stijl duo & Stigmata
simplicia.
c. Semen bipartitum.

TEMP. FLOR. Crescit ubique in
pratis, altitudine circiter bipedali.
In Belgia in pratis Gelriæ, circa
Arnhemum, juxta Amstelodamum
& Muidemum ad aggerem mari-
num. Quoque colitur in his re-
gionibus, floretque Majj & Junio.

GEbruik. Semen Carvi, Carvi, Hofcomijn. De Wortelen
wierden eertijds door GALENUS als verzagtend en winddrijvend
voorgescreeven, maar vermits men bevonden heeft, dat het
Zaad krachtiger zij, zo heeft men aan dit de voorkeur gegeven.
Het Zaad heeft eene kruidige aandoenlijke Reuk, en een scherpe,
kruidige, iets bittere, heete niet onaangename Smaak. Het word
als oplosfend, verzachtend, pijnstillend, winddrijvend en het zog
verwekkend geroemd. Men gebruikt het bij de Windcolijk, de
anderendaagsche Koorts, de Hijpochondrie en Vriysterziekte, on-
der pijnstillende lavementen, bij borstziektens, waar het afgetrok-
ken met honing gemengd, de borststijm oplost. De Meisjes in
Zweeden gebruiken het om een witte huid te hebben, ook is het
in pappen en stoovingen op de buik gelegd een heerlijk verzagtend
middel bij de Colijk. Aandoenlijke zieken is het naedeelig, zo
ook bij de Galcolijk, en die van Dreksstoffen en Ontsteeking. Schoon
het de Brandewijn eene schoone kleur en goeden sijnak geeft, zo
word het echter hier naedeelig geoordeelt. De wortelen gebruikt
men in de Keuken, gelijk ook het Zaad tot Kruidenarij, on-
der de kaas, zoep, sausen en vooral onder het brood, 't geen het
een zeer aangename sijnak geeft. Onder verscheiden composities
gemengd zijnde, zijn de Sem. IV Calid. maj. en het Empl. de cumin
de voornaamste.

K

AL.

ALPISCHE

THIJM.

De XIVde CLASSE.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel IXde St., bl. 394.

THIJM met zes bloemige Kransjes
en stompachtige holle Bladen, die
eenigermaate zaagtandig zijn.

a. De eenbladige gepijpte tweeplee-
tigitige Kelk, de Bovenlip drie, de
onderste tweetandig.

b. De eenbladige greinzende Bloem.

c. Dezelve van boven geopend.

d. De Bovenlip met twee lange en
twee korte ingekromde Meel-
draadjes.

e. Het vierdeelige Vruchtbeginsel,
de draadsvijze Stijl en dubbelde
Stempel.

BLOEITIJD. Groeit algemeen in
Europa, op de Gebergten van Tij-
rol en Zwitserland. Word omstreeks
eene voet hoog en bloeit in Julij.

THIJMUS

ALPINUS.

CLASSIS XIIIa.

Conf. LINNÆI Stijst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. II di Part.
IIde pag. 914.

THIJMUS Verticillis sexfloris, Fo-
llis obtusiusculis concavis sub
ferratis.

a. Perianthium monophyllum tu-
bulatum bifidum, cujus Labium
superius tridentatum, inferius
bidentatum est.

b. Corolla monopetala ringens.

c. Radem aperta ex parte superiore.

d. Labium superius cum duobus
Staminibus longioribus & duo-
bus brevioribus incurvis.

e. Germen quadripartitum, Stijlus
filiformis & Stigma bifidum.

TEMP. FLOR. Sponte crescit in
Europa, montibus Tijrolensibus
& Helvetiæ altitudine vix semi-
pedali. Julio floret.

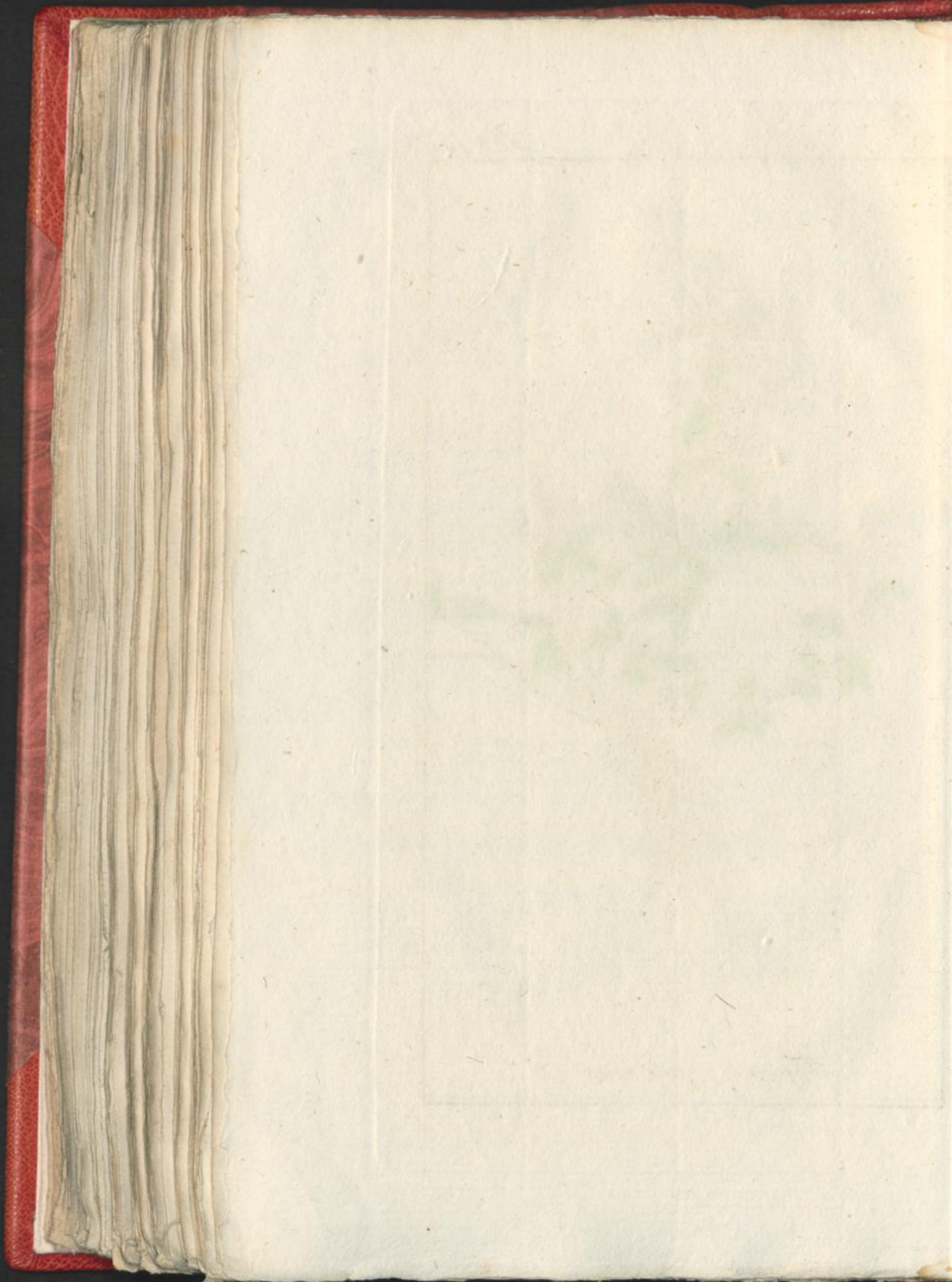
GEBRUIK. De Thijmsoorten hebben allen eene sterk ruikende
aangenaame, het hoofd aandoende kruidige Reuk, en kruidige
Smaak, en zijn oplosfend, opwekkend en prikkelend, de Maag
aanzettend en de Maandstonden drijvend en worden vooral bij Ze-
nuwziektens gebruikt. Deze *Alpische Thijm* is in geen bijzonder
gebruik, meer de navolgende.

GE-

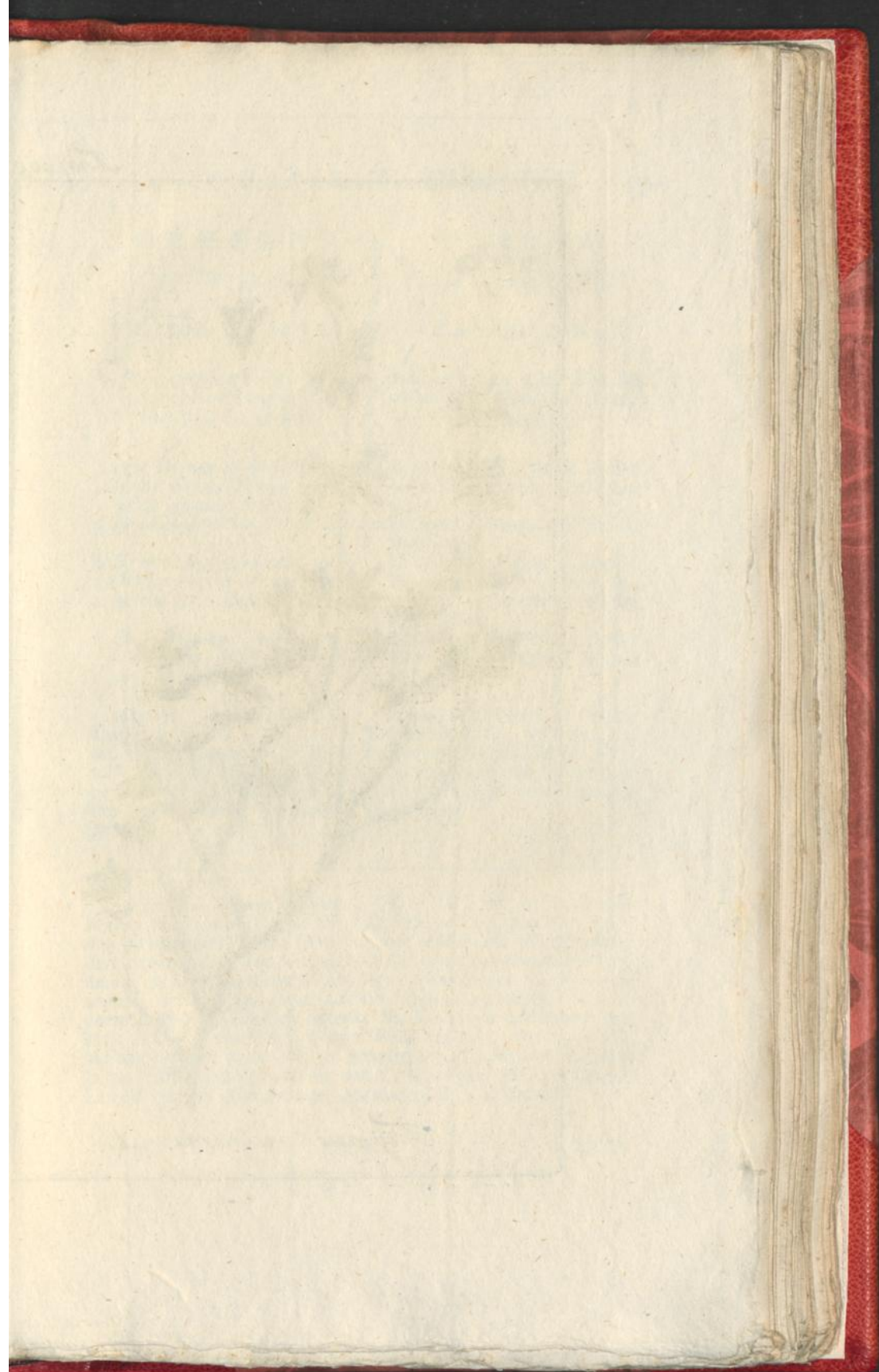

Thymus alpinus. L.

Thymus vulgaris. L.

GEMEENE
THIJM.

De XIVde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel IXde St., bl. 392.

THIJM die recht op staat met omge-
krulde Eivonde Bladen en krans-
wijze gegaarde Bloemen.

- a. De eenbladige twee gelipte Kelk.
- b. De eenbladige greinzende Bloem.
- c. Dezelve geopend met twee lange
en twee korte Meeldraadjes.
- d. Het vierdeelige Vruchtbeginfel,
draadwijze Stijl en dubbelde
spitse Stempel.

BOEITIJD. Groeit in Frankrijk,
Spanjen en Italien. Hij word zo
wel in onze Kruidtuinen te Noord-
wijk, Lifs en Hillegom, als tot
cieraad in onze Plaatsruinen een
voet hoog gekweekt en bloeit in
Junij.

THIJMUS
VULGARIS.

CLASSIS XIIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
IIdæ. pag. 913.

THIJMUS Erectus, Foliis revolu-
tis ovatis, Floribus verticillato
spicatis.

- a. Perianthium monophyllum bi
labiatum.
- b. Corolla monopetala ringens.
- c. Eadem aperta, cum duobus Sta-
minibus longioribus & duobus
brevioribus.
- d. Germen quadripartitum, Stijlus
filiformis & Stigma bifidum
acutum.

TEMP. FLOR. Crescit in Gallia,
Hispania & Italia. In hortis no-
stris medicinalibus Lifs & Hille-
gom, alias in hortis amoenitatis
gratia altitudine pedali colitur.
Junio floret.

GEBRUIK. *Thijmus Vulgaris.* Het Kruid heeft een sterk rui-
kende, aangenaame, het hoofd aandoende kruidige Reuk en krui-
dige heete Smaak. Men houd het voor oplosfend, opwakkerend,
de zenuwen prikkelend, versterkend, Urin en Maandstonden bevo-
derend en de Maag verwarmend. Men gebruikt het bij de Bleek-
ziekte, Verstopping, Zenuwezwakte en het Ouderdom. Het is
deze soort van Thijm om dewelke zig de *Cuscuta epithijmum*, zie
Plaat CCCII slingerd en derzelve Reuk aantrekt. Men gebruikt
het nog somtijds tot baaden en stooving en als prikkelend Middel.
In het huishoudelijke word het nog als Kruid gebruikt, om het ge-
stooorde vleesch of worst een aangenaame geur te geeven.

EGIPTISCH
MIDDAGBLOEM.

De XIIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, IIde
Deel IXde St., bl. 6.MIDDAGBLOEM met half spilronde
Tepelige onderscheiden Bladen;
de Bloemen ongesteeld in de Oxen-
len, de Kelken vierdeelig.a. De Bloem in haare natuurlijke ge-
daante.

b. Dezelve vergroot.

BLOEITIJD. Groeit in Egipten.

MESEMBRIJANTHEMUM
COPTICUM.

CLASSIS XII.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. II di Part.*
Imæ pag. 844.MESEMBRIJANTHEMUM Folis fe-
miteretrius papulosis distinctis.
Floribus sessilibus axillaribus,
Callicibus quinquefidis.

a. Flos in statu naturali.

b. Idem aucta magnitudine.

TEMP. FLOR. Crescit in Aegijpto.

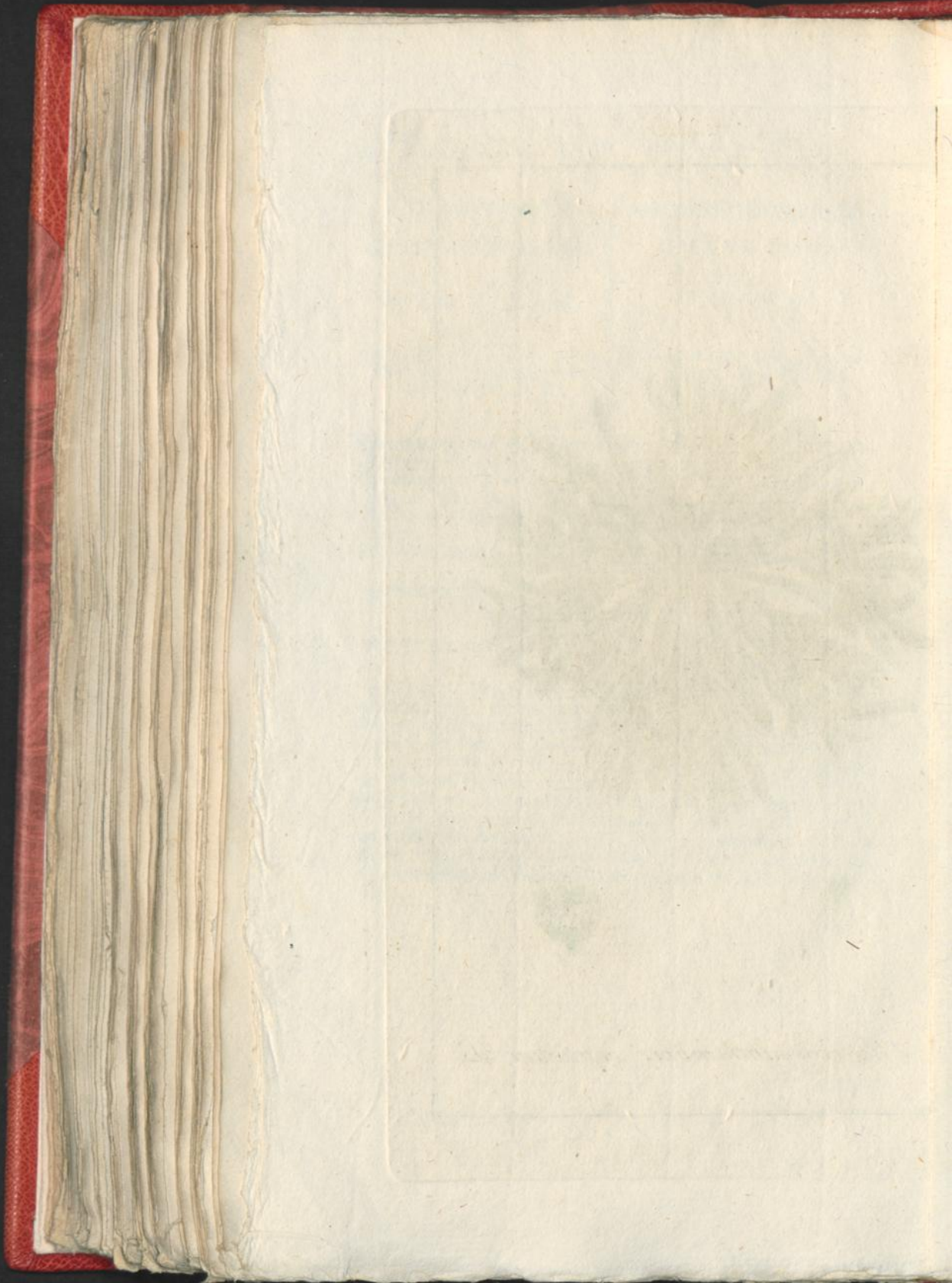
GEBRUIK. Deze Plant geeft gelijk alle Eisplanten, water en zoutachtig vogt, en wel in groote hoeveelheden. Zij bezit vooral Zeezout en uit dien hoofde gebruikt men ze in *Alexandrie* tot de bereiding der *Soda*, en dit is al haar mediceinale waardigheid. Voor 't overige word zij nog in de Apotheeken bewaard of gebruikt. Het *Mesembrianthemum cristallinum* is voor korten tijd bij uitstek, bij de *infaretus*, bezwaarlijke Pislossing, de Kramp der Urinblaas en als specifiek bij de Kinkhoest geroemd. Anderen haar gelijkkomende Planten die een waterachtig, zoutig, verkoelend en overvloedig vogt hebben, schijnen hetzelve te doen, denkkelijk ook andere soorten der *Middagbloem* en mogelijk de Egiptische insgelijks.

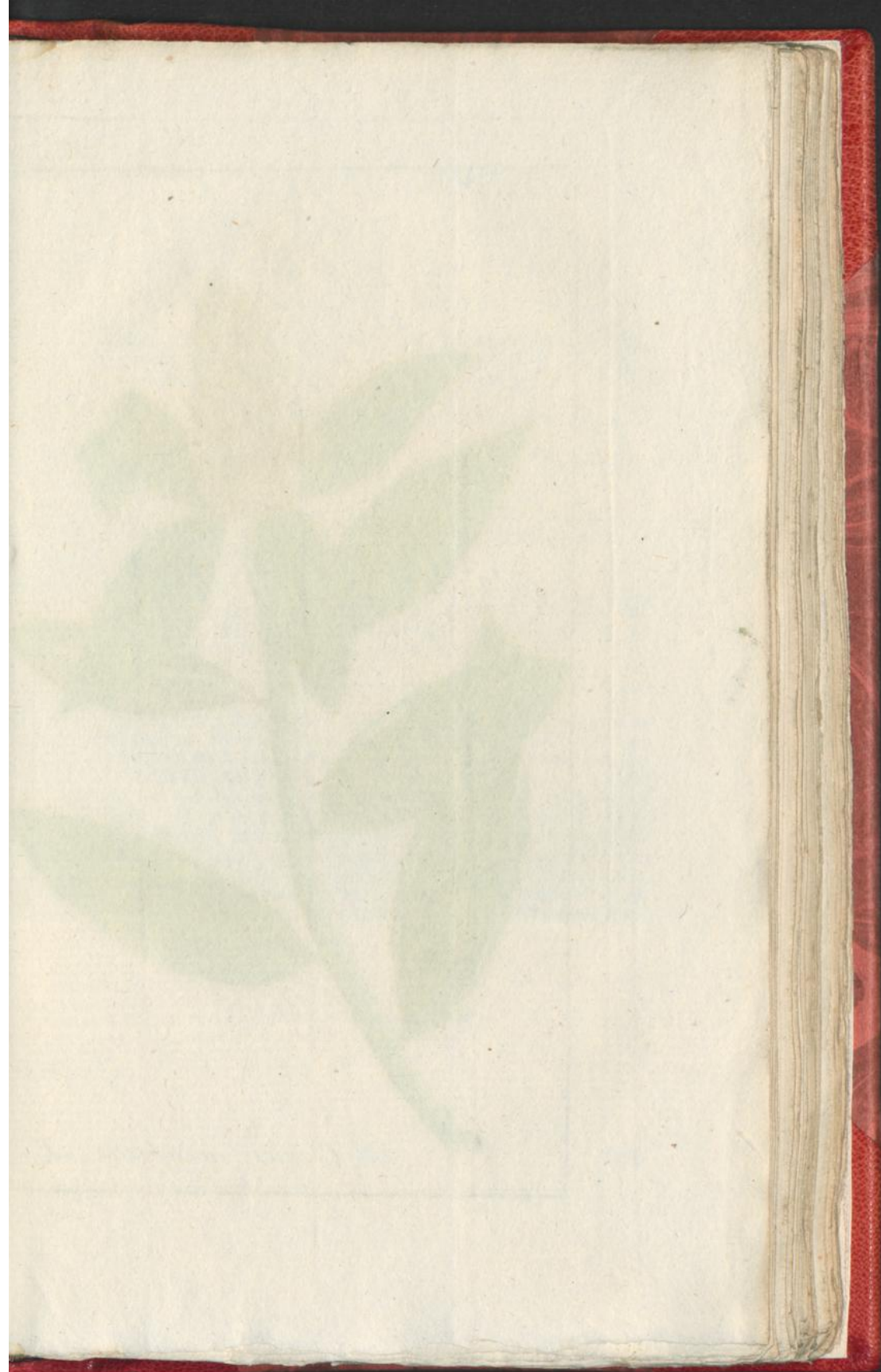
Tab. 470.

Mesembryanthemum copticum L

Costus arabicus. L.

ARABISCHE
C O S T U S.

De Iste CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *Ildes*
*Deel, VIde St. bl. 17.*COSTUS met *Fluweelachtige* Bla-
den.

- a. De op een Keegel der Sparreboom
gelijkende *Aair*.
b. De driebladige *Bloem*.
c. Het *Honingbakje* met het twee
deelige, aan de boven lip aan-
gegroside *Meelknopje*.

BLOEITIJD. Groeit op Mala-
bar, Ceilon, Brasiliën enz. om-
streeks twee voeten hoog. In onse
Tuinen word het drie voeten hoog.

C O S T U S
ARABICUS.CLASSIS *Ima*.CONF. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIde part.*
Imæ pag. 7.

COSTUS Foliis subtus ferriceis.

- a. Spica Strobilo Abietis similis.
b. Corolla tripetala.
c. Nectarium cum Anthera bipar-
tita Labio superiori adnato.

TEMP. FLOR. Crescit in Mala-
baria, Zijlonia, Brasilia &c.
altitudine circiter bipedali. In
hortis nostris tripedali.

GEBRUIK. *Radices Costi dulces* & *amari* wierden eertijds in de
winkels als diverse Middelen nagehouden, maar zij komen van
eene plant en het komt alleen op het ouderdom der wortel aan, of
zij bitter dan zoet zij. Zij is heet en brandend van smaak; en heeft
een aangename welruikende, de Maarts Violen nabijkomende
Reuk. Zij is aanzettend, verhittend, zweet, Maandstonden en
urindrijvende, geevende de urin de Reuk van Maarts Violen. Als
Maagmiddel heeft de wortel gelijk andere aromatique Middelen
eenige waardij gelijk ook als urindrijvende, maar zij word thans
gantsch niet meer gebruikt, en zo zij nog al gevraagd word, zo
stoppen de Apotheeken den onkundigen de *Cortex Winteranus* in de
hand.

VIJFBLADIGE

JATROPHA.

De XXI^{ste} CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IId*
Deel VIIde St., bl. 268.

JATROPHA met Hartvormige ge-
hoekte Bladen.

Mannelijke Bloem.

- a. De vijfbladige Kelk.
b. De eenbladige Klokswijze Bloem
met vijfpleetigen Rand.
c. Tien Meeldraadjes met vijf op de
de bodem aangegroeiide Kliersjes.
Vrouwelijke Bloem is gelijk de
Mannelijke.
d. De geheele Vrucht.
e. Een gedeelte van het Zaaddoosje.
f. Het Zaad.
g. Een doorsneden Zaad.

BLOEITIJD. Deze boomachtige
Heester groeit in Surinamen
en andere Westindische Plaatsen
van tien tot veertien voeten hoog.
In onze Tuinen word zij naauw-
lijks drie voeten hoog.

JATROPHA

CURCASA,

CLASSIS XVIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
IId pag. 1027.

JATROPHA Foliis cordatis (quin-
que) angulatis

Flos Masculus.

- a. Perianthium pentaphyllum.
b. Corolla monopetala, campanu-
lata, limbo quinque fido.
c. Stamina decem, cum glandulis
quinque basi adnatis.
Flos femineus ut Masculus.
d. Fructus integer.
e. Pars capsulæ.
f. Semen
g. Idem dissectum.

TEMP. FLOR. Crescit hic Frutex
arborescens in Surinamo aliisque
Indiæ occidentalis regionibus al-
titudine duodecim quatuordecim
ve pedum. In hortis nostris vix
tres pedes superat.

GEBRUIK. *Semina Riccini Majoris* Versch en in haar Vaderland
hebben de zaaden eene aangenaame Amandelen smaak, maar kort
daarna zijn zij bijtend en brandend. Zij hebben een sterk purgee-
rend ontsteeking brengend, urin, zweet en wormdrijvend vermoo-
gen, en het daarvan geperste olie word gelijk het *Ol. Riccini* bij
de Kronkeldarm, Lenden- en Nierencolijk, Galkoortsen enz. gebruikt.
De zaaden tot ons komende zijn reeds sterk en scherp en kunnen
niet ligt gebeezeit worden, schoon 't wel te gissen is dat wij dik-
wils dit olie met dat van de *Riccinus* gemengd uit de Colonies
ontvangen. Somigen meenen dat het purgeerend vermoogen al-
leen in de Schil en het Pluimtje tot de Zaadkwabben verborgen
zij.

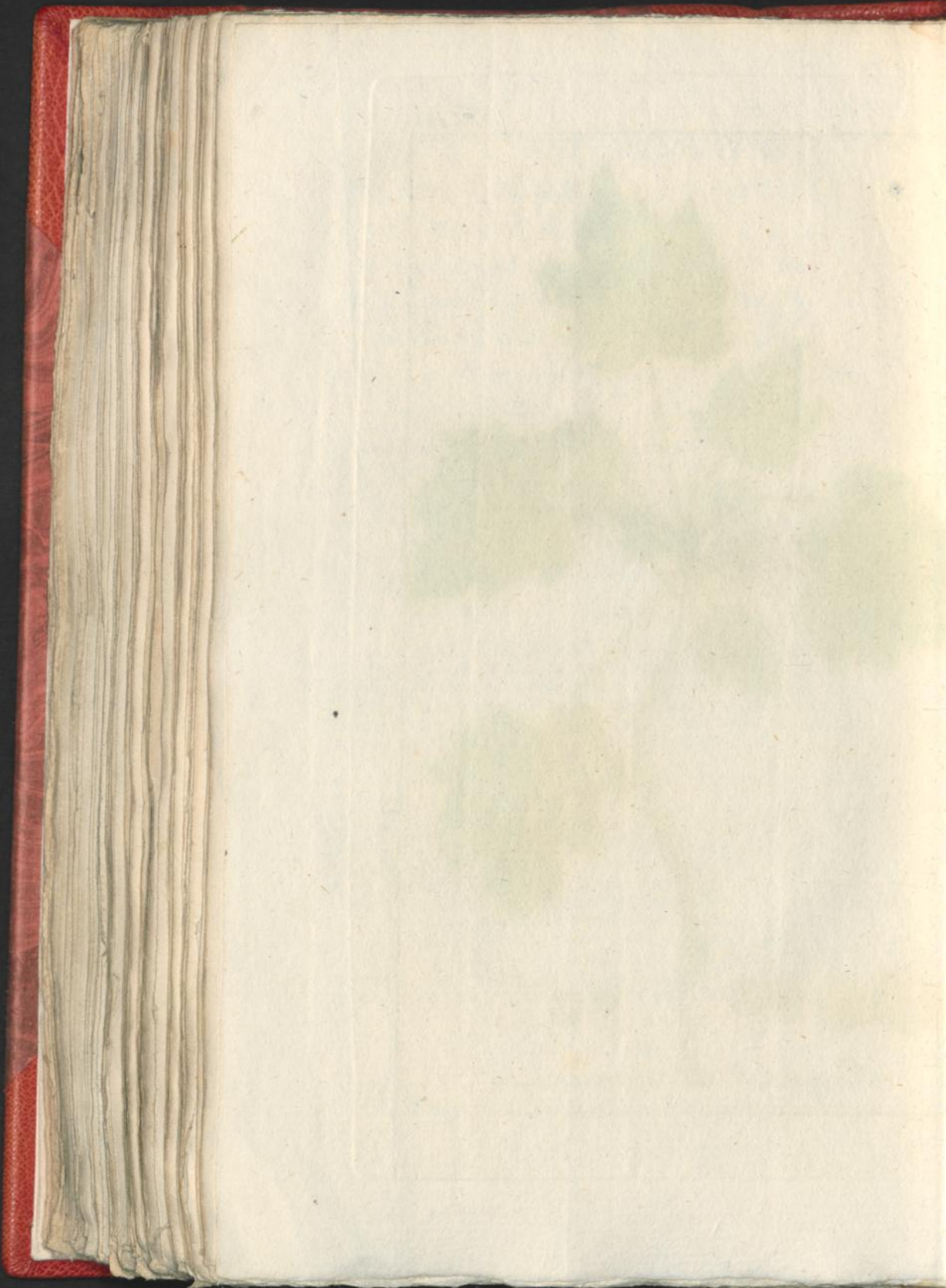
GEEL.

Tatropha

Curcas. L.

Thalictrum flavum L.

GEELBLOEMIGE THALICTRUM
 THALICTRUM. F L A V U M.

De XIIIde CLASSE.

CLASSIS XIIIa.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
 door HOUTTUIJN, IIde
 Deel IXde St., bl. 214.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
 GMELINI, *Tom. II di Part.*
Imæ, pag. 874.

THALICTRUM met een gebladerde
 gestuwde Steng en een veelvou-
 dige opstaande Pluim.

THALICTRUM Caule fulcato folio-
 so, (Foliolis acute trifidis):
 Panicula multiplici erecta: (den-
 sa Floribus erectis.)

- a. De vierbladige Bloem.
- b. Veeltalige Meeldraadjes: (vier en twintig in 't getal.)
- c. Veele Vruchtbeginjelen met dikach-
 tige Stempelen.
- d. Een afgezonderd Meeldraadje.

- a. Corolla tetrapetala.
- b. Stamina numerosa (numero vt.
 ginti quatuor.)
- c. Germina plura cum Stigmatibus
 crassiusculis.
- d. Germen separatum.

BLOEITIJD. Groeit op vogtige
 Weijlanden drie a vier voet hoog.
 In Nederland omstreeks Haarlem,
 Amsterdam, Harderwijk, en Fries-
 land enz. En bloeit in Julij.

TEMP. FLOR. Crescit in pratis
 humidis altitudine trium quatu-
 orve pedum. In Belgia circa Har-
 lemum, Amsteladamum, Harde-
 rovicum in Frisia &c. Julio floret.

GEBRUIK. *Thalictrum majus*, Water-Ruit, Poel-Ruit, Heil-
 blad, valsch Rhabarber. De Wortel heeft een bitter zoete vogtig-
 heid, van een geele en geel vervende Kleur, en eene de Rhabar-
 ber bijkomende hoedaanigheid, en word in plaats van dien als huis-
 middel gebruikt. Zij geeft het speekzel de urin en de afgang een
 geele Kleur, en indien men drie dubbeld zo veel als Rhabarber toe-
 dient, zo doet zij dezelve werking. Ook als afkooksel houd zij
 dezelve Hoedaanigheid. BOERHAAVEN verzeekerd, dat zij oplos-
 sende zij en de ingewanden versterke. In de Apotheeken is dit
 Middel thans niet aanwezig en 't is zeer te beklagen, dat 'er niet
 meer reflectie opgenomen word, te meer daar het een inlandsch
 Middel is: het is te wenschen dat het van des kundigen nader on-
 derzocht word, en mischien is de tegenswoordige Geneeskunst in
 staat om nog meer voordeelen derzelven optespooren.

RAAF.

RAAPACHTIGE WILDE KERVEL. CHAEROPHIJLLUM BULBOSUM.

De Vde C L A S S E.

C L A S S I S Via.

Zie LINNÆUS Nat. Hist. door HOUTTUIJN, IIde Deel VIIIde St., bl. 178.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed. GMELINI, Tom. IIdi Part. Imæ pag. 487.

WILDE KERVEL met een gladde Steng, die aan de Leezjer gezwollen is en van onderen steke-
lig.

CHAEROPHIJLLUM, Caule laxi geniculis tumido, basi hirtio.

- a. De Vijfbladige Bloem met vijf Meeldraadjes.
b. Het Vrugtbeginsel met twee krom geboogen Stijlen en stompe Stempelen met een aanhangend Meel draadje.
c. Het tweedeelige Zaad.
d. Het onderste gedeelte van den borstigen Stam.

- a. Corolla pentapetala cum Staminibus quinque.
b. Germen cum Stijlis duobus reflexis & Stigmatibus obtusis, cum adherente Stamine.
c. Semen bipartibile.
d. Pars inferior Caulis hirta.

BLOEITIJD. Groeit door geheel Europa op vogtige Weijlanden, vier a vijf voet hoog. In Nederland in de Tuinen en andere Plaatsen en blaeit in Julij.

TEMP. FLOR. Sponte in pratis humidis altitudine quatuor quinque ve pedum per totam Europam crescit. In Belgia in hortis aliisque locis. Julioque floret.

Deeze Plant word dikwijls met de gevulakte scheerling (Plaat XLVIII) verwisseld, maar zij is door haaren aan't onderste gedeelte borstigen Stam en de een en wederstaande haaren aan den kiel der Bladen onderscheiden.

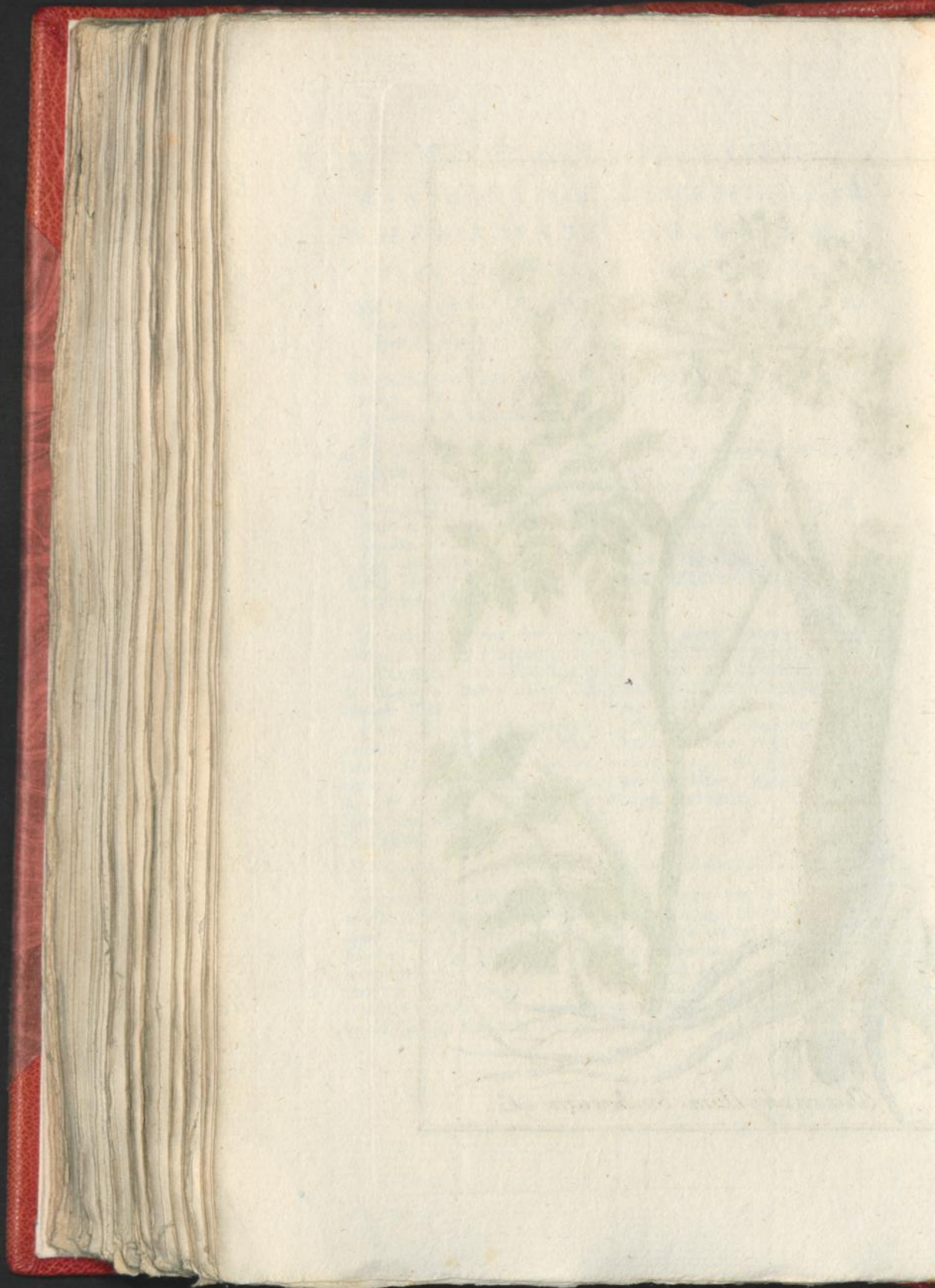
Hæc Planta aliquantom cum Conio Maculato (Tab XLVIII) confunditur, distinguitur vero caule basi hirtio, pilisque carinæ Foliorum ad sperfis.

GEBRUIK. *Cicutaria bulbosa*. Deeze soort van wilde Kervel is niet juist wegens zijne medicinaale waardigheid hier aangehaald, maar om haar van de gevulakte scheerling te onderscheiden en te schetsen, gelijk zulks hier boven aangemerkt is. De Raapachtige worteltjes worden in sommige landstreeken gelijk ook het jonge loof tot spijsze gebruikt, maar men meent dat zij somwijlen het hoofd bezwaaren. In den Elzas word de zwarte huid afgeschild, en de Raapjes met zeer wel sijnak gegeten.

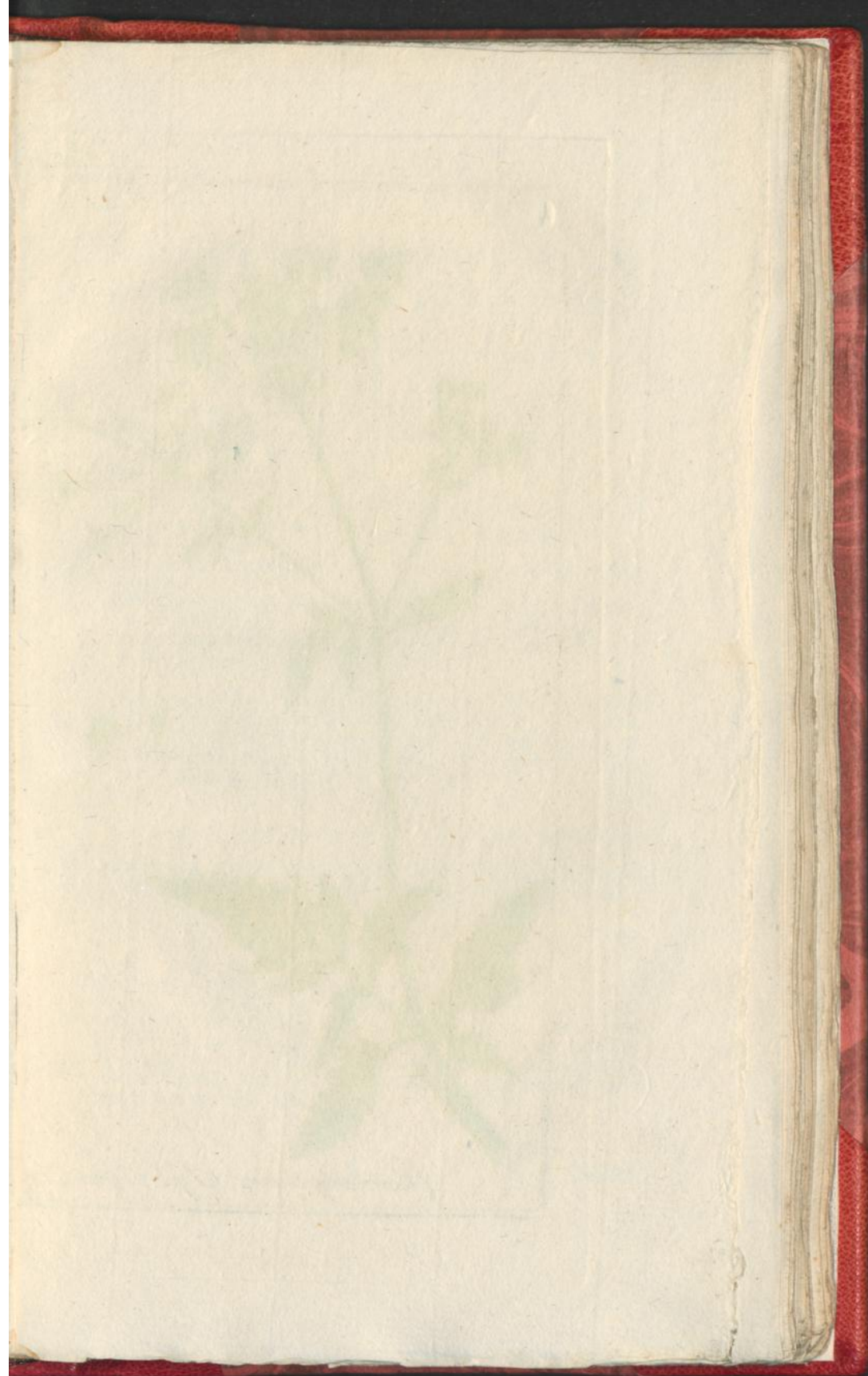

Chærophylum bulbosum L.

Chaerophyllum Sylvestris L.

GLADZAADIGE
WILDE KERVEL.

De Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel VIIIste S., bl. 178.

WILDE KERVEL met een gladde
gestreepte Steng, de Knietjes een
weinig geswollen.

- a. Het bijzondere vijfbladige Om-
windfel.
b. De eigen vijfbladige Bloem met
vijf Meeldraadjes.
c. Het Vruchtbeginsel, twee Stijlen
en sponpe Stempelen.

BLOEITIJD. Groeit overvloedig
twee a drie voet hoog op de Weilan-
den. In Nederland op veele plaat-
sen, omstreeks Scheveningen, Heem-
steede, Zwol enz., en bloeit in
Junij.

CHÆROPHIJLLUM
SIJLVESTRE.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI Sjst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. II di Part.
Imæ pag. 487.

CHÆROPHIJLLUM, Caule striato
Geniculis tumidiusculis.

- a. Involucrum partiale pentaphijl-
lum.
b. Corolla propria pentapetala
cum quinque Staminibus.
c. Germen, Stijli duo & Stigmata
obtusa.

TEMP. FLOR. Abunde crescit in
pratis altitudine bi vel tripedali.
In multis locis Belgicæ circa Sche-
veningen, Heemsteede, Zwol &c.,
Junio floret.

GEBRUIK. *Herba Cicutariae. Wilde Kervel, Pijpkruid.* Het Kruid
heeft een stinkende onaangename Reuk en bittere walgelijke smaak.
Zijne Hoedaanigheid is van een vergiftigen aart, en sommigen wil-
den hem bij gebrek van scheerling goed keuren. Vooral houd men
de Wortel verdacht, dat zij dolheid, zwijmel, dronkenheid,
woede, angst, droogheid en Slaap veroorzaakt, echter zo is 'er
niets bepaald in de boeken der Geneeskunde, dit aangaande aange-
teekend. Uitwendig heeft het Kruid als Sap en Stooving veel ver-
mogen bij 't Koude Vuur, 't geen wel te gissen is, vermits alle
vergifte schermpplanten ontspanning bewerken en kramp en pijnstillen-
de zijnde aan de levenskracht een onbelemmerde uitbreiding en
verwekkingskracht daar bieden. In Zweeden gebruikt men het Kruid
om de Wol groen te verwen.

L

SWART

S W A R T
ZAKJES BLOEM.S A T I J R I U M
N I G R U M.

De XXte C L A S S E.

C L A S S I S I I d a.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel XIIde St., bl. 497.Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
*Imæ pag. 55.*ZAKJES BLOEM met gevingerde
Bokwortels en lineale Bladen; de
Lip van 't Honingbakje opwaards
gestrekt en onverdeeld.

- a. De vijfbladige Bloem.
b. Het Vrughtbeginfel met het Ho-
ningbakje.

SATIJRIUM *Bulbis palmatis, Foliis*
linearibus, Nectario Labio re-
supinato indiviso.

- a. Corolla pentapetala.
b. Germen cum Nectariis.

BLOEITIJD. Groeit op de Geberg-
tens op vogtige Plaatsen, op de Al-
pen, niet ligt op platte grond. In
onze Tuinen word het een voet hoog,
maar op haar geboorteplaats drie
vier voeten. Bloeit in July.

TEMP. FLOR. Crescit in humi-
dis montium locis, in Alpibus,
rarius in planis regionibus. In
hortis nostris altitudine pedali,
in loco natali trium quatuorve
pedum. Julio floret.

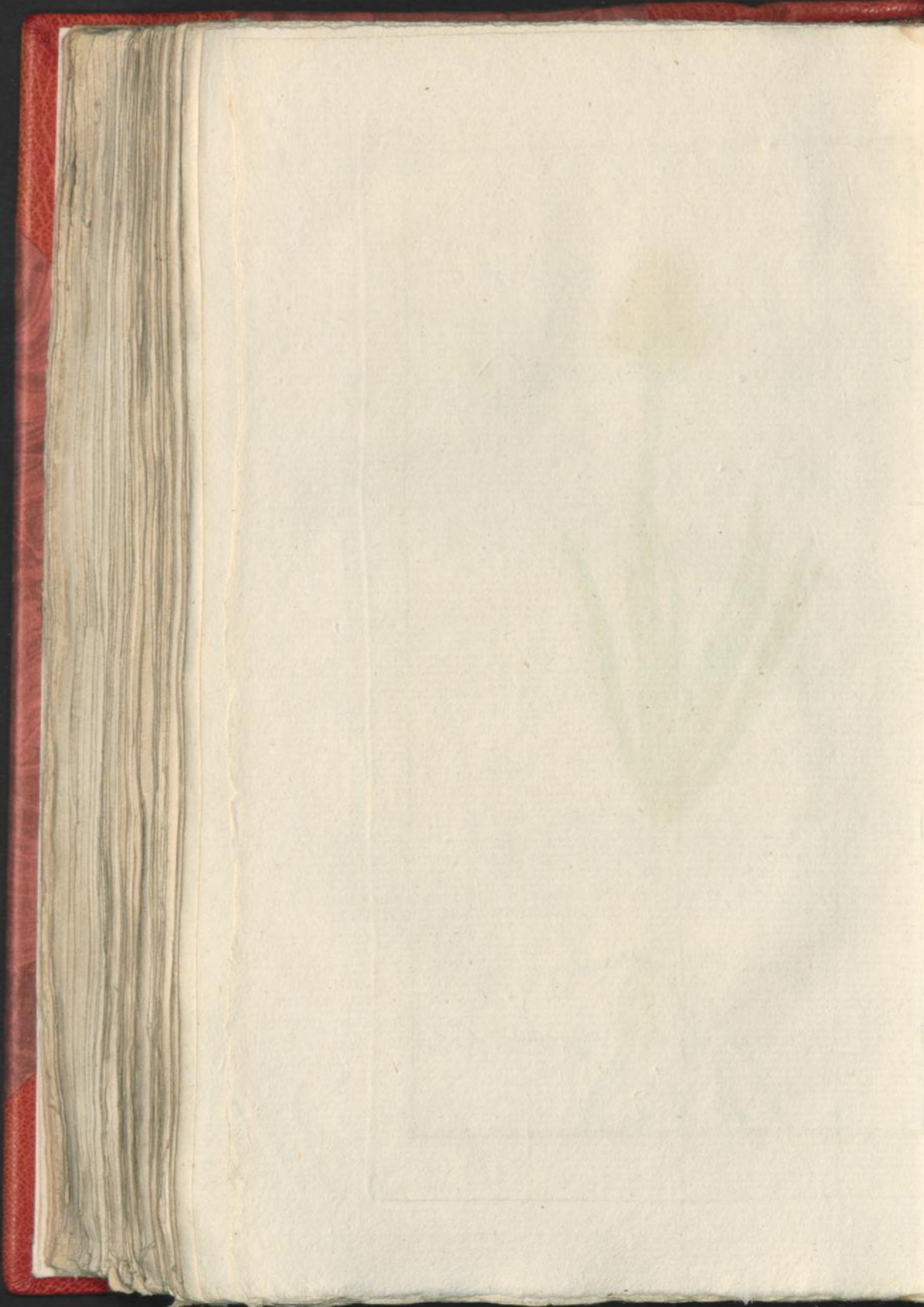
GEERUIK. *Rad. palmæ Christi*, zijn niet bijzonder in de Apo-
theeken aanwezig, maar in 't algemeen onder die der *Orchis* of
Standkruid Wortelen of *Saleb* gemengd. Zij heeft dezelve Hoedaa-
nigheid als die der bovengenoemde Wortelen van het *Standkruid*
en word in diervoorge gebruikt. In Sweeden gebruikt men de don-
kerpaarsche Bloemen om de Jenever een Violette kleur te geeven.

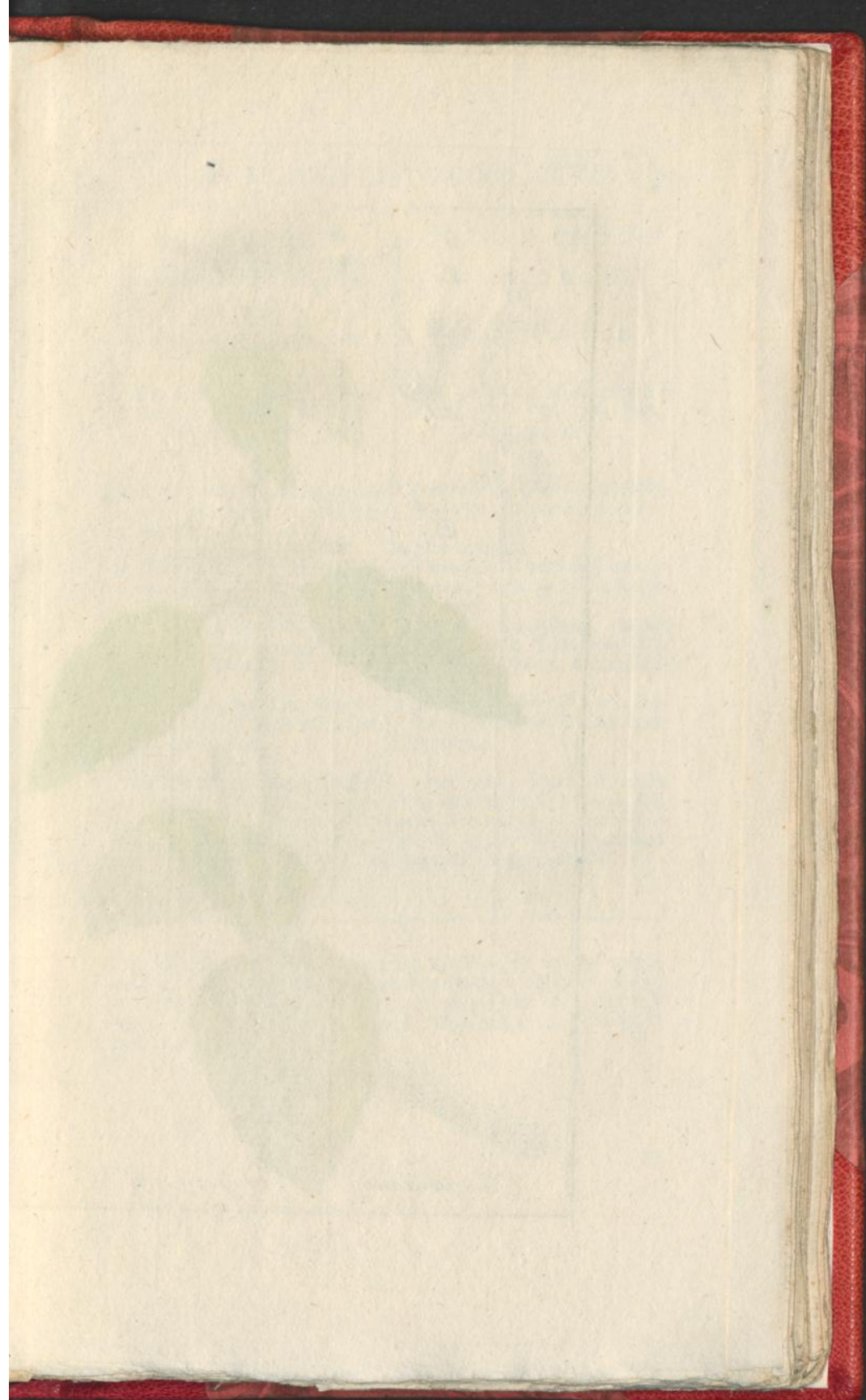
Tab. 476.

Satyrium nigrum. L.

Clinopodium vulgare L.

G E M E E N
BORSTELKRANS.

CLINOPODIUM
V U L G A R E.

De XIVde C L A S S E.

C L A S S I S XIIIte.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, IIde
Deel IXde St., bl. 379.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, Tom. IIde. Part.
IIde pag. 912.

BORSTELKRANS met rondachtige ste-
kelige Hoofdes en borstelige
Blikjes.

CLINOPODIUM Capitulis subrotun-
dis hispidis, Bracteis fetaceis.

a. De geheele Bloem.

a. Flos integer.

b. De eenbladige en gekromde Kelk,
met een gedeelte van het borstelige
Blikje.

b. Perianthium monophyllum in-
curvum, cum parte Bractæa fe-
taceæ.

c. De geopende eenbladige greinzen-
de Bloem met twee lange en twee
korte Meeldraadjes.

c. Corolla monopetala ringens
aperta, cum Staminibus duo-
bus longioribus & duobus bre-
vioribus.

d. Het vierdeelige Vruchtbaginzel,
draadwijze Stijl en wat samen-
gedrukte Stempel.

d. Germen quadripartitum, Stijl-
lus filiformis & Stigma com-
pressum.

BLOEITIJD. Groeit op de Heuvels
en steenachtige Plaatsen van Euro-
pa, Canada en Aegijpten. Ook
wordt het in onze Tuinen twee
voet hoog geplant, en bloeit in
Augustus.

TEMP. FLOR. Crescit ad colles
& in locis lupidosis Europæ, Ca-
nadæ & Aegijpti. Colitur quo-
que in hortis nostris altitudine
bipedali. Augusto floret.

GEBRUIK. Het afkooksel van dit Kruid werd eertijds tegens
stuipen, scheuringen, bezwaarlijke waterloosing, bij de doorloop,
ter bevordering der Maandstonden, de zwaare geboorte gelijk ook
tegens de beet der Slangen geroemd. Heedendaagsch komt het in
geen aanmerking.

GEMEEN
HAIRMOS.

De XXIVte CLASSE.

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.*
door HOUTTUÏN, *IIde*
Deel XII St., bl. 407.HAIRMOS met een eenvoudig Staelt-
je en een vierkantig Meeknopje.

- a. De Mannelijke Plant.
- b. De Kegelvormige Huik.
- c. De Vrouwelijke Bloem.
- d. De algemeene Kelk.

BLOETIJD. Groeit overvloedig in
de Boschen en vogtige Plaatsen.
In Nederland op vogtige Heidevan-
den en Mosachtige Plaatsen, omtrent
een en halve Voet hoog.

POLIJTRICHUM
COMMUNE.

CLASSIS XIXna.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
IIda pag. 1326.

POLIYTRICHUM Caule simplici,
Anthera parallelo bipeda.
(*Surculo simplici prolifero, Foliis*
lineari lanceolatis serratis, Cap-
sulis oblongis tetradiis, Calij-
tris villosis.)

- a. Planta mascula.
- b. Calijpra conica.
- c. Planta feminea.
- d. Calijx communis.

TEMP. FLOR. Abunde crescit
in sijlvis & locis aliginosis, in
Belgia in ericetis humidis & locis
muscosis altitudine circiter semi-
pedali.

GEBRUIK. *Adiantum Azeum. Geel of Goud Vrouwen Hair,*
Gulden Hair, Gulden Wederdood. Dit Mos heeft een eenigzints sa-
menttrekkende smaak zonder reuk. Het heeft eenige samenttrekkende
en oplosfende krachten, en wierd eertijds bij Borstzicktens, de
Pleuris, verslapping der ingewanden en het Graveel gebruikt. Zo
het eenige Medicinaale waardij heeft, zo heeft het die met het
Adiantum Capil. ven. Plaat 415 gemeen, en wordt ook bij gebrek
van dit gebruikt. De nieuwe Artsenijkunde houd het voor geheel
onnuttig en deszelvs voordeeligste Gebruik, bepaald zig tot de huis-
houdelijke.

GAL.

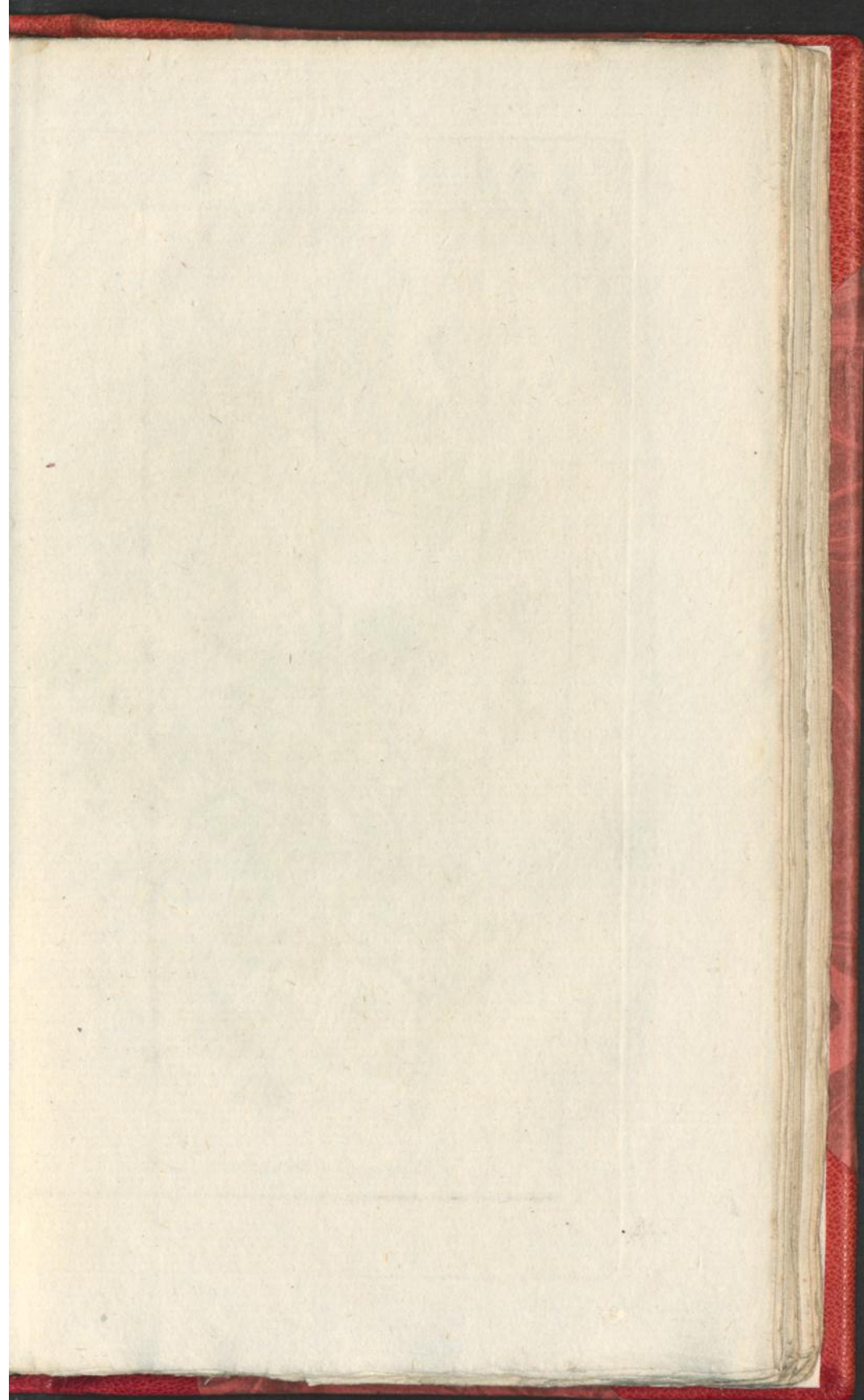
Tab. 478.

Polytrichum commune L.

Bubon galbanum L.

GALBANUM

G O M E P P E.

De Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel VIIIste St., bl. 130.

GOM-EPPE, met Ruitachtige, ge-
tande, glatte gestreepte Vinbla-
den, de Steng met een Zeegroene
Waaſem bedaarwt.

- a. De vijfbladige Bloem met vijf
Meelwaaijes.
- b. Het tweedeelige Zaad natuurlijk
en vergroot.
- c. Een Zaad dwars doorsneden.
- d. Een Wortelblad.
- e. Een gedeelte van den Stam.

BLOEITIJD. Groeit in den Orient,
Africa en Perſien. Het word in
onze Dreifluizen gekweekt, word
vier a vijf Voeten hoog en bloeit in
Junij.

B U B O N

G A L B A N U M.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
Imo pag. 484.

BUBON Foliolis rhombeis dentatis
glabris striatis, Umbellis pau-
cis.

- a. Corolla pentaphylla cum quin-
que Stamina.
- b. Semen bipartibile, naturali &
aucta magnitudine.
- c. Semina transversa sectio.
- d. Folium radicale.
- e. Caulis pars.

TEMP. FLOR. Sponte crescit in
Oriente, Africa & Perſia, sed
quoque in nostris calidariis altitu-
dine quatuor quinqueve pedali,
Junioque floret.

GEBRUIK. Gumi Galbanum, eene zeer bekende Gom, die uit
de bekende steng van die Plant driuſt. Het is bitter en onaange-
naam van smaak, en heeft eene sterke het *Amoniac Gom*, bijko-
mende Reuk. Het is oplosfend, verzachtend, pijn en krampstillend,
het bevordert de Maandſtonden en 't opgeeven van Vluimen, is zui-
verend en rijpmaakend, en uitwendig, tot weekmaking der Ge-
ſwellen gebeeſigd. Maar men moet wel opletten, om het niet bij
koorts aanvallen of heevige Pols toetediennen, vermits het beiden
aanzet, daarentegen is het bij zo genoemde Phlegmatique geſtellen
zeer voordeelig. Het is in werking met het *Amoniac Gom* eveneens,
uitgenomen dat het bitter en minder oplosfend dan dit zij. Uit-
wendig doet het zeer dikwijs in Pleisters en Zalven goede werking
onder de veele Composities zijn het *Empl. de Galb. Croc. Simpli.*
Het *Ceratum de Galban. Empl. Diach.* enz. de voornaamſte.

MACEDONISCHE
G O M E P P E.B U B O N
MACEDONICUM.De *Vde* CLASSE.CLASSIS *Vta*.Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IId*e
Deel *VIII*ste St., *bl.* 130.Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. II*di Part.
Ime pag. 484.GOM EPPE met Ruitachtig Eironde
gekartelde Vinbladen en menig-
vuldige Kroontjes.

- a. De algemeene Zonnescherm.
b. Een bijzondere Zonnescherm met
het bijzonder Omwindsel.
c. Het algemeene Omwindsel.
d. Een Bloem van de Zonnescherm.
e. De Eironde tweedeelige Vrugt.
f. De tweedeelige Vrugt.
g. Het Zaad.

BLOEITIJD. Deze tweejarige
Plant is een inboorling van Mace-
donien, Smirna en Moorenland. De
Stam word anderhalf Voeten hoog.
Ook word zij in onze Hoven zeer
ligt geplant, bloeiende in 't tweede
Jaar in Junij en Julij.

BUBON Folfolis rhombéo-ovatis
crenatis, Umbellis numerosis-
simis.

- a. Umbella universalis.
b. Umbella partialis, cum Invo-
lucro partiali.
c. Involucrum universale.
d. Corolla & Umbella.
e. Fructus ovatus bipartibilis.
f. Fructus bipartibilis.
g. Semen.

TEMP. FLOR. Habitat hic stirps
perennis in Macedonia, Smirna &
Mauritania. Caulis unius & de-
midii pedis altitudinem attingit.
Colitur facile in hortis nostris,
alterove plantationis anno Junio
atque Julio floret.

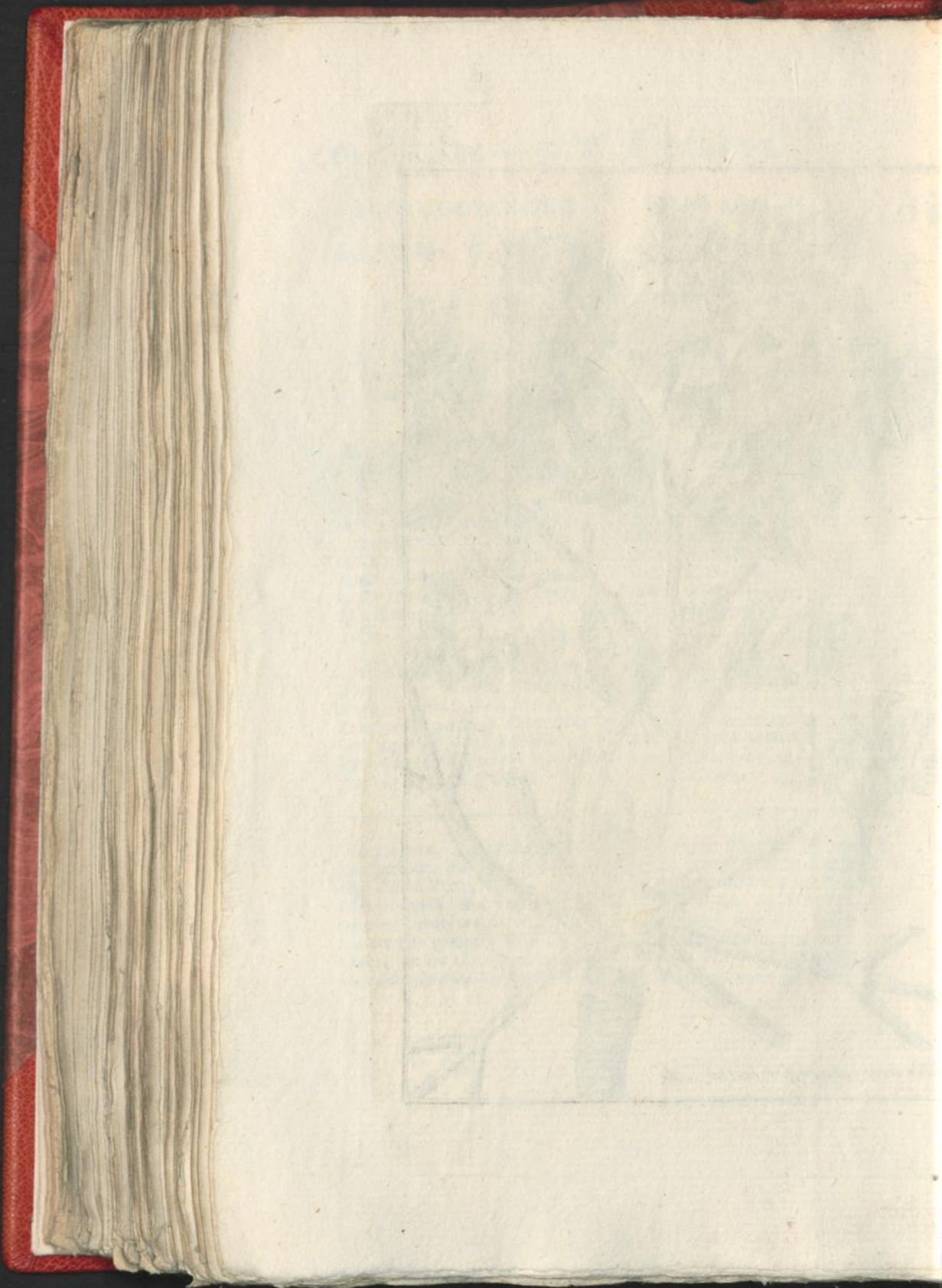
GEBRUIK. *Petrofelinum Macedonicum Daucus Macedon. & Api-
um Macedon.* Het Zaad van deeze Plant heeft een balsamique Krui-
dige sterke Reuk, en een zoeten bitterachtigen Kruidigen heeten
sterken smaak. Het word als Pijnstillend Urindrijvend en de Maand-
stonden bevorderend opgegeeven. — Het heeft dezelve Krach-
ten als ons gemeene Peterfilie Zaad, en deeze is zelfs nog werk-
samer, en uit dien hoofde geeven de artsen aan die de voorkeur
waardoor de *Macedonische Gom Eppe* ook buiten gebruik geraakt is.

WITTE

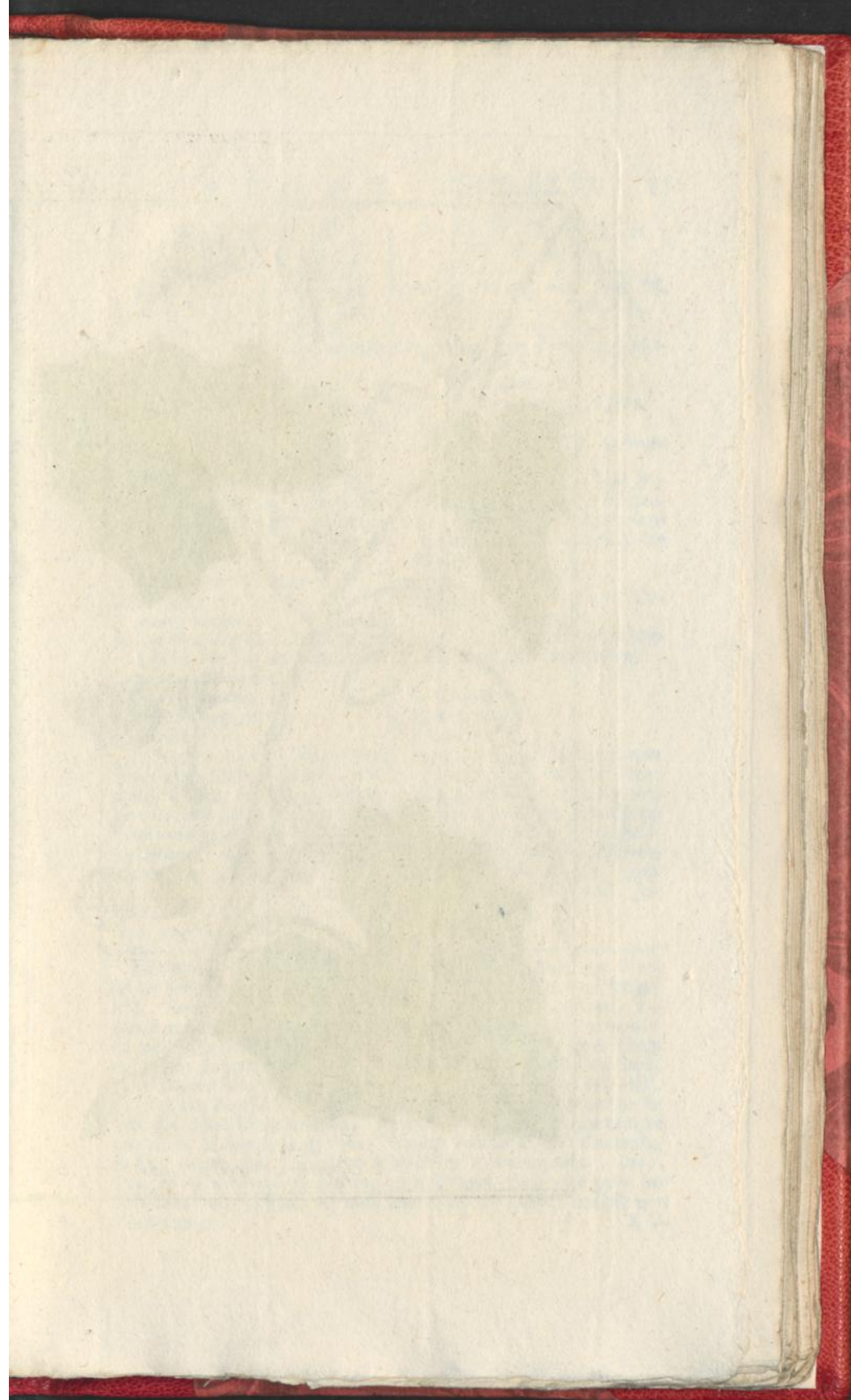

Bubon macedonicum L.

Bryonia alba L.

W I T T E
B R I J O N I E.

De XXII^{te} C L A S S E.
Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel XIde St., bl. 330.

BRIJONIE met gepalmde wederzijds
Eeltig ruuwe Bladen.

Mannelijke Bloemen.

a. De eenbladige vijftandige Kelk.

b. De Klokswijze vijfdeelige aan
de Kelk aangegroeide Bloem.

c. Dezelve geopend met drie Meel-
draadjes, waarvan 't eene maar
een, en de andere twee Meelknop-
jes bezitten.

Vrouwelijke Bloem.

d. De geopende Kelk met de vijf-
deelige Bloem.

e. Het Vruchtbeginsel, driefpleetigen
Stijl en drie van een staande uit-
gegulpte Stempelen.

f. Een rijpe Bezie.

g. Dezelve geopend.

h. Het Zaad.

BLOEITIJD. Deze Slingerplant
groeit in de Boschen en aan de We-
gen, Heesters en Haagen omslin-
gerende, door geheel Europa. In dit
Gemenebest groeit zij zeer veel in
Gelderland, omstreeks Nijmegen,
Zutphen en Harderwijk. In de
Duinen bij 's Haage, omstreeks
Haarlem en in de Wouden van Fries-
land, en bloeit in Junij.

B R I J O N I A
A L B A.

C L A S S I S II^{tie}.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.

GMELINI, Tom. II^{di} Part.

Ima pag. 103.

BRIJONIA Foliis palmatis, utrin-
que Calloso scabris.

Masculus Flos.

a. Perianthium monophyllum
quinque dentatum.

b. Corolla campanulata quinque
partita calijci adnata.

c. Eadem aperta cum tribus Sta-
minibus quorum unum solumo-
do unica, duo reliqua vero
duobus Antheris connatis in-
structa.

Femineus Flos.

d. Perianthium apertum cum Co-
rolla quinque partita.

e. Germen, Stijlus trifidus, & Stig-
mata tria patula emarginata.

f. Bacca matura.

g. Eadem aperta.

h. Semen.

TEMP. FLOR. Crescit hæc planta
volubilis in sylvis, ad Vias, sepes
circumvolvens per omnem fere
Europam. In Belgia per multum
in Gelria Provincia circa Neo-
magium, Zutphanium, Hardero-
vicum, in Duinis Haganis, circa
Haerlemum in sylvis Frisia, Ju-
nioque floret.

GEBRUIK. Rad. Brijoniae, Wilde Wijngaard. De Reuk der Wor-
tel of Raap is walgelijk, de smaak scherp samentrekkend en walge-
lijk. Haare krachten zijn purgeerend, braaken verwekkend, wa-
terafzettend en urindrijvend. Men gebruikt zij bij de waterzucht
en amborsigheid. De Boeren gebruiken het versche zeer scherp
en heevig purgeerende Zap, of gieten in de uitgeholde kop bier,
en gebruiken het tot purgeering, die somtijds doodelijk is. VII--XV.
gr. van het Poeijer is een toerijkende gift. Het is het onzeekerste
van alle drastische middelen, 't geen nog verscheiden gevaarlijke
toevallen, te breedvoerig voor dit bestek voortbrengen. Uitwendig
is het versch een verdeelend middel bij 't watergeswel, krop,
klier en rheumatique gezwellen, en de Fungus. Gedroogd geeft het
Meel een goed Stijffel; en men meent dat dit zonder nadeel zeer
voedzaam zij.

E U.

EUROPISCHE
OLMEBOOM.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
*Deel IIde St., bl. 199.*OLMEBOOM met dubbeld getande
Bladen, die bij het Steeltje on-
gelijk zijn.

- a. De eenbladige vijffpleetige Kelk.
- b. Vijf Meeldraadjes.
- c. Het Vruchtbeginfel met twee Stij-
len en ruigachtige Stempelen.
- d. De geveulegde Vrucht.
- e. Het Zaad.

BLUEITIJD. Deze Boom groeit
door geheel Europa en wel op Vog-
tige Plaatsen. Door geheel Neder-
land groeit hij in de Boschen en aan
de Wegen, en word zo wel tot cie-
raad als om zijne schaduwe overal
geplant en bloeit woorts in 't Voor-
jaar.

U L M U S
CAMPESTRIS.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi part.*
*Imæ pag. 456.*ULMUS Foliis duplicato ferratis,
Basi in æqualibus. (*Floribus sub*
sesilibus conglomeratis.)

- a. Perianthium monophyllum
quinque fidum.
- b. Stamina quinque.
- c. Germen cum Stijlis duobus &
Stigmatibus pubescentibus.
- d. Fructus alatus.
- e. Semen.

TEMP. FLOR. Arbor hæc abunde
crescit per omnem Europam &
quidem in locis humidis. Per to-
tam Belgium in sylvis & ad vias
& tam ornamenti quam umbrarum
gratia ubique colitur, ac primo
vere floret.

GEbruik. *Cortex Mediantus Ulmi, Ypenboom, Herzeleer.* De
tweede bast van deezen Boom, die een geelachtige kleur heeft,
wordt als geneesmiddel gebruikt. Deze bast heeft geen reuk, maar
smaakt iets bitter en slijmerig, en die der jonge takjes meer dan
der ouden. Hij heeft een samentrekkende en wondheelende kracht.
Hij wordt bij de waterzucht, wonden, brandinghen, en oude in-
gewortelde, zo wel drooge als natte schurft gebruikt. Zij met
hij water tot hii gekookt, en daagelijks tweemaal $\frac{3}{4}$ viij daarvan
gedronken, heeft schurft en andere huidziektens geneezen, die
alle andere geneesmiddelen niet geneezen konden: Maar 'er word
een aanhoudend langduurig Gebruik vereischt, zo het voordeel
brengen zal. Uitwendig dient het om meede te waschen, bij het
zeere hoofd, Kankergezwellen, Klierziektens, de Rheumatismus
en de Feit, en 't heeft bij deeze ziekten veel dienst gedaan. In de
gezonde toestand gebruikt, verwekt het Huid uitslag, en vermeer-
dert deeze in 't begin der ziekte gebruikt. Zoude dit verschijnzel
niet tot eenige redeneering over het werkings vermogen aanleiding
geeven? — De uit de Boomen versche vloeijende zap is purgee-
rende.

KA-

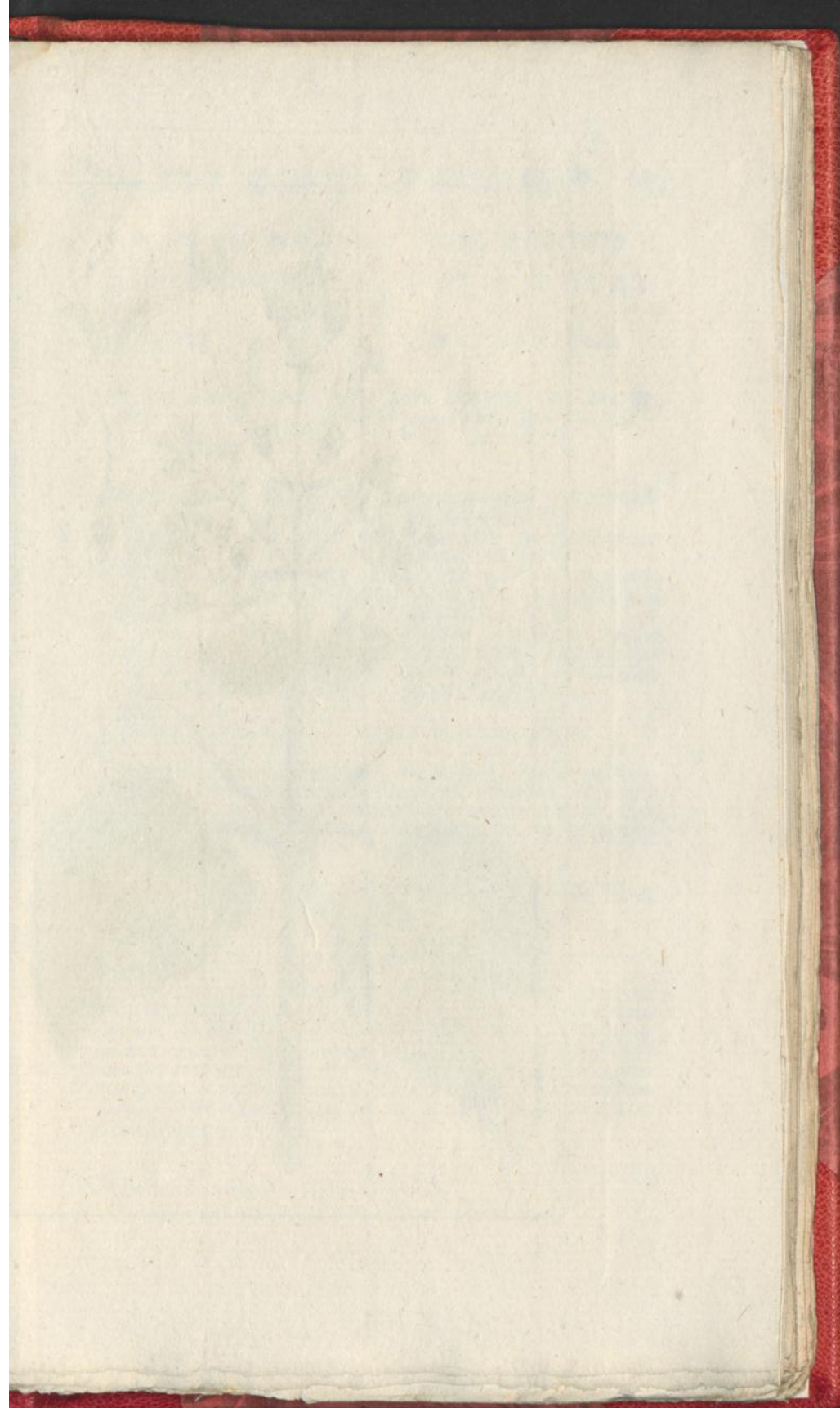
Tab. 482.

Ulmus campestris. L.

Collinsia Canadensis. L.

KANADASCHE | COLLINSONIA
 COLLINSONIA. CANADENSIS.

De. IIde. C L A S S E.

C L A S S I S IIde.

Zie LINNEUS *Nat. Hist.*
 door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel VIIde St., bl. 178.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
 GMELINI, *Tom. IIde Part.*
Imæ pag. 48.

COLLINSONIA met Eiwormige Bladen en glatte Stengen (*).

a. De eenbladige twee gelipte gepijpte Kelk.

b. De eenbladige ongelijke Bloem.

c. Dezelve geopend met twee Meeldraadjes.

d. Het vierspleetige Vruchtbeginsel, borstelige Spijl, de dubbeld aan het Vruchtbeginsel aansluitende Stempel en een vrij aanzienlijke Klier.

e. Deze Klier afgezonderd.

COLLINSONIA Foltis ovatis, Caulibusque glabris (*).

a. Perianthium monophyllum tubulatum bilabiatum.

b. Corolla monopetala inæqualis.

c. Eadem aperta cum duobus Staminibus.

d. Germen quadrifidum, Stijlus setaceus & Stigma bifidum germinibus adhærens — Glandula insignis Magnitudinis.

e. Glandula hæc separata.

BLOEITJID. Groeit in Canada en Virginien. Ook word zij zeer veel in onze Hoven geplant, word vier voet hoog en bloeit in Julij en Augustus.

TEMP. FLOR. Sponte crescit in Canada & Virginia, sed colitur in hortis nostris altitudine quatuor pedum Julio atque Augusto floret.

(*) GMELIN, MURRAL en HOUTTUIJN, geeven geen definitie van deeze species en de bovenstaande is volgens WILDENOW.

GEbruik. *Rad. Collinsonia*, heeft eene stinkende smaak en word bij de Colijk der nageboorte geroemd, maar is bij ons in geen gebruik. In America verwekt het bloeifem van verscheiden bij elkanderen staande Planten heevige Hoofdpijn, daar te Lande houd men het voor een middel tegens alderhande pijnen der leedematen van koude voortkomende, en is nuttig zo men deeze maar daarmede wrijft. Het afkooksel zegt men dat een tegengift tegens de beet der Ratelslang zij.

M

BRRED.

BREEDBLADIG LASERPITIUM
LASERKRUID. LATIFOLIUM.

De *Vde* C L A S S E.

C L A S S I S *Via*.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IId*
Deel VIIIste St., bl. 90.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
Ime pag. 479.

LASERKRUID met Hartwormige
Zaagtandige ingefneeden Blaad-
jes.

- a. Een eigen vergroot Bloempje met vijf Meeldraadjes en twee Stempelen.
- b. Een geheel en een doorsneeden Zaad.
- c. Een Stengblad.
- d. Een Wortelblad.

LASERPITIUM Foliolis cordatis
inciso feratis.

- a. Corolla propria, aucta Magnitudine, cum quinque Stamimbus & duobus Stigmatibus.
- b. Semen integrum & dissectum.
- c. Folium Caulinum.
- d. Folium radicale.

BLOEITIJD. Deze Plant groeit op de Gebergten en drooge Bosschen van Europa, word *arie* voezen hoog en bloeit in Augustus.

TEMP. FLOR. Crescit hæc Planta in Montibus ac sylvis ficcis Europæ atque altitudine trium quatuorve pedum attingit. Augusto floret.

GEBRUIK. De Wortel is sterk ruikende, eveneens als de *Angelica*, zij is scherp, bitter, heet, kruidig van smaak, en komt ook hier de *Angelica* nabij. Zij is versterkend, oplosfend, Urindrijvend, de Maandstonden bevorderend en Maagsterkend. Zij word van de Boeren tegens de derdendaagsche Koorts, en bij Ziekten der Beesten gebruikt. Bij de Artsen is zij thans niet in gebruik, maar verdiende wel om haare bijzondere werkzaamheid nader beproeft, en onder de werkfaame Geneesmiddelen gerangschikt te worden.

BERG-

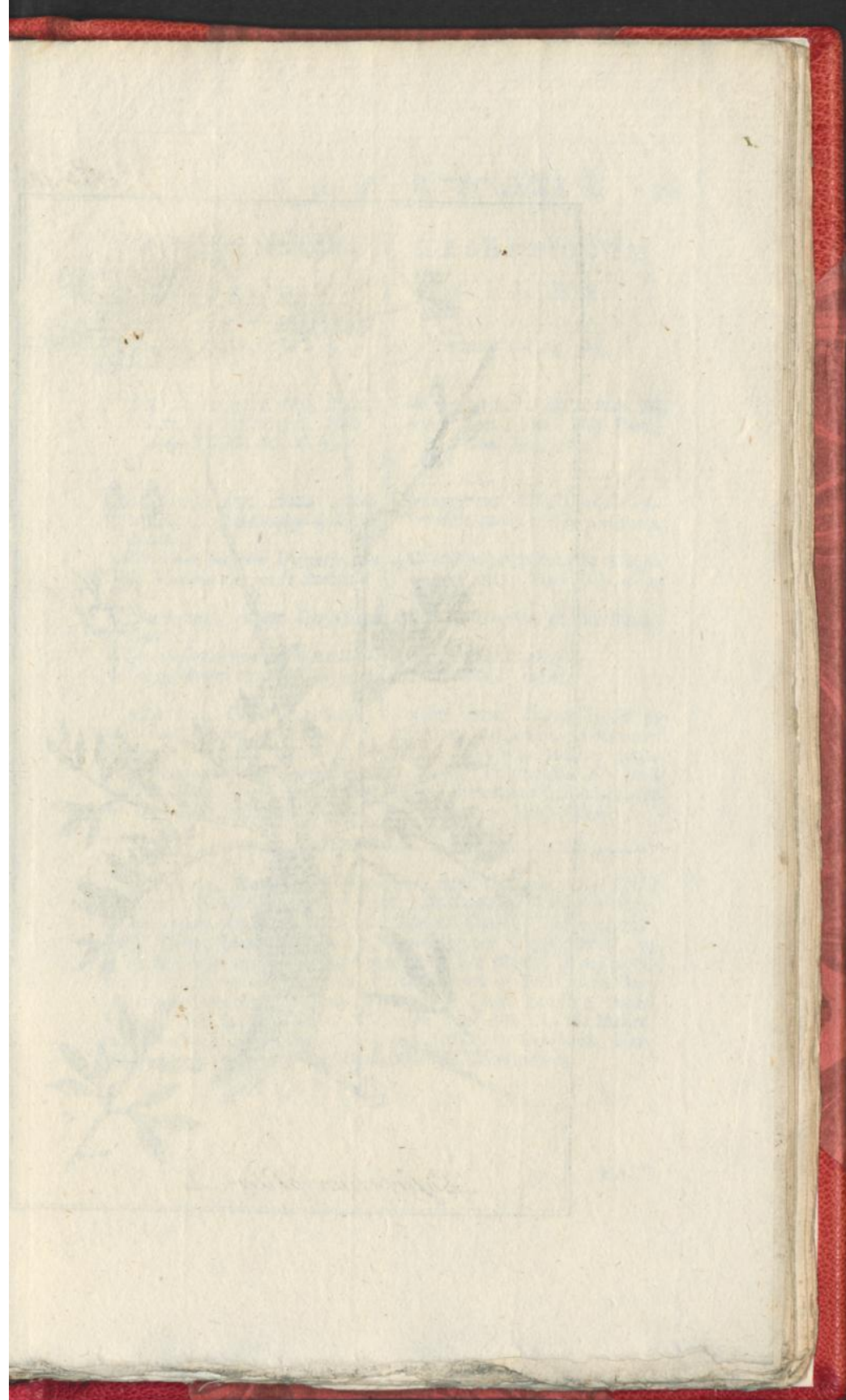

Laserpitium latifolium. L.

Laserpitium Siler L.

BERGMINNEND
LASERKRUID.

De *Vie* CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel VIIIste St., bl. 93.

LASERKRUID met ovale lancet-
vormige, effenrandige gesteelde
Bladen.

a. Een eigen vergroot Bloempje, met
de Meeldraahtjes en de Stempel.

b. Een geheel, en een doorsneeden
Zaad.

c. Een gedeelte van het Wortelblad.

d. Eenige deelen van het Stengblad.

BLOEITIJD. Groeit op de Geberg-
zens van warme Climaaten. In
Vrankrijk, Italië, Oostenrijk en
Switserland. In onze Tuinen word
let drie a vier Voeten hoog geplant
en bloeit in Junij.

LASERPITIUM
SILER.

CLASSIS *Via.*

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
Imæ. pag. 479.

LASERPITIUM Foliolis ovali lan-
ceolatis integerrimis petiolatis.

a. Corollula propria aucta Magni-
tudine cum Staminiibus atque
Pistillo.

b. Semen integrum & dissectum.

c. Folii radicalis pars.

d. Partes Folii caulini.

TEMP. FLOR. Sponte crescit in
Montibus regionum calidiarum.
Galliæ, Italiæ, Austriæ atque
Helvetiæ. Coliturque in hortis
nostris altitudine trium quatuorve
pedum, atque Junio floret.

GEBRUIK. *Semina Sileris Montani, Seseli Creticum.* Het Kruid
heeft een Kruidachtige welruikende, de Karwij bijkomende reuk,
en een heete Kruidachtige bittere Karweij smaak. Het is pijnstil-
lend, Urin, Maandstonden en Winddrijvend Maagsterkend, en
is bij de Colijk der Kraamvloed geroemd. De Wortel is nog werk-
samer en scherper dan het Zaad, en word door de Switserfche Boe-
ren bij de tandpijn geroemd, vermits zij sterke kwijling voort-
brengt. Het Kruid, Zaad en Wortelen word niet dan als Huisre-
medie gebruikt, en is zelden in de Kruidwinkelen te vinden. Som-
nigen houden het voor het *Ligusticum* van DIOSCORIDES.

Z A G T A C A N T H U S
BERENKLAUW. M O L L I S .

De XIVde CLASSE.

CLASSIS XIIIa.

Zie LINNEUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUJN, *IIde*
Deel IXde Sc., bl. 587.Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
IIda pag. 964.BERENKLAUW met uitgeloeke on-
gedoornde Bladen.ACANTHUS Foliis senuatis inermi-
bus.

a. De Kelk.

a. Perianthium.

b. De eenbladige Bloem met twee
lange en twee korte Meeldraad-
jes.b. Corolla monopetala cum duo-
bus Staminiibus longioribus &
duobus brevioribus.

c. Een afgezonderd Meeldraadjje.

c. Stamen separatum.

d. Het Kegelswijze Prugbeginsel,
draadswijze Stijl en twee spitse
Stempels.d. Germen conicum, Stijlus fili-
formis & Stigmata duo acuta.

e. Het Zaaddoosje.

e. Capsula seminalis.

f. Hetzelve geopend.

f. Eadem aperta.

g. Het Zaad.

g. Semen.

BLOEITIJD. Deze Plant groeit
in Italien en Sicilien, maar zij
word ook in onze Hoven getweekt,
word vier a vijf voeten hoog, en
bloeit in Augustus.TEMP. FLOR. Sponte crescit hæc
planta in Italia & Sicilia, sed co-
litur quoque in hortis nostris, ubi
altitudinem attingit quatuor quin-
queve pedum, atque Augusto
flore.

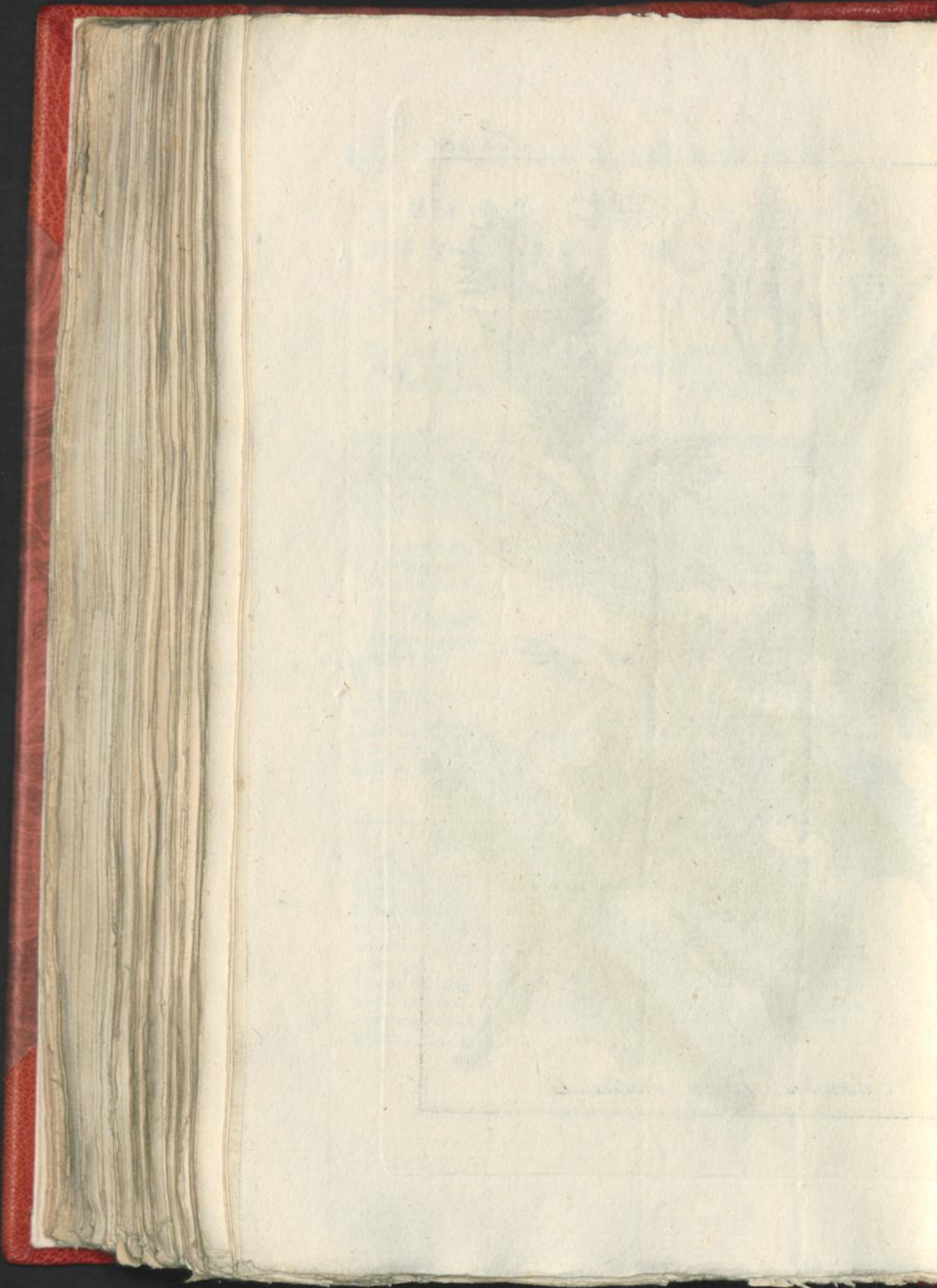
GEBRUIK. *Herba Brancæ Ursinæ*. De Bladen hebben een laffe grasachtige slijmige Smaak en swakke Reuk. Zij hebben weekmaakende, verzachtende en verdunnende krachten, en worden bij bloedspuwingen, buikontlastingen en brandingen als weekmaakende en verzachtende gebruikt. Zij komen de *Malvæ* zeer nabij, en worden gelijk deeze onder clijstieren en de *Herb. quinque emoll.* gemengd. Vermits wij veele andere Middelen hebben, die deeze en nog beter werking doen, zo is het thans buiten gebruik geraakt. Men verwisfeld het Kruid dikwijls met het Plaat 421 aangehaalde *Herac. Sphond*, of dit word dikwijls in plaats van *Acanth. Mol.* gebruikt.

EU-

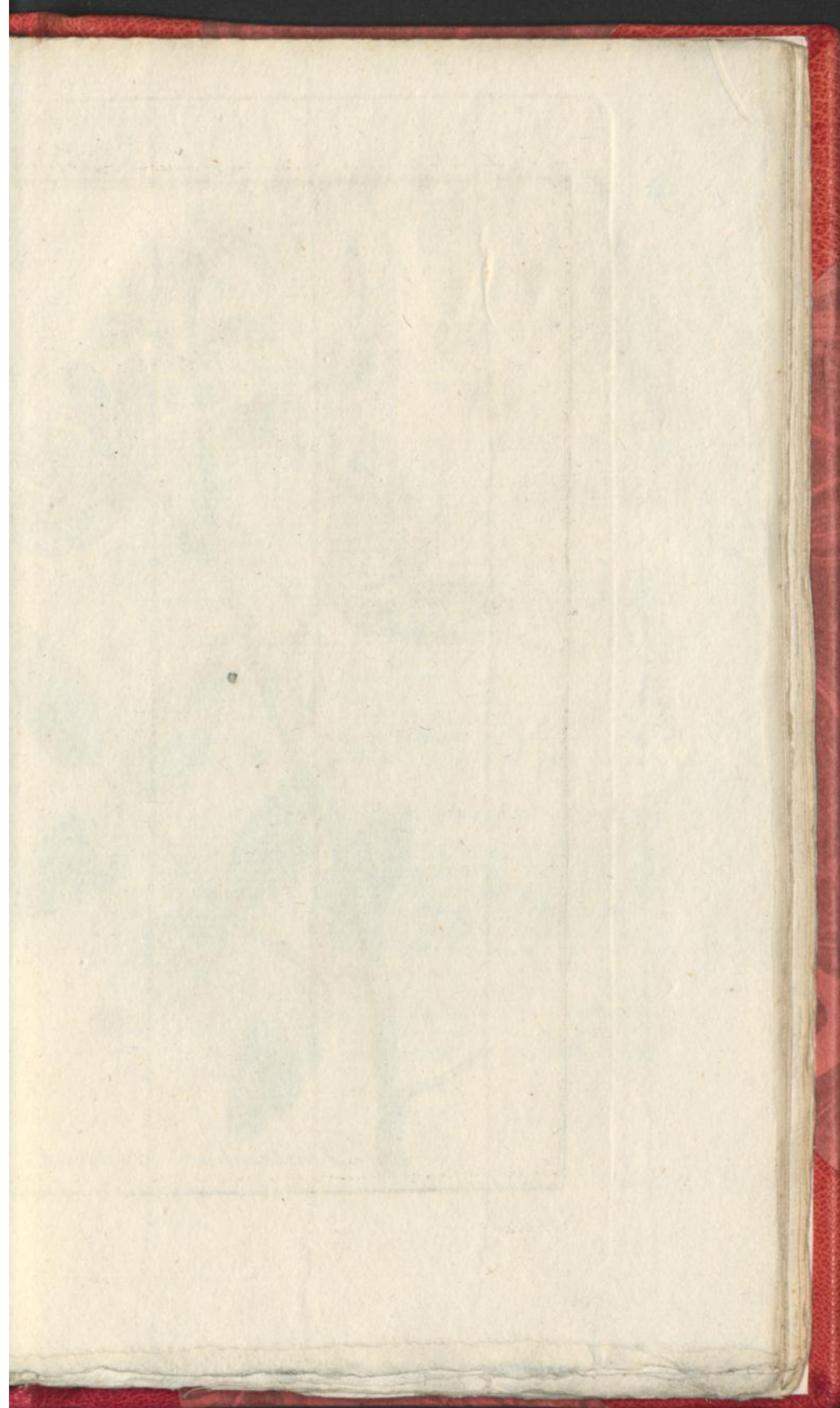

Scanthus mollis. L.

Dictamnus albus L.

EUROPISCH
ESCHENKRUID.

De Xde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *Ide*
Deel VIIIste St., bl. 513.

ESCHENKRUID met vinderlige Bla-
den en eenvoudigen Steng.

- a. De vijfdeelige Kelk.
b. De vijfbladige Bloem met tien
Meeldraadjes.
c. Een onderste Bloemblad met twee
annexe Meeldraadjes.
d. Het vijfhoekige Vruchtbeginsel
de nedergebogen Stijl en spitse
Stempel.
e. Het geopende Zaadoosje.

BLOEITIJD. Deze Plant groeit
op boschagtige Bergen van Duitsch-
land, Frankrijk en Italiën, van drie
tot vier voeten hoog. Ook word zij
in onze Tuinen geplant en bloeit in
Junij.

DICTAMUS

ALBUS.

CLASSIS Xma.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi part.*
Imæ pag. 676.

DICTAMUS Follis pinnatis, Caule
simplici.

- a. Perianthium pentaphyllum.
b. Corolla pentapetala cum decem
Staminibus.
c. Petalum inferius cum duobus
Staminibus adhærentibus.
d. Germen quinquangulare, Stijlus
declinatus & Stigma acutum.
e. Capsula seminalis aperta.

TEMP. FLOR. Crescit hæc Planta
in Germaniæ, Galliæ & Italiæ
sijlvis Montosis, altitudine trium
quatuorve pedum. Colitur in hor-
tis nostris atque Junio floret.

GEBRUIK. *Rad. Dictami albi.* De gedroogde Wortel heeft eene
bittere smaak, die versch zijnde zeer zwak is. Droog is de Reuk
onbeduidend, maar versch is hij sterk en aandoenelijk. Zij heeft
een balsamiek, aanzettend, Wormdrijvend en Maandstonden be-
vorderend vermogen. Zij word bij de vallende Ziekte, Wormen,
de Maandstonden en als Maagsterkende gebruikt. De gift is in
Poeijer ʒj—ʒʒ. Ook met Wijn getrokken alle twee uren een
lepel vol. STORCK roemd ze zeer als Wormdrijvend. Men kan
ze ook bij tusschenpoozende Koortsen, slijmige Verstopningen met
veel voordeel toedienen. Dit middel was bijna in vergetelheid ge-
raakt, zo de proefneemingen van STORCK het niet weder in zijner
rang hersteld hadden.

D I P T U M
O R E G O .De *XIVde* C L A S S E .Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel, *IXde* St. bl. 383.OREGO met de onderste Bladen wol-
lig, en knikkende Aairen.

a. De Kelk.

b. De eenbladige gaapende Bloem
met twee lange en twee korte
Meeldraadjes.

c. De Zaaden.

BLOEITIJD. Deze Heesterplant
groeit op Creta, het Eiland Candia,
vooral op den Berg Ida, en word
aldaar omtrent eene voet hoog. In
onze Dreifluizen bloeit zij in de
Maanden Junij en Julij.O R I G A N U M
D I C T A M U S .

C L A S S I S XIIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIde* Part.
IIde pag. 912.ORIGANUM Foliis inferioribus to-
mentosiss, spicis nutantibus.

a. Calix seu Perianthium.

b. Corolla monopetala ringens cum
Filamentis didijnamis.

c. Semina.

TEMP. FLOR. Crescit hæc frutex
in Creta, in insula Candia præ-
cipue ad Montem Ida, & in patria
altitudinem circiter pedis æquat.
In Calidariis nostris mensibus
Junii & Julii floret.

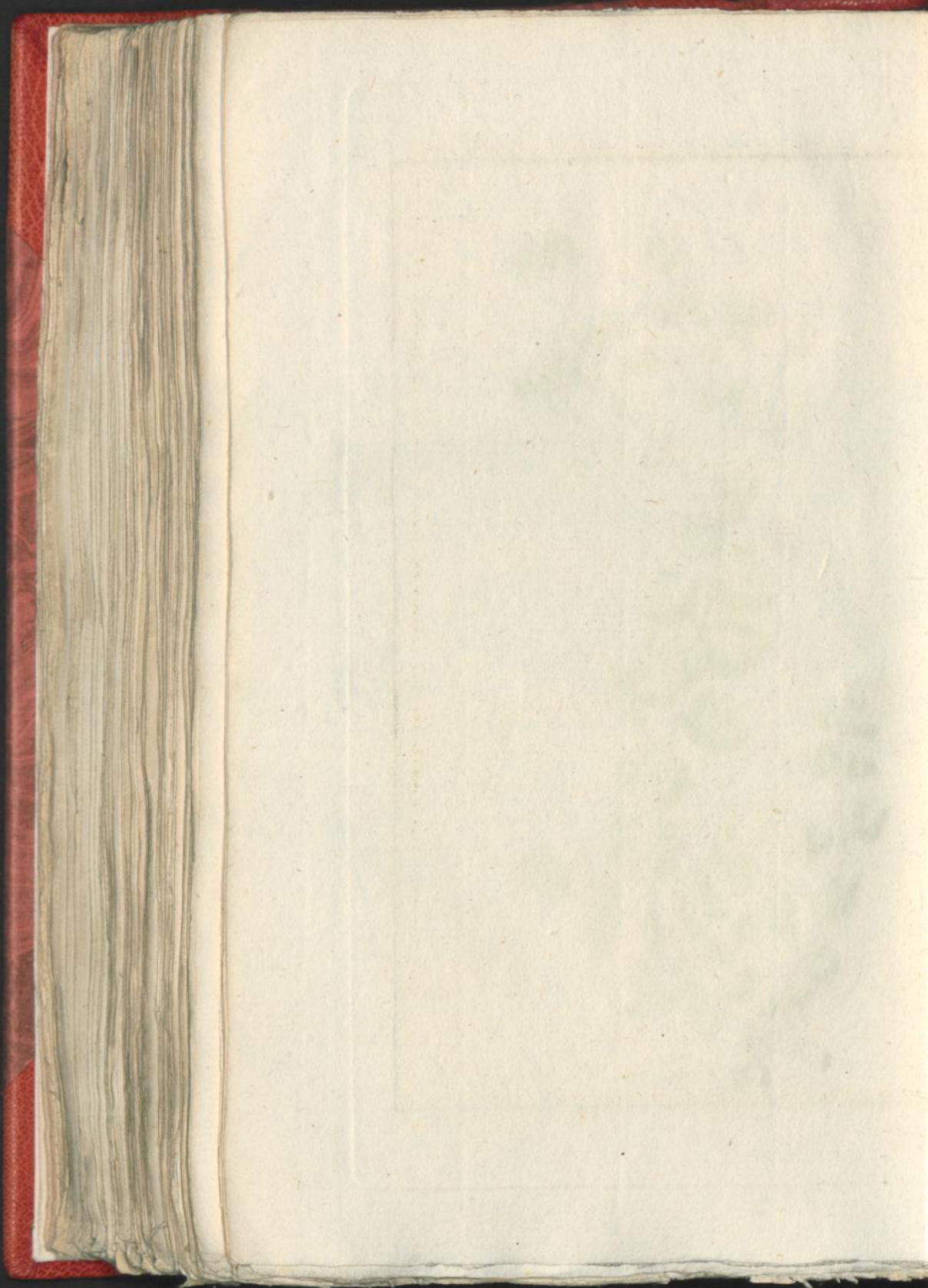
GEBRUIK. *Fol. Dictami Cretici*. Een heete bittere Kruidachtige
fmaak, aangename doordringende, het hoofd aandoende reuk zijn
deze Bladen eigen. Haar Geneeskraft is oplofend, Zenuwe en
Maagsterkend. verwarmend, aanzettend, de Maandstonden drij-
vend, en op de Baarmoeder werkend. HIPPOCRATES gebruikte ze
om de Maandstonden aftezetten, de Geboorte en Nageboorte te
drijven. Dat dit Geneefings vermoogen hedendaagsch nog gebe-
zigd worde is niet ligt te geloven, vermits alle voortgelijke genees-
wijzen ten hoogsten wederzinnig en nadeelig zijn. Men verteld
nog allerhanden fabeltjes der cudheid, die echter thans in geen
aanmerking meer komen.

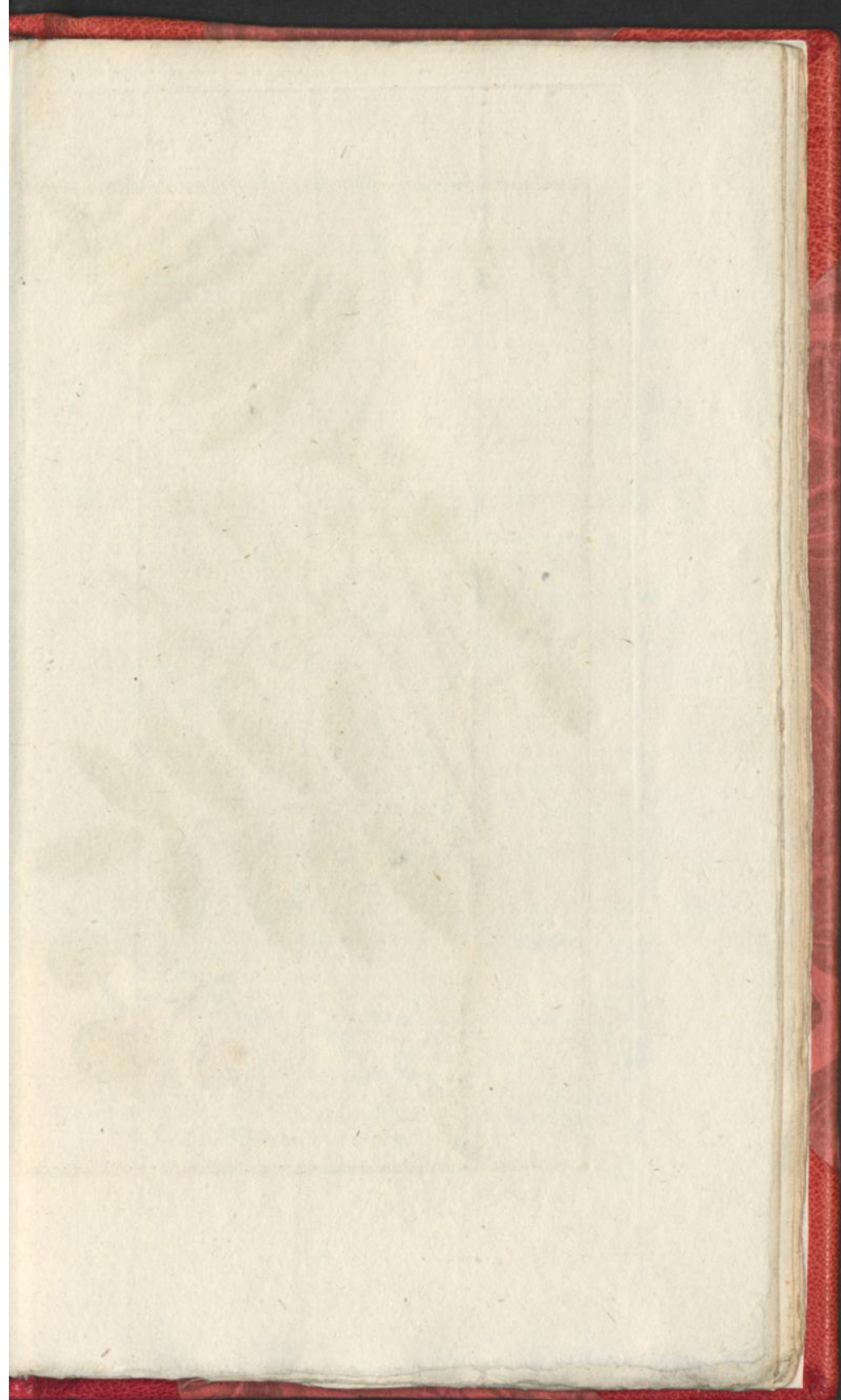
Tab. 488.

Origanum Dictamnus. L.

Sorbus aucuparia. L.

LIJSTER-BEZIEN S O R B U S
SORBENBOOM. AUCUPARIA.

De XIIde C L A S S E.

C L A S S I S XIIma.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUJN, *IIde*
Deel IIde St., bl. 596.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
IIa, pag. 834.

SORBENBOOM met gevinde Bladen,
die wederzijds glad zijn.

a. De eenbladige Kelk.

b. De vijfbladige Bloem.

c. Een Bloemblad.

d. Twintig de Kelk ingeplante Meel-
draadjes.

e. Het Vruchtbeginsel, met drie Stij-
len en gekopte Stempelen.

f. De Vrucht.

g. Dezelve geopend.

h. Het Zaad.

SORBUS Foliis pinnatis, utrinque
glabris.

a. Perianthium monophyllum.

b. Corolla pentapetala.

c. Petalum.

d. Stamina viginti calijci inserta.

e. Germen cum Stijlis tribus &
Stigmatibus capitatis.

f. Fructus.

g. Idem apertus.

h. Semen.

BLOEITIJD. Deze Boom groeit
overal in Europa. In Nederland
overal aan de Weegen, Slooten en
in Boschen enz. In 't Haagsche
Bosch, in de Duinen, omfrees
Groningen, enz. Bloeit in Maj
en Junij.

TEMP. FLOR. Arbor hæc quo-
que versus crescit in Europa. In
Belgia ubique ad vias ad fostas,
in sijlvis &c. In Arboreto Ha-
gano, in Duinis circa Groningam
&c. Majo, Junioque floret.

GEBRUIK. *Sorbus Aucuparia* bacca. Lijsterbeziendoom, Sorben-
boom, Qualsterboom. De versche Bezien hebben een zwakke zuure
reuk, en een zuure, wrange, onaangenaame meelachtige smaak.
Zij zijn samentrekkend, urindrijvend en purgeerend. Men ge-
bruikt ze bij de Bloedvloed en Ambeijen, en de versch uitgeperste
zap tegens Moeder Bloedstoringen. Men zegt dat tien Bezien
dagelijks gegeeten bij den Steen van dienst waren. De Rood
of *Conseru* word bij de moeilijke Waterlosing gepreezen. Ver-
der zo word de zap als water afzettend en bij de Scheurbuik in
Engeland gebruikt. In 't huishoudelijke Rookt men een goede Je-
never van de Bezien.

OP.

OPSTAANDE
C L E M A T I S .

De XIIIde C L A S S E .

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel IXde St., bl. 207.

CLEMATIS met gevinde Bladen, de
Blaadjes Eirond - Lancetvormig,
effenrandig, de Steng opstaande,
de Bloemen vijf en vierbladig.

a. De vier ook vijfbladige Bloem,
met veelvuldige de Kelk inge
plante Meeldraadjes en Stampers

b. Het Zaad met een vlokkig Bor-
steltje.

BLOEITIJD. Deeze klimmende
Plant groeit vrijwillig in de Zui-
delijke Streeken van Europa, in Oos-
tenrijk, Zwitserland, Tartarijen
enz. Zij word zeer ligt in onze
Tuinen vier, vijf en meer voeten
hoog geplant en bloeit in Julij.

C L E M A T I S
E R E C T A .

C L A S S I S XIIIa.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. IIIdi Part.
IIde pag. 874.

CLEMATIS Foliis pinnatis, Foliolis
ovato lanceolatis integerrimis,
Caule erecto, Floribus penta-
petalis, tetra petalisque.

a. Corolla penta, saepius tetrape-
tala, cum Staminiibus pistillis
que numerosis receptaculo in-
fertis.

b. Semen Seta villosa instructa.

TEMP. FLOR. Sponte crescit hac
planta scandens in regionibus Eu-
ropæ Australioribus, in Austria,
Helvetia, Tartaria, &c. Facile
colitur in hortis nostris altitudine
quatuor, quinque plurimumve ad
huc pedum Julioque floret.

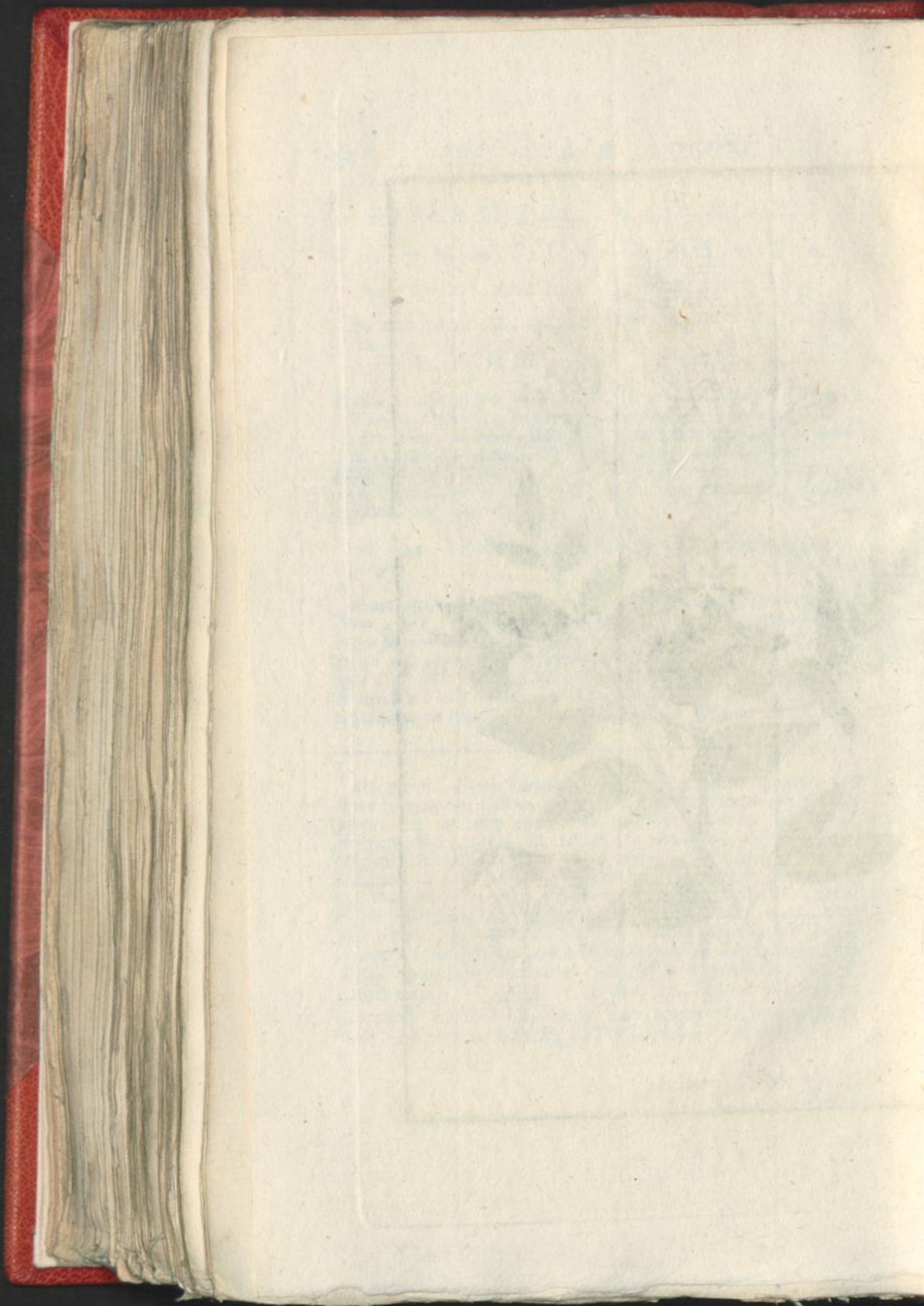
GEBRUIK. *Herba Flamula Fovis.* De Bladen en Bloemen van
deeze Slingerplant hebben geen reuk, maar een brandende scherpe
smak, die de tong aandoet en ook wel bezeerd, blaartjes en
sweertjes veroorzaakt. Zij hebben een aanzettend, Urin en Sweet-
drijvend, Purgeerend en Blaarentrekkend vermoogen. Men ge-
bruikt ze uit- en inwendig bij oude lelijke Ulceraties, Kankerach-
tige Venericque Sweeren, de Wildvleesgroeiing, de Been-eeter.
Bij de Hoofdpijn van Venericquen of anderen aart, de Schufft,
Melancholie enz. Eertijds behoorden deeze Plant onder de ver-
giften, tot dat den beroemden STORCK haar het burgerschap onder
de Geneesmiddelen bezorgde. De gift is in poeijer $\text{iv} - \text{x gr.}$
 $\frac{2}{3}$ maal 'sdaags, of getrokken als thee zij $\frac{3}{4}$ tot $\frac{3}{4}$ viij telkens
 $\frac{3}{4}$ iv 2 maal 'sdaags. Ook strooit men benevens 't inwendige ge-
bruik, het poeijer uitwendig als Cauticum in de Ulceraties.

WEL-

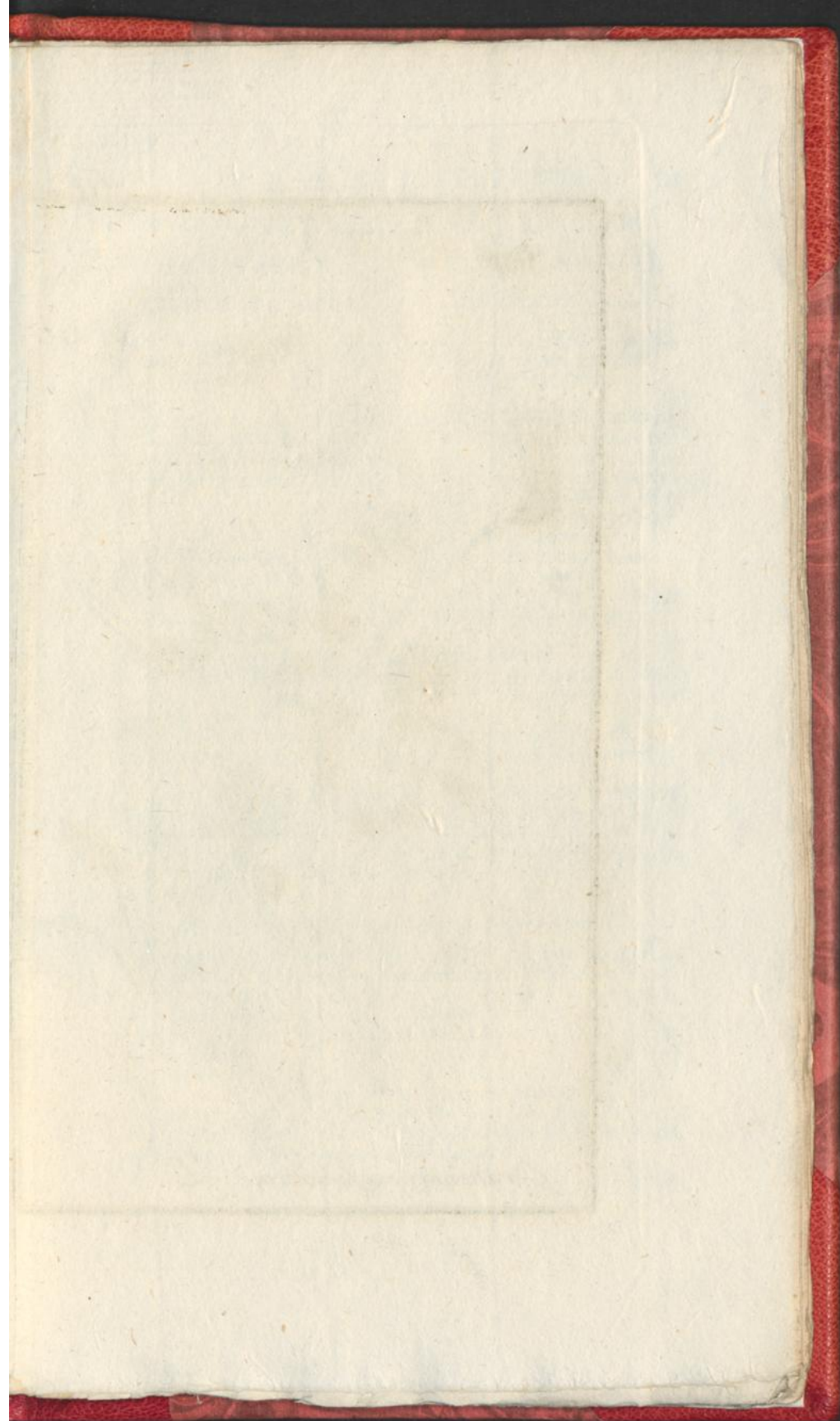

Clematis erecta. L.

Geranium moschatum. L.

WELRIEKEND
OIJEVAARSBEK.

De XVIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
Deel Xde St., bl. 12.

OIJEVAARSBEK met veelbloemige
Steeltjes, vijf Meeldraadjes Bloem-
men, gevinde ingefneeden Bla-
den, de Spruitblaadjes vindeelig

- a. De Vijfdeelige Kelk.
- b. De vijfbladige Bloem.
- c. Vijf Meelknopjes draagende Helm-
draadjes en vijf onvrugtbare ja-
menegroeide.
- d. Dezelve afgezonderd.
- e. Het vijfhoekige Vrugtbeginfel,
de elsvormige Stijl en vijf terug-
gebogen Stempels.
- f. Het Zaad met de hairige Hals.
- g. Vindeelige Spruitbladjes.

BLOEITJD. Groot in Switser-
land, Engeland, Siberien. enz In
Nederland in de Duinen en op ver-
scheiden Plaatsen. Het woord in
onze Hoven twee voet hoog geplant,
en bloeit in Julij.

GERANIUM
MOSCHATUM.

CLASSIS XVIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom IIdi Part.*
IIdæ pag. 1019.

GERANIUM Pedunculis multifloris,
Floribus pentandris, Foliis pin-
natis, incisis, Cotyledonibus
pinnatifidis. (Caulis procumbente,
Foliis pinnatis, Pinnulis ovatis
incisis, Cotyledonibus pinnatifi-
dis, Floribus umbellatis.)

- a. Perianthium pentaphyllum.
- b. Corolla pentapetala.
- c. Stamina quinque antherifera &
quinque sterilia connata.
- d. Eadem separata.
- e. Germen quinquangulare, Stijlus
subulatus & Stigmata quinque
reflexa.
- f. Semen cum Arista pilosa.
- g. Cotyledonis Folia pinnatifida

TEMP. FLOR. Crescit in Helve-
tia, Anglia, Siberia, in Reipu-
blicæ Duinis aliisque locis. Co-
litur in hortis nostris altitudine
bipedali, Julioque floret.

GEbruik. *Geranium Moschatum.* Heeft een zeer aangename
Muscus Reuk. 't Word voor samentrekkende, smartstillende, uit-
slag of vlakken uitdrijvende en voor een Wondmiddel gehouden.
Men raad het bij de Persloop, Buikpijnen, de Kinderpokjes en de
Kanker. Deszelvs samentrekkende stof geeft eenig begrip van zijn
werkingsvermogen, en dit is ook het eenigste wat men aan die
Plant kan toekennen. Men was van meening dat de Muscus reuk
haar eenig recht op gelijke werking met de Muscus gaf, en uit
dien hoofde wierd zij bij Vlakkoortsen gebruikt, maar de onder-
vinding heeft geleerd, dat men dit aangaande niets te wachten heeft,
en daarom is zij ook buiten gebruik geraakt.

N

PUR-

PURGEEREND
SPRINGKRUID.De XXI^{ste} C L A S S E.Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN, IIde
Deel XIde St., bl. 300.SPRING VRUGT met stekelige Ap-
peltjes en geen Klaarwieren.

De Mannelijke Bloem.

a. De eenbloemige vijfspleetige Kelk.

b. De vijfdeelige, de Kelk aange-
groeide Bloem.c. Twee Meeldraadjes, een met een
enkeld, en twee met dubbelde
Meelknopjes.

De Vrouwelijke Bloem.

d. De vijfspleetige Kelk.

e. De Bloem gelijk de Mannelijke.

f. Het Vruchteginsel, drijspleetige
Stijl en drie Stempelen.

g. De steekelige Vrucht.

BLOEITIJD Deze Plant groeit
in Zuidelijke Gewesten van Europa,
maar zij word in onse Tuinen tot
verscheiden voeten hoogte geplant,
en bloeit in Julius en Augustus.MOMORDICA
ELATERIUM.C L A S S I S III^{ia}.Conf. LINNÆI Sjst. Nat. Ed.
GMELINI, Tom. II^{di} Part.

Imæ pag. 102.

MOMORDICA Pomis hispida, Cir-
rhis nullis.

Mafculus Flos.

a. Perianthium monophyllum
quinque fidum.b. Corolla quinquepartita Calijci
adnata.c. Stamina tria cum Antheris in
uno simplici in duobus bifidis.

Femineus Flos.

d. Perianthium quinquefidum.

e. Corolla ut in mafculo.

f. Germen, Stijlus trifidus & Stig-
mata tria.

g. Fructus hispida.

TEMP. FLOR. Crescit hæc planta
in Europa Australi, sed colitur in
hortis nostris altitudine plurimum
pedum, Julio Augustoque floret.

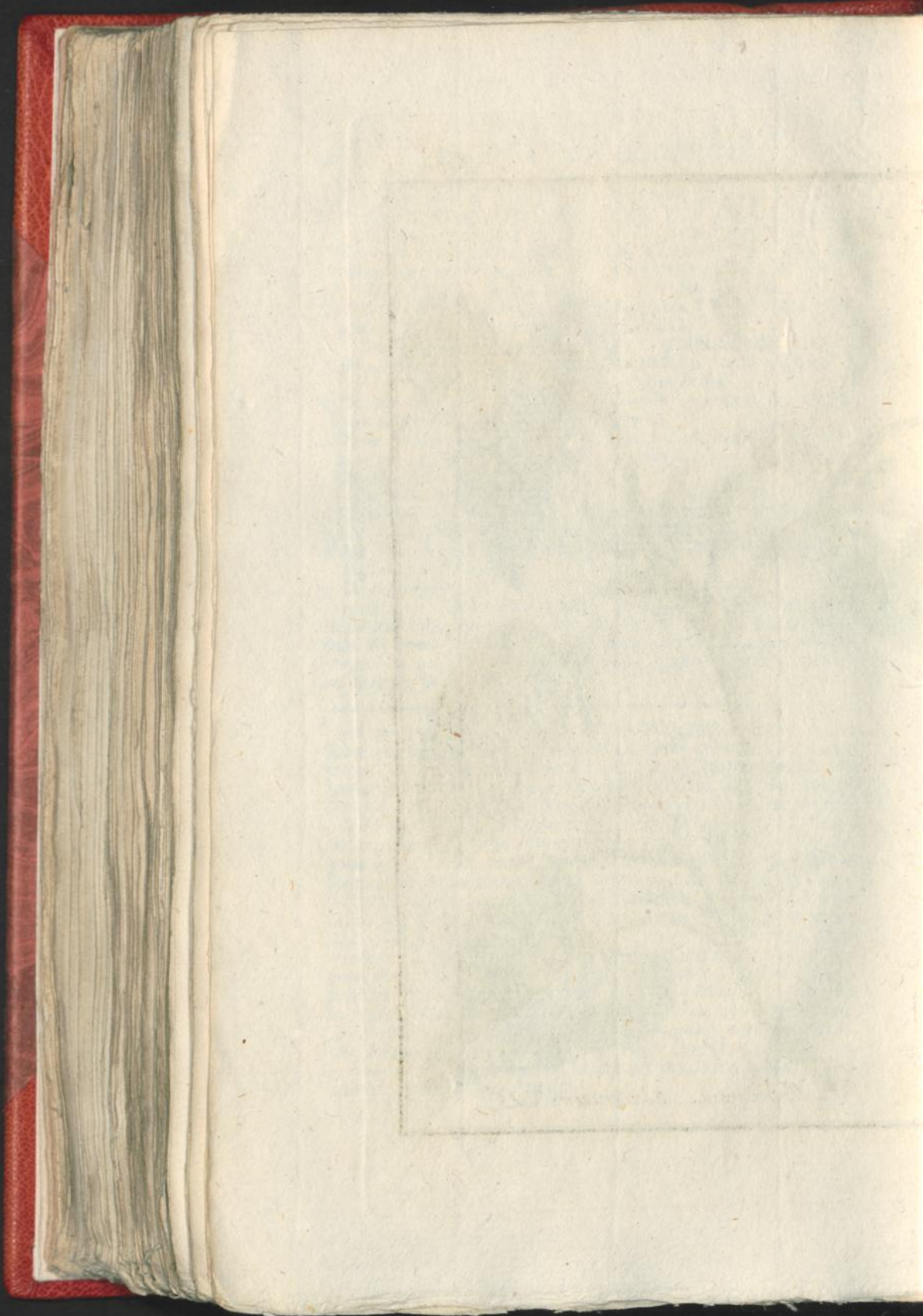
GEbruik. *Radices Cucumeris Asinini*. De geheele Plant is zonder Reuk, maar haare Smaak is bij uitstek bitter en walgelijk, en gekauwd, doet zij de mond en de keel aan. Haare krachten zijn hevig purgeerend en braaken verwekkend, water afzettend, Maandstonden bevorderend, de Vrucht afzettend, en het Lijmphaticque gestel buitengemeen prikkelend. Men gebruikt ze bij de Waterzucht, Aamborstigheid, Bleek en Klierziekte. Het zap van de geheele Plant is zeer hevig werkende, en heeft wel bij sommige soorten van Waterzucht, in- en uitwendig goeden dienst gedaan, zo het namelijk met goede voorzichtigheid toegediend word. Vooral dient men op te letten, van het niet bij een gespannen en vollen Pols of verstopte Ingewanden toe te dienen. Het *Elaterium album* & *nigrum*, 't geen reeds HIPPOCRATES en GALENUS als hevig purgeerend en op de Baarmoeder werkend geroemd hebben, meent men dat van deeze Plant afkomstig zij, ten minsten is 't geene dat in onze Winkels is, daarvan gemaakt. Men geeft eerst maar gr. β -iv, men mengd het onder het *Extr. panch. col.* Ook word een Extract daarvan gemaakt. Het beste gebruik is, zo men het om andere middelen meerder kracht bij te zetten, in kleine hoeveelheid hier of daar bijvoegd.

G E.

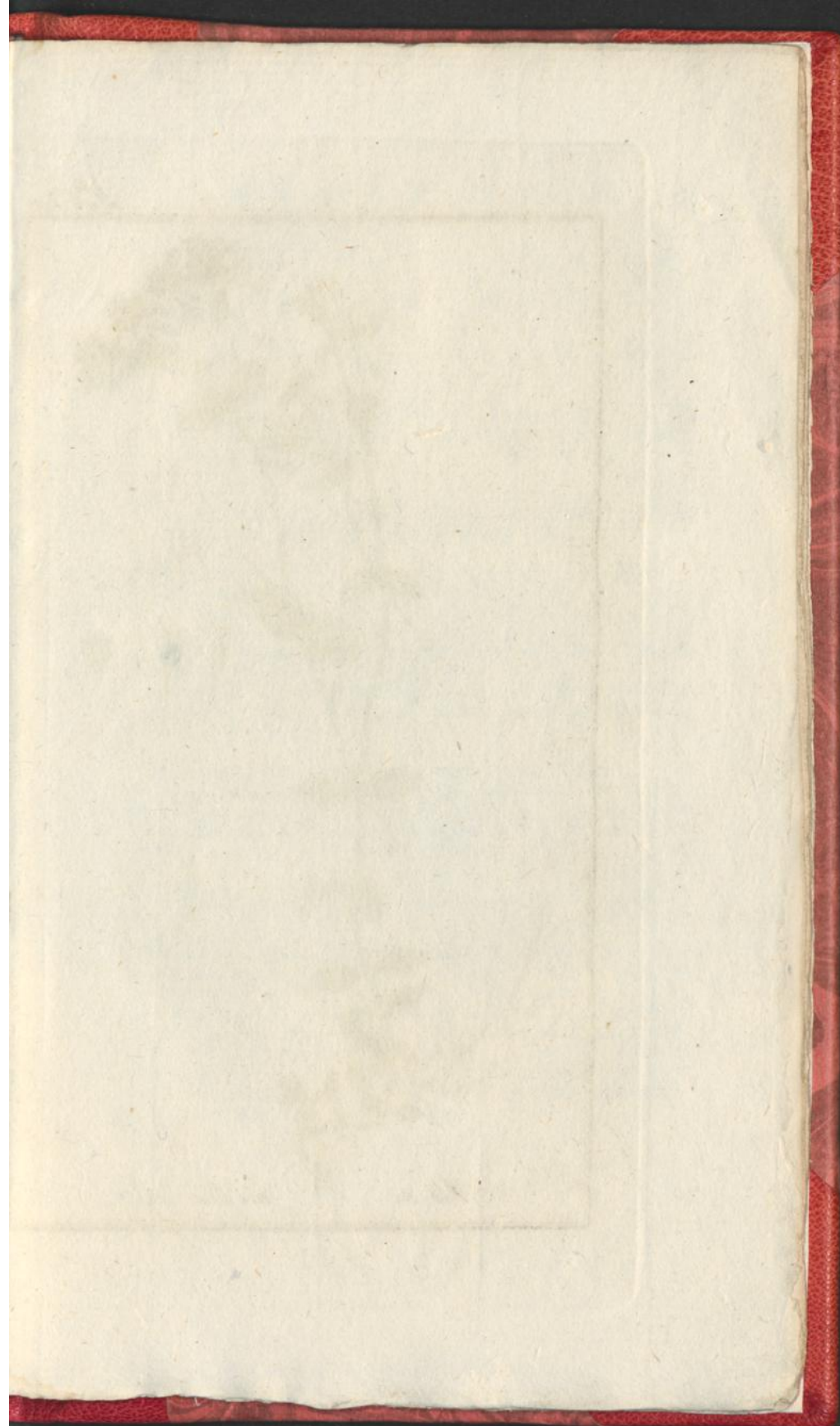

Momordica elaterium L.

Alvine media L.

GEMEENE
MUUR.

ALSINE
MEDIA.

De *Vde* CLASSE.

CLASSIS *Vta*.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IId*e
Deel VIIIste St., bl. 243.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
G MELINI, *Tom. IIdi Part.*
Imæ pag. 506.

MUUR met tweedeelige Bloemblad-
jes en Eijronde Hartvormige Blad-
den

- a. De vijfdeelige Kelk.
- b. De vijfbladige Bloem.
- c. Een afgezonderd Bloemblad.
- d. Vijf Meeldraadjes.
- e. Het Vruchtbeginsel, drie Stijlen
en stompe Stempelen.
- f. Een gedeelte van den Steng met
de doorgaande Rib: (of veel meer
spiraalswijze Vaten.)

BLOEITIJD. Groeit zeer over-
vloedig als onkruid in de Hoven,
aan de Wegen, Misthoopen enz. door
geheel Nederland, en bloeit bijna de
geheele Zomer.

ALSINE Petalis bipartitis, Foliis
ovato cordatis.

- a. Perianthium pentaphyllum.
- b. Corolla pentapetala.
- c. Petalum separatum.
- d. Stamina quinque.
- e. Germen, Stijli tres & Stigmata
obtusa.
- f. Caulis pars cum transeunte
nervo, (*melius vasis spiralibus.*)

TEMP. FLOR. Copiose crescit
ubique cum mala herba, in horti-
tis, ad vias ad finem per totam
Belgiam & fere per totam æsta-
tem floret.

GEBRUIK. *Alsine*, *Hoenderbeet*, *Muur*, *Vogelkruid*. Het is zeer
zappig, en deeze zap is eenigzints zuurachtig. Men verwacht bij
de verstopping der ingewanden, voordeelige oplossing daarvan.
Ook roemt men het bij Borstkwaalen en Keelziektens, en men heeft
het zelfs bij de teering gepreezen, en uitwenig tot verzachtende
pappen en stoovingen gebruikt. Dat het een goed geneesmiddel
voor zieke vogelen zij, is onder de vogelkenners belflist, en houd
in die Geneeskunde de eerste rang, maar in doscientivè Geneeskun-
de word het zonder waardij gehouden.

G E W O O N E R U S C U S
M U I S D O O R N . A C U L E A T U S .

De XIIde CLASSE.

CLASSIS IIIa.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, IIde
Deel VIde St., bl. 388.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI, Tom. IIde Part.
Imæ pag. 104.

MUISDOORN met de Bladen van
boven naakt Bloendraagende

RUSCUS Foliis supra floriferis
nudis.

a. De zesdeelige Kelk of Bloem van
onderen met geele Schubjes om-
geeven.

a. Perianthium hexaphyllum (vel
corolla) inferius squamis luteis
cinctum.

b. Het Honingbakje met drie op de
punt zittende Meelknopjes.

b. Nectarium cum tribus Antheris
Apici insidentibus.

c. Het bovenste gedeelte van dit
Honingbakje met drie van mi-
kanderen staande Meelknopjes.

c. Pars superior hujus Nectarii
cum tribus Antheris patentibus.

d. Een afgezonderd Meeldraadje.

d. Stamen separatum.

e. Het Vruchtbeginsel. Stijl en Stomp
pe Stempel van de Vrouwelijke
Bloem.

e. Germen, Stijlus & Stigma ob-
tutum Floris Plantæ Fœminæ.

f. De Bezievrugt.

f. Fructus Bacca.

g. Dezelfde geopend met twee Zaa-
den.

g. Idem apertus cum duobus Se-
minibus.

h. Het Zaad.

h. Semen.

i. Een dwars doorsneden Steng:
(De groene punten zijn spi-
raalswijze Vaten.)

i. Segmentum transversale Caulis.
(Puncta hujus viridia, vasa spi-
ralia.)

BLOEITIJD. Groeit van zels in
Italien, Frankrijk en Switserland.
Zo de Heester in onse Tuinen ge-
plant word, zo word zij drie of
vier voeten hoog, en bloeit in Maj
en Junij.

TEMP. FLOR. Sponte crescit in
Italia, Gallia atque Helvetia, sed
in hortis nostris si erit culta Fru-
tex trium quatuorve pedum alti-
tudinis acquirit Majo atque Ju-
nio floret.

GEBRUIK. *Rusci Radices.* Een zoetachtige, daarna bittere
smaak, zijn de eigenschappen deezer Wortel. Zij is oplosfend,
versterkend, urin en Maandstonden drijvend. Zij word in de wa-
terzucht en Geelzichte g roemd. Men noemt eenige voordeelige
observaties in de waterzucht, maar deeze zijn echter niet toerij-
kende om haar een algemeen credit te geeven. Zij word onder de
Rad v. aper. maj. gemengd. Ook word de bast van de stronk tot
het leerloijen voor dienstig geacht.

GE.

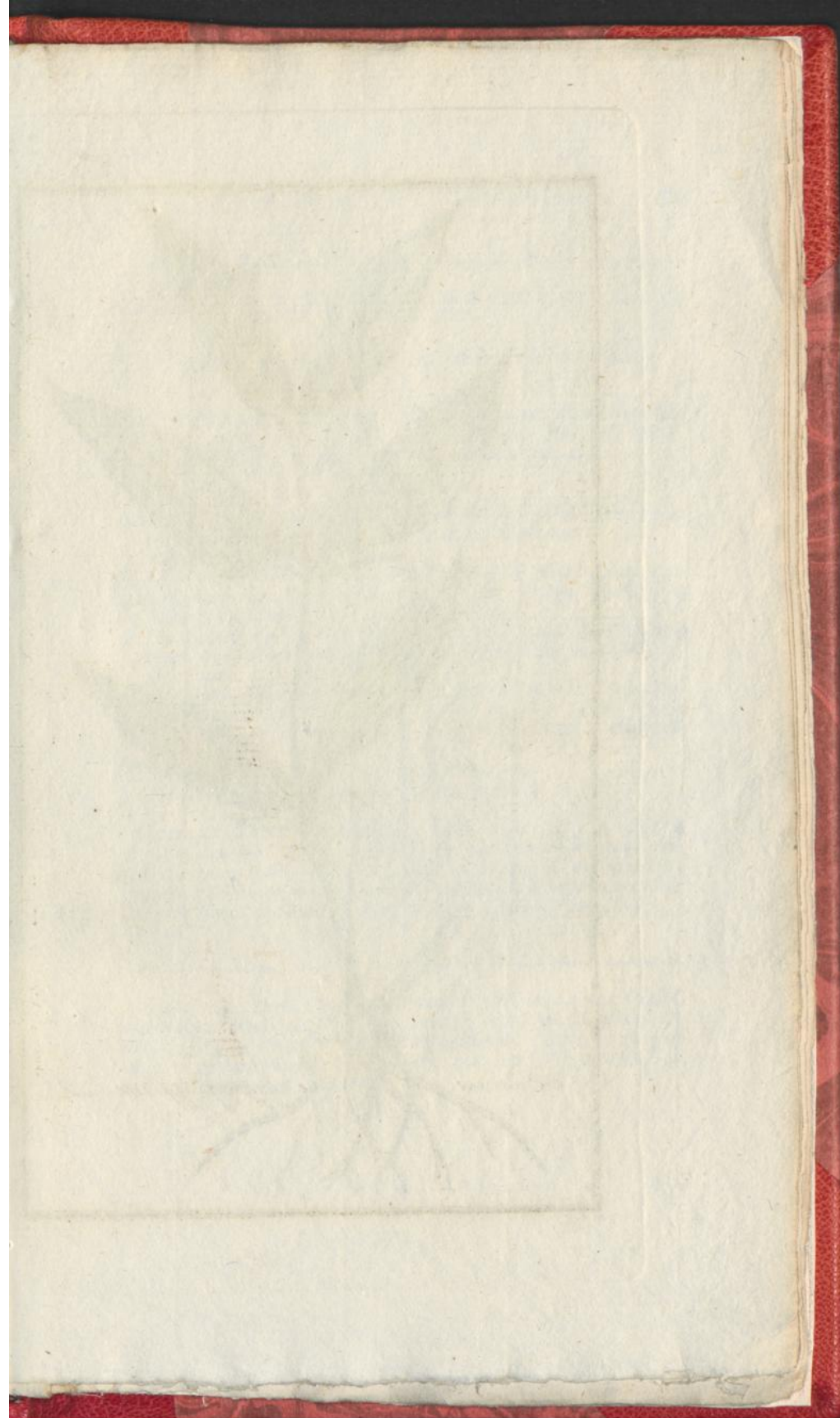

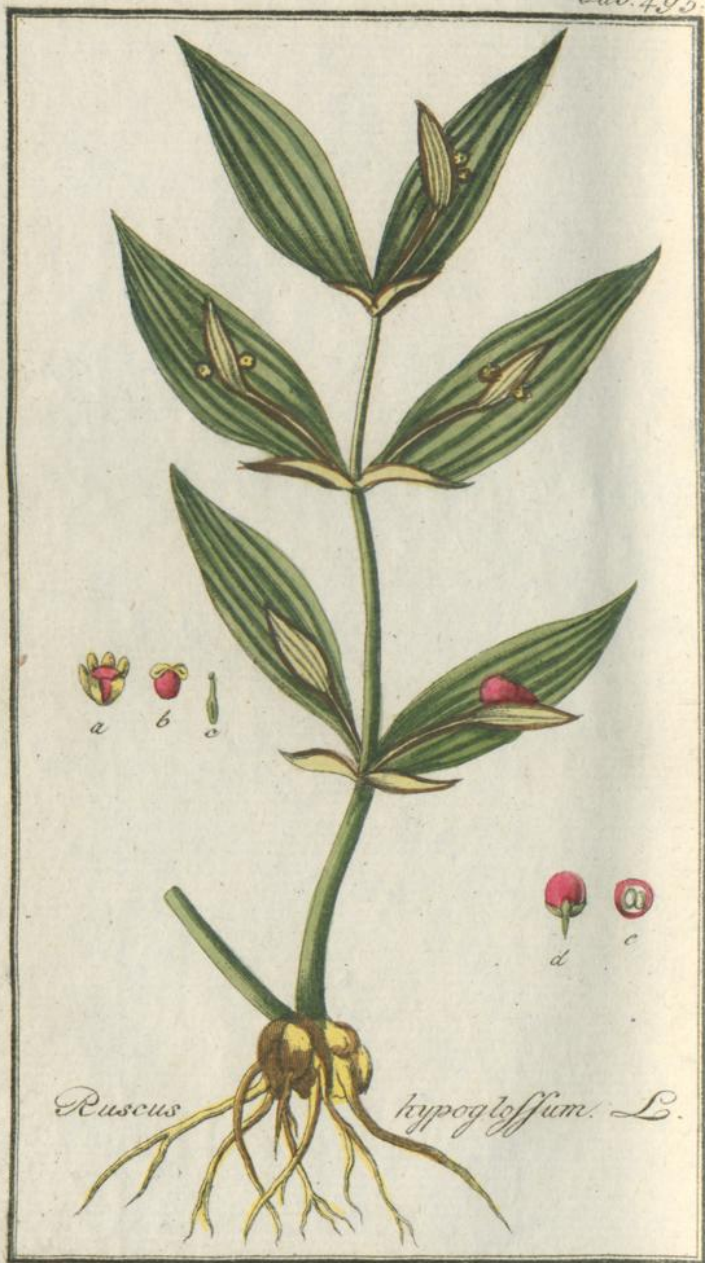

Rufcus aculeatus L.

Ruscus hypoglossum. L.

GETONGDE R U S C U S
MUISDOORN. H I J P O G L O S S U M,

De XXIste CLASSE.

CLASSIS IIIa.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUÏJN, *IIde*
Deel VIdē St., bl. 392.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
Imæ pag. 105.

MUISDOORN met de Bladen van bo-
ven onder een Tongetje, Bloem-
draagende.

Ruscus Foliis supra (*subtus*) flo-
riferis subfoliolo.

a. De jesbladige Kelk met het Ho-
ningbakje van de Vrouwelijke en
Mannelijke Bloem.

a. Perianthium hexaphyllum cum
Nectario Plantæ Masculæ &
Fœminæ.

b. Het Honingbakje met drie Meel-
knopjes van de Bloem der Manne-
lijke Plant.

b. Nectarium cum tribus Antheris
ex Flore Plantæ masculæ.

c. Het Vruchtbeginsel, de Stijl, de
stompe Stempel der Vrouwelijke
Plant of Bloem in het Honing-
bakje verborgen.

c. Germen, Stylus & Stigma ob-
tusum in Flore Plantæ Fœmi-
næ intra Nectarium abscondi-
tum.

d. De Vrucht.

d. Fructus.

e. Dezelve geopend.

e. Idem apertus.

BLOEITIJD. Groeit op de bergachtige
Boschen van Italië en Oos-
tenrijk, twee a drie voeten hoog,
maar in onse Tuinen word hij maar
een voet hoog, en bloeit in Majj
en Junij.

TEMP. FLOR. Sponte crescit in
sijlvis montosis Italiæ atque Au-
striae altitudine bi vel tripedali,
in hortis nostris vero monopedali
colitur. Majo & Junio floret.

GEBRUIK. *Herba Uvulariæ*, is zamentrekkende zonder smaak,
van wegens haare samentrekkende kracht, word het afkooksel bij
verweering of zakkig van den Huig geroemd. Anderen meenen
dat men de overeenkomst der Bladen, met het Lelietje deeze Ge-
neeskraft moet toe schrijven.

G E W O O N
G E N A D E K R U I D.

D E I I d e C L A S S E.

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.*
door HOUTTUIN, *IIde*
Deel VII St., bl. 120.

GENADEKRUID met Lancetvormige
zaagswijs getande Bladen en ge-
steelde Bloemen.

- a. De vijfdeelige Kelk.
b. De eenbladige ongelijke Bloem.
c. Dezelvde geopend met twee vrugt-
baare en twee onvrugtbare Meel
draadjes.
d. Het Vrugtbeginsel, Stijl en twee
glijpde Stempels.

BLOEITIJD. Groeit zeer veel in
Duitschland en in Nederland, aan de
Dijken van Gorcum, en op sommige
Hollandsche Streeken, ook word het
in onse Tuinen omstreeks eene voet
hoog geplant, en bloeit in Augustus.

G R A T I O L A
O F F I C I N A L I S.

C L A S S I S I I d e.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi part.*
Ima pag. 37.

GRATIOLA Folii lanceolatis fer-
ratis, Floribus pedunculatis.

- a. Perianthium quinquepartitum.
b. Corolla monopetala inæqualis.
c. Eadem aperta cum Stamini-
bus duobus fertilibus & duobus Ste-
rilibus.
d. Germen, Stijlus & Stigma bila-
biatum.

TEMP. FLOR. Sponte crescit in
Germania, in Republica ad agge-
res Gorcomienfes atque in non-
nullis Hollandiæ regionibus. Quo-
que in hortis colitur altitudine
circiter pedali. Augusto floret.

GEBRUIK. *Herba & Radix Gratiolæ. Gods Genade, Tandpijn Wor-
tel.* Kruid en Wortel zijn bij uitstek bitter en walgelijk. Hevig
purgeerend, braaking verwekkend, Maandstonden bevorderend,
wormdrijvend en waterafzettend, zijn de werkingskrachten. Bij de
waterzucht, Galkoortsen met veel galstof, derdendaagsche Koorts,
Ulceraties, de Jigt, verstopping der Ingewanden en blinde Ambeij-
en, heeft zij zich hulprijk getoond. Zo de Plant behoorlijk ge-
waardeerd, is zij eene der voornaamste in de Geneeskunde. Niet
alleen wegens de purgeerende, maar meer om haare oplosfende
kracht, is ze in een kleine gift van veel belang. Zij is bij Wormziek-
tens Rasernij en Melancholie zo voordeelig, om dat deezen groot-
tendeels van de op de ingewanden kleevende taaje slijm voortkomen.
Niet minder word zij bij venericque toevallen geroemd. De eers-
te gift is tweemaal 's daags, XV—XX. gr. in poeijer. Uitwendig
word zij bij de Jigt, Rheumatismus en zoggezwollen geroemd. Het
afkookfel met zoete melk of een ander slijmig middel is niet zo
heevig gelijk ook het *extract*. Het *extract* is buiten gemeen voor-
deelig bij oude ulceraties of verstopde Ambeijen, maar men moet
opletten dat de lijder niet tot bloedvloeying geneigd zij. Van het
Extr. is het gebruik, Zij met $\frac{3}{4}$ viij water 's avonds eene lepel vol
en zo opklimmende.

EU-

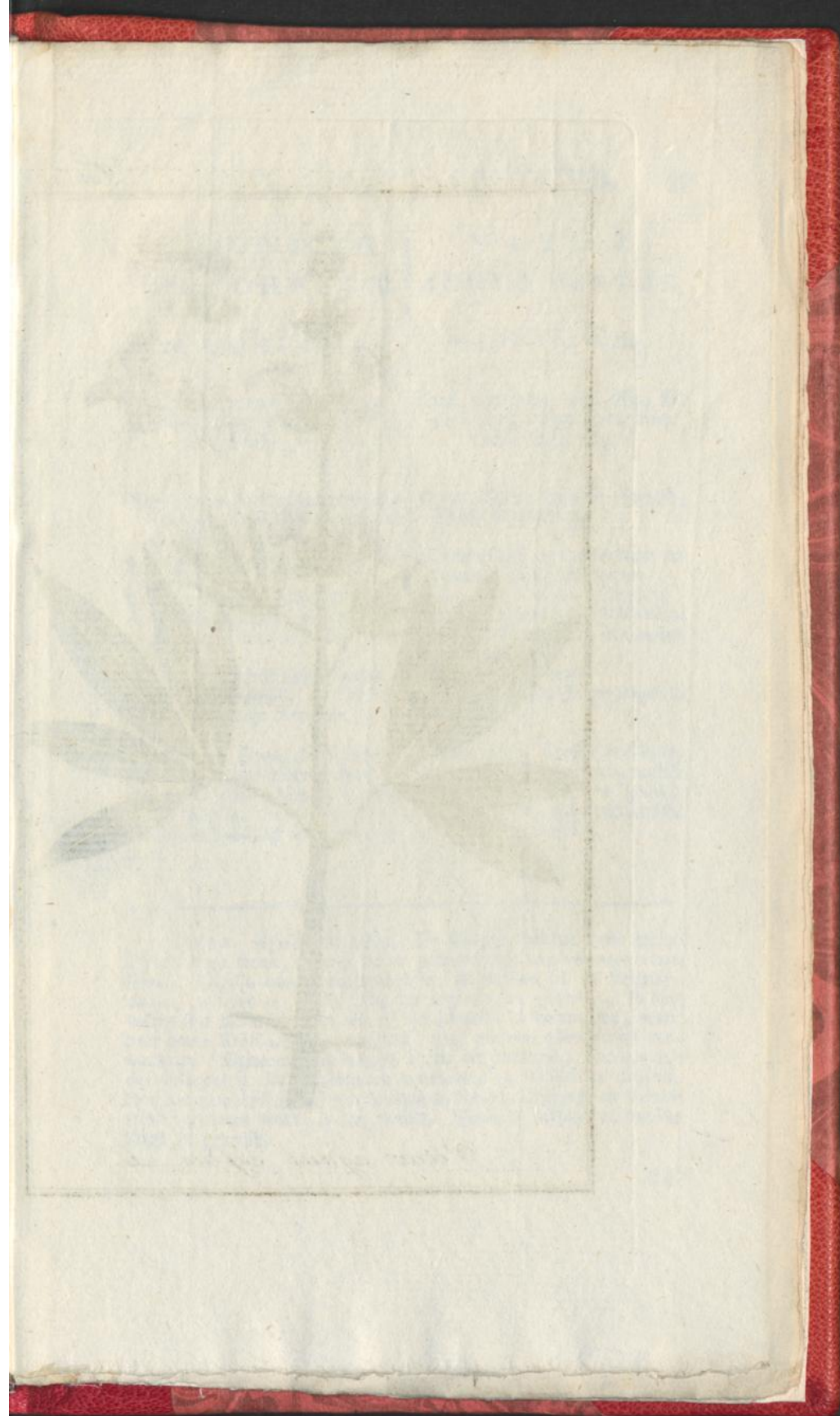

Gratiola officinalis. L.

Vitex agnus castus. L.

EUROPISCHE VITEX
KUISCHBOOM. AGNUS CASTUS.

De XIVde CLASSE.

CLASSIS XIIIa.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, IIde
Deel Vde St., bl. 343.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI, *Tom. IIdi. Part.*
IIde pag. 963.

KUISCHBOOM met gevingerde zaags-
wijs getande Bladen en gekrans-
de Airen.

VITEX Foliis digitatis serratis,
Spicis verticillatis.

a. De eenbladige gepijpde vijfstandi-
ge Kelk.

a. Perianthium monophyllum tu-
bulatum quinquedentatum.

b. De eenblaadige gaapende Bloem.
c. Dezelve geopend met twee lan-
ge en twee korte Meeldraadjes.

b. Corolla monopetala ringens.
c. Eadem aperta cum Staminibus
duobus longioribus & duobus
brevioribus.

d. Een afgezonderd Meeldraadje.
e. Het Vruchtbeginsel, de Stijl en
twee elsvormige Stempelen.

d. Stamen separatum.
e. Germen, Stijlus & duo Stigmata
fubulata.

BLOEYTIJD. Groeit in Sicilien en
Napels. In onse Hoven word het
drie a vier voeten hoog. 'T bloeit
in den Herfst, en dat is de ree-
den dat het Zaad bij ons zelden rijp
word.

TEMP. FLOR. Crescit in Sicilia,
Neapoli. Colitur in hortis nostris
altitude tri quadrive pedali.
Autumno floret, quo fit ut Semina
raro nobis maturescant.

GEBRUIK. *Agni Casti semen.* De Zaaden hebben eene sterke
Kruidachtige Reuk, scherpe heete peperachtige iets onaangename
smaak. Zij zijn zeer samentrekkende, en worden bij de Vrijster-
ziekte, winden en verstopping der ingewanden gebruikt. In den
ouden tijd meenden men dat zij de kuischheid bewaarden, maar
haar heete Kruidachtige grondstof, laat hiervan niets goeds ver-
wachten. *Hippocrates* gebruikten zij als verdunnend, *Galenus* om
de verstopping der ingewanden optelosen en winden te drijven.
Hoe het geschied dat zij van sommigen bij den Druipert en Venus-
ziekte geroemd word, is een raadsel. Thans is niets meer van de
Plant in gebruik.

GE.

GEMEEN
SMEERBLAD.*De IIIe CLASSE.*Zie LINNEUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, *IIde*
*Deel VIIde St., bl. 128.*SMEERBLAD met een cilindrisch
Honingbakje van langte als het
Bloemblaadje.

- a. De gaapende Kelk.
- b. De eenbladige greinzende Bloem.
- c. Dezelvde geopend.
- d. Het gehoornde Honingbakje.
- e, e. Twee Helmdraadjes.
- f. Een afzonderlijk Meeldraadje.
- g. Het Klootronde Vrugtbeginsel met
een korten Stijl en twee gelipte
Stempels.

BLOETIJD. Groeit op vogtige
Plaatsen van Gelderland, vooral in
het Graaffchap Zutphen, ter hoogte
van de hier afgebeelde Figuur, en
bloeit in Junij.PINGUICULA
VULGARIS.*GLASSIS IIde.*Conf. LINNEI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIde Part.*
*Ima pag. 39.*PINGUICULA Nectario Cijlindra-
ceo, longitudine Petali.

- a. Perianthium ringens.
- b. Corolla monopetala ringens.
- c. Eadem aperta.
- d. Nectarium corniculatum.
- e, e. Filamenta duo.
- f. Filamentum separatum.
- g. Germen globosum cum Stijle
brevis & Stigmate bilabiato.

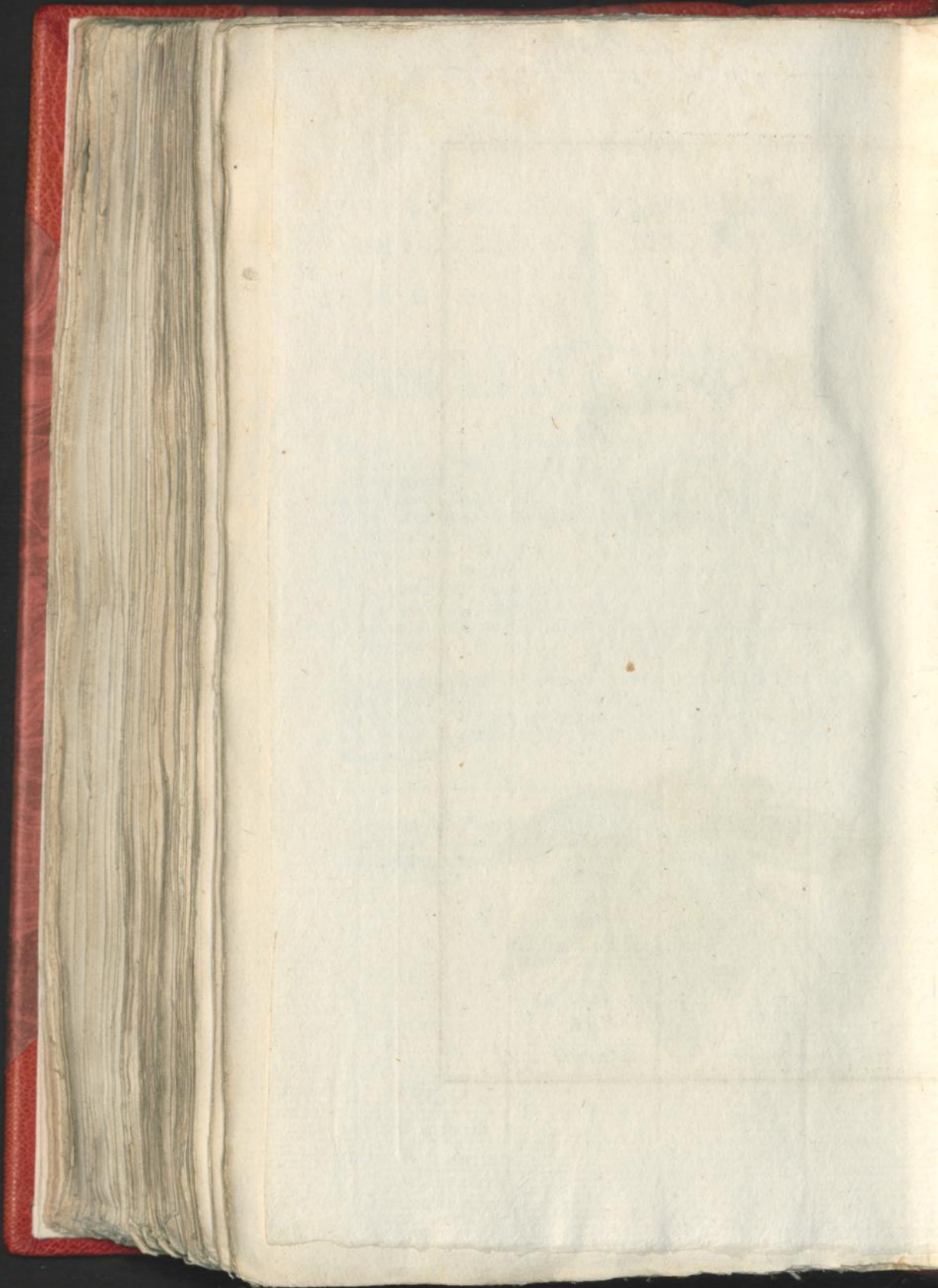
TEMP. FLOR. Crescit in locis
uliginosis, in Gelria, præcipue
comitatui Zutphaniensi, altitudi-
næ Figuræ depictæ, Junioque floret.GEBRUIK. *Pinguicula*. Botterwortel, Bergsanikel, Kiewietswort,
word voor een wondmiddel gehouden. Ook zegd men dat de daar-
van gemaakte stroop, de slijm uitvoere. Is buiten gebruik.

OVER-

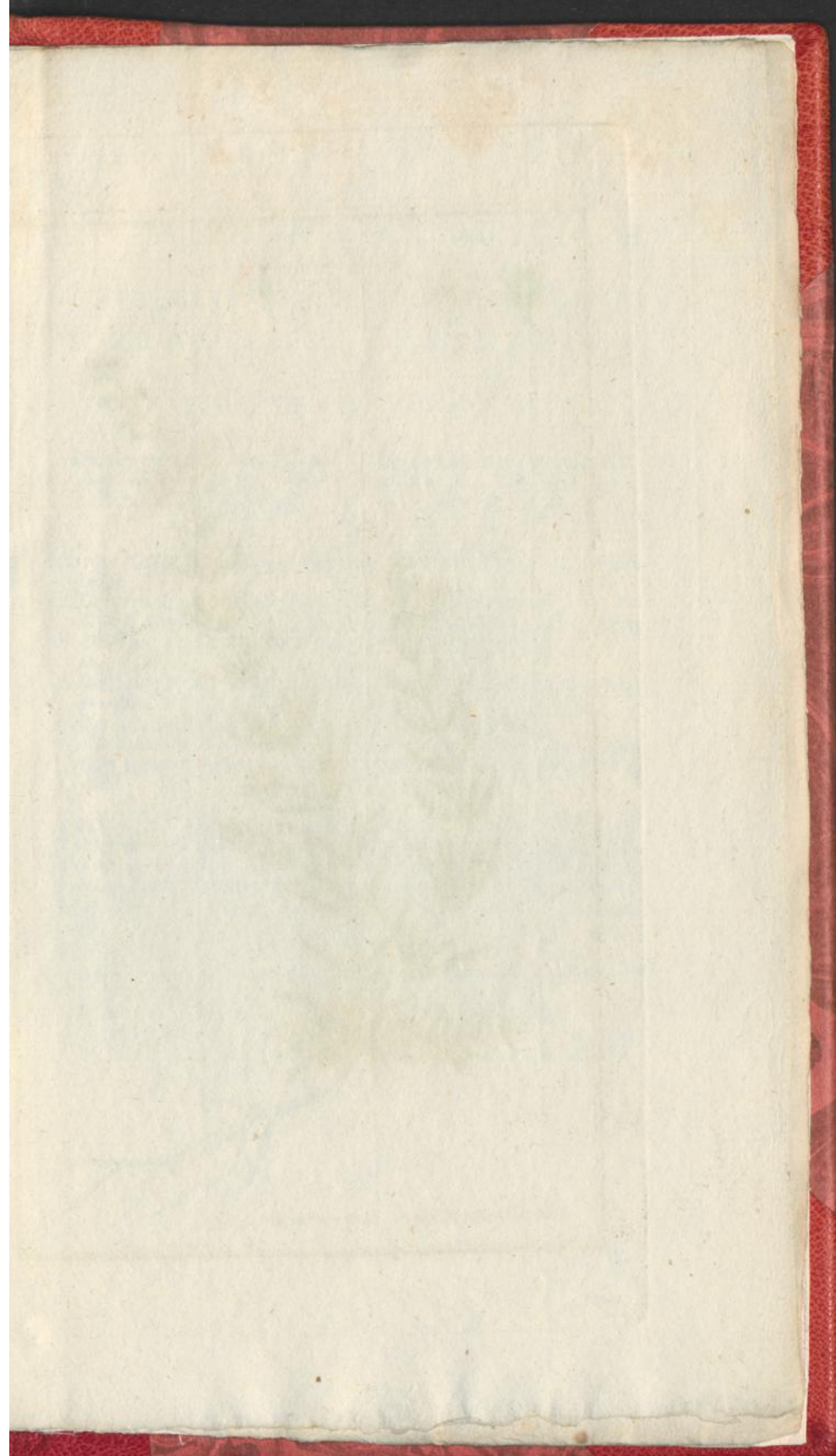

Pinguicula vulgaris. L.

Scleranthus perennis. L.

OVERBLIJVEND SCLERANTHUS
HARDBLOEM. PERENNIS.

DE Xde CLASSE.

CLASSIS Xma.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
DOOR HOUTTUIJN, *IIdē*
Deels VIIlste St. bl. 566.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi part.*
IIdē pag. 708.

- HARDBLOEM met gesloten Vrucht-
kelken.
- a. De eenblindige half vijfspleetige
Kelk of Bloem
- b. Dezelve van het bovenste gedeel-
te.
- c. Dezelve geopend met tien Meel-
draadjes.
- d. Een afgezonderd Meeldraadje.
- e. Het halfronde Vruchtbeginfel met
 twee Stijlen en eenvoudige Stem
 pelen.
- SCLERANTHUS Calijcibus Fructus
 clausis.
- a. Perianthium monophyllum fe-
 miquinque fidum, vel Corolla.
- b. Idem a superiori Parte.
- c. Idem apertum cum decem Sta-
 minibus.
- d. Stamen separatum.
- e. Germen subrotundum, cum
 duobus Stijlis & Stigmatibus
 simplicibus.

BLOEITIJD. Groeit op drooge
Zandgrond, een voet hoog. In Ne-
derland op de Velden van Harder-
wijk, omstreeks Haarlem en Utrecht,
in de Duinen bij 's Hage, enz. en
bloeit in Junij.

TEMP. FLOR. Crescit in locis
siccis arenosis altitudine pedali.
In Belgia in agris Harderovici,
circa Harlemum & Ultrajectinum,
in Duinis Haganis &c. Junioque
floreit.

GEBRUIK. *Alchemilla graminifolia*. Het wierd eertijds als op-
droogende, samentrekkende, en als wondmiddel geroemd, en voor-
al bij alle soorten van Vloeijingen gebruikt. Thans onbruikbaar.

O

RAP-

R A P P I G   C O N I J Z A
 T O N D E R K R U I D .   S Q U A R R O S A .

DE XIXde CLASSE.

CLASSIS XVIIIa.

Zie LINNEUS Nat. Hist.
 door HOUTTUIJN. IIde
 Deel Xde St. bl. 612.

Conf. LINNEI Sijt Nat. Rd.
 GMELINI. Tom. IIIi part.
 IIde pag. 1220.

T O N D E R K R U I D met Lancetvormige
 spijse Bladen, een kruisige Steng,
 en rappige Kelken.

- a. De gemeenschappelijke Kelk.
- b. De samengestelde Bloem.
- c. De twee slagtige Bloem.
- d. Dezelvde geopend.
- e. Vijf samengelegte Meeldraaisjes.
- f. Het Vruchtbeginfel, Stijl en dub-
 belde Stempel.
- g. De Vrouwelijke Bloem uit de
 Straal.
- h. Dezelvde geopend.
- i. Het Vruchtbeginfel, Stijl en dub-
 belde Stempel.

BLOETIJD. Deze Plant groeit
 op drooge steenachtige Plaatsen twee
 a drie voeten hoog. Zij groeit ook
 overvloedig omstreeks 's Hage Haar-
 lem en Overveen, en bloeit in Julij.

C O N I J Z A Follis lanceolatis acutis,
 Caule herbaceo corimboso,
 Caljicibus squarrosis.

- a. Calijx communis.
- b. Corolla composita.
- c. Corollula hermaphrodita.
- d. Eadem aperta.
- e. Stamina quinque coalita.
- f. Germen, Stijlus & Stigma bi-
 fidum.
- g. Corollula Fœminea ex ambitu.
- h. Eadem aperta.
- i. Germen, Stijlus & Stigma bi-
 fidum.

TEMP. FLOR. Crescit hæc Planta
 in locis aridis lapidosis, altitu-
 dine bi vel tripedali. Abunde
 circa Haganum atque Haerlemum
 prope Overveen, Julioque floret.

GEBRUIK. Conijza pulicaria. Donderkruid, is een vloijend doo-
 dend middel, en dit is de eenige kracht die aan hetzelfde in den
 ouden tijd toegelegd wierd, en wie haakt 'er thans naar zulke raa-
 fernijen?

Conyza squarrosa. L.

